T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

KAMU DİPLOMASİSİ TEKNİĞİ OLARAK KÜLTÜREL DİPLOMASİ: SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NIN TÜRKİYE'DEKİ KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ

ESRA TÜYLÜOĞLU
2502110387

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. NİLÜFER SEZER

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	ESRA TÜYLÜOĞLU	Numarası	:	2502110387
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM/DOKTORA	Danışmanı	:	PROF. DR. NİLÜFER SEZER
Tez Savunma Tarihi	:	20.03.2019	Saati	:	13.30
Tez Başlığı	:	KAMU DİPLOMASİSİ TEKNİĞİ OLARAK KÜLTÜREL DİPLOMASİ: SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NIN TÜRKİYE'DEKİ KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ			

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **50. Maddesi** uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF. DR. NİLÜFER SEZER		Kabul
2-PROF. DR. EMİNE YAVAŞGEL		KABUL
3-PROF. DR. ABDULLAH ÖZKAN		Kabul
4-PROF. DR. MELDA CİNMAN		KABUL
5-DOÇ. DR. NEBAHAT AKGÜN ÇOMAK		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF. DR. YILDIZ DİLEK ERTÜRK		
2-DOÇ. DR. ELGİZ YILMAZ		

KAMU DİPLOMASİSİ TEKNİĞİ OLARAK KÜLTÜREL DİPLOMASİ: SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NIN TÜRKİYE'DEKİ KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ

Esra TÜYLÜOĞLU

ÖZ

Kamu Diplomasisi, son yıllarda ülke ilişkilerinde etkin kullanılan yöntemlerdendir. Bu bağlamda, Kültürel Diplomasi ise, bir ülkenin başka bir ülke nezdinde algısını olumlamak adına başvurduğu, Kamu Diplomasi'si tekniklerinden birisidir. Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı ilişkilerinin, 2002 yılında AK Parti'nin, Türkiye siyasetinde yer almaya başladığı günden itibaren, ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda gelişme gösterdiği bilinmektedir. Dolayısıyla da, Suudi Arabistan Krallığı'nın, ülke algısını Türkiye nezdinde olumlamak adına, Kamu Diplomasi'si uygulamalarından ve Kültürel Diplomasi'den faydalanmaya başladığı gözlemlenmektedir. Kültürel Diplomasi gerçekleştirmek ülkeler için çok önemlidir. Tezimizde, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır ve Suudi Arabistan Krallığı'nın, kültürden ve Kültürel Diplomasiden ne derece faydalandıkları, diplomaside hangi araçları kullandıkları bakılmıştır. Bu bağlamda, tezimizin odak noktası, birbirlerine yakın tarihler olan, Suudi Arabistan Krallığı'nda, Kral Salman'ın tahta geçtiği 2015 ve Recep Tayyip Erdoğan'ın, Cumhurbaşkanı olduğu 2014 yılından itibaren değerlendirilmiştir. Değerlendirmemizin sonuçlarına göre, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetleri çerçevesinde, bütüncül bir algı oluşturamadığıdır. Aynı zamanda da, kültür inşasında, başarısız olduğu ve Kültürel Diplomasi gerçekleştiremediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Kültür, Kültürel Diplomasi

KAMU DİPLOMASİSİ TEKNİĞİ OLARAK KÜLTÜREL DİPLOMASİ: SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NIN TÜRKİYE'DEKİ KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ

Esra TÜYLÜOĞLU

ABSTRACT

In recent years, Public Diplomacy has been an actively used method in international relations. Cultural diplomacy, in turn, represents one of various public diplomacy techniques to which a given nation resorts in order to improve its perception in another country. It is a well-known fact that the economic, political and cultural relations between Turkey and the Kingdom of Saudi Arabia have been improving since 2002, when the Justice and Development Party (AK Party) emerged in Turkey's political arena. The Kingdom of Saudi Arabia resorts to public diplomacy practices and cultural diplomacy in order to improve its public perception in Turkey. In this regard, cultural diplomacy is crucial to many countries. This study analyzes the Kingdom of Saudi Arabia's cultural diplomacy efforts in Turkey and questions to what extent the Kingdom of Saudi Arabia takes advantage of culture and cultural diplomacy as well as which tools it uses in diplomacy. Kingdom of Saudi Arabia's cultural diplomacy activities in Turkey since 2014 and 2015 which is the date of King Salman's and Recep Tayyip Erdogan's leadership as the two states President evaluated. This study concludes that the Kingdom of Saudi Arabia has failed to create a holistic perception in Turkey through cultural diplomacy activities and, by extension, has been unsuccessful in promoting culture and practicing cultural diplomacy.

Keywords: Public Diplomacy, Culture, Cultural Diplomacy, Elements of Culture.

ÖNSÖZ

Günümüzde "Diplomasi" denildiğinde gönülleri ve düşünceleri kazanmaya yönelik uygulamalarıyla, Kamu Diplomasi'si tekniklerinden Kültürel Diplomasi akıllara gelmektedir. Ülkeler, geleneksel diplomasinin yanı sıra Kültürel Diplomasi aracılığıyla, diğer ülke halkları nezdinde olumlu bir etki yaratma hedefindedirler. Görevim gereği, Suudi Arabistan Krallığın'da bulunmuş olmam, köklü bir kültür mirasına sahip olan, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetlerinin değerlendirilmesi tezimizi belirlememizde etkili olmuştur. Tezimizin bütün aşamalarında her zaman yanımda olan ve akademik birikimleri ile beni yönlendiren, Danışman Hocam Prof. Dr. Nilüfer Sarı SEZER'e sonsuz minnettarlığımı belirtirim. Tez izleme üyesi Doç. Dr. Nebahat Akgün ÇOMAK'ada değerli vaktini her zaman bana ayırdığı için teşekkür ederim. Doktora eğitimi için beni destekleyen ablam,hocam Prof.Dr. Yeşim Güçdemir'e de ayrıca teşekkür ederim. Saygıdeğer Hocalarım Prof. Dr. Veysel AYHAN'a, Prof. Dr. Pınar Erarslan YAYINOĞLU'na ve Prof. Dr. Abdullah ÖZKAN'a tezimize katkılarından dolayı teşekkürlerimi bir borç bilirim. Aynı zamanda da, değerli vaktini her zaman benimle paylaşan Sevgili Arkadaşım Rabia AFACAN'a sevgilerimi iletirim. Teşekkürlerimi ve minnettarlığımın en büyüğünü Sevgili Annem ve babam Ayfer-İsmail TÜRKER'e ve her zaman yanımda olan, Sevgili Annem Makbule TÜYLÜOĞLUNA'na, Canım, Biricik Oğlum Ömer İlber TÜYLÜOĞLUNA'na ve Sevgili Eşim Mazhar Yasin TÜYLÜOĞLU'na ederim. Son teşekkürümü, Köy Enstitüleri mezunu, İlk Öğretmenim, Değerli ve Biricik, Rahmetli Büyükbabam İsmail TÜRKASLAN'a sunmaktan onur duyarım.

Esra Tüylüoğlu
Ankara-2019

İÇİNDEKİLER

Öz……iii

Abstract……...……..iv

Önsöz……...…...v

İçindekiler……..……..vi

Tablolar Listesi……...vii

Şekiller Listesi……..viii

Kısaltmalar Listesi……..……...…….ix

GİRİŞ……1

1. BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI VE GELİŞİMİ

1.1. Diplomasi Kavramı ve Tarihsel Gelişimi…….……7

1.2. Kamu Diplomasisi Kavramı……12

1.2.1. Yumuşak Güç Kavramı……...……20

1.3. Kamu Diplomasisinin Aktörleri ve Araçları…….…..24

1.3.1. Kamu Diplomasisinin Aktörleri……...…24

1.3.1.1. Sivil Toplum Kuruluşları……25

1.3.1.2. Yükseköğretim Kurumları ve Okullar……26

1.3.1.3. Kanaat Önderleri……27

1.3.1.4. Devlet Üstü Kuruluşlar……..…….28

1.3.1.5. Baskı Grupları ve Lobicilik……...…….30

1.3.1.6. Medya…….31

1.3.2. Kamu Diplomasisinin Uygulama Alanları (Araçları)…...…..32

1.3.2.1. Kitle İletişim Araçları…….…….32

1.3.2.2. Eğitim Kurumları…….33

1.3.2.3. İş Dünyası……..35
1.3.2.4. Kültür ve Sanat Kurumları…….……36
1.4. Kamu Diplomasisi ve Kuramsal Yaklaşımlar…….38
1.4.1. Kamu Diplomasisi Modelleri……..……41
1.5. Halkla İlişkilerde Kuramsal Yaklaşımlar……55

2. BÖLÜM
KAMU DİPLOMASİNİN TEKNİKLERİNDEN BİRİ OLARAK KÜLTÜREL DİPLOMASİ

2.1. Kültür Kavramı……...……62
2.1.1. Kültürel Süreçler…….68
2.1.2. Kültürün Özellikleri…….72
2.1.3. Kültürün Öğeleri ……...…..73
2.1.3.1. Maddi Kültür Öğeleri……..75
2.1.1.1. Dil……77
2.1.1.2. İnanç Sistemleri ve Gücün Kontrolü……...79
2.1.1.3. Tutum, Değer ve Normlar……..80
2.1.1.4. Sosyal ve Politik Organizasyon/Kurumlar……..81
2.1.1.5. Sanat, Estetik, Müzik ve Dans…….82
2.1.1.6. Sosyalizasyon/Eğitim……..84
2.2. Kültürün İşlevleri……85
2.3. Kültürlerarası İletişim…….87
2.4. Kamu Diplomasisi Tekniği Olarak Kültürel Diplomasi…….89
2.4.1. Eğitim Diplomasisi……...95
2.4.2. İnanç Diplomasisi…….99
2.4.3. Sanat Diplomasisi……...102
2.4.4. Spor Diplomasisi…….106

3. BÖLÜM:

KAMU DİPLOMASİSİ ÇERÇEVESİNDE SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ İMKÂN VE FIRSATLARI

3.1. Ortadoğu'da Kültürel Diplomasi……108
3.2. Arap Kültürünün Öğeleri ve Özellikleri……114
3.3. Suudi Arabistan Krallığı……...120
3.3.1. Suudi Arabistan Krallığı'nın Siyasi Yapısı……121
3.3.2. Suudi Arabistan Krallığı'nın Dış Politika Yaklaşımı……130
3.3.3. Suudi Arabistan Krallığı'nın Sahip Olduğu Kültürel Öğeler…...136
3.3.3.1. Maddi Kültür Öğeleri……...137
3.3.3.2. Dil…….141
3.3.3.3. İnanç……143
3.3.3.4. Tutum, Değer ve Normlar……146
3.3.3.5. Sosyal ve Politik Organizasyon/Kurumlar……149
3.3.3.6. Sanat, Estetik, Müzik, Dans…….151
3.3.3.7. Sosyalizasyon/Eğitim……...153

4. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NIN KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Çalışma……..154
4.2. Çalışmanın Amacı…….155
4.3. Çalışmanın Metadolojisi.…….155
4.4. Çalışmanın Sınırlılıkları……156
4.5. Çalışmanın Hipotezleri……..156
4.6. Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi……...157
4.6.1. Maddi Kültür……162
4.6.2. Dil Kültürü……171

4.6.3. İnanç Kültürü…….177
4.6.4. Değerler 'Misafirperverlik' 'Örf-Adet' 'Yeme-İçme-Giyim'.....184
4.6.5. Sosyal ve Politik Organizasyonlar……189
4.6.6. Eğitim Kültürü…….....200
4.6.7. Sanat Etkinlikleri……..…….205
4.6.8. Müzik ve Dans Kültürü……211
4.7. Genel Değerlendirme……214
SONUÇ……...……223
KAYNAKÇA…….....233
ÖZGEÇMİŞ……...…282

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Psikolojik savaş veKamu Diplomasisi taksonomik açıdan değerlendirilmesi…...……...……...……17

Tablo 2: Yumuşak gücü sert güçten ayıran özellikler……...…26

Tablo 3: Peisert'in Kültürel İletişim Modelleri……..……47

Tablo 4: Peisert'in Kültürel İletişim Modelleri ve Grunig/Hunt'ın halkla ilişkiler modeli…….48

Tablo 5 Sert ve Esnek Yaklaşımlı Kamu Diplomasi Modeli.....……..…..50

Tablo 6: Kamu Diplomasisi Modellerinin Özellik İrdelemesi…….53

Tablo 7: Gilboa'nın modelinin ana şeması……...……..……...……...55

Tablo 8: Yıllara göre Türkiye'den Suudi Arabistan Krallığı'na Hacca ve Umreye gidenlerin sayısı…….……..…..146

Tablo 9: Maddi Kültür ……..…..163

Tablo 10: Dil Kültürü……...172

Tablo 11: İnanç Kültürü……...178

Tablo 12: Değerler 'Misafirperverlik' 'Örf-Adet' 'Yeme-İçme-Giyim'…….185

Tablo 13: Sosyal ve Politik Organizasyonlar…….……..190

Tablo 14: Eğitim Kültürü……..…201

Tablo 15: Sanat Etkinlikleri ……..……..…206

Tablo 16: Müzik ve Dans Kültürü…...……..212

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Suudi Arabistan Krallığı Kültürel Diplomasi Çalışmalarına Yönelik Bir İletişim Model Önerisi Eğitim…….164

Şekil 2: 1H+2K Modeli (Maddi Kültür)……173

Şekil 3: 1H+2K Modeli (Dil Kültürü)……179

Şekil 4: 1H+2K Modeli (İnanç Kültürü)……176

Şekil 5: 1H+2K Modeli (Değerler)……186

Şekil 6: 1H+2K Modeli (Sosyal Politik Organizasyonlar)…….203

Şekil 7: 1H+2K Modeli (Sanat Etkinlikleri)……215

Şekil 8: 1H+2K Modeli (Eğitim Kültürü)……209

Şekil 9: 1H+2K Modeli (Müzik ve Dans Kültürü)……220

KISALTMALAR

AA	:	Anadolu Ajansı
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AFP	:	Fransız Basın Ajansı
AP	:	ABD Haber Ajansı
BAE	:	Birleşik Arap Emirlikleri
BBC	:	Britanya Yayın Kuruluşu
BIE	:	Uluslararası Sergiler Bürosu
BM	:	Birleşmiş Milletler
CIA	:	ABD Merkezi Haber Alma Teşkilatı
CNN	:	Cable News Network
DAAD	:	Alman Akademik Değişim Servisi
FIFA	:	Uluslar Arası Futbol Federasyonu
G20	:	20'ler Grubu (gelişen 20 ülke)
G8	:	8'ler Grubu (gelişmiş 8 ülke)
GATT	:	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
IŞİD	:	Irak Şam İslâm Devleti
IVLP	:	Uluslararası Ziyaretçi Liderlik Programı
JEC	:	Jazan Ekonomi Şehri
KAEC	:	Kral Abdullah Ekonomi Şehri
KEC	:	Bilgi Ekonomi Şehri
KDK	:	BaşbakanlıkKamu Diplomasisi Başkanlığı
KFCRS	:	Kral Faysal İslâm Araştırmaları Merkezi
KFF	:	Kral Faysal Vakfı
KFIP	:	Kral Faysal Uluslararası Ödülü
KFS	:	Kral Faysal Okulu
KİK	:	Körfez İşbirliği Konseyi
MSA	:	Modern Standart Arapça
NATO	:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NBA	:	Ulusal Basketbol Birleşimi

OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OPEC	:	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
PABE	:	Prens Abdulaziz bin Musaid Ekonomi Şehri
SAGI	:	Suudi Arabistan Genel Yatırım İdaresi
SCTA	:	Turizm ve Eski Eserler Suudi Komisyonu
THY	:	Türk Hava Yolları
TİKA	:	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TRACS:		Trans-Arabian Yaratıcı İletişim
UNESC:		Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UPI	:	Uluslararası Basın Birliği
YEE	:	Yunus Emre Enstitüsü
YTB	:	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

GİRİŞ

21. Yüzyıl da küreselleşme sürecinde, kavramların değişim göstermesine paralel olarak diplomasi terimleri de değişime uğramıştır. İnternetin etkisinin giderek arttığı günümüzde, Klasik Diplomasi teknikleri yerini, Kamu Diplomasisi'ne bırakmaktadır. Kamu Diplomasisi, ülke politikalarının daha etkili olabilmeleri için halkla ilişkiler uygulamalarından faydalanmaktadır. Günümüzde, halklardan halka yapılanKamu Diplomasisi uygulamaları, devletten devlete yapılan klasik diplomasinin yerini almıştır. Kamu Diplomasi'si, siyasi gücün yerine yumuşak güçle diğer halklar üzerinde pozitif bir algı oluşturmaya yönelik kültürel, sanatsal, ekonomik ve eğitim faaliyetlerinden faydalanmaktadır. Bir ülke açısından yumuşak güce sahip olmak yetmemektedir. Aynı zamanda da, yumuşak gücü markalaştırmak, yumuşak güç sahibi olmak kadar önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla da, bu markaları yönetebilmek adına toplumlara yönelik iletişim stratejileri oluşturmak gerekmektedir.

Kitle iletişim araçlarında meydana gelen değişim klasik diplomasi anlayışının da değişimini beraberinde getirmiş ve bu değişim sayesinde ülkelerin siyasal söylemi uluslararası boyuta taşınmıştır. Bu bağlamda, da, bir hükümetin başka bir ulusu kendi çıkarları amacıyla etkilemeye çalışmasıKamu Diplomasisinin alanına girmiştir. HansTuch'ın tanımıyla, "*Kamu Diplomasisi, kendi ulusunun düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarını ve kültürünü aynı zamanda, ulusal hedeflerini ve güncel politikalarını yabancı halklara anlatma amacı taşıyan bir hükümetin iletişim sürecidir*." (Tuch, 1990: 3)olarak belirlemektedir. Aynı zamanda, Kamu Diplomasi'sinin çift yönlü yapılandırılması da önemlidir. Gifford Malone'un yaptığı tanımlamaya göre de bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: "*Eğer kendi toplumumuzu ve politikalarımızı anlatmak istiyorsak öncelikle iletişime geçmek istediğimiz halkın kültürünü, tarihini, psikolojisini ve özellikle dilini öğrenmeliyiz*." (Malone, 1988: 12). Görülmektedir ki birbirini tamamlayan kavramlar olarak "Yumuşak Güç", "Kamu Diplomasisi" ve tekniklerinden "Kültürel Diplomasi" ülkelerin ikili ilişkilerinde üzerinde durması gereken kavramlardır. Bu bağlamda,"Algı" kavramı da ikili ilişkilerin bu

günü ve yarınını belirleme de özellikle üzerinde durulan ve önemsenen bir kavramdır. Türkiye ve Arap ülkeleri ilişkilerinde, bir takım alanlarda görülen gelişimin, kültürel alışverişi, turizmi ve ekonomik ilişkileri de etkilediği gözlenmektedir. Dolayısıyla da, bu gelişimin taraflar arasındaki algıyı olumlu etkilediği söylenebilir ancak önyargıların giderilmesi için daha yoğun ve sürekli bir çaba gerekmektedir.

Türk-Arap ilişkilerinin kültürel, siyasal ve ekonomik tabanlı uzun bir geçmişi vardır. Her iki taraf açısından da olumsuz algıların var olması uzun yıllar ilişkilerin geleceğine yön vermiştir. Zamanla, taraflar arasındaki ilişkilerin gelişmesi karşılıklı algıların olumlu yönde değişimini de beraberinde getirmiştir. Buna rağmen, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla, ulus devletine geçilme sürecinden kalan olumsuz algılar her iki tarafta da bazı kesimlerin zihninde halen yer bulmaktadır.

Türk toplumu açısından uzunca bir dönem, Arap toplumları milliyetçilik hareketlerinden etkilenmiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olan "öteki" ve "hainler" olarak (Küçükcan, 2010: 8-9) görülmüştür. Şerif Hüseyin İsyanı, büyük destekli bir Arap isyanı olarak yorumlanmış ve bu yorumun bir sonucu olarak da Arap Halkları, I.Dünya Savaşı'nda "Türkleri arkadan bıçaklayan hainler" olarak görülmüştür. Arap karşıtı bu yaklaşım, uzunca bir dönem Türkiye Cumhuriyeti'nin, Ortadoğu politikasını belirlemiş ve çeşitli yazarlar tarafından desteklenmiştir. Aynı zamanda da, ders kitaplarında olumsuz bir Arap profili (Küçükcan, 2010: 8-9)çizilmiştir. Arap toplumu; geri kalmışlığın ve kökten dinciliğin simgesi olarak görülmüştür. Bu bağlamda, da, batılılaşma ve modernleşmeyi hedef edinen kesimlerin bu çerçevede "ötekisi" olmuştur. 2000'li yıllara kadar Türkiye'de ki Arap ve Suudi algısında, hem hükümet politikaları hem de halk tabanında önemli bir gelişme yaşanmamıştır.

Türkiye'deki, Suudi Arabistan Krallığı algısı da genel olarak, Arap algısından farklı değildir. Türkiye'de, Suudi Arabistan Krallığı algısına yönelik etki eden pek çok unsur vardır. Bu unsurlardan birisi zaman zaman gündeme gelen Suudi Arabistan Krallığı'ndaki Osmanlı eserleri meselesi olmuştur.

Örneğin, 2002 yılında Suudi Arabistan Krallığı'ndaki, Osmanlı döneminden kalma Ecyad Kalesi'nin yıkılması, Türk medyasında geniş yer bulmuş ve tepki toplamıştır. İslam Dünyası ile daha yakın ilişkilerin kurulmaya başlandığı AK Parti iktidarıyla birlikte, Suudi Arabistan Krallığı'yla karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesinin önemine dikkat çekilen düşünceler dile getirilmiştir. Türkiye'deki, Suudi Arabistan Krallığı algısına olumsuz bir Vahabi algısı da eklenmektedir. Suudiler, genel olarak şimdiki çağın Haricileri ve Mezar yıkıcıları olarak tasvir edilmektedirler. Aynı zamanda da, Vahabilik, İngilizlerle ittifak yaparak, Osmanlı egemenliğini ortadan kaldırmak amacıyla ortaya çıkartılmış yapay bir mezhep olarak da nitelendirilmektedir. Vahabilik, esas olarak Türkiye'deki Suudi Arabistan Krallığı'na yönelik oluşan algının da temelini oluşturmaktadır. İslâm Mezhepleri Tarihi üzerine yazılmış kitaplara bakıldığında, Halil İbrahim Bulut'un "*Vahabiliğin Günümüzdeki Durumu" başlığı altında şu ifadeler yer almaktadır; "Vahabi zihniyetin İslâm düşüncesine olumsuz katkısı hiç şüphesiz onların dini anlama ve yaşamalarındaki katı, sert ve yorumsuz tutumlarıdır. Ameli imanın bir parçası olarak kabul etmeleri, kendileri gibi olmayan diğer Müslümanları tekfir etmelerine ve İslâm dünyasında nifak tohumlarının ekilmesine sebebiyet vermiştir*" (Bulut, 2011, 443). Ethem Ruhi Fığlalı'nın kitabında ise şu ifadeler yer almaktadır: "*Kısaca Vahabiler, Kur'an ve Sünnet'e dönüş gibi, gerçekten her münevver Müslüman'ın samimiyetle benimseyip gerçekleşmesi için gayret göstereceği masum bir anlayışı, neticede bir zulüm ve taassub vasıtası kılmış ve böylece, açık dedikleri içtihat kapısını, daha da sıkı bir şekilde kapatmışlardır; çünkü dinin açıklanmasında yalnızca şekle, bir takım dar kalıplara ve görünüşe takılıp kalmak, aslında taassubdur ve dini kısırlaştırmak demektir. Taassub ise kendini yeni bir din gibi ortaya koyduğu için, en az dinsizlik kadar zararlıdır.*" (Fığlalı, 1990, 117). Türkiye'deki, Vahabi algısı ve buna bağlı olarak Suudi Arabistan Krallığı algısı genel olarak olumsuz olmuştur

Türkiye'deki, Suudi Arabistan Krallığı algısındaki olumsuzluklara rağmen, hem Türkiye hem de Suudi Arabistan Krallığı tarafında, Kral Salman'ın tahta geçmesi ve ılımlı İslâm söylemleriyle birlikte olumsuz algıda bir değişim

yaşandığı söylenebilir. Talip Küçükcan'ın 2010'da hazırladığı "Arab Image InTurkey" adlı raporundaki verilere göre; Türkiye'de araştırmaya katılanların %24,1'inin Suudi Arabistan Krallığı hakkındaki görüşleri genel olarak negatifken, Suudi Arabistan Krallığı hakkında olumlu düşünenlerin oranı % 41,5'dir. Aynı araştırmada, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki yatırımlarına ilişkin katılımcıların % 20,1'i negatif görüş bildirirken % 64,6'sı Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki yatırımlarına ilişkin pozitif görüş (Küçükcan, 2010:30-37)bildirmiştir. Cemal Kaşıkçı'nın, 2 Ekim 2018'de Suudi Arabistan Krallığı İstanbul Başkonsolosluk binasına girip bir daha çıkmamış olması, sonrasında da Suudi yetkililer tarafından öldüğünün açıklanması, uzun yıllar Türkiye'deki, Suudi Arabistan Krallığı algısına etki edecek en önemli olaylardandır. Cemal Kaşıkçı'nın, öldürülmesi olumlu değişim gösteren algıyı olumsuz olarak etkilemiştir.

Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı, 1980'lerin başına kadar birbirlerine mesafeli durmuşlardır. Dolayısıyla, iki ülke ilişkileri bir gelişme gösterememiştir. Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye ilişkilerindeki milat, Kral Abdullah'ın Avrupa turu çerçevesinde, 2006'da Türkiye'ye düzenlediği ziyarettir. Bu bağlamda, ziyaretin bir milat olarak değerlendirilmesinin en önemli sebebi; Suudi Arabistan Kralı Faysal'ın İstanbul'daki uluslararası bir toplantıya katılmak için 1966'da Türkiye'ye gelmesinden tam 40 yıl sonra gerçekleşen ilk ziyaret olmasıdır. 29 Ağustos 2014'te Recep Tayyip Erdoğan'ın, Cumhurbaşkanı olması ve birkaç ay sonrasında, 23 Ocak 2015 tarihinde, Kral Abdullah'ın ölümünün ardından, Kral Salman'ın tahta geçmesiyle ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. Tezimizin, son bölümü olan değerlendirmede, Kral Salman'ın ve Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk kez devlet başkanı oldukları 2014 yılı belirlenmiştir. Algı kavramı uzun bir birikimin neticesinde oluşması sebebiyle kısa sürede değişebilecek bir olgu değildir. Bu bağlamda, da, Suudi Arabistan Krallığı tarafından, Türkiye'de düzenlenen kültür günleri, konferanslar, paneller ve diğer tüm Kültürel Diplomasi uygulamaları, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'de olumlu bir algı oluşturmasında daha başarılı olmasını sağlayacaktır. Tezimizin, temel amacı Türkiye'deki Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi çalışmalarını tespit

etmek ve kültürünKamu Diplomasisi'ndeki önemini ortaya koymaktır.Kamu Diplomasisi başarısında, kültürel değerlerin kullanımı etkilidir. Dolayısıyla da, kültürel değerleri kullanan ülkeler diğer ülkeleri siyasi ve ekonomik meselelerde daha kolay ikna edebilmektedirler. Tezimizde, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Kral Salman'ın tahta geçtiği tarihten itibaren, Türkiye'deki kültürel faaliyetleri incelenerek Kültürel Diplomasi uygulamalarında başarılı olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Kamu Diplomasisi ve Kültür bağlamında, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetlerinin değerlendirilmesi tezimiz, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; "Yumuşak Güç", "Diplomasi" ve "Kamu Diplomasisi" kavramları üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda da, tezin bu bölümünde klasik diplomasi anlayışına ve tarihsel gelişimine de değinilmiştir. Sivil toplum kuruluşları, yükseköğretim kurumları ve okullar, kanaat önderleri, devlet üstü kuruluşlar ve medya da Kamu Diplomasisinin aktörleri kapsamında bu bölümde ele alınan unsurlardır. Ayrıca, Kamu Diplomasi kavramını ve gelişimini anlayabilmek adına Kamu Diplomasisini oluşturan önemli modeller de birinci bölümde ele alınmıştır.

Tezimizin İkinci bölümünde; Kamu Diplomasisi'nin tekniklerinden biri olan,Kültürel Diplomasisi, kapsamlı olarak ele alınmıştır. Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetlerine geçmeden önce kültür kavramı bu bölümde incelenmiştir. Bu bağlamda, kültür kavramı alt başlığında kültürel süreçler, kültürün özellikleri ve kültürün öğeleri ele alınmıştır. Kültürün öğeleri, tezin önemli temel noktalarından birisini oluşturmaktadır. Toplumsal düzeni sağlayan kurallar kültürel öğe olarak kabul edilmektedir. Kültürel öğeler hakkında, akademik literatürde araştırma yapıldığında farklı unsurlarla karşılaşılmaktadır. Tezimizin, İkinci BölümdeKamu Diplomasisi tekniklerinden Kültürel Diplomasi anlatılırken, eğitim, inanç ve spor diplomasisi gibi diğerKamu Diplomasisi teknikleri de Kültürel Diplomasi altında incelenmiştir. Üçüncü bölümde; Suudi Arabistan Krallığı'ndaki Kültürel Diplomasi imkân ve fırsatları kültürün öğeleri temel alınarak alt başlıklarla anlatılmıştır. Ortadoğu'da Kültürel

Diplomasi uygulayan ülkelere değinilmiş ve örnekler verilmiştir. Arap kültürünün öğelerine ve özelliklerine bu bölümde kapsamlı olarak yer verilmiştir. Aynı zamanda da, Suudi Arabistan Krallığı'nın ne gibi imkân ve fırsatlara sahip olduğu bu bölümde yer verilmiştir.

Tezimizin Dördüncü Bölümünde, Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi Faaliyetlerinin Değerlendirilmesidir. Dolayısıyla da, bu bölümde Türkiye'de, Suudi Arabistan Krallığının Faaliyetlerini "Maddi Kültür" "Dil Kültürü" "İnanç Kültürü" "Değerler 'Misafirperverlik' 'Örf-Adet' 'Yeme-İçme-Giyim' "Sosyal ve Politik Organizasyonlar" "Sanat Etkinlikleri" "Müzik ve Dans Kültürü" "Eğitim Kültürü" olarak kategorize edilmiştir. Tezimizde, verilerin fazlalığı ve mükerrer oluşu sebebiyle "Haber Ajansı" "Resmi Bakanlık Sitesi" ve Akademik Süreli Yayınlar" ile sınırlandırılmıştır. Anadolu Ajansı, Türkiye Cumhuriyeti'nin, tarihi ile özdeştir ve batılı anlamda bir haber ajansı kimliği taşımaktadır. Bu bağlamda, da, Anadolu Ajansı arşivi kaynak olarak seçilmiştir. T. C. Dışişleri Bakanlığı ise dış ülkeler ile net bir şekilde, devlet seviyesinde ilişkilerin özellikle resmi ziyaret ve anlaşmaların haber ve duyurular ile yansıtıldığı bir kurumdur. Dolayısıyla, Dışişleri Bakanlığı da tezimize, diplomatik çerçevesi nedeniyle eklenmiştir ve veriler, bu üç kurum üzerinden değerlendirilmiştir.

1. BÖLÜM
KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI VE GELİŞİMİ

1.1. Diplomasi Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Diplomasi, Yunanca diploma denilen, ikiye katlanmış anlamındaki kelimeden türetilmiştir. Eski Yunan ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde resmi vesikalar, bazı imtiyazları içeren belgelerin katlanmasından dolayı bu belgeler diploma olarak adlandırılmaktaydı. (Alkan, 2013: 9). Antik Roma döneminde diplomasi kelimesi, resmi seyahat dokümanı olarak kullanılan bakır plakalar üzerine oyulmuş sertifika anlamında da kullanılmıştır. (Klavins, 2011: 2). Tarihte ilk diplomasi, ad hoc şeklinde uygulanan tek yanlı ve geçici olan diplomasidir. (Karagöz, 2016: 8). Bu diplomasi biçiminde diplomatlar, daha çok diplomatik dokunulmazlıkları olan haberciler olarak görülmüştür.

Eski Yunan'da diplomasi halka açık olarak gerçekleşmiştir, görüşmelerin sonuçları da halkla paylaşılmıştır. (Karagöz, 2016: 8). Bizans İmparatorluğu'nda hatip diplomatlar yerine gözlemci diplomatlar ortaya çıkmış ve diplomasi, Rönesans'la birlikte İtalya'da varlığını sürdürmüştür. (Karagöz, 2016: 9). Bizans İmparatorluğu, dış ilişkilerde istihdam edilecek diplomatlarını eğitimden geçiren ilk devlet olması açısından diplomasiye kurumsal anlamda yenilik getiren ilk devlet olarak kabul edilebilir. (Alkan, 2013: 16). Aynı zamanda da Bizans İmparatorluğu, her daim saldırı tehlikesi ile karşı karşıya olduğundan diplomasiye daha çok ihtiyaç duymuştur. (Alkan, 2013: 16). Roma İmparatorluğu'nun daha çok askeri ve siyasi güce başvurmasından dolayı, diplomasinin gelişmesine Eski Yunan kadar katkı sağlamadığı ifade edilmektedir. (Tören, Çevrimiçi, 2014: 3). 17-18.yüzyıllardaOsmanlı ve Habsburg İmparatorlukları arasında ilişkiler yoğunluk kazanmıştır. Bu bağlamda, da Osmanlılarla daha verimli ilişkiler kurabilmek adına Habsburg Hanedanı'nın İstanbul'a Türkçe öğrenmeleri için elçi ve tüccar göndermesi ilk diplomasi örneklerindendir. (Kalın, 2016: 280). Çoğu devlet, ülkelerle karşılıklı ilişkilerini geliştirmek için bu ülkelere dil öğrenmeleri için diplomatlarını göndermişlerdir.

Diplomasi kavramı 18. yüzyıla kadar, resmî belgelerin bulunduğu devlet arşivlerinin korunması, imzalanan antlaşmaların arşivlenmesi ve gerektiğinde belgelerin incelenmesini konu alan bir bilim dalını ifade etmiştir. (Alkan, 2013: 9). Diplomasi kavramını, günümüzdeki anlamı ile 1796'da ilk kullanan kişi, İngiliz yazar ve devlet adamı EdmundBurke'dir. Fransızca kökenli 'diplomat' kelimesini temel alan Burke'ye göre; diplomasi sözcüğü dış politikanın uygulanması ve geliştirilmesine olanak verir. (Klavins, 2011: 2). Burke dışında da çeşitli devlet adamları ve yazarlar diplomasi kavramına ilişkin birçok tanımlama yapmışlardır. İngiliz diplomat Harold George Nicolson diplomasiyi, büyükelçiler ve elçiler tarafından müzakere yoluyla uluslararası ilişkilerin yönetilmesi şeklinde tanımlamıştır. HansMorgenthau'ya göre ise diplomasi yoluyla hedefe ulaşmadaki temel etkenler; potansiyel güç, diğer güç unsurlarına yönelik doğru yöntemlerin kullanılmasıdır. (Sancar, 2012: 11). Kissinger diplomasiyi, devletlerin anlaşmalardan ziyade güç egzersizleri ile ilişki kurma sanatı olarak tanımlamıştır. (Freeman, 2010: 30). Nicolson'a göre ise diplomasi dar ve geniş olmak üzere iki anlama sahiptir. Dar anlamda diplomasi, diplomatlarla olan görüşmeler; geniş anlamda ise bir devletin dış politikasında kullandığı siyasi etkileme teknikleridir. (Akt: Alkan, 2013: 10). Diplomasi kavramını, her düşünür kendi bakış açısı ile ele aldığı için üzerinde anlaşılmış tek bir diplomasi tanımı bulunmamaktadır. Ancak konu ile ilgili yapılan tanımlar doğrultusunda diplomasi, devletlerarası ilişkilerin yürütülmesi süresince resmi temsilciler aracılığıyla uygulanan bir yöntem olarak ifade edilebilir.

'Diplomasi' kavramı dış politika, milli güvenlik, imaj kavramları olmak üzere birçok uluslararası kavram ile etkileşim içerisindedir. Diplomasinin uygulanmasında uluslararası politika yanında ülkelerin coğrafik, ekonomik, teknolojik, askeri, sosyal ve kültürel özellikleri de rol oynamaktadır. (Tamene, 2004: 73). 1920'lerde radyonun gelişiyle beraber birçok ülke yabancı dilde yayın yapmaya başlamıştır. Dolayısıyla da Faşist ve Komünistler 1930'da radyo yayını sayesinde kendileri için olumlu olan mesajları yabancı halklara duyurmuştur. (Nye, 2008:97). Diplomatik ilişkilerde zamanla birtakım yöntemler ortaya çıkmıştır. Örneğin, geçici diplomasi, tarihin en eski dönemlerinden başlayarak,

sürekli olmayan ve sadece belirli bir görevin yerine getirilmesini ifade eden diplomasi olarak kavramsallaştırılmıştır. (Alkan, 2013: 12). Geçici diplomasi uygulamasına Hititler ve Eski Mısırlılar arasında mesaj, armağan, tahta çıkmaya ilişkin tebrik ve başsağlığı mektuplarının ulaştırılması gibi durumlarda rastlanmaktadır. (Tuncer, 1982: 18). Bu aşamada değinilmesi gereken ilk önemli belge, Eski Mısırlılar ve Hititler arasında M.Ö. 1278 yılında imzalanan Kadeş Antlaşması'dır. Kadeş Antlaşması diplomasi tarihinin bilinen ilk belgesi olarak kabul edilmektedir. (Tuncer, 1995: 15). Aynı zamanda da bu dönemde ülke yöneticilerinin birbirlerine yolladıkları siyasi nitelik taşıyan, Amarna Mektupları da ilk geçici diplomasi örneklerinden sayılmaktadır. (Tuncer, 1995: 14). Geçici diplomasi alanındaki gelişmeler, sürekli diplomasinin oluşmasına en önemli katkıyı sağlamıştır.

Sürekli diplomasinin geçici diplomasinden farklı birçok özelliği mevcuttur. Sürekli diplomaside diplomatik faaliyetlerin yürütülmesi açısından bir kurumsallaşmanın var olduğu söylenebilir. (Tuncer, 1995: 50). Sürekli diplomasi uygulamasına geçilmesinin en önemli nedeni, devletlerin, tehlikeli sayılabilecek saraylar nezdinde sürekli olarak temsil edilme gereği duyuyor olmasından kaynaklanmaktadır. (Tuncer, 1995: 23). Sürekli diplomasinin ilk örnekleri 15.yüzyılda İtalyan kent-devletlerinde görülmektedir. (Lewis, 2008: 32). Kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte bazı kaynaklar, 1446'da Milano şehrinin Floransa nezdinde yirmi yıl görev yapmış olan elçisini tarihin ilk büyükelçisi olarak değerlendirmektedir. (Anderson, 1993: 34). 18.yüzyılın sonlarına gelene dek Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa ülkelerine daimi elçi göndermemiştir. Avrupa'da daimi elçilikler kurulana kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun kullandığı yöntemin geçici diplomasi olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle Osmanlı İmparatorluğu'nun geçici diplomasi yöntemini en geç terk eden devletlerden biri olduğu ifade edilmektedir. Sürekli diplomasi yöntemine ihtiyaç duyan ilk Osmanlı Padişahı Sultan III. Selim'dir. (Tuncer, 1995:49). 1793 yılı, Osmanlı diplomasi tarihi açısından önemlidir.Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk elçiliği bu tarihte İngiltere'de açılmıştır.İlk daimi Osmanlı elçisiyse Yusuf Agâh Efendi'dir. (Tuncer, 1995: 50). Sürekli diplomasinin aynı zamanda, Osmanlı dışında kalan

topraklardan bilgi almak amacıyla Avrupa ülkeleri başkentlerinde temsilcilikler açılmasıyla oluşmaya başladığı da söylenebilir. (Lewis, 2008: 42). Daha sonraki elçilikler ise sırası ile Paris, Viyana ve Berlin'e açılmıştır.(Shaw, 2008: 34). Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasına kadar devleti, 135 büyükelçi, elçi ve daimi maslahatgüzar temsil etmiştir. (İskit, 2011: 137). Osmanlı Devleti'nin Türkiye'ye bıraktığı miras açısından bakılırsa Dışişleri Bakanlığı, tercüme büroları da bu elçiliklere eklenebilir. (Kodaman&Akçay, 2010: 86). Sürekli diplomasi, devletlerarasındaki diplomatik temasların yurt dışında sürekli olarak istihdam edilen elçiler tarafından yürütülen faaliyetler olarak ifade edilebilir. Sürekli diplomaside diplomatik temaslar herhangi bir zaman kaydı olmaksızın devam eder, ciddî bazı siyasî krizler olmadığı sürece de bir kesinti meydana gelmez.

İki devletin arasında gelişen ilişkiler 'ikili diplomasi'; birçok ülkenin katılımıyla düzenlenen toplantılar ve görüşmelerse 'toplu diplomasi'dir. Çok taraflı diplomasi; ülkelerin temsilcileri aracılığıyla bir konferans ya da kongrede, yüz yüze görüşmeler yaparak uluslararası ilişkileri yönetmesi şeklinde tanımlanabilir.(Tuncer, 1995: 40-41). Avrupa'da diplomasinin gelişimine en önemli katkıyı 1648'de imzalananVestfalya Barışı'yla 1815 yılında gerçekleştirilen Viyana Kongresi'nin sağladığı söylenmektedir. İlk kez bu Kongre'de, diplomasinin yasal statüsü olan bir meslek olduğu Kongre'ye katılan tüm devletler tarafından kabul edilmiştir. Viyana Kongresi'nde alınan kararlar, günümüzde hala diplomatik ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla da çok taraflı diplomasinin önemli bir örneğiniteşkil etmektedir. (Tuncer, 1995: 40-41). 1815 Viyana Kongresi, hem çok taraflı diplomasinin hem de konferans diplomasisinin en önemli örneklerindendir. Bu kongrede diplomatik temsilcilerin statüleri ve dokunulmazlıkları ile ilgili de kararlar alınmıştır. 1818 yılında yapılan Aix la Chapelle Kongresi ile bu kararlar protokol haline getirilmiştir. (Tuncer, 1995: 40-41-42). I.Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Avrupalı ülkeler başta olmak üzere tüm dünya ülkeleri, yeni bir diplomasi anlayışının geliştirilmesi gerektiği üzerinde fikir birliğine varmıştır.

I. Dünya Savaşı, genellikle "eski" ve "yeni" diplomasi dönemlerini ayıran bir olgu olarak kabul edilmektedir. (Erzen, 2012: 40). I. Dünya Savaşı sonrasında yeni diplomasi anlayışının şekillenmesinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Woodrow Wilson'un büyük bir etkisi bulunmaktadır. 8 Ocak 1918 tarihinde Wilson tarafından açıklanan On Dört İlke ile diplomasiye gizlilik prensibi yerine açıklık prensibi getirilmiştir. Savaşın yaratmış olduğu yıkım, uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunun önemini tekrar gündeme getirmiştir. (Erzen, 2012: 40). Küreselleşmeyle birlikte dünyada yaşanan gelişmeler, diplomaside farklı yöntemleri de beraberinde getirmiştir. Geçmişte uzak mesafe ve yavaş iletişim, yalnızca diplomasi yöntemlerini değil, aynı zamanda, diplomasi temsilcilerini de etkilemekteydi.Dolayısıyla diplomasi temsilcileri, günümüze göre çok daha fazla özgürlük alanına sahip olduklarından, bazı temsilciler kendi kişisel diplomasilerini yürütmüştür. (Tuncer, 1982: 62). Sorunların daha kötüye gitmesine engel olmaya olanak sağlayan mekik diplomasisi ile klasik diplomasi anlayışı değişmiştir. (Richard, 2011: 8). Başkentler arasında defalarca gidip gelen diplomatlar, klasik diplomasi anlayışının değişmesinde önemli rol oynamıştır.Devletlerarasındaki anlaşmazlıkların savaşa dönüşmesini önlemek amacıyla 10 Ocak 1920 tarihinde Milletler Cemiyeti kurulmuştur. Ancak MilletlerCemiyeti, savaştan galip çıkan ülkelerin kurduğu statükoyu muhafaza etmekten öteye gidememiştir. (Sönmezoğlu&Güneş&Keleşoğlu, 2011: 19). Bu nedenle de, II.Dünya Savaşı sonrası, uluslararası barış ve güvenliği korumak, devletlerarasında iyi ilişkiler geliştirmek, uluslararası insani sorunların çözümünde işbirliği yapmak amacıyla 24 Ekim 1945'te Birleşmiş Milletler (BM) kurulmuştur. BM, günümüzde en önemli diplomatik kurumlardan biri olarak çalışmalarına devam etmektedir. (İskit, 2011: 298).Soğuk Savaş sonunda Batı bloğunun galip gelmesi ve Sovyetler Birliğinin dağılmasında Batı'nın yürüttüğü Kültürel Diplomasinin önemi belirtilmelidir. İki kutup arasındaki mücadelenin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra üçüncü defa yeniden yıkım ve felaketlere sebebiyet verecek fiili bir savaşa dönüşmemesinde rekabetinKKültürel Diplomasi üzerinden yürütülmesinin önemi büyüktür. (Güzel,2016:343). 20. Yüzyılda diplomasi alanında yaşanan gelişmeler bağlamında değinilmesi gereken diğer önemli gelişme, 18 Nisan 1961 yılında

imzalanarak 24 Nisan 1964 tarihinde yürürlüğe giren Viyana Sözleşmesi'dir. 1815 Viyana Kongresi'nde alınan kararlara eklemeler yapılarak imzalanan sözleşme ile diplomasinin gelişimine katkı sağlanmıştır. (Pazarcı, 2005: 373). Türkiye Cumhuriyeti'nin diplomasi tarihine bakıldığındaysa; diplomasi alanında atılan ilk adımlar Milli Mücadele dönemine uzanmaktadır. 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) kurulmasından kısa bir süre sonra 2 Mayıs 1920'de çıkarılan kanun ile Hariciye Vekâleti kurulmuştur. TBMM hükümetinin ilk temsilcilikleri Bakü, Roma, Tiflis ve Moskova'da açılmıştır. (İskit, 2011: 150). 1924 yılında 39 dış temsilciliğe sahip olan Türkiye Cumhuriyeti, bugün yurtdışında 236 misyona sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nda Mayıs 2018 tarihi itibariyle merkezde ve dışarıda 1788 diplomatik kariyer memuru görev yapmaktadır. (Çevrimiçi, http://www.mfa.gov.tr, 10.11.2018). Türkiye'nin sahip olduğu topraklarının bütünlüğünü koruma ve denge siyaseti, Misak-ı Milli ve Lozan Antlaşması Türkiye diplomasisinde temel felsefeyi teşkil etmektedir.

1.2. Kamu Diplomasisi Kavramı

Kavramlar bir fikri bir düşünceyi bir sistemi anlatmak için kullanılırlar; zamana ve mekâna göre değişebilirler. Bu değişim kavramın içeriğinin zamanla anlamının genişletilmesi veya daraltılması ya da farklı anlaşılması şeklinde olur. (Çevrimiçi,http://www.diyanet.gov.tr, 05.04.2016). Diplomasi de bu değişimlerden fazlasıyla etkilenen bir kavramdır. 21. Yüzyıla gelindiğinde diplomasi kavramının geçmiş yüzyıllardaki kullanımı ile şimdiki kullanımı arasında ciddi farklılıklar görülmektedir. Geleneksel diplomasi kavramı, hükümetlerin hükümetlerle ilişkisini anlatmaktadır. (Snow&Taylor, 2008: 6). GelenekselKamu Diplomasisi ise, hükümetlerin global halka seslenmesi ve onları bilgilendirme, etkileme ve bazı süreçlere dahil etme gibi yöntemler kullanması olarak anlatılabilir. (Snow&Taylor, 2008: 6). "Kamu Diplomasisi" olarak ortaya çıkan kavram artık uluslararası ilişkiler ve halkla ilişkiler disiplinlerinde sadece devletlerin olmadığını gösterir niteliktedir. 21. Yüzyılda diğer hükümetler ve

uluslararası örgütlerin yanı sıra kamuoylarını da kapsayan politikalar geliştirilmeye başlanmıştır.(Akçadağ, Çevrimiçi, 2017: 7). Dolayısıyla daKamu Diplomasisi kavramı kamunun düşüncelerini ve davranışlarını etkileyen içine devletleri, özel şahısları ve grupları alarak (Snow&Taylor, 6) daha da genişlemiştir.

Halkla ilişkiler kavramı 20.Yüzyıl ABD'sinin çocuğu olarak nitelenmiş ve de "saygı duyulan bir demokratik inancın uzantısı; kamu politikasını etkileyen olgu ve gündemlerin toplumun tüm kesimlerine açık tutulması" şeklinde International Encyclopedia of theSocialSciences'da tanımlanmıştır. (Akt: Gruning, 2005: 624). Bu tanımıyla halkla ilişkiler veKamu Diplomasisi kavramları birbirinin içine geçmiş gibidir. Wilson'a(2003: 111)göre;Kamu Diplomasisi kavramı ilk olarak açık diplomasiye vurgu yapmak için kullanılmıştır.Kamu Diplomasisi kavramı günümüzdeki anlamına uygun şekliyle ise ilk defa 1965 senesinde Tufts Üniversitesi Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu Dekanı EdmundGullion tarafından kullanılmıştır (Sancar, 2012: 77). Aynı zamanda daKamu Diplomasisi kavramı, ABD Başkanı Franklin Pierce'in İngiltere'ye yönelik söylemlerine ilişkin yapılan bir konuşmasında yer almıştır. (Cull, 2009: 40). Fransa kültürünün tüm Avrupa tarafından tanınması, Fransızca'nın diplomaside kullanılan dil olması ve sonrasında Almanya ile İtalya'nın kendi kültürlerini denizaşırı ülkelere tanıtmak için oluşturdukları kurumlar daKamu Diplomasisinin ilk örneklerindendir.(Akçadağ, Çevrimiçi, 2017: 4).Tufts Üniversitesi Edward MurrowKamu Diplomasisi Merkezi'nin ilk zamanlarından kalan yazılı basın örneklerinden olan bir broşürdeKamu Diplomasisi şu şekilde tanımlanmıştır.(Akt: Sancar, 2012: 79):

> *"Kamu Diplomasisi, dış politikaların düzenlenmesi ve yürütülmesi üzerindeki kamu tutumlarının etkilenmesini ele almaktadır.Kamu Diplomasisi geleneksel diplomasinin ötesindeki uluslararası ilişkiler boyutlarını, hükümetlerin diğer devletlerdeki kamuoyunu oluşturmalarını, özel grupların etkileşimini, bir devletin ve bunların birbiriyle olan ilgi alanlarını, Dışişleri raporlarını ve bunların politikaya etkisini, işi iletişim olanlarla diplomatlarla ve dış temsilciler arasındaki iletişimi ve de kültürlerarası iletişim sürecini kapsamaktadır."*

ManheimKamu Diplomasisini, "*devletlerin uluslararası kamuoyunu veya seçkinlerinin düşüncelerini ülkenin çıkarları doğrultusunda etkileme çabaları olarak açıklamıştır.*"(Akt. Grunig, 2005: 33).

Psikolojik savaş veKamu Diplomasisi taksonomik açıdan aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: Psikolojik savaş veKamu Diplomasisi taksonomik açıdan değerlendirilmesi,

	Kamu Diplomasisi tipi	**Örnek eylem**	**Hangi ülkede kullanıldığı**
I	Dinleme	Yönlendirilmiş seçim	İsviçre
II	Destek	Elçilik düzeyinde basınla ilişkiler	ABD
III	Kültürel Diplomasi	Devlet tarafından finanse edilen uluslararası sanat turları	Fransa
IV	Değişim diplomasisi	İki yönlü akademik değiş tokuş	Japonya
V	Uluslar arasıyayıncılık		İngiltere
VI	Psikolojik savaş	Yanlış Bilgilendirme	SSCB

Kaynak: (Cull, 2009: 25)

Kimi yazarlarKamu Diplomasisinin yalnızca güç ile bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. (Snow, 2009: 24). En kabul gören şekliyleKamu Diplomasisi, bir ülkenin dış politika hedefine ulaşmak amacıyla yabancı ülke halkları ile iletişime geçmesi şeklinde tanımlanabilir. Devletlerin birbirleri ile farklı düzeylerde iletişime geçtiği klasik diplomasi yöntemi yerineKamu Diplomasisinde hükümetler, diğer devletlerin vatandaşları ile nasıl iletişime geçileceği konusuna odaklanmaktadır.(Snow, 2009: 34). Diplomasi alanında atılacak adımlarda devletlerin kamunun desteğini alması gerekliliği,Kamu Diplomasisinin önemini her geçen gün arttırmaktadır. Bu durumKamu Diplomasisini devletlerin dış politikalarında vazgeçilmez bir unsur haline getirmektedir. Sözen'e göre (1999: 12) '*Çağımız söylem çağıdır, gerçeklik söylemle ve söylem içinde inşa edilen şeydir, her söylem bir gerçeklik inşasıdır e dolayısıyla, artık söylemlere tekabül eden gerçeklikler söz konusudur*.'

Kamu Diplomasisinin amacına ulaşmak için iki temel model vardır. Bunlar; reklamcılık ve halka ilişkiler disiplinleridir.(Cull, 2009: 35).Kamu Diplomasisi aracılığıyla belirlenen hedefe başarı ile ulaşılabilmesi için halkla ilişkiler disiplininden yararlanılarak hedef kitleyi iyi tanımak ve onun ihtiyaçlarına göre hareket etmek stratejik açıdan önemlidir.(Mengü&Yıldırım, 2012: 14).Kamu Diplomasisi; temelde yabancı ülkelerin kamuoylarına yönelik bir iletişim türü ve bir anlamda uluslararası yürütülen bir halkla ilişkiler çalışmasıdır.(Mengü&Yıldırım, 2012: 14).Kamu Diplomasisine halkla ilişkiler disiplininin katkı sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda, da gerek ulaşılmak istenen hedef gerekse uygulanan yöntemler itibariyle iki disiplin ortak stratejilere sahiptir.

İnternet ve yeni teknolojilerin gelişimiyleKamu Diplomasiside değişmektedir. Geleneksel olarak bir monolog yaklaşımından ibaret olanKamu Diplomasisi, yeni gelişmelerle birlikte yüz yüze konuşma tarzına kadar ilerlemiştir. Halk sosyal medya üzerinden bakanlık seviyesine kadar çıkabilmekte ve iletişim sağlayabilmektedir. Ayrıca iletişim devrimi ile birlikte sınırlar iletişimin önünde bir engel olma özelliğini kaybetmiştir. ABD'de Barack

Obama'nınKamu Diplomasisi Müsteşarlığını yapmış olan JudithMichale,Kamu Diplomasisindeki değişim hakkında şöyle demiştir; "*Günümüzdeki dünyada güç ve etki tabana inmiştir ve bu yüzden daha çok insanla daha çok mecrada iletişim kurulmalıdır… bütün dünyadaki insanlar duyulmak için haykırmaktadır… şu anda dahi önemli konuşmalar geçmektedir ve biz bunları kaçırmaktayız.*" (Costa, 2017).

Küreselleşme ve iletişim teknolojileri alanındaki gelişmeler devam ettiği süreceKamu Diplomasisine duyulan ihtiyacın da artarak devam edeceği açıktır. Özkan'a (2007: 214) göre; '*Kitle iletişim araçlarının siyasal katılmayı uyardığı, katılımı arttırdığı bilinmektedir. Bu noktada kitle iletişim araçlarının sorumlu davranması büyük önem taşımaktadır. Sorumlu davranmak, etik normlara bağlı kalmak anlamı taşımaktadır.*' Halkla ilişkiler de bu alanlardaki çalışmaların tam merkezinde yer almaktadır. Signitzer ve Coombs'a (1992)göre; modern teknoloji ve modern ulus devletlerin ihtiyaçlarıKamu Diplomasisi ile halkla ilişkiler arasında bir yakınlık yaratmaktadır.(Signitzer&Coombs, 1992: 137). Modern ulus devletler, yabancı halkların fikirlerini etkilemeye teşebbüs ettikçe kendilerini daha çok halkla ilişkilerin alanında bulmuşlardır. (Sancar, 2012: 111).Kamu Diplomasisinin işlevleri göz önünde bulundurulduğunda bu işlevlerin bir bütün olarak halkla ilişkiler stratejilerine gönderme yaptığı söylenebilir. Bu iki disiplin arasında amaç ve araç olma itibariyle ayrılmaz bir bağ vardır. Şöyle ki;Kamu Diplomasisi ülke ve toplum bazında ulaşılması gereken amaçların neler olduğunu gösterirken halkla ilişkiler, bunlara ulaşılmasında bir araç ya da anahtar konumundadır. Bu çerçevedeKamu Diplomasisinin etkin bir biçimde uygulanıp uygulanmaması sorunu, halkla ilişkilerin etkin biçimde kullanıp kullanılmamasına bağlı olmaktadır.

Kamu Diplomasisine halkla ilişkiler yaklaşımının uygulanmasındaki temel amaçlardan bazılarıKamu Diplomasisinin bilgi zeminine katkıda bulunmak, bir hükümet, yabancı kamu arasında ilişki geliştirmek, olumlu imaj yaratmak, karşılıklı fayda içeren ilişkiler geliştirmek ve sürdürmektir. Halkla ilişkiler bağlamındaKamu Diplomasisinin uygulama alanları vakıflar, dernekler, çeşitli

sivil toplum kuruluşları, eğitim kurumları, hastaneler, bankalar vb. çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşları kapsamaktadır.Kamu Diplomasisi bu örgütlenmeler için ideolojik bir araç işlevi gören, bir söylem oluşturma sürecidir. (Mengü&Yıldırım, 2012: 79).Kamu Diplomasisi ile halkla ilişkiler arasında ilişkiyi farklı şekilde görenler de vardır. Her iki disiplin arasında az bir fark olduğunu söyleyenler olduğu gibi ikisini tamamen birbirinden ayıranlar da vardır. Pigman ve Does'e(2006: 90)göre; bu ikisinin kampanya süreçlerinde az bir farklılık mevcuttur. Her iki süreç de, hedeflere ulaşacak stratejiler organize etmeyi, ölçülebilir bir yapının yaratılmasını, muhtemel mesajlar üzerinde araştırma yapmayı gerektirir. Bu bağlamda,Kamu Diplomasisi faaliyetleri, mesajları hedef kitleye doğru ve uygun araçlarla insan algısını manipüle etmeden iletebilmek için halkla ilişkilerden faydalanmaktadır.Kamu Diplomasisi de halkla ilişkiler gibi yapısı gereği çift yönlü bir şekilde çalışmaktadır.Kamu Diplomasisinin amacı bir ülkenin pozitif bir imaja kavuşmasını sağlamaktır.

"Kamu Diplomasisi" adlı kitabında Mark (Leonard: 2002: 9),Kamu Diplomasisinin üç temel unsurunu şu şekilde tanımlamaktadır:

1) Kamu Diplomasisinde gerçekleştirilen iletişim süreklilik arz etmelidir. Yabancı kamuoyu, söz konusu ülkenin iç ve dış politikaları ve bunların altında yatan sebepler konusunda bilgilendirilmelidir.

2) Stratejik iletişim süreçlerini doğru bir şekilde yürüten ve yabancı kamuoylarının desteğini alan ülkelerin uluslararası arenadaki imajları olumlu yönde gelişecektir.

3) Kamu Diplomasisi, uluslararası konferanslar, medya kuruluşları, öğrenci değişim programları gibi birçok farklı mecraları kullanarak uzun dönemli iyi ilişkilerin yaratılmasını sağlamaktadır.

Devletlerin uluslararası kamuoyunda olumlu bir imaj yaratabilmek için kullandıklarıKamu Diplomasisinin temelinde süreklilik, bilgilendirme, kaynakların doğru kullanımı, çeşitlilik, uzun vadeli planlamalar ve tutarlılık yatmaktadır.

Signitzer ve Coombs'a göre(1992: 142)Kamu Diplomasi'sine ilişkin iki temel yaklaşımı şöyle açıklamaktadır;

> "*Kamu Diplomasisi kavramına yönelik iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunların birincisi,Kamu Diplomasisine katı yaklaşım, ikincisi ise esnek yaklaşımdır. Katı yaklaşım,Kamu Diplomasisinin amacını, ikna ve propaganda kullanarak dış kamuların davranışlarını etkilemek olarak ortaya koyar. Bu bağlamda, yapılan siyasal bilgilendirme uygulamaları genel olarak kısa dönemli sonuçlar almaya yönelik yapılan tutum değiştirme amaçlı çalışmalardır. Esnek yaklaşımda ise, bilgi ve kültürel programların, uzun dönemli ulusal amaçlara yoğunlaşarak dış politika amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar mevcuttur.*"

Kamu Diplomasi'sinin amacına ulaşması için yukarıda belirtilen iki yaklaşımın bir arada etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir.Kamu Diplomasisinin uygulama alanı çok geniş olduğu için devletler bazen katı yaklaşım çerçevesinde bazen de esnek yaklaşım çerçevesinde planlamalar yaparakKamu Diplomasisini kullanmaktadır. DevletlerinKamu Diplomasisinden yararlanma yöntemleri uluslararası arenada yaşanan gelişmeler doğrultusunda farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD içinKamu Diplomasisinin önemi daha da artmıştır. Saldırı öncesinde ABD'ninKamu Diplomasisi daha çok yarattığı markalar, akademik değişim servisleri, "Hollywood", "NBA", kültür ve turizm üzerinden uygulanırken saldırı sonrasında olayın evrenselliği ve güvenilirlik bağlamında birKamu Diplomasisi uygulanmaya başlanmıştır. (Mengü&Yıldırım, 2012: 96). Kimi akademisyenlere göre ise ABD 11 Eylül saldırısını bahane ederek Afganistan ve Irak savaşlarına zemin hazırlamış 'Yeni Dünya Düzeni' adı altında yeni bir dünya tasarlamaya girişmiştir. Güvenilirliğin ve güvenliğin önemini vurgularken 'Irak'a özgürlük operasyonu' atılan adımlardan birisidir. (Bostancı,2005:44). Bu operasyonun Irak'a ne kadar özgürlük getirdiğiyse ayrı bir araştırma konusudur.

Kamu Diplomasisi faaliyetlerinde halktan halka iletişimde, devlet dışında sivil araçların kullanılması gerekir. (Kalın, 2011: 11). Yükseköğretim kurumları bu araçlara örnek olabilir. Amerika'nın bu konudaki stratejileri diğer ülkelerle karşılaştırıldığında çok daha ileride görünmektedir. Başkan George W. Bush

dönemindeki ABD Dışişleri Bakanlığı'nınKamu Diplomasisinden sorumlu büyükelçi seviyesindeki müsteşarı Karen Hughes'in bir cümlesi bu konunun önemine işaret eder. Hughes; "*Bizim eğitim ve değişim programlarımız, eminim ki en değerli kamu diplomasi aracımızdır*." diyerek eğitimin öneminin altını çizmektedir.(Snow&Taylor, 2008: 103).Günümüzde halen devletlerin birbirlerini tanımadan birbirleri hakkında vardıkları önyargılar mevcuttur. Devletten halka ve halktan halka iletişim faaliyetleri bu önyargıların zamanla yok olmasına ve taraflar arasındaki ilişkilerin doğru bilgiler üzerine kurulup şeffaf bir yapıya bürünmesine katkı sağlamaktadır.

Türkiye ekonomiden dış politikaya, bilim ve teknolojiden sanata kadar çeşitli alanlarda içte ve dışta sergilediği değişim ivmesiyle yeni risk ve fırsat alanları yaratmaktadır. Kalın'a (2012: 145-149)göre; Türkiye'nin sahip olduğu "yumuşak güç" askeri ya da teknolojik gücünden ziyade, Balkanlar'dan Orta Asya'ya kadar uzanan geniş coğrafyayı etkileme potansiyeli '*tevarüs ettiği tarih ve kültür derinliğinden'* kaynaklanmaktadır. Türkiye,Kamu Diplomasisi alanına çok geç katılan ülkelerdendir.Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün kurulması 2010 yılına rastlamaktadır. Dolayısıyla da Türkiye, son yıllarda yaptığı çalışmalarla bu açığı kapatmaya çalışmaktadır.Kamu Diplomasisinin uygulandığı en etkin kurumlardan birisi de Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA)'dır. TİKA, kurulduğu 1992 yılından itibaren ortak değerlere sahip olduğu ülkeler başta olmak üzere birçok ülkede değişik alanlarda girişimlerde bulunmaktadır. TİKA'nın kuruluş yıllarındaki amacı Türk Cumhuriyetlerinin "kendi sosyal yapısını üretmesi, kendi kimliğini sağlıklı bir şekilde inşa etmesi, kültürel ve siyasi hakların gelişmesi, teknik alt yapı konusunda eksiklerin giderilmesi" idi. TİKA, eğitim, sağlık, restorasyon, tarımsal kalkınma, maliye, turizm, sanayi alanında bir çok proje gerçekleştirmiştir. Daha sonraki yıllarda TİKA eğitim ve kültürel işbirliği alanına önem vermiş, birçok okul, kütüphane ve laboratuvar inşa etmiştir.(çevrimiçi, http://www.tika.gov.tr,11.02.2017). Diğer önemli bir kurum, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'dır. 2010 yılında kurulan YTB, yurt dışındaki Türkiye vatandaşları ve kardeş topluluklarla Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilerle ilgili çalışmalarda hizmet

vermektedir. (Çevrimiçi, https://www.ytb.gov.tr, 02.03.2017). 2007 yılında kurulan Yunus Emre Vakfı ise Türk dilini, tarihini, sanatını ve de kültürünü tüm dünyaya tanıtma çabasında olan önemli bir kamu diplomasi aracı olmuştur. (Özkan, 2015: 21). Bu kurumun en önemli misyonu, Türk dilini bir dünya dili olarak dünyaya tanıtmaktır.

1.2.1. Yumuşak Güç Kavramı

Yumuşak güç kavramına ilk defa, 1990 yılında ABD'li Profesör Joseph S. Nye tarafından yayımlanan "*BoundtoLead: TheChanging Nature of AmericanPower*" adlı kitapta yer verilmiştir. (Nye, 2005: 14). Nye (2008:94) gücü, '*birinin istediği sonucu alabilmek için başkalarının hareketlerini etkileyebilme yeteneği'* olarak tanımlar. Bunun tehditlerle baskı yapma, rüşvet ve dikkat çekme olmak üzereüç yolla yapılabileceğini savunur. Nye'ebaşkalarının hareketlerini etkileyip yönlendirmede yumuşak gücün de kullanılabileceğini şu cümlelerle ifade etmektedir;

> "B*ir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara ulaşmasını ancak onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin, kendisini izlemesi sağlar. Yumuşak güç insanları zorlamak yerine onlarla işbirliği yapar. Dış politikada barışçıl yöntemler kullanmak, aktif bir politika izleyerek gündemi belirlemek yumuşak güç kullanım örnekleridir*".

Yumuşak güç ileKamu Diplomasisi uygulamalarının birbirine paralellik arz ettiği söylenebilir. Geleneksel olarak uluslararası ilişkilerde, güç dendiği zaman akla askeri ve güvenlik ile ilgili konular gelmektedir. Askeri güç ve yeteneklere ek olarak, günümüz bilgi çağında kamuoyunu yönlendirebilme, zorbalıktan uzak ikna ve pazarlık ön plana çıkmıştır.(Aydoğan, Çevrimiçi,2017: 6). Yumuşak güç kavramı, güç unsurunu içinde barındırmasına rağmen herhangi bir baskı ve zorlamayla yapılmayan daha çok etkileme yöntemlerini içeren bir kavramdır.

Uluslararası ilişkiler ve halkla ilişkiler disiplinine 20. yüzyılın sonlarına doğru dâhil olan yumuşak güç kavramına ilişkin kabul edilen net bir tanımlama bulunmamaktadır. Dolayısıyla da bazı yazarlar yumuşak güç (softpower)

kavramınıKamu Diplomasisi (publicdiplomacy) kavramı yerine kullanmaktadır. AncakKamu Diplomasisi, yumuşak güç kavramından daha geniş olarak, geleneksel diplomasinin ötesinde geleneksel diplomasinin farklı boyutlarını temsil eder.

I.Dünya Savaşı sonrasında bilgi ve kültürü yaymak için ABD'de Başkan Wilson tarafından Kamu Bilgilendirme Komitesi (Public Information Committee) kurulmuştur. Bu komitenin kurulmasını teknoloji alanında çok önemli bir gelişme izlemiştir; radyonun icadı.(Akçadağ, Çevrimiçi, 2017: 4). Amerika'nın Sesi radyosu II. Dünya Savaşı sırasında büyümüş ve önemli görevler üstlenmiştir. Bu bağlamda, da, aynı savaş sırasında Almanya da propaganda filmleri çekilmiştir. (Yılmaz, Çevrimiçi, 2017:8).Kamu Diplomasisinin gelişmesine önayak olan teknolojik gelişmelerin etkisi, yumuşak güç kavramının uygulanması sürecinde de kendini göstermiştir. (Mengü&Yıldırım, 2012: 71). Yumuşak güç, cebri araçları kullanmaksızın kişileri ya da devletleri ikna kabiliyetini kullanarak; sert güçse, cebir araçlarını (askeri, ekonomi, medya) kullanarak tarafları yönlendirir.

Güç kavramı birçok kaynağa dayanmaktadır.Nye'e (2010: 25) göre; bilgi çağında yumuşak güce sahip olacak ülkeler dünya çapında normları yönetebilecek nitelikte bir kültürel sermayeye ve gündem yaratacak küresel iletişim kanallarına sahip olmalıdır. Aynı zamanda da uluslararası etkinliği ile hayranlık uyandırmalıdır. Hayatın her alanını etkileyen bilgi ve iletişim teknolojileri politika alanında da stratejik öneme sahiptir.

Yumuşak güç, herhangi bir ülkenin kendi çıkarlarını başka ülkelerin de isteğiymiş gibi gösterme kabiliyetidir ve bu yolla kendi sert gücünü daha az kullanabilir. Başka bir ifadeyle, yumuşak güç bir ülkeye geleneksel güç dengesinin çok ötesinde bir etki ve kontrol şansı tanır. (Yılmaz, Çevrimiçi, 2017: 4).Nye (2008: 30), yumuşak güç kullanımının çok kolay olmadığını ifade etmektedir. Hükümetlerin kendi dış politikalarını kontrol etme ve değiştirme imkânları var olmasına rağmen popüler kültürü kontrol etme gibi bir seçeneklerinin olmadığını belirtmektedir. Aynı zamanda da yumuşak gücün yanlış kullanım sonucu tehlikeli bir silaha dönüşeceğini belirtmektedir. Bu

bağlamda,yumuşak güç üreten en önemli kaynaklardan birinin hükümet kontrolünden bağımsız unsurlar olduğuna vurgu yapmaktadır (Nye, 2008: 30). Yumuşak gücün kullanımı konusunda her devlet aynı düzeyde başarılı olamamaktadır. Bir devletin yumuşak güç kullanırken diğer devletler nezdinde başarılı olabilmesinin karşı tarafın gücünü ve kapasitesini gerçekçi bir bakış açısıyla tespit etmesine bağlı olduğu söylenebilir.

Hedeflenen devletin kanaat önderlerine yönelik eğitim programları ve geziler düzenlemek, gelecekte lider olma ihtimali olan kişilere dil ve meslek eğitimi vermek ve medya aracılığıyla hedef ülkenin kamuoyunu etkilemeye çalışmak yumuşak güç uygulamalarına yönelik örneklerden bazılarıdır. (Akın, 2013: 1). Her hedef ülke için farklı yöntemler geliştirilmesi yumuşak gücün etkin kullanımında önemli bir faktördür. Örneğin, bir ülke için olumlu sonuçlar veren bir yumuşak güç uygulaması, başka bir ülke için tam tersi sonuçlar doğurabilir. Burada yumuşak güç uygulamasında kültürel öğeler mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. (Akın, 2013: 1). Suudi Arabistan Krallığı'na uygulanacak bir yumuşak güç uygulaması ile Çin'e uygulanacak bir yumuşak güç uygulaması aynı olamaz. Dolayısıyla da genel geçer bir uygulamadan söz edilemez. Bu nedenle yumuşak gücün nerede, nasıl, ne zaman kullanılacağına dikkatli karar verilmelidir.

Yumuşak güç, Lee'ye (Akt. Çavuş, 2012: 26)göre bir ülkenin imaj, söylem, eğitim, kültür, gelenekler, ulusal veya küresel sembollerini kapsar. Aynı zamanda da Lee'ye göre, güvenlik ortamının genişlemesi için ülkelerin kendi imajlarını yaratması, başkalarının imajını zedeleyerek ülkelerden destek sağlama, ünlülerin ve halk kahramanlarının kullanılması genel olarak başvurulan yumuşak güç stratejileridir (Akt: Çavuş, 2012: 27). Yumuşak güç,Kamu Diplomasisinin bir unsurudur; bu yeni kamu diplomasi biçiminde ülkeler kendilerini başka ülkelere kabul ettirmeye çalışırlar. Bu süreç bilim, sanat, spor, eğitim vb alanları kapsayabilir (Köksoy, Çevrimiçi, 2017: 44). Yumuşak gücü, sert güçten ayıran özellikler tabloda gösterilmektedir.

Tablo 2: Yumuşak gücü sert güçten ayıran özellikler,

Sert Güç	***Yumuşak Güç***
Başkalarının konumunu güç veya teşvik ile değiştirebilme	Başkalarının tercihlerini etki yoluyla değiştirebilme kabiliyeti
Askeri veya ekonomik güç	Kültürel güç
Baskı, zorlama	Etki
Mutlak	Göreceli, bağlam temelli
Somut, ölçmesi kolay, bir dereceye kadar tahmin edilebilir	Soyut, ölçmesi zor, tahmin edilemez
Belirlenmiş mülkiyet	Belirtilmemiş, çok kaynaklı
Devlet veya organizasyonlarca kontrol edilen	Çoğunlukla sivil toplum ve devlet unsurları olmayan aktörler
Harici (dışsal dıştan gelen), aksiyon, itki	İçsel, etki-tepki, çekim
Doğrudan, kısa zamanlı, anında etki gösteren	Dolaylı, uzun zamanlı, etkisi sonradan görünen
Dış politikada beyan edilmiş	Ulus markalaması ile iletişim kurulmuş

Kaynak: (Fan, 2008:23)

1.3. Kamu Diplomasisinin Aktörleri ve Araçları

Devletler, kamu tutumlarının önemli olduğu bir dünyada halkların dış politika yapma sürecinde önemli olduğunun farkına varmışlardır. (Lee&Ayhan, 2015: 59).Kamu Diplomasisi ilk ortaya çıktığı zamanlarda iletişim alanında tek söz sahibinin hükümetler olduğu söylenebilmektedir. Zamanla gelişen iletişim teknolojilerinin geniş kitlelere seslenebilmesi ve küreselleşme hükümetler tarafından sağlanan bu tek yönlü iletişimi çok aktörlü bir alana dönüştürmüştür. (Özkan, 2015: 8). Yabancı kamuoyunu dinlemek için ekonomiyi ve toplumu oluşturan özellikleri iyi bilmek gerekir. Dışişleri bakanlıkları, büyükelçiler, ulusal ajans ağları, radyolar gibi araçlar bu amaca hizmet eder. (Akçadağ, Çevrimiçi, 2017: 7). Farklı ülkelerin yürüttüğüKamu Diplomasisi biçimleri, ülkelerin büyük veya küçük olmasına göre farklılaşmaktadır.(Akçadağ, Çevrimiçi, 2017: 7). Aktörleri ve araçları ayırt etmek çok önemlidir; aktörler araçlar yoluylaKamu Diplomasisini uygularlar, ancak bu noktada iç içe geçmeler kaçınılmazdır. Kamu Diplomasisinin boyutlarına bakıldığında, yumuşak güç kullanırken ikna yöntemiyle uzun zamanlı ilişkiler inşa etmek önem taşır (Szondi, 2008: 9). Dolayısıyla daKamu Diplomasisi sistemi aktör ve araçları içerir.

1.3.1.Kamu Diplomasisin Aktörleri

Kamu Diplomasisinde hedef kitle denildiği zaman birçok farklı grup ortaya çıkmaktadır. Bu gruplardan bazıları; "yabancı halklar", "diğer ülkelerin insanları", "yabancı vatandaşlar", "dışarıdaki genel halk", "geniş anlamıyla kamu", "denizaşırı kitleler" olarak sıralanabilir. (Sancar, 2012: 88).Kamu Diplomasisinde hedef kitleye ulaşabilmek adınaKamu Diplomasisinin aktörlerinin kimler olduğunu belirlemek gerekmektedir. Karar veren kişiler, baskı gruplarını, sivil toplum kuruluşlarını, uluslararası ve bölgesel örgütlerdeki kişileri ve bu kişilerin yanı sıra dış politikaya ilgi duyan, geniş halk kitlelerini harekete geçirme kabiliyetine sahip eğitimli kişileri de hedef kitle arasına almak durumundadır. (Efegil, Çevrimiçi, 2010: 2). Mesajı veren de ayrıca önem taşımaktadır. (Aziz,

2007: 45).Kamu Diplomasisi uygulamasında mesajı ileten kişinin kimliği de uygulamaya uygun olarak seçilmelidir.

1.3.1.1. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları, İngilizce karşılığı "non-governmentalorganizations (NGO)" olan hükümet dışı örgütler şeklinde de kullanılmaktadır. Sayıları her geçen gün artan sivil toplum kuruluşlarıKamu Diplomasisinde önemli birer aktör haline gelmişlerdir. (Sancar, 2012: 91). Sivil toplum kuruluşları, 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra güçlenmiş ve seslerini duyurmaya başlamışlardır. Bugün ki toplum örgütlerinin başında meslek grupları gelmektedir. Bu kuruluşlar zaman zaman kendi içlerinde, zaman zaman da aralarında birleşerek ulusal ve uluslararası düzeyde, kamuoyunu ilgilendiren siyasal içerikli konularda faaliyetlerde bulunmaktadır. (Aziz, 2007: 26). Bu uluslararası kuruluşlar,global düzeyde büyük bir etkiye sahiptir. Bunlar arasında en güçlülerine örnek olarak Greenpeace ve Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü) verilebilir. (Melissen, 2005: 8). Ottowa Antlaşması (1999) ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin 1999 yılında Lahey kentinde kurulması, sivil toplum kuruluşları ve Birleşmiş Milletler 'in nasıl bir kamuoyu oluşturma kapasitesi olduğuna iyi birer örnektir. Bu kurumların işleyişi yavaş sayılsa da her biri bağımsız birerKamu Diplomasisi merciidir (Melissen, 2005: 9). Sivil toplum kuruluşları, iktidarlarını kurmuş ve güçlendirmiştir. Bu bağlamda, da, uluslararası düzeyde saygınlıkla kabul gören yeni kurallar benimsemiş ve güçlü devletleri zorlamaya başlamıştır.

Uluslararası şirketler, dini gruplar, düşünce kuruluşları (think tank) da sivil toplumu yönlendiren unsurlardır. (La Porte, 2012: 4). Aynı zamanda da sivil toplum kuruluşları meşruiyetlerini ve nüfuzlarını, toplumların genel değerlerini temsil ederek, şeffaf, katılımcı bir çatı altında verimli bir şekilde çalışarak elde ederler. (La Porte, 2012: 7). Nye'ınKamu Diplomasisinin en önemli unsurları arasında saydığı burs, değişim, eğitim, seminer, konferans ve medya kanalları devletten çok sivil toplum kuruluşlarının faaliyet kapsamında yer almaktadır. (Nye, 2008: 20). Sivil toplum kuruluşlarının her zaman tarafsız olduğu konusundaki tartışmalarsa madalyonun diğer yüzünü oluşturur. Sivil toplum

kavramı içine birçok oluşumu aldığı için bu konu tartışmaya açıktır. Kurulan tüm dernekler, vakıflar, örgütler ve sivil toplum kuruluşları acaba tarafsız olarak mı çalışmaktadırlar sorusu sivil toplum tartışmalarında yerini korur. Hem kendi toplumunu hem de uluslararası toplumu etkileme gücüne sahip olan sivil toplum kuruluşlarının "devlet, uluslararası örgütler ve finansal destekçiler gibi diğer aktörlerle ilişkilerinin nasıl kurulduğu önemli bir diğer sorudur." (Paker, 2012:154) Devlet dışı aktörlerin faaliyetleri devlet ile karşılaştırıldığında çok daha tarafsız ve güvenilir görünür çünkü bu aktörlerin evrensel değerlere sahip çıktığı ve de çıkarcı olmadıkları varsayılır. (Lee&Ayhan, 2015: 61). Acar, '*Kamu Politikası Perspektifinden Sivil Toplum-Devlet İlişkileri: Bir Çerçeve Önerisi'* adlı makalesinde sivil toplum-devlet ilişkilerinin birçok yönüne temas etmiş ve*sivil toplum, evrensel insan haklarının gerçekleştirilmesi ve demokrasinin yerleştirilmesi istikametinde her daim bir mümbit membadır demek doğru değildir; sivil toplum, demokratik reform girişimlerinin önünde ciddi bir engel oluşturabilir*.' sonucuna ulaşmıştır.(Acar, 2015: 69). Sivil toplum kuruluşlarının toplumdaki demokratik yapıyı, devletin kurumlarının dışında yönlendirmesi beklenmektedir. Aynı zamanda da sivil toplum kuruluşlarını demokratik sistemler için vazgeçilmezdir.

1.3.1.2. Yükseköğretim Kurumları ve Okullar

Kamu Diplomasisinin etkin bir şekilde uygulanması için eğitim çok önemlidir. Bu bağlamda, da, üniversiteler arasında gerçekleşen değişim programlarıKamu Diplomasisi faaliyetlerindeki en hızlı sonuç veren tekniklerden biridir. Uluslararası eğitim servisleri ülkelerin kendi dış politika öncelikleri ve ulusal çıkarları çerçevesinde şekillendiğinden, eğitim kurumlarıKamu Diplomasisinde önemli aktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası eğitimin giderek küreselleşen çok boyutlu yapısı hem öğrencilere hem de akademisyenlere yeni bakış açıları kazandırması bağlamındaKamu Diplomasisi için fırsatlar sunmaktadır. Günümüzde bazı devletler üniversiteleri ve okulları Kamu Diplomasisinin bir tekniği olarak etkili bir şekilde kullanmaktadır. Örneğin, Fullbright programı akademik değişim programları arasında en bilinenlerden

biridir. Amerika Birleşik Devletleri Bilgi Ajansı (USIA-The United States Information Agency) tarafından yönetilen Fulbright programı kapsamında ABD'de bir süre eğitim gören kişilerin genellikle ABD'ye yönelik olumlu düşünceler ile ülkelerine döndükleri ifade edilmektedir. ColinPowell konu ile ilgili olarak, "*Ülkemiz için, burada eğitim gören, geleceğin dünya liderlerinin dostluğunu kazanmaktan daha iyi bir servet göremiyorum*" demiştir (Akt: Akçadağ, 2012: 179). Aynı zamanda da CharlotteBeers eski ABDKamu Diplomasisi müsteşarı, Fulbright burslu öğrencileri için, "*hükümetimizin en iyi kazanımıdır.*" Demiştir. (Nye, 2005: 43). Üniversiteler, tıpkı kiliseler gibi küresel bilgi çağı yaşanan dünyamızdaki mevcut hükümetlerin yumuşak güç edinmek amacıyla kullandıkları yararlı birer aktör olmuşlardır. (Nye, 2005: 47). Bu bağlamda, Hindistan'ın eğitim yoluyla Afrika üzerinde uyguladığı yumuşak güç örnek olarak verilebilir. En tanınmış Pan-Afrikalı e-Network, "tele-eğitim" ve "tele-tıp" için gerekli olan telekomünikasyon altyapısını sağlamak için 2009 yılında kurulmuştur. Bu network sayesinde Afrikalı üniversiteler ve hastaneler Hindistanlı meslektaşlarına bağlanabilecek ve böylece Afrikalı öğrenciler Hindistanlı öğretim üyelerinden ders alıp diploma sahibi olabilecek ve Hindistanlı doktorlardan tıbbi danışmanlık alabileceklerdir. (Hall, 2012: 1106). 130 ülkede şubesi bulunan AllianceFrançaise ve 120 ülkede faaliyet gösteren Goethe Enstitüsü kimi ülkelerin dillerinin ve enstitülerininyayılması amacıyla kurulan kurumlara örnek verilebilir. (Karagöz, 2016: 32). Bu kurumlar, hükümetler tarafından finanse edilir ve ait oldukları ülkenin kültürüne, yaşam tarzına, diline ait bilgileri öğrencileri ile paylaşırlar.

1.3.1.3. Kanaat Önderleri

Ülkelerin dış politika hedeflerine ulaşmak için diplomasinin yalnızca geleneksel yöntemlerini kullandıkları günler geçmişte kalmıştır.Kamu Diplomasisinin başlıca hedeflerinden olan yabancı kamuoyunu etkileme faaliyetleri doğrultusunda ülkeler, yabancı halkların sözüne güvendiği, saygı duyduğu kanaat önderlerini etkileme yönünde ya da kendi kanaat önderleri vasıtasıylaKamu Diplomasisi yürütmekte veKamu Diplomasisi tekniklerinden

faydalanmaktadır. The Edward R. Morrow Center tarafından yayınlanan bir raporda Kamu Diplomasisi, '*bilginin ve düşüncelerin akışı, ülkelerdeki çıkar gruplarıyla kanaat önderlerinin etkileşimi gibi uluslararası ilişkilerin farklı yönlerini içerir*' şeklinde ifade edilirken kanaat önderlerinin etkisine vurgu yapılmıştır.(PublicDiplomacy, Çevrimiçi, 2015).Kamu Diplomasisinde ilişkileri inşa etme ve kurma biçimlerine Sancar (Çevrimiçi, 2017: 8) şu şekilde vurgu yapmıştır:

> "*Dış politika sorunlarını barışçıl yöntemlerle çözmek isteyen devletlerinKamu Diplomasisinin ilişki inşa etme işlevini kendi fırsatları olarak görmesi, gerçek anlamda geliştirilen diyaloğu ve inşa edilen kültürlerarası ilişkileri beraberinde getirecektir.Kamu Diplomasisi uygulamalarının etkisi farklı hedef kitlelere farklı strateji ve mesajlar ile doğru orantılı olacaktır. Kamuoyunu oluşturma aracı olarakKamu Diplomasisi bunun bir üst seviyesi olan ilişki yönetimini de farklı araçlarla gerçekleştirecektir. Bu anlamdaKamu Diplomasisinde ilişki yönetimi, kullanılacak Kültürel Diplomasi, inanç diplomasisi ve yurttaş diplomasisi gibi araçlarla sağlanacaktır.*"

Bir ülkenin başarılı edebiyatçıları, bilim adamları, yönetmenleri, gazetecileri, sanatçıları ve akademisyenleri kanaat önderleri arasında sayılmaktadır. Bu kişilerin hedef kitleye vereceği mesajlar, hedef kitle tarafından daha inandırıcı ve güvenilir şekilde algılanmaktadır.

1.3.1.4.Devlet Üstü Uluslararası Kuruluşlar

Devlet üstü kuruluşlar devletlerin uluslararası arenada hareketlerine sınırlılık getiren kuruluşlardır. Bu kuruluşların amacı devletlerarası çıkabilecek askeri, ekonomik ve hukuki anlaşmazlıkları çözebilmektir. (Sancar, 2012: 17). Sönmezoğlu (2000: 652) devlet üstü kuruluşlarınKamu Diplomasisindeki rolünü şu şekilde açıklamıştır: "*Devlet üstü kuruluşlara üye olan büyük güçler, örgütü kendi dış politika hedefleri doğrultusunda etkileyebilmektedirler. Büyük güçlerin uluslararası örgütleri kendi dış politikalarının bir zemini olarak kullanmaları görülebilmektedir*". Birleşmiş Milletler (BM), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) gibi devlet üstü kuruluşlar yeri geldiğinde siyasi, hukuki ve ticari

düzenlemeler yaparak, devletleri bu düzenlemelere uymaya zorlamaktadır. (Karakurt, 2004:4). Dolayısıyla devlet üstü kuruluşların etkinliklerini arttırmak için politikalar üzerinde belirleyici rol üstlendikleri açıktır.

BM'nin 1945'te savaşı kazanan büyük güçlerin hegemonyasında kurulması ve sonrasında daimi bir üyesinin vetosuyla işlevsiz hale gelen Güvenlik Konseyi, bu oluşumun dünya barışına çok da katkı sunamayacağını göstermiştir. Parsons, BM'nin ihtilafları çözebilmek için bir forum olamayacağını ve sorunların taraflar arasında müzakere edilerek çözülebileceğine işaret eder. Ona göre BM'nin planlar hazırlaması ve bunları uygulamaya gönüllü olmayan devletlere dikte etmesi gerçekçi bir çözüm değildir. (Akt: Kaloudis, 1993: 48). Kaloudis(1993:49)makalesinde BM'nin uluslararası barışı temin edip edemeyeceğini sorgulamış; üye devletlerinin çoğunun sorunlara önyargılı yaklaşımı, örgütün finansal zayıflığı ve sadece konuşmaların yapıldığı çözüm üretemeyen bir forum olduğu şeklinde eleştirmiştir. Tüm bunlara rağmen BM dostane girişimleri ve arabulucukla dünya istikrarına katkı sağlamıştır.Kollektif güvenlik anlayışıyla kurulan BM'den sonra, Sovyet bloğuna karşı kollektif savunma anlayışıyla doğan NATO (1949) zamanın ruhuna göre ortaya çıkan bir diğer kuruluştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin NATO'yu ve BM'yi kendi isteği doğrultusunda harekete geçirebilme kabiliyeti "devlet üstü kuruluşların" uluslararası arenadaki "yapıcılığını ve tarafsızlığını" kuruluşlarından itibaren sorgulanır hale getirmiştir. Kardaş, devletler üstü kuruluşlarla ilgili olarak; " *IMF, Dünya Bankası, G8 Grubu, Dünya Ticaret Örgütü, Amerikan Kalkınma Bankası, BM Kalkınma Programı, GATT gibi uluslararası baskın kuruluşlar ve programlar aracılığı ile küreselleşme politikaları antidemokratik bir süreçle güçsüz ülkelere dayatılmakta ve bu politikalara güçsüz ülkeler direnememektedir. Dolayısıyla ülkelerin küresel sistem karsısındaki durumu küresel politikalardan etkilenmesini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Yani güçlü ülkeler belirleyici iken güçsüzler uygulayıcı durumundadır.* (Akt: Alıcı, 2010: 326)" demiştir.

1.3.1.4. Baskı Grupları ve Lobicilik

Siyasal bir güç olarak baskı grupları ile ilgili ilk araştırmalar Amerikalı siyaset bilimci Arthur Bentley tarafından yapılmıştır. Bentley, insanların oluşturdukları grupların politik hayatta oynadıkları role dikkatleri çekmiştir. Herkes tarafından kabul görmüş genel bir tanımı bulunmamakla birlikte en genel şekliyle baskı grupları; ortak menfaatleri için siyasiler üzerinde baskı yaratmaya çalışan gruplardır. (Özer, 1996: 533). Kamu Diplomasisin tüm aktörleri gibi baskı grupları da gelişen teknoloji ve iletişim yöntemlerini etkili bir şekilde kullanarak vermek istedikleri mesajları hedef kitleye iletme yolunu seçmektedir. (Aziz, 2007: 46). Baskı gruplarının etki güçleri siyasi iktidarın konumuna göre değişmektedir. Bürokratlar bu baskı gruplarıyla beraber çalışıp, müzakere edip özellikle ekonomide "denge" bulmaya çalışırlar. (Becker, 1983: 396). Baskı grupları hukuki alt yapısı olmayan ve de amaçlarına ulaşabilmek için çeşitli iletişim kanallarıyla kamuoyunu, devleti ve kurumları etkilemeye çalışan yapılardır. (Sancar, 2012: 108). Çok çeşitli baskı grupları bulunmaktadır. Modern ve karmaşık toplumlarda; işveren birlikleri (ticaret odaları, işveren sendikaları, büyük şirketler, holdingler), işçi kuruluşları (sendikalar, sendika konfederasyonları) ve çeşitli dernekler gibi birçok baskı grubu vardır.(Akt. Sancar, 2012: 107). Sancar,(2012: 108)baskı gruplarının hem ulusal hem de uluslararası düzeyde olabileceğini ifade eder. Çeşitli ulusların lobileri baskı gruplarını oluştururken, devletlerin güçlü sivil toplum kuruluşları da baskı grubu işlevi görebilir. Erzen (2012:104),lobiciliği aşağıda yer alan cümlelerdeki gibi açıklamaktadır;

> *"Lobicilik, en geniş kapsamıyla; ülke çıkarları doğrultusunda, başka ülkelerin yasama veya karar alma kademelerinde bulunan kişi ve grupları, düzenli aralıklarla çeşitli yollarla (mektup, e posta, yerel ve ulusal basında çıkan haberler, akademik makaleler, ticari/ekonomik ortaklıklar) bilgilendirme ve etkileme amacı ile çeşitli kişi ve gruplar (emekli diplomatlar, siyasetçiler, medya patronları, akademisyenler, danışmalık firmaları, sivil toplum kuruluşları ve akademik kurumlar) baskı altına alma çalışmalarıdır"*.

İki tür lobicilik var olduğunu söyleyen Munro ise; birinci tür lobicilik faaliyetlerinde bulunan lobicilerin işlerini açık ve dürüst yaptıklarını, ikincilerinin

ise baskı ve 'ikna' yolunu kullandıklarını iddia eder.(Akt. Logan&Fellow, 1929: 3). Lobicilik, birkaç metodla gerçekleştirilir. Doğrudan lobicilik faaliyetlerinde hedef grup ya da kişilerle yüz yüze iletişim kurulur. Doğrudan lobicilik uygulamaları önerilen bir yasa tasarısı üzerinde ya da mevcut bir yasa üzerinde günün koşullarına göre birtakım değişikliklerin yapılması konusunda kongre üyelerinin birebir ikna edilmesi çabalarıdır.(Kodaloğlu 1994:131). Baskı grubu temsilcileri ile parlamenterler, kamu yöneticilerini ve bürokratları karşı karşıya getirirler. Bu lobicilik türünde gruplar, bilgi ve uzmanlıklarını kanun koyuculara aktarmaktadır. (Ay, 2003:194). Doğrudan lobicilik uygulamalarında lobiciler, parlamenterler ve kamu yöneticileri ile ikna görüşmeleri yapar. Dolayısıyla da, ABD'de parlamenterlerin, hükümet üyelerinin ve çeşitli bürokratların zamanlarının büyük bir kısmı, çıkar ve baskı gruplarının temsilcileri olan lobicileri kabul etmekle geçer.

1.3.1.6. Medya

Manheim'a göre dışişleri gündeminde; medya gündemi, kamu gündemi ve hükümet gündemi olmak üzere üç farklı gündem vardır. Yabancı ülkelerin medya imajlarının o ülkenin algılanmasının çerçevelenmesinde özel bir yeri vardır. (Manheim, 1994: 55). Yıldırım, medyanın ülkeler üzerindeki etkisinden bahsederken CNN etkisine de değinmiş ve Soraka'dan şunları aktarmıştır. (Akt, Yıldırım, 2015: 155-156):

> "*Gilboa'nın) Soroka'dan aktardığı üzere, Kamu Diplomasisi üç ana öğenin kompleks ilişkisine dayanmaktadır; hükümet, kamuoyu ve medya. Yazar, özellikle medyanın hükümet ve politikalarına etkisi üzerine bir değerlendirme yapmaktadır: "Şayet medyanın öncelikle hükümet politikalarına hizmet ettiği varsayımı doğruysa enformasyon yönetimi, hükümetin enformasyonu kontrol etmesi ve medyanın manipülasyonunu içermektedir. Bu kontrol genellikle savaş ve askeri operasyonlarda daha çok hissedilmektedir…" Medyanın etkisinden bahsederken "CNN etkisi" tabirini kullanan Gilboa, "CNN etkisi"ni medyanın ulusal çıkarları belirlemesi, seçilmiş ve atanmış görevlilerin elinden siyaset üretimini gasp etmesi olarak açıklamaktadır*".

Medya, kamuoyunu etkilemede en etkili araçtır. Dolayısıyla daKamu Diplomasisinin başlıca hedefi olan kamuoyunu etkileme faaliyetleri çerçevesinde

medyanınKamu Diplomasisi aktörü olarak oynadığı rol çok önemlidir. İnsanların zihinlerinde oluşan algıyı değiştirmek çok zordur. Bu bağlamda, da medyanın etkin ve doğru kullanımı ülkeler için çok önemlidir.

1.3.2.Kamu Diplomasisinin Uygulama Alanları (Araçları)

1.3.2.1. Kitle İletişim Araçları

Günümüzde gazete/dergi, radyo, televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçlarıyla insanlara ulaşmak ve onları etkilemek mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası basın yayın kuruluşları diğer ülke halklarını, yaptıkları yayınlarla olumlu yönde etkilemeye çalışmaktadırlar. Hoffman'ın paylaştığı bilgilere göre, 11 Eylül saldırısı sonrasında Washington'ın ilk düşündüğü saldırı mesajını medyaya nasıl verileceğidir. Bunun üzerine başkan vakit kaybetmeden '*özel sektörde kariyeri imajlara odaklı her insanla*' görüşme isteğini uluslararası ilişkiler komitesi başkanına, Henry Hyde'na ve Dış ilişkiler Bakanlığına belirtmiştir.Bu bağlamda, da, daha önce reklam müdürü olan CharlotteBeersKamu Diplomasisi ve kamu ilişkilerinden sorumlu devlet müsteşarı olarak atanmıştır. (Hoffman, 2002: 84). Karl'ın kitlesel iletişim araçlarının etkinliğini anlatmak için yaptığı benzetme ise ilgi çekicidir; 'Eğer Viyetnam savaşı oturma odası savaşıysa, İran oturma odası devrimiydi' . (Karl, 1982: 144). 'Media Diplomacy' adlı makalesinde Karl, devlet yetkililerinin ve medyanın simbiyotik ilişkisine dikkat çeker ve her iki tarafında olayları nasıl manipüle edip halka aktardığını çeşitli örneklerle sergiler. (Karl,1982: 144). Medya ve iletişim çalışmaları birbirleriyle ilişkilidir. Kanadalı iki bilim adamı Marshall McLuhan ve HaroldInnis'in çalışmaları Bu bağlamda, önemlidir. McLuhan, "küresel köy" konseptini geliştirmiştir. Innis ise iletişim teknolojisindeki gelişmelerin toplulukların doğasını, sembollerin karakterini ve çıkarların yapısını değiştirerek kültürleri değiştirdiğini iddia eder. (Akt: Gregory, 2008: 281). Bugün dünyadaki tüm ülkeler güç ve imkânları ölçüsünde kendi politikaları ve çıkarlarını savunmak, diğer ülke halklarını ve uluslararası kamuoyunu etkileyebilmek ve yönlendirmek amacıyla kitle iletişim araçlarını kullanmaktadırlar. Kitle iletişim araçlarının kullanımı

ülkelerinKamu Diplomasisini kullanmadaki etkinlikleri ile ilişkilidir. Büyük güçler kendi gündemlerini sürekli dünyaya aktarabiliyorken, küçük ölçekli ülkeler ancak kriz zamanlarında dünyanın gündemine girebilmektedirler. (Akçadağ, Çevrimiçi, 2017: 8.). Dünyada etkili olmaya çalışan ülkelerin kendi dillerinde yayın yapan kanallarının yanı sıra, İngilizce yayın yapan devlet kuruluşları da bulunmaktadır. BBC, CNN, El Manar, El Cezire, Türkiye'den yayın hayatına 2015 yılında başlayan TRT World gibi yayın organlarını bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Kitle iletişim araçlarının yayınlayacakları haberleri edinmek için kullandıkları kanallardan biri de haber ajanslarıdır. Reuters, UPI, AP, AFP, Anadolu Ajansı gibi haber ajansları dünyanın çeşitli yerlerinde görev yapan muhabirleri aracılığıyla elde ettikleri haberleri kitle iletişim araçları aracılığıyla dünyaya servis etmektedirler. (Aziz, 2007: 64). Günümüzde internete düşen bir haber kısa sürede milyonlarca insana ulaşabilmektedir. İnternet kullanıcılarının sayısının artmasıyla sosyal paylaşım siteleri çeşitli kampanyalar başlatma, örgütlenme ve kamuoyu oluşturma açısından etkin bir araç haline dönüşmüştür. Wikileaks'ın yayınladığı belgeler de sosyal medyanın gücüne dikkat çekilmesine neden olmuştur. (Karagöz, 2016: 99). Sosyal medya ileKamu Diplomasisi iletişimi de değişmiştir, izleyici veya dinleyiciler artık eskisi gibi pasif değillerdir ve gerçekte var olmayan siber alanda görsel bir topluluğun üyesi gibi davranırlar. (Zhong&Lu, 2013: 547). Dolayısıyla da mekân ve zaman fark etmeksizin birbirlerine erişebilirler.

1.3.2.2. Eğitim Kurumları

Kültürel Diplomasi kapsamında değerlendirilen eğitim faaliyetleri, Kamu Diplomasisinin en önemli teknikleri arasındadır. Eğitim çalışmaları başka ülkelerin halklarını etkilemek ve kendi kültürünü tanıtmak için elverişli bir araç olarak kullanılmaktadır. Ekonomik ve siyasal güç sahibi ülkelerin eğitim alanına ciddi yatırım yaptıkları ve eğitim kurumlarının çekiciliğini artırmaya çalıştıkları bilinmektedir. Bu bağlamda, da, çeşitli kültürel değişim programları uygulanmakta, öğrenci ve akademisyenlere yönelik burslar sağlamaktadırlar. Bu programlara katılan öğrenci ve akademisyenler farklı ülkelerin kültürlerini tanımakta, kültürel etkileşim ve halklar arasında diyalogun gelişmesine katkı

sağlamaktadırlar. Bu alanda uygulanan önemli çalışmalara Erasmus ve Fulbright programları örnek olarak gösterilebilir. Bu gibi programlar bireysel olarak insanların gelişimine yardımcı olurken ülkeler arasında da, farklı ülkelerin vatandaşları arasında iletişimi destekler, uluslararası rekabeti artırır. (Souto-Otero&Huisman&Beerkens&Wit&Vujić, 2013: 70).Fulbright programı II. Dünya Savaşı sonrasında Senatör J. William Fulbright tarafından kanun teklifi olarak Amerikan Kongresi'ne sunulmuştur. Bu programın amacı dünyada yaşanan silahlı çatışmaları durdurmak için eğitim ve kültür yoluyla halklar arasında ortak bir payda oluşturmaktır. Günümüzde Fulbright programı dünyaca bilinen en iyi değişim programlarındandır. (Çevrimiçi, http://fulbright.org.tr, 12.02.2016). Bu programla birçok akademisyen ve öğrenci kendi ülkelerine ABD hakkında olumlu düşünceler ile dönerler; buKamu Diplomasisinin ne kadar etkili bir araç olduğunu bir kez daha gösterir.

Çin'in eğitim alanındaki çalışmaları da dikkat çekicidir. Çin, çeşitli kolaylıklar ve burslar sağlayarak dünyanın değişik ülkelerinden binlerce öğrenciyi kendi ülkesinde ağırlamaktadır. Çin, kurduğu Konfiçyüs Enstitüleri ile kendi dil ve kültürüne ilgi uyandırmaya çalışmaktadır. Fransız Kültür Merkezi ve İngiltere'ye ait British Council'in çalışmalarını da bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. (Sancar, 2012: 171-175). Çin ve ABD gibi güçlü ülkeler yürüttükleri bu faaliyetlerde özellikle gelişmekte olan ülkeleri hedef almaktadır. Çin'in ekonomik gelişimini sürdürebilmek adınaKamu Diplomasisinden faydalandığı gözlenmektedir. Çin,Kamu Diplomasisi uygulamalarında kültüründen faydalanmaktadır. Çin mutfağı, Çin dili, Çin astrolojisi, Çin tıbbı gibi alanların varlığıyla Kültürel Diplomasi uygulamaları gerçekleştirilmektir. (Akçadağ, 2012; 177). 1987 yılında Avrupa'da başlatılan Erasmus programı ise, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Avrupa'daki uluslararası öğrenci hareketliliğine büyük katkı sağlamıştır. (González&Mesanza&Mariel, 2011: 414). Avrupa Birliği'nin amacı daha rekabetçi bir gelecek için beraber çalışabilen farklı kültürler ve eğitim sistemleri ile rekabetçi bir uluslararası topluluk oluşturmaktır. Erasmus değişim programı ise bu amacı eğitim aracılığıyla kültürü ve hatta politik tutumları da etkileyerek gerçekleştirmektedir.

Dünyadaki bu gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin de eğitim alanında bir gelişim içerisinde olduğu görülmektedir. 2007 yılında kurulan 2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsü'nün de Avrupa'dan Orta Asya'ya kadar 30 ülkede 40'tan fazla kültür merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde Türkçe eğitim verilmekte ve farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla işbirliği yapılarak Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğrenimi desteklenmektedir. (Çevrimiçi, http://www.yee.org.tr,07.08.2016).

Türkiye, eğitim diplomasisi kapsamında yurt dışına öğrenci göndermenin yanında kendi üniversitelerine de yabancı öğrencileri kabul etmektedir. Türkiye'ye en fazla öğrenci gönderen ülkeler sırasıyla Azerbaycan, Türkmenistan, Suriye, İran, Afganistan ve Irak'tır. Karşılıklı anlaşma kapsamı Suudi Arabistan Krallığından da Türkiye'ye lisans eğitimi için öğrenciler gelmektedir.

1.3.2.3. İş Dünyası

İş dünyası ve özel sektör kuruluşları daKamu Diplomasisinde önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde özellikle çokuluslu şirketlerin devletler kadar etkili olduğu kabul edilmektedir.Kamu Diplomasisinde özel sektörün katılımı açısından en başarılı örnek olarak ABD gösterilmektedir. Markaların oluşturduğu imaj, markanın ait olduğu ulusun imajına dönüşmektedir. Buna örnek olarak Sony-Japonya, Nokia-Finlandiya, Microsoft ve Coca Cola-ABD gösterilmektedir. (Sancar, 2012: 102-105). "Marka diplomasisi" olarak adlandırılan kavram, ülkelerin tanıtımında uluslararası şirketlerin ve markaların sağladıkları katkıyı ortaya koymaktadır. Örneğin, Apple, Google, Microsoft, IBM, Coca Cola, Samsung, Toyota, Mercedes, İKEA gibi markalar yalnızca ürünle özdeşleşen isimler olmaktan çok ülkelerin imajına pozitif anlamda ciddi katkısı bulunan şirketlerdir. (Köksoy, 2013: 248).Morley, *"bir halkla ilişkiler uzmanının, kariyeri boyunca 'küresel düşün, yerel davran' kadar sıkça duyacağı başka bir slogan olmayacağını"* söylemiştir. Morley, yerel davranılarak hedeflenen kitlenin zihniyetinin çok daha iyi anlaşılacağını ve böylece daha başarılı bir diyalog kurulacağını öne sürmüştür. (Akt: Theaker, 2008: 473-474). Coca Cola

reklamlarının ülkelerinin kültürlerine göre çeşitlenmesi ve dini sembollerin sıkça kullanılabilmesi buna örnektir.

Soğuk Savaş sonrasında Amerika'nın bir kültür yayma politikası olarak başlattığı spor diplomasisinin merkezini Olimpiyatlar oluşturmuştur. Bu bağlamda, da diplomasi kanalıyla ABD diğer ulusları siyasi, ekonomik ve sosyo-külürel olarak etkilemeyi amaçlamıştır.(Sancar; 205). Bir ulusun sahip olduğu markaların; eğitim, kültür ve sanat faaliyetlerine sponsor olarak destek vermeleri deKamu Diplomasisine önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir. Hem kamu hem özel sektördeki bazı kuruluşlar, küresel ölçekteki etkinlikleri bazen satın alarak bazen de bu etkinliklere sponsor olarakKamu Diplomasisine yardımcı olurlar.

1.3.2.4. Kültür ve Sanat Kurumları

Edebiyat, sinema, tiyatro, resim, müzik ve dans gibi alanlarda üretilen sanatsal eserlerin toplumları etkileme gücü olduğu bilinmektedir. Uluslararası sergiler ve buna benzer diğer kültürel aktiviteler ulusların simgesel olarak inşasında Avrupa'da ve dünyada önemli roller oynamışlardır. Geniş bir etki alanı ve kitleleri etkileme gücü nedeniyle sanat eserleri ve sanatsal çalışmalar, Kamu Diplomasisinin en gerekli ve önemli araçlarından biri haline gelmişlerdir. Son yıllarda teknolojinin de gelişmesiyle birlikte din, dil ve ırk farklılıklarını aşarak geniş kitlelere ulaşabilen sinema, etkili bir kültür taşıma aracı işlevi görmektedir. Bugün dünyada etkili sinema sektörleri olarak; Hollywood (ABD), Bollywood (Hindistan) ve Çin sineması gösterilmektedir. Hollywood filmleri ileri teknoloji kullanması nedeniyle daha çok animasyon yönüyle öne çıkmakta, Çin sineması ise daha çok geleneksel kıyafetler ve mekânları kullanarak Çin kültürünün yayılmasına hizmet etmektedir. Bollywood sineması ise aşk filmleriyle bu rekabette yer almaktadır. Çin ve Hindistan son yıllarda bu gücü etkili bir şekilde kullanarak dünya sinemasının "yeni kültürel gücü" olma yolunda ilerlemektedirler. (Kolluri&Tse-Hei Lee, 2016: 101). Sinema sektörünün, kültürün yayılması ve tanıtılması adına önemini kavrayan ülkeler, kendi sinema

sektörlerini desteklemekte ve bu sektörü etkili birKamu Diplomasisi aracı olarak kullanmaktadır.

Sinema filmlerinin ülkelerin politikalarını nasıl yansıttığını gösteren en iyi filmlerden biri 2012 yapımlı Argo filmidir. Filmde Tahran'daki ABD Büyükelçiliği baskına uğrar ve orada bulunan 52 diplomattan 6 tanesi elçilik binasından kaçmayı başarır. Bunun üzerine CIA bu diplomatları ülkeden çıkarmanın yollarını arar. Film 85. Oscar ödül töreninde 7 dalda aday olur ve 3 dalda ödül kazanır; bunlardan biri de "yılın en iyi filmi"dir. Filmin yönetmeni ve oyuncusu olan Ben Affleck; "*Şu anda korkunç şartlar altında yaşayan İran'daki dostlarımıza teşekkür etmek istiyorum*" demiştir. Filmin almış olduğu ödülün Michelle Obama tarafından Beyaz Saray'dan bağlanarak duyurulması ABD yönetimiyle Hollywood arasındaki ilişkiyi göstermek açısından önemlidir. (Medin&Koyuncu, 2017: 839). Bu bağlamda, sinema filmleri ve ülke politikaları arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir.

Kültürel Diplomasinin hız kazanmasıyla birlikte müzelerin kullanımı da artmıştır. Kentin simgelerinden biri olan Washington'un Ulusal Sanat Galerisi, yılda dört milyon ziyaretçi çekmekte ve bu nedenle uluslararası bir sergi için ideal bir vitrin olarak görülmektedir. (Flamini, 2014: 73). Merkezi Paris'te bulunan ve Türkiye'nin de üyesi olduğu Uluslararası Sergiler Bürosu- BIE'nin beş yılda bir düzenlediği Dünya Sergisi (World Expo) ileKamu Diplomasisinde sanatsal etkinliklerden yararlanmaya örnek olarak gösterilebilir. Ticari amaçtan uzak olan bu sergiler, ülkelerin ve kültürlerinin tanıtımına, barışa ve diyaloga katkı sağlamaktadırlar. (Uluslararası Sergiler Bürosu,çevrimiçi,http://www.bie-paris.org, 05.09.2016). 2005 yılında Londra'daki British Müzesi Tahran'ın Ulusal Müzesi ve Persepolis Müzesi koleksiyonlarından ödünç aldıklarıyla, "Unutulan İmparatorluk: Eski Pers Dünyası" adlı bir gösteri düzenledi. İran'ın bu gösteriyi kabul etmesinde iki amacı vardı; bunlardan birincisi İran'ın nükleer geliştirme programına karşı eleştirilere karşılık vermek, diğeri ise British Müzesi'nin İran'a CyrusClinder'i yani dünyanın en erken insan hakları sözleşmesi olarak bilinen

pişmiş kilden yapılmış eseri geri verme sözü idi. (Flamini, 2014: 73). Dolayısıyla devletlerin kültürel tanıtımları için müzeleri bir araç kullandıkları söylenebilir.

Sanatçıların verdikleri olumlu, olumsuz mesajlar daKamu Diplomasisini etkilemektedir. 2010 yılında Jennifer Lopez'in Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde vereceği konserin iptaline ilişkin açıklamasında "*insan haklarını suiistimal eden hiçbir devleti, ülkeyi ya da rejimi bilerek desteklemeyeceğini*" ifadelerini kullanmıştır. (Sancar,2012: 215). Sanatçı,birdevletin siyasal politikaları çerçevesinde bir "işleve" sahip olup/olmama isteğini her zaman belirlemiştir. Örneğin, bir aktivist ve tiyatrocuDraganKlaic, "*sanatçıların ulusal sınırları aşan çalışmalarının ardındaki motivasyonlarının 'tanıtımdan daha fazla şey' ifade ettiğini*" söylemektedir.(Akt. Özkan&Öztürk, 2012: 114). Hollywood film yıldızlarından Angelina Jolie'nin ise uzun zaman Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Özel Elçisi olarak görev yapması Kültürel Diplomasi de ünlülere verilen rol açısından dikkat çekici diğer bir örnektir. Jolie bu görevinde birçok kere BM'i eleştirmiştir. Jolie; "*BM kusurlu bir organizasyon çünkü biz kusurluyuz. Bizden farklı değil*" demiştir. (Angelina Jolie'den BM'ye Eleştiri, çevrimiçi,https://www.memurlar.net,08.05.2017). Kimi zaman devlet destekli görevleriyle, kimi zamanda kendi tercihleriyle verdikleri mesajlarla ünlüler, Kamu Diplomasisine katkı sağlamaktadır.

1.4. Kamu Diplomasi ve Kuramsal Yaklaşımlar

Küreselleşen dünya koşullarına her geçen gün artan teknolojik olanaklar da eklendiğinde, ülkeler içinKamu Diplomasisinin giderek önem kazandığı görülmektedir. Ülkeler iletişimi sadece kendi aralarında değil, birbirlerinin halklarına yönelik de kullanmak istemektedirler. Soğuk Savaş döneminde yaygın kullanım alanı bulanKamu Diplomasisi, 2000'lerde değişen koşullar ve artan teknik olanaklarla birlikte amaç ve yöntem değiştirmiştir. Sadece hükümet organları değil, her çeşit sivil unsurla uygulanabilmeye başlayanKamu Diplomasisi, aynı zamanda, derinleşerek uzun süreli ilişkilere yönelik inşa

edilmeye başlamıştır. Bu iki durum, 21. YüzyılKamu Diplomasisinin 21. Yüzyıl halkla ilişkiler yaklaşımına büyük benzerlik göstermesine neden olmuştur.

Dünya toprakları irili ufaklı birçok ülke tarafından paylaşılmıştır. Bu ülkelerin her birinin kendi istekleri, gözettikleri çıkarları, tarih, coğrafya ve çeşitli sosyokültürel etkenlerle şekillenen özel durumları bulunmaktadır. Ülkeler arasında çıkar çatışmaları olabileceği gibi bazı şeylerin başarılması için de birden çok ülkenin beraber çalışması gerekebilir. Hem rekabette hem de dayanışmada tarafların çıkarlarının barışçıl olarak ortaya çıkarılması ise uluslararası ilişkiler ve halkla ilişkiler ile mümkündür. Hükümetler başka ülke halklarını kendi yanlarına çekmek ve bu sayede kamuoyu baskısı oluşturup o ülkenin yöneticilerine istedikleri kararları aldırmak içinKamu Diplomasisini kullanırlar. DolayısıylaKamu Diplomasisi devletlerin kendi yararlarına kullanabilecekleri önemli bir yöntemdir. Günümüzde küresel dünyadaKamu Diplomasisi faaliyetleri sivil toplum kuruluşlarından sade vatandaşlara varıncaya kadar çeşitli sivil unsurlarca da yerine getirilebilmektedir.Kamu Diplomasisi, hedefinin halk olmasından hareketle, halkla ilişkiler yaklaşımlarıyla karşılaştırılmaktadır. Şu anda bu iki kavramın eş anlamlı kullanılması gerektiğini savunan araştırmacılar olduğu gibi, çeşitli kavramsal temellerden yola çıkarak iki kavramın farklarını ortaya koyanlar da mevcuttur. Uluslararası halkla ilişkiler veKamu Diplomasisi kavramları geçmiş çalışmalar ışığında önce tek başlarına ele alınmış, ardından da kimi akademisyenler tarafından farkları ile benzerlikleri değerlendirilerek aynı anlamda kullanılmaları gerektiği savunulmuştur.

Devlet yönetiminde her an farklı sebeplerden kaynaklanan krizlerle karşılaşılabilir. Her kriz, yönetim kademesinden etkili iletişim kurulmasını gerektirir. Bu iletişimin önemli parçalarından biri olanKamu Diplomasisi, özellikle birden çok ülkenin olayın içinde olduğu durumlarda etkili kullanılmalıdır. Aynı durum birden çok ülkeyi etkilediğinde, durum aynı olsa bile ülkenin iç dinamiklerinden ötürü bu ülkelerin hükümetleri farklı sorunlarla karşı karşıya kalırlar. HükümetlerinKamu Diplomasisi stratejileri ve meşruiyet politikalarını etkileyen de bu faktörlerdir. Canel, (2017)Kamu Diplomasisini şöyle

tanımlamaktadır; hükümetin yabancı kamu unsurları ile ülkesinin fikirleri, idealleri, kurumları, kültürü, milli hedefleri ve o anki politikaları konusundaki iletişim sürecidir. Bu tanım geleneksel tanım olarak nitelendirilmiştir ve görülmektedir ki burada odakta yabancı unsurlar vardır. OysaKamu Diplomasisinde yurt içi unsurlar da değerlendirilmelidir. Dolayısıyla Canel'in üzerinde durduğu ikinci tanım,Kamu Diplomasisini; "Yabancı politikaların belirlenmesinde vatandaşların görüşlerinin alınması", yani katılımcı yaklaşım ile "dış politika hedefleri ve diplomasinin ülke içindeki kamuoyuna açıklanması", yani açıklayıcı yaklaşım olmak üzere ikiye ayırmıştır.

Kamu Diplomasisi tanımı gereği kamuya yöneliktir. Bu hedef kitlenin belirlenmesi stratejik açıdan iyi değerlendirilmelidir.Kamu Diplomasisi uygulamalarında üç ana sorun ortaya çıkmaktadır. Birinci sorun iç-dış yaklaşımlar arasındaki çelişkidir. Örneğin, bir diplomat, yurtiçindeki kamuoyuna hitap etmez, dolayısıyla yurt içi kamuoyuna gereken önem verilmemektedir. İkinci sorun ise devlet yetkilileri ile diğer yetkililer arasındaki uyuşmazlıktır. Bundan dolayı yabancı yetkililerle olan ilişkilerde tekrar geleneksel diplomasiye dönülmektedir. Üçüncü sorun iseKamu Diplomasisi uygulamasında stratejik hedef seçilirken "elit" aktörlere abartı önem atfedilmesidir. Ancak yabancı kamuoyu ile yurt içi kamuoyu birbirlerine son derece benzemektedir. Bunun yanında devlet kurumları ile özel sektör birlikte çalışmalıdır. (Pacher, 2017). Sıradan insanların da elit aktörler kadar önemli olabileceği bilinmelidir.

Kamu Diplomasisi, uluslararası politik iletişimi kullanan zümrenin hedeflerine yardımcı olmak amacıyla yurt dışındaki kamuoyu ile karşılıklı faydaya dayalı ilişkiler kurmayı amaçlayan diyaloga dayalı biçimidir. YeniKamu Diplomasisinde ise Kültürel Diplomasi işin içine katılmıştır.(Ociepka, 2018). Yani artık klasik propaganda anlayışından uzaklaşılmıştır, daha karşılıklı bir ilişki kurulmaya çalışılmaktadır.Kamu Diplomasisi ülkelerin dış imajında büyük önem taşımaktadır.Kamu Diplomasisi kuramları iki ana başlık altında toplanabilir; çizgisel süreç yaklaşımı ve tarihsel süreç yaklaşımı. Çizgisel süreç yaklaşımında tek taraflı bilgi aktarımı ile ikna etme esastır, toplumsal süreç yaklaşımında ise

daha uzun vadeli ilişkiler kurma ve bunları geliştirme şeklinde daha modern bir anlayış benimsenir. (Köksoy,2014). İletişim, en az iki kişinin bulunduğu ortamlarda oluşan bir olgudur. Kamu Diplomasisi modellerindeki ayrımlarda iletişimin yönü farklılık göstermektedir. İletişimin farklı yönleri farklıKamu Diplomasisi modellerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Halkla ilişkilerin genel bir teorisi olmadığı gibiKamu Diplomasisinin de tek bir modeli yoktur. Halkla ilişkilerin genel teorisinin olmamasının sebebi her uygulamanın farklı kurum ya da farklı bir ulus üzerinde izlenecek olmasıdır. Örneğin, bir şirkette izlenecek kampanya başka bir şirkette izlenecek kampanyaya göre tamamen farklı olabilir. Bu ülkeler için de aynıdır. Tek bir iletişim yönü olsaydı ancak o zaman tek birKamu Diplomasisi modelinden söz edilebilirdi. İletişim yönlerindeki çeşitlilikKamu Diplomasisindeki çeşitliliğin temel sebebidir. UygulanacakKamu Diplomasisi modeli içinde bulunulan duruma göre değişkenlik gösterebilir. Toplumlar arasında da kültür ve dil farklılıkları vardır ve bu olağan bir durumdur. Ülkeler arasındaki kültür farklılığı nedeniyle verilecek mesajlar da farklılık gösterebilir. Kamu Diplomasisi modelleri çerçevesinde iletişim politikalarında nelerin düzeltilebileceği, nasıl bir plan çizilebileceği, ilişki inşasının nasıl doğru şekilde yapılacağı belirlenebilmektedir. Dolayısıyla daKamu Diplomasisi modellerinden tezde söz etmek önem arz etmektedir. Tezde yer verilen modeller akademik çevreler tarafından kabul görmüş modellerdir ve Bu bağlamda, seçilmiştir.

1.4.1Kamu Diplomasisi Modelleri

1.4.1.1 Kültürel İletişim Modeli (HansGertPeisert):

Kamu Diplomasisi modelleri halkla ilişkiler modelleri ile benzeşmektedir. Bu bağlamda, Alman araştırmacı HansGertPeisert'in kültürel iletişim modeli ile Grunig ve Hunt'ın halkla ilişkiler modelleri bazı yazarlar tarafından birbirine benzetilmektedir. Piesert dünyadaki kültürel iletişim yöntemlerini değişim ve ortaklık, kültürel iletişim faaliyetleri, bilgi modeli, öz sunum adı altında dört model olarak sınıflandırmıştır. (Akt: Sancar, 2012: 160).

Kültürel Diplomasi faaliyetleri, kültürlerin dışarıya tek yönlü olarak iletilmesi şeklinde gerçekleşen faaliyetleri kapsamaktadır. Tek taraflı bilgi akışının olduğu yurt dışında açılan dil okulları bu modelin uygulamaları olarak gösterilebilir. İkinci model olan öz-sunum modeli çabalarıyla bilinçli politikalar ülkelerin dış politika faaliyetleriyle paralellik göstermektedir. Üçüncü olarak bilgi modeli, kendi ülkesi için anlayış ve sempati yaratmayı amaçlayan çabaları içermektedir. Kültür ataşelikleri, bu amaca örnek teşkil etmektedir. Son olarak değişim modeli, ülkelerin eşit haklara sahip olduğu ve ulusların, uluslararası çıkarlar için ortak çaba gösterdiği durumlar için geçerli olmaktadır. (Akt: Yağmurlu, 2007: 20). Bu model, sosyal ve kültürel etkinlikler için ortaklaşa çabaları içermektedir.

Freitag ve Stokes'a (2009: 37) göreKamu Diplomasisi ve halkla ilişkiler disiplinlerinin söz konusu benzerlikleri şu şekilde ortaya konmaktadır:

- Basın ajansı ve kendi kültürünü dışa tek yönlü aktarmanın her ikisi de tek yönlüdür, her ikisi de dengeyi kuramamakta ve bir şekilde propaganda gütmektedir.

- İki yönlü asimetrik model ve imaj reklamının her ikisi de diğerlerini sempati ve kabul konusunda ikna etmek için geri bildirimi ve bilimsel planlamayı kullanmaktadır.

Peisert'in modeli kültürel iletişimde ABD, İtalya, Birleşik Krallık ve Fransa'nın yaptığı çalışmalar temelindeki araştırmalar sonucunda oluşturulmuştur. Peisert dört adet model tanımlamıştır; değişim ve ortaklık modeli, kültürün tek yönlü ihracı, bilgi modeli ve öz sunum modeli. Peisert kendi belirtmediyse de, diğer araştırmacılar tarafından değerlendirildiğinde, Peisert'in öz sunum ve değişim ve ortaklık modellerinin kültürel iletişim tarafında kaldığı, bilgi modeli ve kültürün tek taraflı ihraç modelinin ise Kültürel Diplomasi alanında kaldığı belirtilmektedir. (Signitzer, 2008). Signitzer(1992) ile Coombs ve Wamser'ın(2006) çalışmalarından yola çıkarak bu modeller şöyledir:

Değişim ve ortaklık modeli:Peisert'in bu modelinde taraflar eşit haklara sahiptir ve birlikte çalışılması esastır. İki taraf güçlerini birleştirir ve sorunun çözümü için çalışır. Bu sorun sosyokültürel temelli bir sorun ya da bilimsel bir çalışmanın sonuca ulaştırılması olabilir. Bu modelde iki tarafın beraber kurduğu bağımsız bir organizasyon oluşturulabilir. Birçok ulusun ortak girişimleriyle kurulan ve ortak fonlanan bilim akademileri buna örnektir. Bu akademiler bu bilgileri kullanabilecek kişilere iletmekle yükümlüdür. Bu bağlamda, da misafir öğretim üyeleri ya da ortak bilim projeleri gibi yollar kullanılır.

Kültürün Tek Yönlü İhracı: Peisert'in ikinci modelinde ülkenin kültürünün dışarıya tek yönlü olarak ihracı vardır. Bu amaçla kurulan organizasyon birimi, dışişleri politikalarını yapanlara yakın çalışmaktadır. Organizasyonun amacı, uygulanan projelerin hepsinin belirlenen genel diplomasi stratejilerine uygun olmasıdır. Bu modelin en bilinen uygulaması yurt dışında açılan dil okullarıdır. Karşılığında bir hizmet sunan bu ve benzeri organizasyonlar temelinde ana politikaya hizmet etmektedir.

Bilgi Modeli: Üçüncü model, bilgi üzerinedir. Yabancı halklara kendi ülkesi hakkında olumlu bilgiler ulaştırarak olumlu izlenimler yaratmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, da hedef ülkenin halkının tanınması gerekir. Böylece mesaj doğru dizayn edilebilir. Bunun için kullanılan kurumlar da ülke dışındaki kültür ataşelikleri olmaktadır.

Öz Sunum: Öz sunumda amaç dışarıya ülkenin dikkatlice belirlenmiş bir portresinin sunulmasıdır. Bu bağlamda, yapılanlar dışişleri politikalarını belirleyenlere çok yakın çalışan bir birim tarafından belirlenir. Yapılan reklam çalışmaları ve yabancı kamuoyunun göreceği düşünülen her mecrada sunulan ülke imajı ülkenin öz sunumu olarak değerlendirilmektedir ve bunların düzenlenmesi bilinçli bir şekilde yapılır.

Peisert'in bu dört modeli tablo 3 ile daha net bir şekilde açıklanabilir.

Tablo3: Peisert'in Kültürel İletişim Modelleri

Modeli uygulayan ülke;	Hedef ülkenin kültürü ve kültürel meseleleri ile ilgilenmektedir	Hedef ülkenin kültürü ve kültürel meseleleri ile ilgilenmemektedir
Hedef ülkede kültürel değişimler yapmayı amaçlar	**DEĞİŞİM VE ORTAKLIK**	**KÜLTÜRÜN TEK YÖNLÜ İHRACI**
Süregelen kültürel durumu kabul eder	**BİLGİ**	**ÖZ SUNUM**

Kaynak: Signitzer B., 2008

Signitzerve Weiss'in 1988'deki çalışmalarında Peisert'in 1978 tarihli kültürel iletişim modeli ile GrunigHunt'ın 1984 tarihli halkla ilişkiler modeli arasında bir bağ kurulmaya çalışılmıştır (Signitzer & Coombs, 1992). Grunig/Hunt'ın modeli de dört parçadan meydana gelmektedir; basın ajansı/tanıtım, kamuyu bilgilendirme, iki yönlü asimetrik ve iki yönlü simetrik. Basın ajansı/tanıtım modelinde hedef, "Reklamın iyisi kötüsü olmaz." mantığıyla bir şekilde basında yer alınmasıdır. Bir şekilde hedef kitlenin gözüne görünmek amaçlanır. İkinci model olan kamuyu bilgilendirme modelinde ise kamuya ürün ve hizmetler hakkında tek taraflı olarak bir bilgi verilir ancak ikna etme amacı güdülmez. Geri bildirim kavramının işin içerisine girdiği iki yönlü asimetrik modelde ise kurumdan kamuya olan tarafı daha ağırlıklı olmak üzere çift taraflı bir iletişim söz konusudur. İki yönlü simetrik model ise Bu bağlamda, son aşamadır; burada karşılıklı anlayış temelinde iletişim gerçekleştirilir (halklailiskilerintemelleri.wordpress.com, 2010). Peisert-Grunig/Hunt modeli, kültürel iletişim ile halkla ilişkiler arasında bağ kurmayı amaçladığından dolayı önemlidir. Peisert'in dört modeli Kültürel Diplomasi ve kültürel iletişim olmak üzere ikiye ayrılabilir. Tanıtım modeli ile kamuyu bilgilendirme modeli Kültürel Diplomasiye, çift yönlü simetrik ve asimetrik halkla ilişkiler modelleri ise kültürel iletişime yakın görülmüştür. Peisert'in kültürel iletişim modelinin Grunig/Hunt'ın

halkla ilişkiler modeli ile birlikte ele alınışı tabloda gösterilmiştir. Peisert modelleri tabloda koyu renkle gösterilmiştir.

Tablo 4: Peisert'in Kültürel İletişim Modelleri ve Grunig/Hunt'ın halkla ilişkiler modeli

	Tek taraflı iletişim	Çift taraflı iletişim
Bilgi verici	**Kültürün Tek Yönlü İhracı** Tanıtım Modeli	**Bilgi** Çift Yönlü Asimetrik
İkna edici	**Öz Sunum** Kamuyu Bilgilendirme	**Değişim ve Ortaklık** Çift Yönlü Simetrik

Freitag ve Stokes'a (2009; 37) göre de Kamu Diplomasisi ve halkla ilişkiler disiplinlerinin söz konusu benzerlikleri aynı şekilde ortaya koymaktadır. Buna göre:

- Halkla ilişkilerdeki tanıtım modeli ve kültürün tek yönlü ihracının her ikisi de tek yönlüdür, her ikisi de dengeyi kuramamakta ve bir şekilde propaganda gütmektedir.

- Çift yönlü asimetrik model ve bilgi modelinin her ikisi de diğerlerini sempati ve kabul konusunda ikna etmek için geri bildirimi ve bilimsel planlamayı kullanmaktadır.

İletişimin kolaylaşması ve ulus devletlerin değişen ihtiyaçlarıKamu Diplomasisi ile halkla ilişkilerin alanlarında çakışmaya neden olmuştur. Modern ulus devletler yabancı halkların görüşlerini değiştirmek istedikçe, halkla ilişkiler metotlarına daha da yaklaşmaktadır. Popüler bir deyişe göre ABD başkanı başarılı

olmak istiyorsa sadece kendi halkının değil, yabancı halkların da gönlünü çalmalıdır. Ancak ne tek başına halkla ilişkiler uygulamaları ne deKamu Diplomasisi bu yeni isteklerin üstesinden gelecek kapasiteye sahiptir.Kamu Diplomasisi tek başına yabancı halkların görüşlerini değiştirecek metot ve stratejilere sahip değildir. Dolayısıyla iki alanın arasında birbirlerinin güçlü yanlarını aldıkları bir işbirliği geliştirilmesi gerekmektedir. Peisert'inGrunig/Hunt modellerini birleştirme çabaları buna yöneliktir.

1.4.1.2 Katı ve Esnek YaklaşımlıKamu Diplomasisi Modeli (Terry Diebel-Walter Roberts):

Terry Deibel ve Walter Roberts, Kamu Diplomasisi örneğinde katı yaklaşımlı (tough-mindedschool) ve esnek yaklaşımlı (tender-mindedschool) olmak üzere iki okul olduğunu öne sürmektedir. Katı yaklaşımlı okulun; yabancı hedef kamulara yönelik hızlı medya olan televizyon, radyo, ikna ve propagandayı kullanırken esnek yaklaşımlı okulun; yavaş medya olarak nitelendirilen akademik ve kültürel değişimleriKamu Diplomasisinin kültürel olarak kullandığını belirtmişlerdir. Esnek yaklaşımda, bilgi ve kültür programları günümüz ulusal çıkarlarına odaklanmış, dış politika anlayışına bir alternatif olarak ifade edilmektedir. (Yıldırım, 2015: 160). Esnek yaklaşımın amacı karşılıklı anlayış ortamı yaratmaktır. Doğruluk ve dürüstlük ikna edici bir hareketten daha çok gereklilik olarak kabul edilmektedir. (Signitzer&Coombs, 1992: 140).Kamu Diplomasisi sert siyasi bilgi iletiminin aksine, kültürel bir fonksiyon olarak görülmektedir. Bu yaklaşımda filmler, sergiler, dil öğretimi, akademik ve sanatsal değişimler yoluyla yaşam tarzları, siyasi ve ekonomik sistemler, sanatsal başarılar hakkında mesajlar iletme fırsatı doğmaktadır.

Esnek yaklaşımın amacı, dünyadaki diğer ülkelerden insanlar arasında karşılıklı anlayışı teşvik etmektir. Katı yaklaşımdaKamu Diplomasisinin amacı, ikna ve propaganda yöntemlerini kullanarak yabancı izleyicilerin tutumları üzerinde bir etki oluşturmak ve sert siyasi bilginin kültür programlarından daha önemli olduğunu ortaya koymaktır. Esnek yaklaşım, çift yönlü iletişimin çıkarımlarına uygun bir yaklaşımdır. (Özkan, Çevrimiçi, 2016: 2). 21. Yüzyıl

bireyleri kendisine dayatılan bilgileri hemen kabul eden bireyler değil; araştırarak bilgilere ulaşmayı tercih eden bireylerdir. Bu bağlamda, esnek yaklaşım, yeniKamu Diplomasisi anlayışı ile örtüşmektedir.

Kamu Diplomasisindeki bu iki yaklaşım tabloda özetlenmiştir:

Tablo 5: Sert ve Esnek Yaklaşımlı Kamu Diplomasi Modeli,

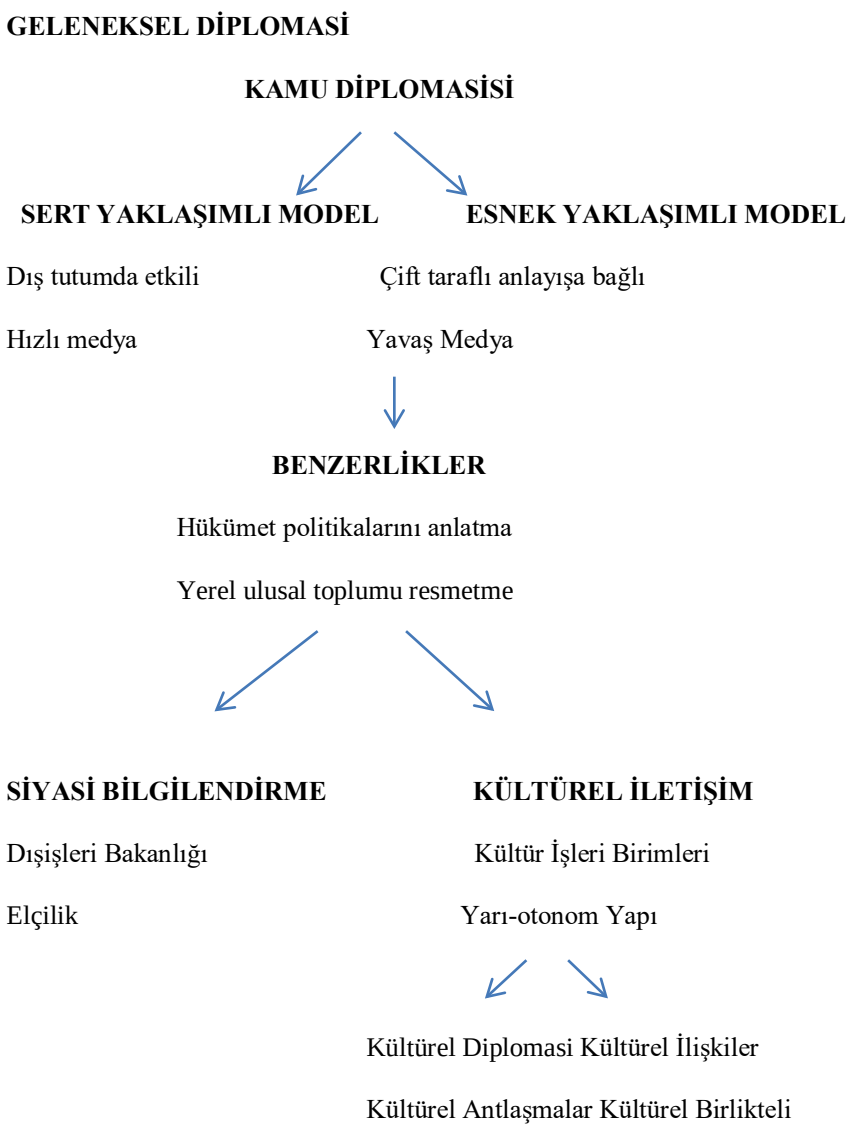

Kaynak: (Signitzer&Coombs, 1992: 141).

1.4.1.3Enformasyonel ve İlişkisel Model (Rhonda S. Zaharna):

ABD'li profesörZaharna**,** (2008)Kamu Diplomasisi alanındaki faaliyetlerin bilgilendirici ya da ilişki oluşturucu modellerin ikisinden birinin kapsamına girdiğini ileri sürmektedir. Bilgilendirici model, bilginin tek taraflı aktarımını esas alır. Çizgisel ve tek taraflı bir iletişim söz konusudur. Her türlü medya organında yapılan propaganda tarzı çalışmalar bu gruptadır. İlişki oluşturucu modelde ise öğrenci değişim programları, ziyaretler, dil okulları, bilim gibi alanlardaki işbirlikleri ve benzeri çalışmalardan oluşur.

Sancar, (Çevrimiçi, 2017: 7) Zharna'dan aktardığı cümlelerleKamu Diplomasisinde yer alan iki iletişim modelinin altını çizer;

> "*Washington'daki Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi RhondaZaharna, daKamu Diplomasisinin ilişki inşa etme rolüne dikkat çekmiştir. Zaharna,Kamu Diplomasisi insiyatiflerini iki iletişim modeli ile sınıflandırmakta; ona siyasi amaçları ilerletmek için mesajların tasarımını ve dağıtımını gerçekleştiren bilgi iletme, propaganda ve algı yönetme aracı olarak "enformasyonel" çerçeveden ve de siyasi amaçları ilerletmek için sosyal yapıların inşa edilmesini sağlayan "ilişkisel" çerçeveden bakmaktadır. İletişim aracı olarak kişilerarası iletişimi benimseyen ilişkisel çerçevede, ilişki inşa etmeye odaklanarak iletişim sorunlarını çözecek sosyal yapıların elde bulundurulacağı öngörülmektedir. Zaharna'ya göre; kişilerarası iletişim, ilişkilerin inşa edilmesinde ve sürdürülmesinde en etkili araçtır. İlişkisel çerçevede karşılıklılık ve güven inşa etmek esastır. Siyasi sponsor ile kamu arasındaki etkileşim geniştir. Hedef kitle olarak kamu sürece aktif olarak katılmakta ve sosyal paydaş olarak görülmektedir. İlişkisel çerçeve etkileşimli iletişim araçlarını yerleştirmeyi amaç edinmiştir."*

Zaharna,Kamu Diplomasisini enformasyonel model ve ilişkisel model olarak ikiye ayırmaktadır. Enformasyonel model propaganda, ulus markalaşması (nationbranding), medya ilişkileri, uluslararası yayıncılık ve bilgilendirme kampanyalarından oluşturmaktadır.İlişkisel model boyutunun ise kültürel ve eğitimsel değişim programları, lider gezileri, kültür ve dil kurumlarının faaliyetleri, kalkınma yardımı projeleri, partnerlik uygulamaları (twinningarrangements), ilişki inşa etme kampanyaları, politik olmayan işbirliği çalışmaları, katalizör diplomasi faaliyetlerinden oluştuğu ifade edilmektedir. DüşünürünKamu Diplomasisine, ilişkisel çerçeveden baktığı düşünülmektedir. (Zaharna, 2010: 137-147). Zaharna'nınenformasyonel modelinde amaç

enformasyonun tek taraflı olarak karşı tarafa iletilmesiyken ilişkisel modelde amaç karşılıklı güven esaslı işbirliğini sağlamaktır. (Zaharna, 2010: 150). İlişkisel modelde enformasyonel modele nazaran çift yönlü ve dengeli bir ilişkinin söz konusu olduğu ve toplumlar arasında uyum sağlamayı, sürdürülebilir ilişkiler kurmayı amaçladığı söylenebilir. Enformasyonel modelde ise bilgilerin transferini kapsayan çizgisel bir iletişimin varlığı söz konusudur.

1.4.1.4Savunuculuk ve Danışma Modeli (John R. Kelley) :

John Robert Kelley (2009: 73),Kamu Diplomasisi aktivitelerini bilgilendirme (enformasyon), etkileme ve dâhil olma (engagement) olmak üzere üç kategoride incelemektedir. Bilgilendirme aşamasında kısa dönemli etkinlikler ve krizler için enformasyon yönetimi ve dağıtımı yapılırken, etkileme amacında hedef kamulara yönelik tutum değişimini amaçlayan uzun dönemli kampanyalar söz konusudur. Dâhil olma aşaması ise uzun dönemli gruplar, örgütler ya da uluslararasında güveni, karşılıklı anlayışı yerleştirme ve ilişki inşa etme gibi hedefleri bünyesinde barındırmaktadır. (Kelley, 2009: 73).Danışma modeli için Kültürel Diplomasi etkili olurken, savunuculuk için medyayla ilişkiler gibi daha kısa dönemli faaliyetlerde bulunulmaktadır. Uygulamalar, ülkelerin gelişmişlik düzeyine ve gereken duruma göre değişiklik gösterir.(Sancar, 2012: 157). Savaş zamanı kısa dönemli etkiyi sağlamak için yapılan çalışmalar enformasyon aşamasına uygun olurken, barış zamanı gerçekleştirilen kültürel değişim programları dâhil olma aşamasına uygun düşmektedir. (Sancar, 2012: 157).

Routledge Kamu Diplomasisi El Kitabı'nın 9. bölümünde John Robert Kelley (2009), yukarıdaki paragrafta belirtildiği gibi Kamu Diplomasisinin üç modelini açıklamıştır; bilgilendirme, etki ve dâhil olma. Bilgilendirme kısa vadeli olaylar ve krizlerde bilgi yönetimi yapılmasıdır. Etki, uzun vadeli bir ikna kampanyasıdır ve hedef kitlenin olaylara bakışını değiştirmeyi amaçlar. Dâhil olma ise uzun vadeli ilişki kurmak, güven kazanma, anlayış oluşturma sürecidir. Kelley bu konuda Joseph Nye, Christopher Ross ve Mark Leonard'ın görüşlerine yer verdikten sonra, bu üç görüşün ana unsurlarda konsensusa vardığını belirtmiştir. Buna göre, Kamu Diplomasisinin bir tarafında "stratejik iletişim",

yani hedef kitleden belli bir tepki elde etmek için tasarlanmış mesajlar vardır. Diğer yandan ise yabancı ülkelerdeki çeşitli gruplarla iyi ilişkiler inşa edilmesi ve bu sayede iyileştirilen ülke imajı sayesinde politikalarda istenen sonuçlara ulaşılma ihtimalinin arttırılacağı belirtilmiştir. Kelley'e göre yeniKamu Diplomasisinde rekabet yerini işbirliğine, propaganda ise yerini açık iletişime bırakmaktadır. Kelley, incelediği modelleri tablodaki matris ile özetlemektedir.

Tablo 6:Kamu Diplomasisi Modellerinin Özellik İrdelemesi

	Tek Taraflı Model		İstişare Modeli
	Bilgi	Etki	Dâhil Olma
İletişim Tarzı	Açık	Propaganda Bazlı	Açık
Zaman Dilimi	Uzun/Kısa Vadeli	Uzun/Kısa Vadeli	UzunVadeli
Tutum	Reaktif/Proaktif	Proaktif	Reaktif/Proaktif

1.4.1.5 Temel Soğuk Savaş-Devlet Dışı Uluslararası-İç Halkla İlişkiler Modeli (EytanGilboa):

İsrailli Profesör Eytan Gilboa'nın (2008)'deki çalışması "Kamu Diplomasisinde Kuram Arayışı" adını taşımaktadır. Oluşturulan modelleri inceleyen Gilboa, beş değişkeni değerlendirmiştir; ana aktörler, öncüler, hedefler, medya tipleri, niyetler ve teknikler. Buna göre Gilboa üçKamu Diplomasisi modeli tanımlar. Basit Soğuk Savaş Modeli'nde rakibin yurtiçi propagandasının etkilerini azaltmak amaçlanmaktadır, zira Soğuk Savaş döneminde propaganda çok güçlü konumda olmuştur. Uluslararası yayıncılık Bu bağlamda, anahtar

konumda olmuştur. Zaman içerisinde ortaya sivil toplum kuruluşları gibi farklı aktörler çıkmıştır. Bu sebeple Soğuk Savaş Modeli'nderevizyona gidilerek Devlet Dışı Ulusaşırı Model ortaya çıkarılmıştır. Bu modele göre; devlet dışındaKamu Diplomasisi faaliyetlerinde bulunan yurt içi faktörlerbu faaliyetleri yapılan müdahalelerle düzenlenir ve bu sayede hedefe varılmak istenir. Yurtiçi Halkla İlişkiler Modeli'nde ise hükümet hedef ülkedeki halkla ilişkiler profesyonelleri, lobiciler gibi dışa açık aktörlerle çalışıp amaçlarına ulaşmaya çalışır.

Gilboa, oluşturduğuKamu Diplomasisi modelini aktörleri, amaçları, kullandıkları medya, anlam ve tekniklere göre üç farklı boyutta değerlendirmiştir. Araştırmacının geliştirdiği üç farklıKamu Diplomasisi modelinden "soğuk savaş modeli" olarak nitelendirilen ilk dönemindeKamu Diplomasisi faaliyetlerinin yabancı topluluklar üzerinde uzun zamanlı sonuçlar elde etmek için hükümetler tarafından muhalif ilişkilerde uygulandığı ifade edilmektedir. (Akt: Köksoy, 2013: 372). Burada amaç hedef alınan toplumdaki kamunun, hedef alınan toplumun hükümetinin iç propagandasına karşı koymasını sağlamaktır. Gilboa'ya göre bu yöntemi tercih eden hükümet, onun doğrudan hükümet kaynaklıKamu Diplomasisinden daha etkili olduğuna inanmaktadır. Yerel bir halkla ilişkiler firması, istenilen amaçlara nasıl ulaşılacağını daha iyi bilmektedir. (Sancar, 2012: 160). Sonuç olarak, Gilboa'nın modeli, iş yönetimi pazarlaması, medya etkileri, kamusal düşünce, hitabet, kültürel çalışmalar, bilgisayar bilimi, teknoloji, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler stratejileri, tarih ve pazarlama markalama gibi unsurları içerir ve kapsamlıdır. (Gilboa, 2008: 74). Gilboa'nın (2008: 73) modelinin ana şeması tablodaki gibidir.

Tablo 7: Gilboa'nın modelinin ana şeması

Aralık	Şimdiki	Orta dereceli	Uzun vadeli
Zaman	Saatler, günler	Haftalar, aylar	Yıllar
Amaç	Tepkin	Önetkin	İlişkisel

Medya, Kamuoyu	Haber yönetimi	Stratejik iletişim	İstenen koşulların inşası
Hükümet	Yakından bağlantılı	Kısmen bağlı	Uzaktan bağlantılı
Kamu Diplomasisi aracı	Savunma, Uluslararası haberleşme, siberKamu Diplomasisi	Uluslararası kamusal ilişkiler, kurumsal diplomasi, diasporaKamu Diplomasisi	Kültürel Diplomasi, değiş tokuş, markalama

1.4.1.6 Haber Yönetimi-Stratejik İletişim-İlişki Modeli (Mark Leonard-CatherineStead-ConradSmewing):

İngiliz Mark Leonard ve arkadaşları (2002) "PublicDiplomacy" kitaplarında Kamu Diplomasisinin üç küreye (sphere) ayırmıştır. Bu üç küre politik, ya da askeri, ekonomik ve sosyal ya da kültürel boyutlardır. Yer ve zaman değiştikçe bu üç küreye verilen önem de değişmektedir. Ayrıca bu modelde mesajların ülkeden ülkeye değişebileceği vurgulanmaktadır. Örneğin, Singapur gibi gelişmiş bir ülkede ekonomik küre öne çıkarken Pakistan'da politik küre öne çıkacaktır. Singapur gibi gelişmiş ülkelerde ekonomik mesajların, Pakistan gibi siyasal istikrarsızlıkların yaşandığı ülkelerde politik mesajların önemli olduğu belirtilmektedir. (Leonard&Smewing, 2003: 49-50). Bunlara verilen önem bazı olaylarla temelden değişebilir, mesela 11 Eylül saldırılarının ardından bu olmuştur ve politik/askeri küre en ön sıraya yerleşmiştir. Leonard ve arkadaşları, üç kürenin içerisinde de üç ayrı boyut olduğunu belirtmiştir. Bunlar stratejik hedefler kapsamında olmak üzere oluşan gelişmelere tepki vermek anlamındaki reaktif boyut, ana mesajları kuvvetlendirmek adına sürekli yeni etkinlikler yapmak anlamına gelen proaktif boyut ve yabancı halk ile uzun vadeli ilişkiler kurmak ve kendi değerlerini tanıtmak, aynı zamanda, onların da değerlerini öğrenmek anlamına gelen ilişki inşa etme boyutudur. Reaktif boyut saatler ya da birkaç gün

içerisinde meydana gelir ve biter. Proaktif boyut haftalar veya aylar sürebilir. İlişki oluşturmanın ise yıllar alması beklenmektedir.

İletişim sürecinin zaman aralığı göz önünde bulundurularak Mark Leonard ve arkadaşları tarafından geliştirilen modeldeKamu Diplomasisinin üç boyutu üzerinde durulmaktadır. Kamu Diplomasisinin amaçlarına vurgu yapılırken, Kamu Diplomasisinin reaktif (kısa), proaktif (orta vadeli) ve ilişki kurma (uzun vadeli) boyutlarına değinilmiş, bu boyutlar haber yönetimi, stratejik iletişim ve ilişki inşa etme boyutları olarak adlandırılmıştır.

Leonard ve diğerlerine göre; (Akt. Sancar, 2012: 155), bu modelde haber yönetimi günden güne konularda geleneksel diplomasinin izlediği bilgilendirme çalışmalarını içerirken, stratejik iletişim hükümetlerin özel konular çerçevesinde ancak algılamaların daha az etkili yönetildiği iletişim sürecidir. Bu çerçevede stratejik iletişim ilişki inşa etmekten farklı olarak belirtilmektedir. Bir anlamda stratejik iletişim siyasi kampanya aktiviteleri ile benzeşmektedir. Sonuç itibariyle bu durum bir dizi stratejik mesajlar serisinin belirlenmesini ve bunlara uygun etkinliklerin planlanmasını kapsamaktadır. İlişki inşa etme ise devamlı ilişki inşa etmeyi amaçlamakta ve insanlara medyaya ulaşma fırsatı sağlamaktadır. Leonard ve Sweming'e göre (2002: 96-97), ülkelerKamu Diplomasisine daha çok bütçe ayırmalı, strateji ve koordinasyon belirlemeli, haber yönetimi yapmalı, stratejik iletişim ve uzun dönemli ilişkiler inşa etmeli, kriz diplomasisini yönetmeli, propagandanın ötesinde bir söylem geliştirmelidir.

1.4.1.7 Joseph SamuelNyeJr.'ın Modeli

Amerikalı ünlü siyaset bilimcisi Joseph Nye, 2008'deki "Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç" çalışmasında tıpkı Leonard'ın yaptığı gibiKamu Diplomasisini üç boyutta incelemiştir ve bunların üçünün de aynı anda yürütüldüğünü ve hepsini önemli olduğunu vurgulamıştır. Buna göre ilk boyut günlük iletişimdir ve bu sayede yurt içi ve dışı politika kararları açıklanır. Bir gelişme meydana geldiğinde bunun hakkında basına ne söyleneceği ve bunun nasıl söyleneceği otoritelerin verdiği kararlar arasındadır. İkinci boyut ise stratejik iletişimdir. Tıpkı bir seçim

çalışması ya da reklam kampanyasında olduğu gibiKamu Diplomasisinde genel bir tema geliştirilir. Bundan sonra yapılacak açıklamalar bu tema içerisinde inşa edilmektedir. Kamu Diplomasisinde üçüncü boyut ise kilit pozisyondaki aktörler ile uzun yıllar sürecek iyi ilişkilerin inşasıdır. Bunun için burslar, öğrenci değişim programları, seminerler konferanslar gibi olanaklar sağlanır. 200 hükümet başkanının da aralarında bulunduğu 700.000 kişinin ABD kültürel ya da akademik değişim programlarına katıldığı vurgulanmıştır. Diğer ülkeler de bu yarışa katılmıştır. Örneğin, Japonya öğrenci değişim programlarıyla her yıl 40 ülkeden 6.000 öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır. NyeKamu Diplomasisinde "yumuşak güç" kavramına yoğunlaşmıştır. Yumuşak güç karşı tarafı kendi istediğimizi istemeye ikna etmek anlamına gelir. Bunun için konuşmak kadar dinlemek de önem taşımaktadır. Nye, Bu bağlamda, bilgi ya da bilgilendirme adı verilen boyutunKamu Diplomasisinde ne kadar yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Tek taraflı iletişim çoğu zaman işe yaramamaktadır.

1.4.1.8 Sert ve YumuşakKamu Diplomasisi Modeli (Evan H. Potter):

Bu modele göreKamu Diplomasisi, hükümetler eliyle ulus kimliğinin yönetilmesidir. Potter'a göre, hükümetler genellikle uluslararası kamuoyunu yönetme aracılığıyla dış politika amaçlarını elde etmek için kısadan ortaya, ortadan uzun ölçekliyeKamu Diplomasisi yapmaktadırlar. Kısa ve orta ölçekli uygulamalar içinde propagandayı barındırırkenKamu Diplomasisinin sert haline referans verirken, uzun vadeli uygulamaların kültürel ilişkiler aracılığıylaKamu Diplomasisinin yumuşak haline vurgu yaptığı ifade edilmektedir. (Potter, 2009: 50). Sert ve yumuşakKamu Diplomasisi modeli sınıflandırmasında da zaman aralığı önemli bir ölçüt olarakKamu Diplomasisinin sert ve yumuşak haline atıfta bulunmaktadır.

Potter, tek yönlü bilgilendirme işlevi gören basınla ilişkiler ve savunuculuk gibi araçları sertKamu Diplomasisine; uzun dönemli karşılıklılık ilkesine dayanan eğitim ve değişim programlarını ise yumuşakKamu Diplomasisine uygun görmektedir. (Sancar, 2012: 164). Potter bu çerçevede, kesin etkilere sahip iletişim ve haberleşmedeki gelişmeler sayesindeKamu Diplomasisinde etkin bir

şekilde kullanılan diyalog ve işbirliklerinin önemine dikkat çekmektedir. (Iaydjiev, 2011: 44). İster sert ister yumuşak şekilde olsun tümKamu Diplomasisi faaliyetlerinin temelinde iletişim ve bilgi teknolojileri odaklı bir çalışma yürütülmektedir.

1.4.1.9Kamu Diplomasisi-Halkla İlişkiler Modeli (Alan R. Freitag):

Alan H. Freitag, uluslararası halkla ilişkileriKamu Diplomasisikonsepti kapsamından incelemiş veKamu Diplomasisini Grunig ve Hunt'un dört modeline uygulamıştır. Freitag'ın uyarlamasından önce Grunig ve Hunt'ın modellerinden bahsetmek yararlı olacaktır. Basın ajansı modelinde kitle iletişim araçları tek-yönlü iletişim için kullanılmaktadır. Burada amaç örgütün iyi tanıtımını yapmaktır. Kamu bilgilendirme modelinde, tek-yönlü bir iletişim söz konusudur ancak sunulan bilgilerde doğruluk ön planda tutulmaktadır.İki yönlü asimetrik modelde tutum ve davranışlara yönelik bilimsel yöntemler kullanılmaktadır. Amaç, kamuları etkilemek ve ikna etmek olduğu için asimetrik bir ilişki söz konusudur. (Theaker, 2008: 26-32). İki-yönlü simetrik model uygulamalarında amaç, karşılıklı yarar ilişkisine dayalı bir iletişim etkinliği oluşturmaktır.

Freitag, halkla ilişkilerin basın ajansı modeliyleKamu Diplomasisinin propaganda modeli arasında ve halkla ilişkilerin iki yönlü simetrik modeli ileKamu Diplomasisinin diyalog modeli arasında; benzerlikler olduğunu ileri sürmüştür. (Freitag&Stokes, 2009: 106). Freitag, organizasyonların global olarak yürüttükleri halkla ilişkiler faaliyetlerinde hedef kamuların tanımlanmasının önemini vurgularlarken, günümüzde global kamuların ortaya çıktığını ve bu kamuların birçok global sorun ve olay etrafında faaliyet gösterdiklerini, bu sorunların ve olayların niteliğine göre olumlu ya da olumsuz şekil alabileceklerini ifade etmektedir. (Freitag&Stokes,2009: 106).

1.5. Halkla İlişkilerde Kuramsal Yaklaşımlar

Kamu Diplomasisi, halkla ilişkiler disiplini ve Kamu Diplomasisi modellerinden halkla ilişkiler uyarlaması modelini anlamak için Bu bağlamda,

halkla ilişkilere yönelik tanımlamaları da belirtmek gerekmektedir. Halkla ilişkilerin genel geçer bir teorisi olmadığından halen bir bilim dalı olup olmadığı tartışmaları yapılmaktadır. Halkla İlişkiler 1978 yılında Mexico City'de Dünya Halkla İlişkiler Dernekleri Asamblesi'nde bilim dalı olarak kabul edilmiştir. (Theaker,2008: 16). Halkla ilişkiler disiplini iki kavramın birleşmesinden oluşmaktadır. Bunlar; halk ve ilişkilerdir. Halk, belli örgütlü yer ve zamanda yaşayan ortak özelliklere sahip insan topluğunu ifade etmek için kullanılmaktadır.

Halkla ilişkiler deyimini ilk kez Amerika Birleşik Devletleri başkanı Thomas Jefferson 1776 yılındaki Bağımsızlık Bildirisi'nde kullanmıştır. Kimi araştırmalara göre M.Ö. 1800'lü yıllarda Sümerlerin çivi yazısını bularak çiftçilere nasıl tarım yapılacağının anlatıldığı 'Çiftlik Bülteni' ilk halkla ilişkiler faaliyeti olarak kabul edilmektedir. Kazancı, 1896 yılında Amerikan seçim kampanyalarında halkla ilişkiler uygulamasının ilk kez planlı ve düzenli bir biçimde ortaya konduğunu ifade etmektedir. (Kazancı, 1980: 1). Halkla ilişkilerin çok yönlü yapısı itibariyle tek bir tanım yapılması oldukça güçtür. Kimi yazarlar halkla ilişkilerin beslendiği işletme, medya, iletişim, sosyoloji gibi uzmanlık alanlarını da ön plana çıkaran tanımlamalar yaparken kimi yazarlar daha kapsamlı bir bakış açısıyla bu disiplini ifade etmeye çalışmışlardır. Halkla ilişkiler disiplinine dair bazı tanımlamalar şu şekildedir;

"*Halkla ilişkiler, özel ya da tüzel kişilerin kitlelerle dürüst ve sağlam bağlar kurup geliştirerek onları olumlu inanç ve eylemlere yönelten, tepkileri değerlendirerek tutumuna yön veren, böylece karşılıklı yarar sağlayan ilişkiler sürdürme yolundaki planlı çabaları kapsayan bir yöneticilik sanatıdır.*" (Asna, 2006: 34).

Bernays'a göre:

"*Halkla ilişkiler; bir eyleme, nedene, harekete ya da kuruma kamu desteği sağlamak için bilgi yoluyla yapılan ikna ve girişim faaliyetidir. İdeal olan, bunun çoğunlukla, değeri ve önemi olan konulara ilginin artmasını sağlayan kamusal gerçekleri, sayıları, toplumun sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamını ortaya koyan yapıcı bir güç olmasıdır.*"(Traverse&Healy, 1998: 16).

Kişilerin yanında halkla ilişkiler alanında çalışma yapan birçok dernek tarafından da bu disipline ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. 1948 yılında İngiltere'de kurulan Halkla İlişkiler Enstitüsü (Institute of PublicRelations/ IPR) halkla ilişkileri*; "bir organizasyon ve bu organizasyonun hitap ettiği kitle arasında iyi niyet ve anlayışa dayalı bir ilişki oluşturulmasına yönelik planlı ve sürekli bir çaba olarak ifade etmiştir*"(Theaker, 2008: 17).

Dünya Halkla İlişkiler Dernekleri Birliği (World Assembly of PublicRelationsAssociations) tarafından yapılan halkla ilişkiler tanımı;

"*Halkla ilişkiler, trend analizleri yapar. Bu bağlamda, da trendlerin doğuracağı sonuçları tahmin ederek yöneticilere hem kamu hem de organizasyon yararına faaliyetler düzenlenmesi konusunda danışmanlık yapan bir sanat ve sosyal bilim dalıdır*"(Traverse&Healy, 1998: 17).

Önde gelen halkla ilişkiler otoritelerinden biri olan RexHarlow, 1900'lü yılların başlarıyla 1976 yılları arasında kaleme alınmış tanımları bir araya getirerek, her tanımdaki önemli unsurları belirlemiş ve öne çıkan fikirleri sınıflamıştır. 472 tanımı analiz eden Harlow, hem kavramsal hem de işlevsel bir tanım geliştirmiştir. Bu tanıma göre;

"*Halkla ilişkiler, bir organizasyon ile hitap ettiği toplum arasındaki onay ile işbirliğinin, anlayışın, iletişimin, karşılıklı tutumun kurulmasına ve sürdürülmesine yardımcı olan, özgün bir 'yönetim' fonksiyonudur. Meslek ve sorunların yönetimini içerir; yönetimin kamuoyu hakkında bilgili ve tepkili olmasına yardımcı olur; toplum çıkarlarını gözetmesi için yönetimin sorumluluğunu belirler ve empoze eder; yönetimin değişimlerden zamanında haberdar olmasını ve değişimi etkili olarak kullanmasını sağlar; araştırmaları, ses ve etik iletişimini başlıca araçları olarak kullanır*" (Akt : Theaker, 2008: 16).

Grunig'e (2005: 14) göre; uygulayıcıların birçoğu iletişimi halkla ilişkilerden daha geniş tanımlamaktadır. İletişim, bir örgütün iletişim işlevlerinin yönetilme süreci olarak görülmektedir. Halkla ilişkiler ise daha dar ölçekli bir dizi işlevden biri olarak, özellikle de tanıtım, promosyon, medya ilişkileri ya da pazarlama desteği olarak görülmektedir.

Türkiye'de Halkla İlişkiler Disiplini denildiğinde akla gelen ilk isimlerden olan Alaeddin Asna'nın Kuramda ve Uygulamada Halkla İlişkiler kitabından hareketle halkla ilişkiler disiplininin belirgin öğelerini şu şekilde özetlemek mümkündür;

- Halkla ilişkiler disiplininde üzerinde durulması gereken öğelerden ilki karşılıklı olması gerektiğidir.

- Karşılıklı ilişkinin halkla ilişkiler için getirdiği yarar, karşı kitlenin güvenini, desteğini, anlayışını ve ilgisini kazanmaktır.

- Hedef kitleyi etkilemek önemli bir öğedir. (Asna, 2006: 35).

Halkla ilişkiler genel anlamıyla halkın isteklerini, duygularını ve düşünceleri anlama ve bunları yönlendirme anlamına gelmektedir. Halkla ilişkilerde yeni teknolojik ve sosyal metotların uygulanması önem taşımaktadır. Dünyanın en büyük halkla ilişkiler ajansı olan Edelman'ın CEO'su Richard Edelman kamu katılımının halkla ilişkilerin geleceği olduğunu öne sürmüştü. Teknolojik gelişmeler, özellikle de sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla katılımın önemi artmaktadır. Böylece halk birbirleriyle, içerikle ve şirketler vb. oluşumlarla interaktif iletişim kurabilmektedirler.(Jelen-Sanchez, 2017). Halkla ilişkiler, sosyal medyanın en büyük değişimi yarattığı alanlardan biridir. Bu sayede bir organizasyonda bütün taraflar birbirleriyle interaktif ilişkide bulunabilmektedir. Gelişen iletişim teknolojilerinin halkla ilişkilere girmesi 1990'larda gerçekleşmiştir. Navarro ve arkadaşları halka ilişkiler alanındaki profesyonelleri sosyal medya bağlamında ele aldığı çalışmada bu profesyonellerin sosyal medyada çalışırken ayrıntılı çalışma yapmak yerine kendi görüşlerine göre hareket ettiklerini belirtmiştir. Dolayısıyla da organizasyonların kampanyadan beklentileri, halkın istekleri ile yapılan işler arasında uyuşmazlıklar oluştuğunu öne sürmüştür. Başka bir ifadeyle, halkla ilişkiler alanındaki insanlar tarafından sosyal medyaya gereğinden fazla anlam yüklenmektedir. (Navarroa, Moreno, & Al-Sumait, 2017). Kendi sosyal medya yeteneklerini de doğru analiz edememektedirler.

Ji ve diğerleri(2017), halkla ilişkiler konusunda sosyal medyanın etkileri hakkında çalışmıştır. Facebook özelinde şekillenen çalışmada, firmaların Facebook popülaritesinin firmanın itibarıyla karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Facebook'taki paydaş katılımı ikiye ayrılmıştır; sığ katılım ve derin katılım. Paydaş katılımı bağlamında sığ katılım beğenme ve paylaşma aktiviteleri olarak tanımlanmıştır. Sığ katılımda bireyler ortaya konan ürünleri tüketmektedir. Derin katılımdaysa yorumlar hesaba katılmıştır. Firmanın itibarı ise Forbes 500 listesindeki yeri ile ölçülmüştür. Çalışma, Facebook'taki beğenme, paylaşma ve yorum yazma özelliklerini firmanın bir sonraki yıl oluşturulan listedeki yeri ile bağlamıştır. Regresyon analizine göre, beğenme ve paylaşma sayıları ile firmanın itibarı arasında bir bağlantı yoktur. Ancak yorum sayılarının etkisi gözlenmiştir; olumlu yorum alan şirketlerin itibarı yükselirken olumsuz yorum alanların düşmüştür. Dolayısıyla Facebook'ta derin katılım gözlemlenen şirketlerin itibar kazandığı sonucuna varılmıştır.

Halkla ilişkiler basın organları ile yakın ilişki içerisindedir. Haberin kaynağı olan organizasyonlar, haberi yapanlarla ilişkilerini düzenlemek için halkla ilişkiler elemanlarını kullanırlar. Haberler yapılırken içerik direkt olarak bunlardan talep edilmektedir. Bu sayede zengin içerik sunulmaktadır. Muhabirler bu elemanlarla ilişkileri kurmak ve devam ettirmek için dikkatli davranmak zorundadır. Hatta durum öyle bir hal almıştır ki günümüzde haberleri muhabir ile halkla ilişkiler personeli beraber hazırlamaktadır.(Lee, Yip, & Chan, 2018). Halkla ilişkilerin risk bağlamında ele alındığı çalışmada Palenchar(2017), risk iletişimine eğilmiştir. Risk yönetiminin çok önemli bir parçası olan risk iletişimi risk yönetimi takımları içerisinde bulunan risk iletişimi uzmanları tarafından gerçekleştirilir. Bu sayede şirketler daha fazla risk alabilmektedirler, zira risk yönetim sistemlerine güvenebileceklerini bilmektedirler.

Ki ve Ye (2017), 2016'da yayınlanan çalışmalarında 2001-2014 yılları arasında yayınlanmış olan küresel halkla ilişkiler temalı 163 makaleyi incelemişlerdir. En çok makalenin yazıldığı dört ülkeyi ABD, Çin Birleşik Krallık ve Güney Kore olarak sıralayan yazarlar, üzerinde bu kadar fazla çalışma olan bu

konunun artık tanımlamanın ötesine geçip teori oluşturma safhasına geçmesi gerektiğini beyan etmişlerdir. Küresel halkla ilişkiler çalışmalarının sayısı giderek artmaktadır. Teori yokluğu çalışmaların önünde bir engel olarak belirtilmiştir. Çalışmaların çoğunun kantitatif özellik taşıması metot bakımından çeşitlilik olmadığını düşündürmektedir, bu da çözülmesi gereken bir sorundur.

Halkla ilişkiler bağlamında ortaya çıkan sorunlar diyalog ile çözülebilir. Diyalog sayesinde güç ilişkileri yatıştırılabilir, kişisel haysiyetin hakkı verilir ve karar verme sürecine geniş katılım sağlanır. Diyaloglar toplumlar arası, organizasyonlar arası, halklar arası ya da akla gelecek her grup arasında kurulabilmektedir. LukeCapizzo'nun çalışması (2018), Rus yazar Mihail Bahtin'in "Diyalojik İmgelem" kitabından hareketle, halkla ilişkiler araştırmalarını daha geniş bir bağlamda diyalog konseptiyle birlikte değerlendirmiştir. Bahtin'e göre kelimelerimiz "*diğer insanların ağızlarında, diğer insanların bağlamlarındadırlar, onların amaçlarına hizmet etmektedirler" ve "onları oradan alıp kendimizin yapmalıyızdır*". Bu bağlamda, yazar diyalog konusunda yaşanan sıkıntıların şu anki teori ve tanımların dışına çıkılarak çözülebileceğini belirtmektedir.

1.5.1Kamu Diplomasisinde Halkla İlişkiler

Kamu Diplomasisinde kamuyla ilişki ön plana çıkar. Dünyada irili ufaklı her birey, birbirine bağımlıdır ve herkesin davranışı toplum genelini etkileme gücüne sahiptir.Kamu Diplomasisi temelini yabancı kamu ile iletişimden alır. Özünü yabancı kamularla doğrudan iletişim oluşturmaktadır. Bu kamularda etki sahibi olunması devletin elini güçlendirecektir.Kamuoyunu şekillendiren unsurlar kamuoyu baskısı ile yönetenleri de etkileyebilir.

GünümüzdeKamu Diplomasisi içerisinde sivil toplum kuruluşları, lobiler, işletmeler, sivil halk gibi birçok unsur yer almaktadır ve sosyal ya da kültürel her türden faaliyetle gerçekleştirilmektedir. ModernKamu Diplomasisi yaklaşımı safi propaganda anlayışından sıyrılmış ve işbirliği arar hale gelmiştir. Kamu

diplomasinin insanları düşünce ya da hareket bazında etkileyerek yönetici sınıfın kararlarına etkide bulunma çabası olduğu belirtilmektedir. DolayısıylaKamu Diplomasisi ile halkla ilişkiler arasında pek bir fark kalmadığı açıktır (Köksoy,2014).Kamu Diplomasisi, ortak payda bulunup ilişkilerin daha sağlam kurulması ve sürdürülmesi, diyalog kurulması gibi amaçlar gütmektedir. Bu durum,Kamu Diplomasisinin halkla ilişkiler ile yakınlaşmasına, hatta iç içe girmesine yol açmaktadır.Kamu Diplomasisi ve halkla ilişkilerin aynı araçlarla aynı hedeflere yönelik çalıştıkları söylenebilir.

Kamu Diplomasisi tanımı gereği politik ve stratejik bir araçtır, ancak temelinde iletişim ve diyalog vardır. Buradan hareketle, iletişim olanaklarındaki büyük gelişiminKamu Diplomasisini de kökünden değiştireceği açıktır. Bunun yanında, 1990'dan sonra iyice uzaklara açılan çok uluslu şirketler ülkelerininKamu Diplomasisi bağlamında elçiliğini yapmaktadır. İlkel uygulanışındaKamu Diplomasisi halkı etkileyerek hükümet politikasını değiştirme amacı gütmekteydi. Ancak günümüzde hedef kitlenin düşünce, ideal, değer, kültür gibi daha derin öğelerine yönelik yapılmaktadır. Bunun için de, artık hükümet dışı organlar da son derece etkilidir. Bu durum bir kavramsal değişimi doğurmaktadır, zira birçok tanıma göre hükümetlerin uluslararası kamuoyuna yönelik yaptıkları çalışmalarKamu Diplomasisi, şirketlerin yaptıkları ise uluslararası halkla ilişkiler olarak nitelendirilmiştir. DolayısıylaKamu Diplomasisi çalışmalarını bir sivil toplum kuruluşu yaptığında bu bir halka ilişkiler çalışması olmaktadır. (Köksoy,2014). Günümüzde iki ülke arasında güçlü ilişkiler kurulması ve bunların sağlamlaşması yalnızca yöneticiler arası ilişkilerle başarılamaz. Uluslararası halkla ilişkiler yaklaşımları kullanılmalıdır.Kamu Diplomasisi amacıyla kullanıldıkları için Bu bağlamda,Kamu Diplomasisi ile uluslararası halkla ilişkilerin aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir.

Kamu Diplomasisi ile halkla ilişkiler kavramları arasındaki farklılıklar da vurgulanmalıdır. Kamu diplomasini uygulayanlar halkla ilişkiler uzmanlarından kendilerini ayırırlar.Kamu Diplomasisinin, halkla ilişkilerin aksine, özel kuruluşlar ve bireylerle karşılıklı anlayış oluşturma amacı güden çalışmalar

olduğu iddia edilmektedir. JerroldKielson'a göre halkla ilişkiler basın bültenleri bastırmak ve çeşitli kampanyalar oluşturmaktan ibaret göz boyama çalışmalarıykenKamu Diplomasisi ilişkilere uzun vadeli fayda sağlama ihtimali olan ciddi bir iştir (Köksoy, 2014). Bazı görüşlere göre ise halka ilişkiler yalnızca özel sektörün pazarlama için yürüttüğü uygulamalardır; ancak bu görüş kabul görmemektedir zira halkla ilişkiler her zaman hükümeti de içerisine almıştır, hükümetin halkla ilişkide bulunması gerekmektedir. Halkla ilişkiler her zaman pazarlama amacı da gütmemektedir. Ayrıca yüzyılımızda halkla ilişkiler pazarlama faaliyetine indirgenemez, halkla ilişkilerde amaç uzun vadeli sürdürülebilir bir ilişki kurmak ve çıkan sorunların üstesinden gelerek bunu sürdürebilmektir. Modern halkla ilişkiler yaklaşımlarına bakıldığında, yapılanın kısa vadeli bir ürün satma çabasından çok daha fazlası olduğu görülmektedir. Bunun yanında yeni yaklaşım tek yönlü değildir, aksine çift yönlü olmaya çalışmaktadır.

2. BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİNİN TEKNİKLERİNDEN BİRİ OLARAK KÜLTÜREL DİPLOMASİ

2.1. Kültür Kavramı

Kültür kavramının etimolojik kökeni, Latince "cultura" kelimesinden gelmektedir. Cultura kelimesinin Latince karşılığı toprağa bir şeyler ekmek, ürün yetiştirmek ve üretmektir. (Çeçen, 1996: 11). Romalılar, culturakavramınıinsan eliyle tarlada ekilerek yetiştirilen bitkileri adlandırmakta kullanmışlardır. (Oğuz, 2011: 125). Kültür kelimesinin kullanımına ilişkin literatürde çeşitli görüşler mevcuttur. Doğadan türemiş bir kelime olan kültür, 16. yüzyıldan itibaren insan gelişimi kavramını da içine alarak genişlemiştir. Bu bağlamda, bazı çalışmalarda kültür kavramınıinsanın yetiştirilmesi anlamında ilk kez kullananların Romalı filozoflar Cicero ve Horatius olduğu belirtilmektedir. (Eagleton,2016: 9,10).

Kültür, babadan oğla geçmeyen, sonradan edinilen alışkanlıklardır. Başka bir ifadeyle, tüm kültürler ortamlarındaki değişikliklerden etkilenmektedir. (Stoiner, 1998: 17). Kültür kavramına ilişkin pek çok tanım ve yaklaşım mevcuttur. Bu durum, kültürün bünyesinde çok anlamlılık özelliğini barındırması ile açıklanabilmektedir. Dolayısıyla da, kültür kavramının tek bir cümle ile tanımlanması imkânsız görünmektedir ve kültürün evrensel bir tanımı bulunmamaktadır. (Sriramesh&Vercic, 2003: 8). Tarımsal anlamda kullanımının yaygın olduğu dönemler dışında, kültür kavramının daha çok toplum ve insan üzerinden açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Biyolojik gereksinimler sosyal yapıyı, inançlar da sosyal kurumları etkilemektedir. (Asna, 2006: 81). Kültür kavramının temelinde toplum olduğu söylenebilir. Tarihte toplum hayatı olan her yerde, bir kültür doğduğu görülmektedir. Kültür ve toplum ikilisini birbirinden ayırmak mümkün değildir. (Arslanoğlu, 2001: 12). Avrupa'da kültür kavramının 19. yüzyılın sonlarında toplumlara özgü olan düşüncelerin hepsini anlatmak üzere kullanıldığı belirtilmektedir. Bu bağlamda, kültür kavramı ilk kez İngiliz antropolog Edward BurnettTylor tarafından 1871 yılında "PrimitiveCulture" kitabında kullanılmıştır. (Burke, 2006: 9). Kültür kavramını bilimsel bir temele dayandırmak isteyen İngiliz Antropolog Edward BurnettTylor'a göre; *"Kültür; toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, sanat, ahlak, gelenekler ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür."* (Akt: Limon, 2007: 108). Aynı zamanda, Tylor, kültürün etnografik anlamı içinde ele alındığında, toplumun bir üyesi olan insan tarafından kazanılan alışkanlıkları, bilgiyi, inancı, sanatı, hukuku, görenekleri ve diğer kapasiteleri içeren karmaşık bir bütün olduğunu belirtmektedir. (Tylor,1997:137). UNESCO tarafından düzenlenen Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi'nde yer alan tanıma göre; "*Kültür, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda, yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgudur."* (UNESCO Mexico City Declaration on CulturalPolicies 1982'den akt.

Oğuz, 2011: 128). Dolayısıyla kültür kavramını her düşünür, farklı bakış açısı ile ele almaktadır.

Kültürün, sosyal bilimcilerin ortak olarak inceledikleri bir konu olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal bilimler kültürü, kendilerini ilgilendiren yönleriyle ele almaktadırlar. (Arslanoğlu, 2001: 244). İngiliz kültür incelemelerinin öncülerinden Williams'a göre; kültür Almanya ve İngiltere'de 18.yüzyıl sonlarında halkın genel hayat tarzını belirleyen bir anlam kazanmıştır. (Williams, 1993: 8). Williams (1993) kültürü aşağıdaki şekilde açıklamaktadır;

> "*Tarihsel gelişim sürecinde kültür kelimesinin üç kullanımı dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki 18. yüzyıldan itibaren zihinsel, manevi ve estetik gelişime ilişkin genel bir süreci anlatan kültür; ikincisi ister özel ister genel biçimde kullanılsın bireyin, toplulukların ya da toplumun yaşam biçimini anlatan kültür ve üçüncüsü düşünsel ve sanatsal etkinliğin ürünleri anlamında kullanılan kültürdür.*"(Akt.Smith,2007: 14).

Birçok disiplin bağlamında farklı görüş açıları ile kültür kavramının açıklanma çabaları, sosyal bilimlerdeki gelişmeler neticesinde daha karmaşık bir hal almıştır. ABD'li antropologlar A. L. Kroeber ve C. Kluckhohn'un "*Kültür Kavramlarına ve Tanımlarına Eleştirel Bir Bakış*" adlı çalışmalarında 1871-1950 yılları arasında kültürün 164 farklı tanımına yer verilmektedir. Smith'e göre; Kroeber ve Kluckhohn tarafından ele alınan çalışmada, o zamana kadar kültüre yönelik yapılan tanımlar altı farklı yaklaşım altında sınıflandırılmıştır:

- Betimsel tanımlar: Bu tanımlar kültürü, sosyal hayatı oluşturan önemli bir olgu olarak görmektedir.

- Tarihsel tanımlar: Kültürü nesiller boyu süregelen bir miras olarak görmektedirler.

- Kuralcı tanımlar: Bunlar iki biçimde karşımıza çıkmaktadırlar. Birincisi, kültürü insanların davranışlarını belirleyen bir kurallar bütünü olarak görmektedir; diğeri ise davranışlara değinmeksizin değer yargılarının rolü üzerinde durmaktadır.

- Psikolojik tanımlar: Kültürün insanların iletişim kurmasında, öğrenmesinde ve duygusal ihtiyaçlarını gidermesinde yardımcı bir araç olduğunu ileri sürmektedir.

- Yapısalcı tanımlar: Kültürün ayırt edilebilir özellikleri arasındaki ilişkiler bütünü olduğuna dikkati çekmekte ve kültürün kemikleşmiş davranışlardan farklı bir soyutlama olduğunu savunmaktadır.

- Genetik tanımlar: Kültürün nasıl var olduğu ve varlığını sürdürdüğüne yönelik tanımlardır. Bu tanımlar kültürü insanlar arasında nesiller boyu süregelen etkileşimin bir ürünü olarak görmektedirler. (Akt. Smith, 2007: 16).

16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar kültür kavramı, insan aklının ve kişisel görgünün geliştirilmesi üzerine ele alınmış ve uygulanmıştır. Birilerininkaba davranış içerisinde olması başka bir ifadeyle, kültürsüz olmaları durumu kültür ve uygarlık sözcüklerinin eşanlamlı kullanılmalarından kaynaklanmıştır. (Smith, 2007: 13). Kültür ve insan arasındaki ilişkiyi, dünya görüşü, inanışlar, değerler, eylemler zinciri olarak soyuttan somuta bir süreç olarak açıklayan Rapoport (2005: 5), kültür ile ilgili tanımlamasını üç bakış açısıyla açıklamaktadır:

- Kültür, tipik bir gurubun yaşam şeklidir.

- Kültür, sembolik kodlarla oluşmuş bilişsel şemalar, semboller ve anlamlar sistemidir.

- Kültür, kaynaklar ile hayatta kalabilmek için uyum sağlayabilme stratejisidir.

Kültürün bünyesinde barındırdığı çok anlamlılık özelliği çerçevesinde, kavramın daha iyi anlaşılabilmesi için birtakım sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmalar içerisinde en yaygın kullanılanlar şu şekildedir:

- Üst Kültür: Üst kültür, toplumları belirleyen geleneklerin tamamıdır. Bir toplumda geçerli olan genel kültür özellikleridir. Eğer bir toplumda üst kültürden söz ediliyorsa, o toplumda kültürel bir çözülme var demektir. Üst

kültürün sahip olduğu "*müstakil bir faaliyet*" alanı o kültürün çözülmüş olduğunu gösterir. (Arslantaş, 2008: 107). Bu bağlamda, da, bir alt kültürün varlığından söz edilebilir. İtalyan Kültürü, Çin Kültürü gibi.

- Alt Kültür: Bir toplumda azınlıkta olan grupların değerlerini belirtmek için kullanılmaktadır. Arslantaş'a(2008 : 107) göre; "*Alt kültür, toplum içerisinde amacı, beklentisi, duygusu, düşüncesi, ilkesi, ayrı olan ve bu nedenle de başkalarından farklı davranan, eylem yapan, bir grup insanın veya toplumun belli bir kesiminin benimsediği kültürdür.*"Alt kültür, kalabalık topluluk ya da toplumlarda nüfusun sağladığı çeşitlilikle ortaya çıkar. Bünyelerinde birçok farklı köken, coğrafya ve inanıştan vatandaşın yaşadığı Amerika Birleşik Devletleri ve Osmanlı İmparatorluğu bu tür alt kültürlerin görüldüğü örneklerdir.

- Karşıt Kültür: Bir grup insanın, içinde yaşadığı kültür sisteminin temel değerlerini benimsemesidir. Karşıt kültür, kendisini içine alan kültürün değerlerini eleştirmektedir. (Güvenç, 2002: 123). Alt kültür ile karıştırılsa da, ideolojik muhalefet biçimleri ve alternatif yaşam biçimlerine verdiği farklı anlamlar neticesinde alt kültürden ayrılır.

- Kitle Kültürü: Endüstrileşme ile birlikte ortaya çıkmıştır ve geniş halk kitlelerine yayılmıştır. (Güvenç, 2002: 129). Sanayi devrimi ile ortaya çıkan kitlesel üretim çerçevesinde, kitle kültürü kavramının tartışılmaya başlandığı söylenebilir.

- Popüler Kültür: En geniş anlamıyla gündelik yaşama hâkim kültür olarak ifade edilmektedir. (Oktay, 2002: 18). Popüler kültürde çabuk kullanım ve hızlı tüketim temel prensiplerdir. Saruhan ve Özdemirci'ye (2003: 1) göre; tarihsel süreçte popüler kültür araştırmaları üç model üzerinde yoğunlaşmaktadır. İlk modelde popüler kültürün yalnızca halka ait olduğu savunulmuştur. Buna göre popüler kelimesi "halka ait" anlamıyla ele alınmıştır. İkinci modelde, popüler kültürün yerine halka kültür endüstrileri aracılığıyla dayatılan kitle kültürü incelenmiştir. Üçüncü modelde ise, popüler kültürü üreten halktır. (Saruhan& Özdemirci, 2003: 1). Popüler kültür, kitle kültürü ürünlerinin en popüler olanlarını

ifade etmek için kullanılmaktadır. Aynı zamanda, popüler kültürde sürekli bir değişimin olduğu belirtilmektedir.

- Halk Kültürü: Kaynağını halktan alır. Nesilden nesile aktarılan kültür olarak da tanımlanmaktadır. Halkbilim, bilim olarak gelişmesini sürdürdükçe konu alanı kırdan kente, sözlü ve yazılı gelenekten endüstriyel toplumun günlük ilişkilerine kadar genişlemektedir. Halk kültürünün modern toplum içinde üretildiği, yaratılan ve yaşatılan kültürel formlarla yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, da, halk kültürü, günümüzde küresel dünyanın kültürel kodlarını anlama çabasındadır. (Öcal, 2005:163-171). Halk kültürü bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla geleceğe bağlı gelenek, davranış kalıpları ve uygulamalardan oluşmakta ve bir kültüre ait olmanın sözel ve geleneksel bütün yönlerini içermektedir. Başka bir ifadeyle, halk kültürü bir toplumun belleği olarak geçmişle geleceği birbirine bağlamaktadır.

- Evrensel Kültür: Törenler, alışkanlıklar, mimari ve sanat eserleri, barınma ve giyinme biçimleri toplumlara has olgulardır. Kültürün temelinde toplumsal farklılıklar bulunmaktadır ve bunların evrensel niteliği yoktur. Bir Japon kültüründen bahsedilebilir; ancak bir Japon biliminden bahsedilemez. Evrensel kültür, bir çağa ve bir tarihsel döneme dünya ölçüsünde hâkim olan, diğer kültürlere baskın çıkan herhangi bir "*çoğul kültür*"dür. Dolayısıyla, tarihsel perspektifle bakıldığında "*evrensel kültür*"ü herhangi bir "*baskın ve hâkim kültür*" olarak görmek mümkündür. (Aktan, 2007:8-11). Bir topluma özgü olmayan, tüm insanların paylaştığı değerler olarak ifade edilen evrensel kültür, farklı dil ve farklı ırkları içinde barındırır.

- Siyasal Kültür: Bir toplumun tutum ve değer yargılarının bütünüdür. Toplumsal ve siyasal anlamdaki değişmeler ve gelişmeler ekonomik ve siyasi alanlardaki değişimleri biçimlendirir. Bu nedenle, herhangi bir toplumdaki siyasal kültürün incelenmesi yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından daönemlidir. (Erzen&Yalın,2012:50). Toplumsal kültürün bir alt sistemi olarak da tanımlanan siyasal kültür, benzer siyasi tutuma sahip bireylerin ortak düşünceleriyle ortaya çıkmaktadır.

2.1.1. Kültürel Süreçler

Kültür, zamanda ve mekânda değişme özelliği göstermektedir. Bu değişme özelliğinin bireylerle ve başka kültürlerle etkileşiminden doğan biçimleri kültürel süreç olarak adlandırılmaktadır. Kültürel olaylardan farklı olduğundan kültürel süreçler, kültürlerarası etkileşmelerde itici güç olan etki ve baskıları içermektedir. (İzbul, 2004: 29). Bütün bu süreçlerin ana koşulu, kültürel geçişlilik ilkesiyle ilişkilidir. Bu ilişki, kültürel süreçlerin bütün toplumlarda genetik ön koşullanma söz konusu olmaksızın gerçekleştiğini belirler. (İzbul, 2004: 30). Kültür antropologları aile, akrabalık, evlilik, soy sop ilişkileri, bütünleşme, farklılaşma, alışveriş sistemleri, yönetim vb. gibi konulara ve sorunlara, belli süreklilikler, başı-sonu belli olmadan süregelen olaylar olarak bakmakta ve bu tür sürekli oluşlara süreç adını vermektedirler. (İzbul, 2004: 29). Kültürün heterojen yapıya sahip olmasının iki önemli nedeni vardır. Bunlardan ilki; kültürün nesilden nesile aktarılma sürecinde değişmesi; ikincisi ise hiçbir kültürün başka kültürlerden kendini soyutlayarak varlığını sürdürmeye direnememesidir.

Kültürlenme (culturation), kültürleme (enculturation), kültürleşme (acculturation), kültürel yayılma (diffusion), kültür şoku (cultureshock), zorla kültürleme (trans-culturation), kültürel özümseme (culturalassimilation) ve kültürel değişme (culturalchange) kültürel süreçleri oluşturmaktadır. (Güvenç, 2002: 25).

Kültürlenme: Kültürlenme sürecinin edilgen biçimidir. Bireyin, yaşadığı kültürdeki özellikleri kazanmasına ve ait olduğu kültüre uyum sağlamasına kültürlenme denir. (Engin, 1990: 168). Her kültür, varlığını sürdürebilmek için, bireyleri kendi ortamına uyabilecek bir biçimde yaşama hazırlar. Söz konusu uyum, yavaş yavaş gerçekleşmekte ve ömür boyu sürmektedir.

Kültürleme: Bireyin doğumundan ölümüne kadar toplumun beklentilerine göre etkilenmesi olarak açıklanan kültürleme içinde yaşanılan toplum tarafından kabul gören değerlerin bireye kazandırılması sürecidir. (Özer, 2011: 3). Kültürlemeyi mevcut kültürü edinme süreci olarak görenlerin yanı sıra onu

temsilcileri tarafından aktarılan ve kültürde inovasyon olarak görenler de mevcuttur. (Shimahara, 1970:143). Kültürleme anlam olarak bilinçsiz öğrenmeleri kapsamaktadır. Örneğin, bir çocuğun büyüklerinin davranışlarını model alarak davranması bir kültürlemedir.

Kültürleşme: Bir kültürün başka bir kültürden birtakım unsurları bünyesine alması kültürleşmedir. Kültürleşme, bir kültürün zorlamasına dayalı olarak gerçekleşmez. Kültürleşme, toplumsal, ekonomik, düşünsel gelişmeler yoluyla olmaktadır. (Özer, 2011: 3). Türklerle yaşayan yabancıların eve girerken ayakkabılarını çıkarmayı öğrenmesi gibi davranışlar da kültürleşme örnekleridir. Melkote ve Liu kültürleşmeyi davranışsal kültürleşme ve değer kültürleşmesi olarak iki boyutta kavramsallaştırmıştır: "*Davranışsal kültürleşme, ev sahibi kültürün dili, adetleri ve yaşam tarzını içeren kültüre adaptasyonu içerirken, değer kültürleşmesi boyutu bireyin ev sahibi kültürün temel değerlerine aşamalı uyumunu kapsamaktadır.*"(Akt: Gülnar ve Balcı, 2010: 451). Kültürleşme insanın kendi kültüründen öğrendiklerinin tümü olarak ifade edilebilir. Kültürleşmede her iki kültür öğesinin de değişime uğradığı ifade edilmektedir. Örneğin,; Batı toplumlarında fastfood kültürünün sembolü olan hamburgerin yerini kültürel yayılma süreciyle birlikte Türkiye'de döner ekmeğin alması kültürleşmenin ürünü olarak belirtilebilir.

Kültürel Yayılma: Kültürün öğelerinin coğrafi yerlerini değiştirerek bir toplumdan başka bir topluma geçme sürecidir. Kültürleri arasında ortak özellikler olan ülkelerde kültürel yayılma daha hızlı gerçekleşir. Çetin'e göre; spagettinin ve pizzanın İtalya'dan, yoğurdun Türkler'den dünyaya yayılması kültür öğelerinin toplumlar arasında yayılmasına örnektir. Aynı zamanda da, eskiden göçmenler aracılığıyla gerçekleşen kültürel yayılmanın, günümüzde kitle iletişim araçlarıyla gerçekleşmekte olduğu ifade edilmektedir. (Çetin, 2014: 559). Kültürleri arasında ortak özellikler olan ülkelerde kültürel yayılma daha hızlı gerçekleşmektedir. Örneğin, Alanya'da kent içi ulaşımda Avro kullanılabilmesi ve fiyatların TL olarak değil Avro olarak belirtilmesi, Avrupalıların etkisini daha da hissedilir kılmakta, ekonomik ve kültürel etkilerin bir kombinasyonunu oluşturmaktadır.

Ekonomik talebe bağlı kültürel etkileri temsil etmesi bakımından, özellikle emlak şirketleri, pazar olarak gördükleri uluslar hangi dili kullanıyorlarsa, o dilde hazırlanmış tabela ve broşürleri kullanmayı uygun görmektedirler. Bu bağlamda, Alanya'da çoğunlukla Almanca kullanılırken, Ege kıyılarındaki tatil yörelerinde İngilizce tercih edilmektedir. (Südaş, 2014: 144). Alanya'daki Türk Alman Dostluk Derneği, Alman Dostluk Dayanışma Derneği ve Kuşadası'ndaki Ege Bölgesi'nde Yaşayan Yabancılar Derneği göçmenlerin yarattıkları toplumsal ağlara örnektir. Bu dernekler, üyelerini çoğunlukla yerleşik yabancıların oluşturduğu, düzenli toplantılarında yabancıların sorunlarının tartışıldığı ve etkinliklerin düzenlendiği, göçmenlerin aidiyet duygularını besleyen ve kendilerini ifade fırsatı sunan oluşumlar olarak kabul edilebilir. Kuşadası'nda faaliyet gösteren Özürlüler Derneği'nin gönüllüleri de çoğunlukla ilçede yerleşmiş Avrupalılardır ve toplumsal duyarlılıklarının bir göstergesi olarak gönüllü çalışmalarını sürdürmektedirler. Kuşadası'nda açılmış Hollanda Okulu da emekli göçmenler dışında kalan, daha genç yaştaki göçmenlerin çocuklarının devam ettikleri bir okuldur. Emekli göçmenler dışında kalan, daha genç bir göçmen kitlesi, Türkiye'de evlilik, iş kurma gibi nedenlerle bulunmakta, çocuklarını burada yetiştirmeyi tercih etmektedir. (Südaş, 2014: 144). Göçmenler, coğrafi yerlerini değiştirerek kendi toplumlarından başka bir topluma geçme sürecini gerçekleştirmektedirler.

Kültür Şoku: Kültür şoku kavramı ilk kez KalveroOberg tarafından 1960 yılında, yeni bir kültür içinde ne yapılacağının bilinmemesinden kaynaklanan sıkıntılı hali tanımlamak için kullanılmıştır. (Aksoy, 2012: 299). Bu kavrama ilk zamanlarda tıbbi bakış açısıyla yaklaşıldığı, kültür şokunun bir sağlık sorunu olarak ortaya konduğu belirtilmektedir. Ancak, daha sonraları söz konusu kavrama eğitimsel bakış açısıyla yaklaşılmaya ve kavramın gelişimsel bir süreç olarak tanımlanmaya başlandığına dikkat çekilmektedir. (Aksoy, 2012: 299). Kültür şokunun bireyin kişisel özelliklerine bağlı olarak değişiklik gösterebileceği de ifade edilmektedir. Bireyin değişikliğe sağladığı uyum ne kadar hızlı ve başarılı olursa kültür şoku o kadar az sürecektir. Ancak bunun tam tersi olarak uyum konusunda yaşanan başarısızlıklarda bireyin kültür şoku artarak devam

edecektir. (Aksoy, 2012: 299). Bireyin kültür şoku yaşamasındaki temel neden yeni girdiği kültür ile kendi kültürü arasındaki farklılıklardır.

Zorla Kültürleme: Bir kültüre mensup kişilerin, başka kişiler tarafından kültürlerinin zorla değiştirilmesi veya yok edilmesidir. Güçlü kültürün baskınlık kurarak zayıflattığı veya zayıflayan kültüre özelliklerini zorla kabul ettirmesi olarak da tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, egemen kültürün, diğer kültürleri zorla kendine benzetmeye çalışması sürecidir. (Aydın ve Erdal, 2009: 41). Kültürleme hem eğitimi, hem de öğretimi içermektedir. Kültürleme toplumların kendisini oluşturan bireylere belli bir kültürü aktarma, kazandırma, toplumun istediği insanı eğitip yaratma ve onu denetim altında tutarak, kültürel birlik ve beraberliği sağlama, bu yolla da toplumsal barış ve huzuru sağlama sürecidir. (Güvenç, 2002: 85). İnsanların kendi kültürlerinde karşılaştığı bilinçli veya bilinçsiz şartlandırmalar kültürleme olarak tanımlanabilir.

Kültürel Özümseme: Bir kültürün bir başka kültürü etki altına alarak kendine benzetmesi ve bu sürecin sonucunda da kendi içinde eritmesi kültürel özümsemedir. Etki altına alan kültür egemen kültür olurken, diğer kültür etki altına alınan ve egemen kültür içinde eriyen kültür olmaktadır. (Emiroğlu&Aydın, 2003: 534). Başka bir ifadeyle, kültürel özümseme bir kültürün, kendisini farklı kılan özelliklerinin, başka bir kültür tarafından etkilenmesi ve giderek kendine benzetilmesidir. (Mumcu, 2009: 17). Kültür değişimini zor kullanarak gerçekleştirmek isteyen hâkim toplumun etkisi; ya kendine özgü kültür öğelerini baskı ile kabul ettirmek ya da yerel kültürün mevcut bazı yönlerini yasaklamak şeklinde kendini göstermektedir. Farklı toplumlarda faaliyet gösteren uluslararası işletmelerde zorunlu kültürel değişimlere sıkça rastlanmaktadır; bunu önlemek için eski ve yeni kültürel ortamın temel öğeleri arasında denge kurulmalıdır. (Kızıltaş&Şerif, 2014:29). Bir toplumun kültürünü değiştirmek için dışarıdan yoğun baskıyla karşı karşıya gelmesinin, kültürel dengenin bozulmasına yol açtığı söylenebilir.

2.1.2. Kültürün Özellikleri

Her toplum kendine özgü özellikler taşımaktadır. Bu bağlamda, kültür, toplumsal ihtiyaçlara cevap olarak ortaya çıkmıştır. (Eren, 2008: 4). Kültür sözcüğünün uygarlık ve kültürel evrim karşılığı olarak da kullanılmasıyla kelimeye farklı anlamlar yüklenmiştir. (Yamaner, 1998: 25). Kelimenin etimolojisinden hareketle kültürün özünde üretmek ve yeni bir şeyler geliştirmek anlayışının varolduğu söylenebilir. Wissler'e göre; kültür içerik bakımından dokuza ayrılmaktadır (Akt: Arslantürk&Amman, 2001: 229):

- İletişim ve haberleşme
- Maddi özellikler (yeme, içme adetleri, mesken, nakil ve ulaşım, giyim-kuşam, aletler, silahlar, üretim şekilleri)
- Sanat (müzik, tiyatro, resim)
- Mitoloji ve bilim
- Dini şekiller
- Aile ve sosyalleştirme/sosyalleştirme sistemleri (evlenme ve nikâh işlemleri, akrabalık sistemleri, intikal ve veraset, sosyal kontrol, spor ve oyun)
- Mülkiyet sistemleri
- Yönetim (devlet şekilleri, yönetim şekilleri)
- Savaş

Kültür insanların yaşam tarzını yansıtmaktadır. Toplumların tarihi, dili, bayrağı, dini, yaşadıkları bölgeleri, inançları, alışkanlıkları, tükettikleri, ekonomileri, sanatı, edebiyatı, duyguları, heyecanları, tüm değerleri, oyunları, sembolleri, simgeleri vb. hepsi kültürün kapsamına girmektedir. G. P. Murdock, kültürün bilimsel ve evrensel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır . (Akt: Güvenç, 2002: 103; Kantarcıoğlu, 1998: 4; Mumcu, 2009: 8):

- Kültür, içgüdüsel ya da kalıtımsal değil, her bireyin doğduktan sonra, yaşayarak kazandığı, öğrenilebilen bilgi, davranış ve alışkanlıklardır.

- Kültür, ferdî olmayıp, sosyal değerler ve davranışlar sistemidir, bir hayat tarzıdır.

- Kültür, sosyal bir mirastır ve genç kuşaklara öğrenme ve şartlanma yoluyla geçirilir. Kültürün korunması ortak bir dilin varlığı ile mümkündür. İnsanoğlu dil aracılığıyla deneyimlerini kendisinden sonraki nesillere aktarmış ve varlığını sürdürmüştür.

- Kültürel değerlerin korunması ne kadar önemliyse, kültürde değişme olgusu da o kadar önemlidir.

Kültürün temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Kültür bulunduğu topluma özgüdür.

- Kültür öğrenilir. Kültür, bireylerin kalıtımsal olarak getirdikleri değil, içinde yaşadıkları toplumsal çevre içinde kazandıklarıdır. (Güvenç,1972:103).

- Kültür değişebilir ve yeni fikirlerle değişime uğrar. (Susar, 2005: 13).

- Kültür kurallar sistemidir. Başka bir ifadeyle, yazılı ve yazılı olmayan kurallarla kültürel birikim sağlanır ve yeni nesillere aktarılır.

Kültür, öğrenilebilen bilgi, davranış ve alışkanlıklardır. Kültür, dil aracılığıyla nesiller boyu aktarılabilen bir özellik taşır. Bu bağlamda, insanoğlu yaşayarak edindiği deneyimleri kendisinden sonraki nesillere aktarmış ve varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Kültür, yaşamsal ve toplumsal gereksinimleri karşılayan, işlevsel bir unsurdur. Toplumsal boyutta uyum içinde olan kültürler bütünleşme eğilimi gösterirler. Bu bütünlük, tarihsel ve çevresel anlamda çelişkilere sahip kültürlerde kendisini çözülme olarak gösterir. (Güvenç, 2002: 101- 104).

2.1.3. Kültürün Öğeleri

Kültür, toplumların tarih boyunca ortaya koydukları maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlandığında söz konusu tüm değerler kültürün öğelerini oluşturmaktadır. Kültürün öğeleri ikiye ayrılmaktadır. Maddi kültür, buna örnek olarak binalar, her türlü araç-gereç, yollar, fabrikalar, giysiler, köprüler, barajlar, savaş aletleri, tarım aletleri, teknolojik ve mimari eserler, yapıtlar gösterilmektedir. İnsanların teknoloji ile inşa ettiği şehirler de maddi öğelerdendir. Örneğin, Dubai, Abu Dabi gibi şehirler ve bu şehirlerdeki bina yapıları tamamen insan eliyle yapılan varlıklardır ve maddi kültür öğeleri olarak kabul edilebilirler. Manevi kültür öğelerinin ise; inançlar, din ve değerler, dil, sanat ve semboller, normlar, ahlak anlayışı gibi unsurlardan oluştuğu belirtilmektedir. (Susar, 2005:4). Kültürün maddi öğeleri, bir toplumun belli bir dönemdeki teknolojik ilerlemesini yansıtmaktadır. Bu bağlamda, da, maddi kültür, insanın doğaya egemen olma ölçüsünün göstergesi olarak değerlendirilir. Dolayısıyla insan çalışmasının gerçekleştirdiği, ürettiği tüm nesneleri anlatır. Bu sebeple de yüksek binalarla inşa edilen yeni şehirler maddi kültür öğesi olarak değerlendirilir. Manevi kültür ise; değer ölçüleri, davranış kuralları, gelenek-görenekler, dinsel, siyasal, felsefi inançlardan oluşan bütünlüğe denir. (Ozankaya, 1992: 218) Maddi kültür öğeleri, insanların yaptıkları aletler ve kullandıkları malzemelerden oluşan kısaca manevi kültür öğeleri dışında kalan kültürel unsurlar olarak ifade edilebilir. Manevi kültür öğeleri, toplumun kendine özgü olan unsurlarıdır ve bu unsurlar sayesinde toplumlar birbirinden ayırt edilirler. İnsanın doğumdan ölüme uzanan hayat çizgisinde yol-yordam, usul-erkân olarak uymak durumunda olduğu örf ve adetler yani doğum öncesi ve sonrası, sünnet, kız isteme, nişan, ağıtlar, oyunlar, sofra adabı, edebi ve musiki manevi kültür öğeleridir. Bu öğeler, nesilden nesile aktarılır ve kültür mozaiğinin vazgeçilmezidir. (Tanrıkulu,2015: 476).

Bir ulusun kültürü, maddi ve manevi öğeleriyle uyumlu bir bütünlük oluşturur. Bu uyumlu bütünlüğün olmadığı yerde ya ulusal toplum yoktur, ya da

kültür yozlaşması yaşanmaktadır. (Ozankaya, 1992:218). Başka bir ifadeyle, hem maddi hem de manevi kültür öğeleri bir bütün halinde kültürü oluşturur. Bu tezde, Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nınKültürel Diplomasi faaliyetleri akademisyen Filiz Susar'ın '*Çok Kültürlü Ortamlarda Karşılaşılan İletişim ve Kültür Engelleri*' makalesindeki kültürün öğeleri baz alınarak incelenmiştir; bu nedenle de kültürün öğeleri alt başlıklandırmaları bu makaledeki sınıflandırmaya göre yapılmıştır.

2.1.3.1. Maddi Kültür Öğeleri

Kültür, toplumların tarih boyunca ortaya koydukları maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlandığında söz konusu tüm değerler kültürün öğelerini oluşturmaktadır. Maddi kültür, buna örnek olarak binalar, her türlü araç-gereç, yollar, fabrikalar, giysiler, köprüler, barajlar, savaş aletleri, tarım aletleri, teknolojik ve mimari eserler, yapıtlar gösterilmektedir. İnsanların teknoloji ile inşa ettiği şehirler de maddi öğelerdendir. Örneğin,Dubai, Abu Dabi gibi şehirler ve bu şehirlerdeki bina yapıları tamamen insan eliyle yapılan varlıklardır ve maddi kültür öğeleri olarak kabul edilebilirler. Manevi kültür öğelerinin ise; inançlar, din ve değerler, dil, sanat ve semboller, normlar, ahlak anlayışı gibi unsurlardan oluştuğu belirtilmektedir. (Susar, 2005:4). Kültürün maddi öğeleri, bir toplumun belli bir dönemdeki teknolojik ilerlemesini yansıtmaktadır. Bu bağlamda, da, maddi kültür, insanın doğaya egemen olma ölçüsünün göstergesi olarak değerlendirilir. Dolayısıyla insan çalışmasının gerçekleştirdiği, ürettiği tüm nesneleri anlatır. Bu sebeple de yüksek binalarla inşa edilen yeni şehirler maddi kültür öğesi olarak değerlendirilir. Manevi kültür ise; değer ölçüleri, davranış kuralları, gelenek-görenekler, dinsel, siyasal, felsefi inançlardan oluşan bütünlüğe denir. (Ozankaya, 1992: 218) Maddi kültür öğeleri, insanların yaptıkları aletler ve kullandıkları malzemelerden oluşan kısaca manevi kültür öğeleri dışında kalan kültürel unsurlar olarak ifade edilebilir. Manevi kültür öğeleri, toplumun kendine özgü olan unsurlarıdır ve bu unsurlar sayesinde toplumlar birbirinden ayırt edilirler. İnsanın doğumdan ölüme uzanan hayat çizgisinde yol-yordam, usul-

erkân olarak uymak durumunda olduğu örf ve adetler yani doğum öncesi ve sonrası, sünnet, kız isteme, nişan, ağıtlar, oyunlar, sofra adabı, edebi ve musiki manevi kültür öğeleridir. Bu öğeler, nesilden nesile aktarılır ve kültür mozaiğinin vazgeçilmezidir. (Tanrıkulu,2015: 476).

Bir ulusun kültürü, maddi ve manevi öğeleriyle uyumlu bir bütünlük oluşturur. Bu uyumlu bütünlüğün olmadığı yerde ya ulusal toplum yoktur, ya da kültür yozlaşması yaşanmaktadır. (Ozankaya, 1992:218). Maddi kültür, toplumların sahip oldukları manevi kültür öğelerinin haricindeki fiziki ve teknik değerlerden oluşur. Bu değerlerin insan eliyle üretilmiş olmaları gerekir. Bir toplumun tarihsel süreçte icat ettiği, ürettiği ve geliştirdiği tüm aletler, teknik-teknolojik araç gereçler, yapılar, giyim vb. eşyalar maddi kültürün öğeleridir. (Susar, 2005: 5). Toplumların ekonomik faaliyetleri maddi kültür kapsamında değerlendirilir. Toplumların teknolojik gelişimleri de maddi kültür öğeleri ile ifade edilir. Bu bağlamda, teknokentler, sağlık şehirleri maddi kültür öğelerine örnek gösterilebilir.

Maddi kültür öğeleri toplumların ihtiyaçlarına göre ortaya çıkmaktadır. Sanayileşmiş ve gelişmiş bir toplumdaki maddi kültür öğeleri ile daha az gelişmiş bir toplumdaki maddi kültür öğeleri birbirinden farklı olabilmektedir. Örneğin, sanayileşmiş batılı bir toplumun ürettiği teknolojik araç gereç, konut vb. gibi maddi kültür öğeleri, daha az sanayileşmiş olan bir Afrika toplumundakilerle aynı değildir. Dolayısıyla bu iki toplumun ekonomik faaliyetleri ve onların yansımaları da birbirinden farklı olmaktadır. (Susar, 2005: 5).

Manevi kültür, maddi kültürle etkileşim içindedir. Değer ölçüleri, davranış kalıpları, gelenekler, görenekler, dinsel inanışlar maddi kültür öğeleri arasında yer alır. Olağan gelişimini yani kendi iç dinamiği ile gelişimini ve değişimini sürdüren toplumlarda maddi kültür ile manevi kültür uyum içine girer. Zaman zaman gecikmeler olsa da genel anlamda uyum sağlanır. Bir toplumun maddi kültürü ne ise manevi kültürü de ona uyumla ilerler ve gelişir. (Ozankaya,1992: 218).

Maddi kültürle manevi kültür arasındaki oluşabilecek uyumsuzluğu Sosyolog William F. Ogburn'ün (1955) "kültürel boşluk" ya da "kültürel gecikme" olarak adlandırır. Bu uyumsuzluk, maddi kültürü oluşturan teknoloji temelli hızlı değişimlerle manevi kültürü oluşturan geleneksel yaşam tarzındaki yavaş değişimi ifade etmektedir. Birbiriyle uyum içinde işleyen maddi ve manevi kültür, teknolojiyle beraber topluma özgü yaşama biçimini de değiştirmektedir. Teknolojinin değişmesiyle yeni boyutlar kazanan maddi kültürün hızına zihinsel değişim gerektiren manevi kültürün yetişememesi bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. (Giddens, 2006; 103: Köse, 2016: 117).

2.1.3.2. Dil

Dil, insanların duygu, düşünce ve isteklerini anlatmak, birbirleri ile iletişim kurmalarını sağlamak amacıyla kullandıkları sesli veya yazılı göstergeler dizgesidir. (Chomsky, 2001: 151). Dil, iletişimin temel unsurudur. Dil aynı zamanda, bir kültürün sahip olduğu değerlerin ve bilgi birikiminin aktarılmasına ve öğrenilmesine de aracı konumundadır. Dil, hem düşüncenin, hem kültürün hem de eğitimin aracı olmaktadır. Düşünce, dile aktarılarak sürece bilgiye dönüşmektedir. Bilgiyse dilin aracılığı öğretilmektedir. (Yazoğlu, 2002; 43).Dili yazılı hale getiren toplumlar, kültürel birikimlerini daha kolay aktarmakta ve öğretebilmektedir. Kültürün bütün unsurlarıyla birlikte korunması da ancak yazıyla mümkün olabilmektedir. Toplumlar arasında en önemli farklılık dil ile oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle, dil kültürel farklılığı en fazla ortaya koyan unsurdur ve aynı dilin konuşulmadığı ortamlarda ciddi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. (Susar, 2005: 6). "*Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş bir müessesedir*." (Ergin, 1989: 3). Bu tanıma göre; dil, insanların birbirleriyle anlaşabilmeleri için en temel araçtır. İnsan, duygu ve düşüncesini kelimelerle oluşturup diğer insanlara aktarmaktadır. Toplumları bir arada tutan ve yaşayış biçimlerini, gelenek ve görenekleri,

inançları, nesilden nesile aktararak milleti birbirine kaynaştıran en güçlü kurum dildir. Aksan (1979) dilin önemini aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

"*Dil olmadan insanların birlikte yaşamaları, anlaşabilmeleri, dolayısıyla bir toplumu oluşturmaları söz konusu olamayacağından, dil bu açıdan önemlidir; bir topluluğu topluma dönüştürür. Bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsü dildir. Bireyleri ulusuna, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar; kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen dil, bireyi geçmiş ile gelecek arasındaki zincirin bir halkası durumuna getirir."* (Aksan, 1979:13).

Dil ile kültür birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Dili üstün olmayan milletlerin kültürü de zayıf kalmaktadır. Kendi dilleri ile antlaşma kurmayan toplulukların kültürlerinden bahsedilemez. Bir milletin tarihi, coğrafyası, dini değer ölçüleri, folkloru, müziği, sanatı, edebiyatı, ilmi, dünya görüşü ve millet olmayı gerçekleştiren her türlü ortak değerleri yüzyılların süzgecinden süzüle süzüle kelimelerde sembolleşerek dil hazinesine akmaktadır. Böylece dil sosyal yapının ve kültürün aynası olmaktadır. Tural'ın (1991: 27) belirttiği şekilde "*Her edebi eser konu edindiği cemiyetin, fikir, duygu, kabul ve davranışların dünyasını yansıtır*." Ercilasun, (1984:102) ise dilin nesiller arasında bağ kurma işlevini "*Dilin milli olmasının bir başka ölçüsü, nesiller arasında bağ kurmasıdır. Dil, din, gelenekler gibi değerlerle nesilleri birbirine bağlanmayan topluluk, zamanla millet olmaktan çıkar*." diyerek vurgulamaktadır. Dolayısıyla, dil ait olduğu toplumunbütün değerlerini nesilden nesile aktarmakta ve böylece aradaki kültür bağının ortaya koymaktadır. "*Dil, kültürün zaman ve mekân boyutlarında aktarılmasını ve zenginleştirilmesini sağlayan temel mekanizmadır.* " (Güngör, 1991:214). Edebi eserler de dili canlı tutan en önemli unsurlardır. Eski nesiller meydana getirdikleri sözlü ve yazılı eserlerle gelecek nesillere seslenmişlerdir. Yeni nesiller de atalarının hayat tecrübelerine bu eserler sayesinde ulaşmaktadır.

2.1.3.3. İnanç Sistemleri ve Gücün Kontrolü

Tarih boyunca insanlar doğaüstü nitelikte gördükleri durumlara ilahi bir anlam yükleme eğilimi içinde olmuşlardır. (Susar, 2005:6). Bilimin gelişmesiyle birlikte bu alanda daha rasyonel bir tutum oluşmuştur. Bilimin her sorunu çözemediği ve insanların manevi ihtiyaçlarını karşılayamadığı söylenebilir. Bu bağlamda da, insanlar çeşitli dinler ve inanç sistemleriyle birlikte yaşamakta ve manevi ihtiyaçlarını bu sistemlerle karşılamaktadırlar. (Susar, 2005:6).Manevi kültür öğelerinden din olgusu, içerdiği kurallar itibariyle toplumsal özellik taşımaktadır. Dinin varlığını ve etkisini sürdürebilmesi mensuplarının çoğalmasına bağlıdır.

Kültür; birey, toplumun düşünce, inanç, duygu, görenek ve alışkanlık gibi zihinsel ve ruhsal niteliklerinden oluşan psikolojik ve toplumsal özelliklerinin tümü olarak ifade edilmektedir. (Tosun, 1992: 141). Başka bir ifadeyle, kültürün; insan davranışının temelini oluşturan, insan davranışlarını ortak amaçlara doğru yönelten ve bazı kabul görmüş durumların korunmasını amaçlayan bir inanışlar, normlar ve değerler bütünü olduğu söylenebilir. Çeşitli emir ve yasaklar ve ahlaki-manevi öğretiler içeren dinler veya inanç sistemleri insanlar arasında ortak değerlerin oluşmasında etkili olmakta, toplumsal dayanışmaya katkı sağlamaktadırlar. Farklı kültürlerden insanları din ve inanç sistemleri birbirlerine yakınlaştırmaktadır. Her yıl Mekke'de hac ve umre için farklı kültürden milyonlarca insanın ibadet çatısı altında birleşmesi bunun örneklerindendir.

İlahi dinlerde ilk insan olarak kabul edilen Âdem'in, aynı zamanda ilk peygamber olduğuna inanılmaktadır. Bu anlayışa göre dinin insanla beraber var olan olgu olduğu söylenebilir. İnancın insani eylemleri etkilediği noktada inançların kültürle olan ilişkisinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Her toplum, inandığı din doğrultusunda kültürel değerler üretmektedir. Bazı araştırmacılar dinin, felsefeden de ahlaktan da dolayısıyla kültürden de eski olduğunu belirtmektedir. Dinin felsefenin, ahlakın ve kültürün kaynağı olduğunu söyleyen bir kültür araştırmacısı olan Thomas Steams Eliot'tan Özden'in (2005: 123)

aktardığına göre araştırmacı oldukça iddialı bir ifade kulanı; "kültür, aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş şeklidir". Kadim Yunan filozofu Mestrius Plutarchus da (MS. 46 - 120?) bu bağlamda, "Dünyayı geziniz, dolaşınız, medeniyetsiz, şehirsiz, duvarsız insan topluluğu görebilirsiniz ama mabetsiz ve mabutsuz insan topluluğu göremezsiniz" der. (Akt. Güven, 2012: 935)

2.1.3.4. Tutum, Değer ve Normlar

Kültürün farklılığını veya benzerliğini oluşturan iki önemli etken, kural ve değerlerdir. Kültür toplumda bulunan değer ve normların toplamı olarak da düşünülmektedir. Toplumun birliğinin ve işleyişinin devamını sağlayan, toplumun çoğunluğu tarafından doğruluğu ve gerekliliği kabul edilen ve uyulması gereken genelleştirilmiş ahlaki inançlar ve prensipler sosyal değerleri oluşturmaktadır. (Türkkahraman, 2009: 26).Her toplumun bir değer sistemi vardır ve bu değerlerin birleşmesiyle değerler topluluğu oluşur ve buradan da her topluma göre farklı olan kavramlar ortaya çıkmaktadır. Normlar ise toplumlarda daha çok belirli roller üstlenen kişilerin uyması gereken emirler ve ölçüler olarak ortaya konmaktadır. Kültürel normlar, kültürel değerlere dayanır ve bu değerler kişilerin davranışlarını etkiler. (Susar, 2005: 7). Aynı zamanda toplumsal normlar, kaynağını bireylerin uymak zorunda oldukları ideal düşünme ve davranış yollarını gösteren sosyal değerlerden almaktadır. Normlar da değerlerin uygulanmasına açıklık getirip düzenlemektedir. (Türkkahraman, 2009: 33). Tutumlar, bireylerin ilişki kurmaları ve sosyalleşmeleri açısından önemlidir. Dolayısıyla, tutumları birbirine benzer olanlar kolaylıkla grup oluşturabilmektedir.

Bireyin çevresindeki herhangi bir konu, başka birey ya da kurum hakkındaki tepkisi tutum olarak ifade edilmektedir. Baysal ve Tekarslan'a (1987: 171) göre; tutumlar üç ana öğeden oluşmaktadır. Bunlar; nesneye ilişkin değerlendirmeleri içeren ve gerçeklere dayanan bilişsel öğe, nesneye ilişkin sevme, nefret etme ve hoşlanma gibi duyguları içeren duygusal öğe ile nesneye ilişkin davranışları içeren davranışsal öğedir. Medya, bireylerin bilgi, kanaat, tutum, duygu ve davranışları üzerinde büyük oranda bir etkileme gücüne sahiptir. Bireylerin yanı

sıra toplumsal gruplar, organizasyonlar ve toplumsal kurumlar medyanın gücünün etkileme alanının sınırları içindedir. (Barrett&Braham, 1995: 84/aktaran Arslan, 2006:4). Dijital medya ile diplomasi, kozmopolit bir niteliğe sahip olmuş ve uluslararası iletişim sürecinde yer alan ülkeler için ortak ulus ötesi konuların tartışılması daha mümkün hale gelmiştir. (Grincheva, 2015: 19). Günümüzde iletişim teknolojilerinin gelmiş olduğu seviyeyle birlikte bilginin dolaşımı kolaylaşmıştır. Dolayısıyla medya organları Kültürel Diplomaside çok önemli bir rol oynamaktadır. ABD diplomatları özelinde yapılan araştırmada hangi uygulamaların etkili olarak görüldüğü sorgulanmıştır. Bu araştırmaya göre uygulamalar altı faktöre ayrılmıştır ve ABD diplomatları en etkili uygulamaların direkt ilişkiye dayalı olan ilişkisel uygulamalar olduğunu düşünmektedirler. İlişkisel yaklaşımların hemen ardından ise enformasyonel yaklaşımlar gelmektedir. Enformasyonel yaklaşımların içinde medya ilişkileri de bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar arasında etkisiz olduğu düşünülen uygulama, yabancı medyada ABD yetkililerinin röportajlarının yayınlanmasıdır. En etkisiz olduğu düşünülen yaklaşımlar ise paralı reklamlar ve psikolojik savaş gibi propaganda faaliyetleri olmuştur (Fitzpatrick ve diğerleri, 2013: 15).

2.1.3.5. Sosyal ve politik organizasyonlar/kurumlar

Sosyal organizasyon, bir toplumu oluşturan bireylerin ve grupların ilişkilerini düzenleyen aile, din, eğitim gibi kurumlar olarak ifade edilmektedir. Bu kurumlar, toplum içinde insanların davranışlarını düzenleyerek toplumsal işleyişe yardımcı olurlar. (Susar, 2005: 8). Politik organizasyonlar ise bir toplumun sosyal düzenini ve savunmasını sağlamak, toplumdaki kargaşayı önlemek için oluşturulan kurumlardır. (Susar, 2005:8). Kurumların temel görevi genel toplum yararını gözetip belirli toplumsal amaçlara hizmet etmektir. (Türkkahraman, 2009: 43). Toplumlarda çok çeşitli politik örgütlenme ve organizasyonlar bulunmaktadır. Kabile topluluklarında merkezi olmayan örgütlenmeler daha yaygındır. Günümüzde ise örgütlenmelerin birçoğu merkezidir. Siyasi partiler, bakanlıklar ve tüm siyasi kurumlar ile bu kurumların faaliyetleri kültürel birer öğe olarak değerlendirilebilir. (Susar, 2005:8). Politik

örgütlenmeler, sahip oldukları güçle kendilerine tabi olan topluluk veya grupları yönetecek ve onların faaliyetlerini koordine edecek merkezi bir otorite oluşturmaktadırlar.

Toplum, ihtiyaçlarını karşılamak için etkileşen ve ortak bir kültürü paylaşan çok sayıda insanın oluşturduğu bir teşkilat ve ilişkiler ağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun nitel boyutu, bireyler ve gruplar arasındaki ilişkiler, etkileşimler ve değerlerden oluşmaktadır. Kurum, inanç, üreme, yetiştirme, paylaşma, düzen ve eğlenme gibi bir toplumun temel ihtiyaçlarını ve faaliyetlerini karşılamak için oluşturulmuş değerler ve normlar bütünü olarak gözlemlenmektedir. Süreklilik arz eden bir ilişki yapısına sahip kurumlar, bireyin hem doğumundan önce hem de ölümünden sonra devamlılıklarını koruyan yapılardır. Bireylerin ölümlü olmasına rağmen kurumlar, süreklilik arz etmektedir. Toplumsal kurumlar, toplumun varlığını sürdürüp gelişebilmesi için gerekli olan ilişkiler ağını oluşturmaktadır. Toplumsal yapı içinde kurumlar birbirleriyle sürekli bir ilişki ve eşgüdüm içinde bulunmaktadır. Toplumu oluşturan her kurum farklı biçimde çalışsa da birbirlerini tamamlayarak işlevlerini yerine getirmektedir. Toplumsal yapı içinde kurumlar, göreli bir bağımsızlığa sahip gözükseler de sürekli bir etkileşim halinde oldukları için birbirlerinden etkilenerek değişebilmektedir. (Türkkahraman, 2009: 27-28).

Bir toplumun ayırt edici özelliği kültür, benzersiz yanlarıyla ve diğer toplumlara benzer yanlarıyla evrensel değerleri ifade etmektedir. Diğer ulusları etkileme en iyi yöntem olduğu düşünülen kültürel faaliyetler, Kültürel Diplomasinin; Kültürel Diplomasi deKamu Diplomasisinin ayrılmaz parçası olarak değerlendirilmektedir. (Purtaş, 2013: 4). Kültürel Diplomasi değerlendirilmelerinde, politika ile ilgili tüm organizasyon ve kurumlar, kültürün öğelerinden politik organizasyonlar kategorisinde değerlendirilmektedir.

2.1.3.6. Sanat; Estetik, Müzik ve Dans

İnsanların varoluşlarıyla birlikte oluşturdukları kültür, toplumsal etkileşimlerin sonucunda ortaya çıkmıştır. İnsanoğlu açısından sanatsal

faaliyetlerin çok uzun bir geçmişi vardır. Yapılan arkeolojik kazılarda tarih öncesi dönemlere ait ilk insan topluluklarında çeşitli sanatsal eserlere rastlandığı bilinmektedir. Bu kazılarda çeşitli taşlar, kil vb. malzemelerden üretilmiş resim, süs eşyası, müzik aletleri elde edilmiştir. İlk dönemlere ait sanatsal faaliyetler bugünkülere göre oldukça basittir. (Susar,2005: 9). Sanatsal alandaki faaliyetler, insanların birlikte yaşamaya başlaması ve daha büyük organizasyonlar oluşturmasıyla birlikte gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Dolayısıyla, toplumlarda çeşitli simgelerin ve anlamların bulunduğu çeşitli sanatsal faaliyetler gerçekleşmeye başlamış ve sanatsal alan kültürün önemli bir öğesi haline dönüşmüştür. Sanat ve estetik duygusunun insanlık tarihi ile başladığı söylenebilir. (Susar,2005: 9). İçinde bulunduğu toplumun kültürel özellikleriyle şekillenen sanat ve müzik, gelişmesine imkân tanıyan kültür ile bir bütün olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan her olay, savaşlar, yasaklar, kurallar, refah ve bolluk, kültürü dolayısıyla da sanatsal faaliyetleri de etkilemiştir. Sanatsal faaliyetler ve müzik her toplumda farklı bir şekilde var olmuştur. Bazı toplumlarda din ile birlikte, bazı toplumlarda ise eğlence olarak ele alınmıştır. Bazı toplumlar sanat ve müziği güzellikle eşleştirmişken, bazıları ise toplumların temel özellikleri sayılır. Bu bağlamda, İtalya örnek gösterilebilecek bir ülkedir. İtalyan sanatı ve estetiği toplumun kültürel değerlerinin bir parçasıdır; yalnızca güzellik bakış açısıyla ele alınan bir öğe değildir. Sanat, mimari, eğitim gibi her alanda var olmuştur ve var olmaya da devam etmektedir. Kültürün ayrılmaz bir parçası olan sanatsal faaliyetlerdeki davranış ve yorum, kaynağını, diğer alanlarda da olduğu gibi yıllar içinde birçok değişikliğe uğrayarak günümüze dek özünü koruyan kavramlar ve değerler oluşturur.Bu bağlamda, sanatın kültürün aktarımını üstlenen temsil alanlarından biri olduğu söylenebilir. (Alp, 2013:43).

Kültür endüstrisiyle, eğlence endüstrisi bir sanat gibi yükselip kültürel ve sanatsal ürünlerin metalaşarak kitlelere sunulmaktadır. Özellikle reklamcılık, tasarım ve görsel kültür bu bağlamda sanatın metalaşmasında en önemli alanlar olarak dikkat çekmektedir. (Alp, 2013:55).Oysa ki "*Maddi ve manevi yaratmalar, kültür ürünleridir, yani; "türkü, mani, efsane, masal, destan, hikâye, bilmece, tekerleme, atasözü, deyim, bilmece, ninni vb. gibi edebi yaratmalar" ve aynı*

zamanda, "doğumdan ölüme âdet ve inanmalar, yağmur duası gibi geleneksel uygulamalar" ve de "halk müziği ve halk oyunları ve dansları gibi görsel yaratmalar" halk bilgisidir. (Ekici, 2004:14). Bir ülke, kendi içinde pek çok bölgesel veya yerel halk kültürüne sahiptir. Bu ülkenin ulusal halk bilgisi unsuru haline gelebilecek ya da ulusal değer haline getirilebilecek pek çok yerel halk bilgisi ürünü olduğu bilinmektedir. Halk bilgisi ürünleri, sözlü veya yazılı edebî ürünler ve inanç ürünleri; görsel ve işitsel müzik ve dans ürünleri ve de materyal veya somut üretime dayalı maddi ürünlerden oluşur. (Ekici, 2004:14). Bu bağlamda, ideal olan mümkün olduğunca çok yerel halk bilgisi ürününü, ulusal halk bilgisi değeri haline getirebilmektir.

2.1.3.7. Sosyalizasyon/Eğitim

Önemli kültür öğelerinden biri de sosyalizasyondur. İnsanın bütün hayatını kapsayan bir süreç olan sosyalizasyon, kişilerin çevreyle etkilenmesiyani sosyalleşmesidir. Başka bir ifadeyle, bir topluma ait kültürün bir kuşaktan diğerine geçirildiği bir süreçtir. (Susar, 2005: 10). Bir başka tanımıyla sosyalizasyon süreci, toplumun mevcut değer ve normlarının bireylere öğretilmesi sürecidir. Bu süreç içinde bireyler hangi durumlarda nasıl davranacaklarını, sahip oldukları ya da toplum tarafından kendilerine verilen rollerin ve statülerin gerektirdiği davranış biçimlerini, toplumun ve öteki bireylerin kendilerinden beklentilerini öğrenmektedir. Birey, öğrendiklerini içselleştirip bu değer ve normlar doğrultusunda davranarak bu süreç sayesinde toplumla bütünleşip toplumunun bir parçası haline gelmektedir. Ziya Gökalp'in de belirttiği gibi, bu süreç sayesinde yetişkin kuşak yetişen kuşağa duygu ve düşüncelerini aktarmaktadır. Eğitim süreci şeklinde tanımlanan sosyalizasyon, kültür temelinde ele alındığında, "kültürleme" süreci olarak da adlandırılabilmektedir. Kültürün öğrenilip geliştirilerek yeni kuşaklara aktarılması devam ettikçe toplumlar, kültürler, uluslar ve devletler ayakta kalabilmektedir. (Arslan, 2004: 6-7, 9).

Birey önce aile ve yakın çevresinde, daha sonra okul, işyeri ve değişik kurumlar içinde eğitim alarak sosyalizasyon sürecini devam ettirir. Gelişmemiş toplumlarda eğitim süreçleri için ayrı kurumlar oluşmamıştır. Bireyler daha çok

aile, yakın çevre ve toplum içerisinde bu ihtiyaçlarını karşılarlar. Gelişmiş toplumlarda ise eğitim için okul gibi daha organize kurumlar oluşmuştur. Aile, akraba ve yakın çevrenin de bu konuda etkisi olmaktadır ancak asıl etken, eğitim kurumları ve profesyonel eğiticilerdir. (Susar, 2005: 10). Modern toplumlarda erken yaşlarda okul sistemi sosyalizasyonun formel uygulamalarına başlansa da evde çocuklarının temel sosyal ve kişisel becerilerinin sağlanması (dil kullanımı, otoritelerle ilişkiler ve bedensel aktiviteleri yönlendirme) fonksiyonu için hala ailelere gereksinim duyulmaktadır. (Beşirli, 2010: 167).

Kültürün öğelerinden eğitim, Kültürel Diplomasi faaliyetlerinde çok önemli bir yer teşkil etmektedir; eğitim öğesinin Kültürel Diplomasi içerisindeki yeri 2.4.1. bölümünde detaylı olarak ele alınmıştır.

2.2. Kültürün İşlevleri

Kültürün birçok işlevi vardır. Bhatt (2011) kültürün işlevlerini birey ve grup için ayırarak iki şekilde ele almakta ve şu şekilde sıralamaktadır:

- Kültür insanı hayvandan ayırır. İnsanın davranışlarını düzenler ve onu grup içinde yaşamaya hazırlar.

- Kültür olmadan insanlar kendi yolunu bulmak zorunda kalır ve bu durum insan için enerji ve zaman kaybı yaratır.

- Kültür karmaşık durumlara çözüm sağlar. Zor durumlar karşısında insanın uygun davranış göstermesine olanak verir.

- Kültür yalnızca tanımlardan ibaret değildir. Ne yiyip içeceğimizden, ne zaman güleceğimize, ne zaman uyuyacağımıza kadar her şeyi belirler.

- Kültür kesin durumlara geleneksel yorumlamalar katar. İnsanların kültür yoluyla belirlenen davranışlarına göre belli bir durum karşısında geleneksel açıdan yorumlama imkânı sağlar.

- Kültür kişiliği şekillendirir. Kişiliğin gelişimi için fırsatlar sağlayan ve kişiliğin gelişimi üzerindeki limitleri belirleyen kültürdür.

Grup açısından kültürün işlevleri ise şu şekilde belirtmektedir (Bhatt, 2011):

- Kültür sosyal ilişkileri sağlam tutar. Kültür sadece kadınlar ya da erkekler için değil tüm grup için önem taşır. Grup dayanışmasının temeli kültüre dayanmaktadır.

- Kültür bireylere yeni vizyon kazandırır. Bunun yanında bireylerin işbirliği için de yeni vizyon yaratır.

- Kültür bireylere kendisini bütünün bir parçası olarak düşünmeyi öğretir. Bu çerçevede aile, devlet, millet vb. konseptler içinde var olmasını sağlar.

- Grup üyelerinin ahlaki ve dini özelliklerine uygun bir yaşam sürmelerine katkı sağlar.

Kültür insanlığın tüm kazanımlarını temsil eden bir bütün olarak ele alındığında, kavramın en önemli işlevinin bireyin ihtiyaçlarını karşılaması olduğu görülmektedir. Kültür insanın dışındakilerle -diğerleri ile- iletişime geçmesini sağlar. İnsan, doğruyu yanlıştan ve güvenliyi tehlikeliden ayırmak için bir standart geliştirir. Aynı zamanda da, kültür insana çeşitli ihtiyaçların karşılanması için gerekli bilgi ve beceriyi kazandırır. İçinde bulunduğumuz toplumu tanımlar. (Haidle&Conard, 2011: 72). Kültürün işlevlerine dair verilen saptamalar dışında kültürün işlevleri şu şekilde sıralanabilir (Kültürün İşlevleri Nelerdir?, çevrimiçi, http://www.nkfu.com, 02.02.2017):

- Kültür, toplum değerlerini bir bütün halinde gelecek kuşaklara aktarır. Çeşitli konularda nasıl tepkide bulunulması gerektiği aileden ve çevreden öğrenilerek gelecek nesillere aktarılır.

- Kültürün bir başka işlevi de bir toplumu diğer toplumlardan ayırt etmeyi sağlamasıdır. Bir duruma verilen tepkilerden bireyin hangi kültür çevresinden olduğu anlaşılabilir.

- Bireyler genetik farklılıklar nedeniyle birbirinden farklı olsa da aynı kültürü paylaşan bireylerin birbirleriyle benzer tarafları çoktur.

2.3. Kültürlerarası İletişim

Kültürlerarası iletişim, küreselleşme olgusu ile gelişen ve günümüzdeKamu Diplomasisi bağlamında üzerinde önemle durulan alanlardan biridir. Küreselleşme olgusu ile yeni kültürleri tanıma ve anlamanın yanı sıra bireyler ve toplumlar arasındaki kültürel farklılıklar da belirginleşmektedir. Kültürlerarası iletişimin altyapısını RuthBendict'in II. Dünya Savaşı sırasında ABD Savaş Enformasyon Dairesi için, Japonları anlamak amacıyla yürüttüğü çalışmalar oluşturmaktadır. (Akt. Aksoy, 2012: 298).

Kültürlerarası iletişim kavramı ilk kez 1959 yılında Amerikalı antropolog Edward T. Hall'un yazdığı "*TheSilent Language*" adlı eserde kullanılmıştır. Bu nedenle söz konusu eser aynı zamanda, kültürlerarası iletişim alanının kurucu belgesi olarak kabul edilmektedir. Kitap yayınlanmadan önce Hall, 1951-1955 yılları arasında ABD'de Dışişleri Bakanlığı Enstitüsünde görev almıştır. Burada Hall'un meslektaşlarıyla birlikte kültürlerarası iletişim için ilk özgün paradigmanın ne olabileceğine dair çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. Kültürlerarası iletişim bağlamında Hall'unparadigmasının temel unsurları şu şekildedir:

- Sistematik deneye dayalı çalışma ve sözsüz iletişimin sınıflandırılması
- Sözsüz iletişimde empati ve bilgi alışverişi
- Tek kültürlü çalışmalar yerine kültürlerarası iletişime odaklanmak
- Kültürel farklılıkların kabulü ve kültürel farklılıklara karşı yargılayıcı olmayan bir görüş

- Kültürlerarası iletişimde katılımcı eğitim yöntemleri(What is InterculturalCommunication?,çevrimiçi,https://koppa.jyu.fi, 28.11.2016)

Kültürlerarası iletişimin eğitimi ve öğretimi Dış İşleri Bakanlığı Enstitüsünden üniversitelere ve organizasyonlara yayılmıştır. 1970'li yıllarda ABD'de kültürlerarası iletişim hakkında üniversitelerde dersler okutulmaya başlanmış ve konu ile ilgili akademik ders kitapları yayınlanmaya başlamıştır. Avrupa'da kültürlerarası iletişim hakkında ilk üniversite dersleri 1980'li yıllarda verilmeye başlanmıştır. Önceki dönemlerle kıyasladığında son yıllarda kültürlerarası iletişimin eğitim ve öğretiminde daha uygulama odaklı bir anlayışın geliştiği görülmektedir. Böylece kültürlerarası iletişim kendi inşa ettiği teorilerle gelişmiş, olgunlaşmış ve günümüzde akademik bir alan haline gelmiştir (Dahl, 1998: 50). Kültürlerarası iletişim insani bir aktivite olarak oldukça eskilere dayanmasına rağmen, akademik bir disiplin olarak nispeten yeni bir alandır. Kültürlerarası iletişim, disiplinler arası bir araştırma alanıdır. Kültürlerarası iletişim çalışmalarında yer alan öncelikli akademik disiplinler; psikoloji, antropoloji, sosyoloji, dilbilimi ve iletişimdir. Kültürlerarası iletişimin kapsamı ve çeşitli alanlara sağladığı ana katkılar şu şekildedir:

- Algı, yorumlama, ilişkilendirme (Psikoloji-Dilbilimi-İletişim)
- Sözel iletişim (Dilbilimi-İletişim)
- Sözsüz iletişim (Haberleşme)
- İletişim şekilleri (Dilbilimi-İletişim)
- Değerler (Psikoloji-Antropoloji-Sosyoloji) (TheAcademicField of InterculturalCommunication, çevrimiçi,https://koppa.jyu.fi, 28.11.2016)

Son on yıl içerisinde kültürlerarası iletişim daha güçlü ve bağımsız bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Bir disiplinin bağımsız bir akademik alan olarak nitelendirilebilmesi için genellikle belirli kriterleri yerine getirmesi gerekmektedir. Bunlar; alanda çalışan profesyonel araştırmacılar, bilimsel

toplumlar, yayınlar, dergiler, kongreler, akademik konular ve profesörlüktür. (Dahl, 2004: 16). Bugün kültürlerarası iletişimin bu kriterlerin hepsini yerine getirdiğini görülmektedir. Bağımsız bir akademik alan için gerekli bir başka geleneksel kriter, bu alanın kendi teorisi/teorileri ve yöntemi/yöntemleri olmasıdır. Kültürlerarası iletişim çok disiplinli kökeni nedeniyle teori inşa edilmesi sürecinde kültürlerarası iletişim diğer alanlardan teorileri ödünç almakta, yeni teoriler üretmektedir. Araştırma hedeflerine ve odaklanılan konulara bağlı olarak kültürlerarası iletişim, hem işlevselci (sosyal bilimler)/etik hem de yorumsal (hümanist) yaklaşımlar kullanmaktadır. (Dahl, 2004: 16). Birçok yazar, farklı kültürlerin farklı özellikleri konusu üzerinde durmuştur. Sebenius'a göre; selamlama, hediyeler, resmiyet, dokunma, göz teması, tavırlar, duygular, yemek, vücut dili kültürlerarasındaki en önemli farklıları oluşturan unsurlardır. (Theaker, 2006: 468). Etnomerkezci yönelimin başı olan reddetme düzeyinde bireylerin, kültürel farklılıkların varlığını inkâr ettikleri ifade edilmektedir. (Bekiroğlu&Balcı, 2014: 435). Örneğin, bir Amerikalı, tüm Afrikalıların ormanda vahşi hayvanlarla yaşadığını düşünebilir. (Aksoy, 2012: 300). Bütünleşme düzeyinde birey, farklı durumları ve dünya görüşlerini bir veya daha çok kültürel arka plandan değerlendirme yeteneğindedir. Bu düzeyde birey kendisini kültürlerarası ya da çok kültürlü olarak tanımlayabilmektedir. Bütünleşme düzeyi, insanları sahip oldukları özellikleri ile kabul etme yeterliğine ulaşma noktası olarak tanımlanmaktadır. (Aksoy, 2012: 301).

2.4. Kamu Diplomasisi Tekniği Olarak Kültürel Diplomasi

Devletlerin gücü maddi olduğu kadar maddi olmayan unsurlara da bağlıdır. Bu unsurların başında da kültür gelmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında, devletlerin uluslararası arenadaki etkinliği sadece siyasi gücü ile değil kültürel birikimi ve potansiyeliyle de belirlenmeye başlanmıştır. Sahip olunan ulusal kültür varlıklarının siyasi nüfuzlarına pozitif yönde katkı yaptığının farkına varan devletlerKamu Diplomasisi çerçevesinde özellikle kültür konuları üzerine eğilmeye başlamışlardır. Kültürel Diplomasi en genel şekliyle kültürün diplomatik olarak kullanılması şeklinde ifade edilebilir. Purtaş, 16 Kasım 1945 tarihinde

kurulan UNESCO (United Nations Educational, ScientificandCulturalOrganisation/Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) ile dış politikaya Kültürel Diplomasi anlayışının getirildiğini ifade etmektedir. (Purtaş, 2013: 3). Üye ülkeler UNESCO nezdinde tayin ettikleri daimi temsilciler aracılığıyla, kültürel etkinliklerle birbirlerini tanıtmaya, karşılıklı etkileşim ve işbirliğini artırmaya çalışmışlardır. (Purtaş, 2013: 3).

Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın 1959 yılında yapmış olduğu tanıma göre Kültürel Diplomasi, yabancı ülkelerin kamularıyla direk ve uzun süreli kurulan ilişkileri kapsamaktadır. Bu bağlamda, da, bu ilişkilerin amacı resmi ilişkilerin daha kolay işlemesi için uygun anlayış ve iklimin yaratılmasıdır. (Gienow-Hect&Donfried, 2010: 13). Geleneksel diplomasi anlayışından farklı olarak Kültürel Diplomasi deKamu Diplomasisinde olduğu gibi hükümetlerden hükümetlere olan bir iletişim sürecini değil, hükümetler ve yabancı kamular arasındaki iletişimi tanımlamaktadır.

Kültürel Diplomasi kavramının bilimsel olarak ilk tanımlamasını Amerikalı araştırmacı Frederic C. Barghoornyapmıştır. Barghoorn (1958: 42) Kültürel Diplomasiyi "*propaganda amaçlı kültürel malzeme ve görüntüler manipülasyonu*" olarak tanımlamıştır. Diğer bir tanımla Kültürel Diplomasi, bir aktörün kültürel kaynaklarını ve başarılarını yurtdışında bilinir hale getirmek veya yurtdışına kültürel aktarımını kolaylaştırmak yoluyla uluslararası ortamı yönetmek için yapmış olduğu girişimdir. (Cull, 2009: 20). Fisher'a göre Kültürel Diplomasi; kültürel bir yararı, hedef kitleye tanıtma davranışıdır. Kültürel Diplomasinin amacı, hedef kitleleri üreticinin temsil edilmek istediği şekilde algılatılan fikirlere dâhil etmektir. (Sancar, 2012: 170). Bu bağlamda,devletlerin dış politika stratejilerinin gerçekleştirilmesinde Kültürel Diplomasi anahtar role sahiptir.

Bir ülkenin sahip olduğu kültürün evrensel özellikler barındırması önemli yumuşak güç kaynakları arasında yer almaktadır. (Köksoy, 2013: 126). Bir ülkeye yumuşak güç avantajı kazandıran belli başlı özellikler; ülkenin kültür ve ideallerinin global değerlere uygunluğu, ülkenin çoklu iletişim kanallarında yer

alma kabiliyeti, ülkenin güvenirliliğinin iç ve dış politikalardaki davranışlarıyla artması olarak sıralanmıştır. (Snow, 2009: 4). Isar'ınFox'tan aktardığı şekliyle Kültürel Diplomasi kavramı, yeni şişelerde sunulan eski şaraplara benzetilmektedir. (Özkan&Öztürk, 2012: 111). II.Dünya Savaşı sonrası kullanılmaya başlanan Kültürel Diplomasi, Soğuk Savaş dönemi politikalarının bir parçası olarak da devletler tarafından yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Purtaş'ın(2013:3) ifade ettiği şekliyle de, '*Soğuk Savaş döneminde Kültürel Diplomasi, çatışan kutupların birbirlerine karşı başvurdukları bir silaha dönüşmüş ve daha çok propaganda amaçlı kullanılmıştır. 1970'li yılların ortalarına kadar blok içi dayanışmayı güçlendirmek için etkin olarak kullanılan Kültürel Diplomasi, Helsinki Nihai Senedi'nin 1975 yılında imzalanmasından sonra ise yumuşamanın devam ettirilmesinin ve bloklar arası temasın aracı olmuştur.*'Soğuk Savaş sonrası dönemde ise Kültürel Diplomasinin daha çok ABD politikaları ile özdeşleştiği görülmektedir.

Bir devletin sahip olduğu kültürü, politik değerleri ve dış politikası o devletinKamu Diplomasisini oluşturan unsurların başında gelmektedir. Bu nedenle Kültürel DiplomasiKamu Diplomasisinin uygulama alanları bağlamında önemli bir yere sahiptir. Snitzer, Kültürel DiplomasininKamu Diplomasisinin iki temel boyutuna vurgu yaptığını ifade etmektedir. Bunlar; politik bilgilendirme ve kültürel iletişim unsurlarıdır. Politik bilgilendirmenin ikna boyutunu vurguladığı ve kısa dönemli bilgilendirme ve savunma faaliyetlerini kapsadığı belirtilirken; kültürel iletişimin ortak anlayış yaratma amacıyla uzun soluklu ilişkiler geliştirmeye odaklandığı ifade edilmektedir. (Snitzer, 2008: 206). Cull'a göre; Kültürel Diplomasi araçları ve yöntemleri, ülkelerin politikalarının uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda, Kültürel DiplomasiKamu Diplomasisinin en önemli parçasıdır. Aynı zamanda da, Kamu Diplomasisinin uygulanmasına uygun ortamlar sağlamaktadır. (Köksoy, 2013: 128). Tarihsel açıdan Kültürel Diplomasi, ülkelerin kendi kültür örneklerinin ihracını gerçekleştirmek için kullanılan bir yöntem olarak ifade edilebilirken günümüzde kavramın kültürel organizasyonların çalışmalarına kadar her türlü aktiviteyi ve faaliyeti içerdiği belirtilmektedir. (Cull, 2009: 21).

Kültürel Diplomasi çeşitli amaçlar için kullanılabilmektedir. Öncelikle kamu sektöründe, hükümetler ve politik şekilde hareket eden diğer siyasi organizasyonlar tarafından, ulusal veya bölgesel olarak başta insanların ve kültür öğelerinin diğer halklara tanıtımı amacıyla kullanılabilir. Aynı zamanda da, sivil toplumun bileşenleri olan sivil toplum örgütleri ve bireyler tarafından karşılıklı olarak kültürel değişim platformlarının teşvik edilmesi ve geliştirilmesi için kullanılmaktadır. Bu yöntem daha çok akademik değişim ve uluslararası forumlar gibi profesyonel bilgi paylaşımı içeren işbirlikleriyle yapılmaktadır. Küresel işletmelerin de son zamanlarda artan bir şekilde kültürlerarası iletişime yöneldikleri ve bu çerçevede Kültürel Diplomasiyi kendi etkinliklerinin ve uygulamalarının geliştirilmesi için bir araç olarak kullandıkları görülmektedir. (Çevrimiçi, http://www.culturaldiplomacy.org, 17.05.2017). Kamu ve özel sektörün Kültürel Diplomasiye ilişkin bir strateji geliştirmesi ve ihtiyaç duyulan fonların sağlanması durumunda, Kültürel Diplomasinin başarılı olabileceği ifade edilmektedir. (Schneider, 2009: 265). Kültürel Diplomasi Enstitüsü Kültürel Diplomasinin beş ilkesi olduğunu belirtmektedir:

- Saygı, kültürel çeşitlilik ve mirasın tanınması
- Küresel kültürlerarası diyalog
- Adalet, eşitlik ve karşılıklı bağımlılık
- Uluslararası insan haklarının korunması
- Küresel barış ve istikrar (Çevrimiçi,http://www.culturaldiplomacy.org, 17.05.2017).

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2005 yılında yayınlamış olduğu Danışma Kurulu Raporu'nda Kültürel Diplomasi, Kamu Diplomasisinin temel taşı olarak nitelendirilmektedir. Bir ülkenin diğer ülkeler nezdinde kendini en iyi şekilde temsil etmesine olanak sağlayan bir teknik olarak ifade edilen Kültürel Diplomasinin, aynı zamanda, ulusal güvenliğin geliştirilmesine de katkı sağladığı

ifade edilmektedir. Raporda Kültürel Diplomasinin sağladığı faydalar şu şekilde belirtilmektedir:

- Kültürel Diplomasi diğer toplumlar ile güven temeline dayanan ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlar.
- Bir ülkenin önem verdiği değerleri gösterir ve o ülkeye yönelik olumsuz bir imaj varsa bunun düzeltilmesine yardımcı olur.
- Hükümet değişiklikleri ötesinde halklar arasında sağlam ilişkiler oluşturur.
- Geleneksel elçilik fonksiyonları ile ulaşılamayan yabancı toplumların etkili üyelerine ulaşımı sağlar.
- Politika farklılıklarına rağmen işbirliği için pozitif bir gündem yaratır.
- İnsandan insana iletişim için tarafsız bir ortamın oluşmasını sağlar.
- Diplomatik ilişkilerin bulunmadığı ya da gergin olduğu ülkeler ile yakınlaşmak anlamında esnek ve evrensel şekilde kabul gören bir araç olarak hizmet verir.
- Sivil toplumun gelişimini teşvik eder.
- Yanlış adımlardan ve gaflardan kaçınmak için diğer toplumların değerleri ve hassasiyetleri konusunda bilgili ve bilinçli olunmayı sağlar. (CulturalDiplomacyTheLinchpin of PublicDiplomacy, çevrimiçi,http://www.state.gov, 13.03.2015)

Tüm bu özellikler çerçevesinde düşündüğümüzde Kültürel DiplomasininKamu Diplomasisinin ayrılmaz bir parçası olduğu söylenebilir. Bu bağlamda,Kültürel Diplomasi,Kamu Diplomasisi başlığı altında yürütülen faaliyetler ve programlar olarak nitelendirilmektedir. (Cull, 2009: 19). Devletlerin dış politika amaçlarına ulaşmak için kullandıkları geleneksel yöntemlerin

küreselleşme sonucu etkisini yitirmeye başlamasıyla geneldeKamu Diplomasisi, özelde Kültürel Diplomasi kullanımı da artmaya başlamıştır. Tutar'a göre; Kültürel Diplomasi karşılıklı bir ilişki biçimi, uzun dönemli bir çaba, farklı kültürler ve toplumlar arasında anlayış birliğini artırma, gerilimli ilişkilere rağmen ülkeler arasında diplomasi için kapı aralayabilme çabalarını içine almaktadır. (Köksoy, 2013: 130). Kültürel Diplomasi, ülkelerin hükümetleriyle ve onların dış politika amaçlarına ulaşmak, diplomatik çabalarını kolaylaştırmak amacıyla sundukları bilinçli imajlarla ilişkilidir. Kültürel Diplomasinin,Kamu Diplomasisinin bir formu olduğunu belirten birçok yazar mevcuttur. Nye'a göre; kültür bir toplumun anlamlandırıldığı değerler ve uygulamalar bütünüdür ve bir ülkenin kültürü evrensel değerleri içeriyorsa, politikaları diğerlerinin paylaştığı değerlerin ve yararın teşvik edilmesini sağlıyorsa,Kamu Diplomasisinde istenilen çıktılara sahip olma olasılığı artmaktadır. (Sancar, 2012: 170).Kamu Diplomasisi uygulamalarında başarılı olmanın önemli şartlarından biri, Kültürel Diplomasinin etkin bir şekilde kullanılmasıdır.

Kültürel Diplomasi aracılığıyla karşı tarafa verilmek istenen mesajın etkili bir şekilde iletilmesi, ilgili kesimin ilgisini ve merakını uyandırmanın yanı sıra Kültürel Diplomasiyi kullanan ülke açısından karşı tarafından ileride ondan gelecek siyasi mesajlara da olumlu yaklaşmasına olanak sağlayacaktır. (Sancar, 2012: 170). Dolayısıyla, devletler dış politika hedefleri çerçevesinde karşı tarafa yönelik siyasi planlarını Kültürel Diplomasi aracılığıyla daha kolay bir şekilde uygulamaya geçirebileceklerdir. Kültürel Diplomasi uygulamalarında orta ya da uzun vadede etkili sonuç alınabileceği göz ardı edilmemelidir. Kültürel Diplomasinin istenilen sonucu vermesi için sabır ve uzun dönemli bir çaba ve çalışma gösterilmesi gerekmektedir.

Kültürel Diplomasi, bir ülkenin hükümeti ile diplomatik işlerin bir bütün olarak kolaylaştırılması ile yakından ilgilidir. Kültür, dış politika hedeflerini gerçekleştirmede önemli bir unsur olarak görev almaktadır. Kültürel Diplomasinin, geleneksel diplomasi ve askeri gücün tehlikelerle başa çıkma konusundaki sınırlı kullanımları nedeniyle her geçen gün önemi artmaktadır.

Kültürel Diplomasi sevilmeyen politikaların örtbas edilmesi için kullanılmamaktadır. Başka bir ifadeyle, Kültürel Diplomasi; taraflar arasında anlayışı artırma ve uzun vadeli ilişkinin bir parçası olarak saygı oluşturma yönünde faydalar sağlamaktadır. (Schneider, 2006: 2). Devletlerin kültürel unsurlarını yurtdışına aktarması konusunda ilk girişimler Dünya Savaşları ve Soğuk Savaş sürecinde yapılmış olmasına rağmen bazı yazarlar Kültürel Diplomasi uygulamalarını daha eskilere dayandırmaktadır. Bu bağlamda, fetihler, haçlı savaşları, coğrafi keşifler, ticaret yolları Kültürel Diplomasi bağlamında taraflar arasında kültürel ilişkilerin başlamasında önemli dönüm noktalarını oluşturmaktadır. Almanya'da 1697 yılında Türk kahvesinin Almanlara tanıtılması sonrasında Avrupalıların Osmanlı İmparatorluğu'na bakış açısı değişmiştir. (Alkan, 2013:12). Kültürel Diplomasinin öğeleri arasında en etkili iki öğe olarak kültürün öğelerinden eğitim ve dil gösterilmektedir. Bunların yanı sıra, edebiyat, film, televizyon, radyo programları, sanat, bilim, müzik, spor öğeleri de oldukça önemlidir. Dilin bir ülkenin kendi kültürünü ve değerlerini yaymada en etkili yolu olduğu, dili tamamlayan öğenin de eğitim olarak görüldüğü ifade edilmektedir.

Birçok ülke kurdukları kültürel kurumlar ve programlar yoluyla diğer ülkelerle iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmaktadırlar. (Köksoy, 2013: 132). Kültürün öğelerinden eğitim, sanat, dil gibi kavramlarla bütünleşerek ortaya çıkan kavramlar olan eğitim diplomasisi, inanç diplomasisi, sanat diplomasisi ve spor diplomasisi; Kültürel Diplomasi kapsamında ele alınacaktır. Bu kavramların her biri, Kamu Diplomasisi tekniği olan Kültürel Diplomasinin öğeleridir.

2.4.1. Eğitim Diplomasisi

Eğitim diplomasisi, Kültürel Diplomasinin uygulama alanları içerisinde en çok tercih edilen teknik olarak ifade edilmektedir. Eğitim Diplomasisi, ülkelerin en önemli Kültürel Diplomasi araçlarından birini oluşturmaktadır. Özellikle uluslararası akademik değişim programları sayesinde ülkeler hedeflenen kitlelere ulaşabilmektedir. Akademik değişim programlarının hem gönderen hem kabul eden ülke açısından, her iki tarafın da yararına olan bir karşılıklılık duygusu

yarattığı, bu alışverişin de siyasi, askeri, ekonomik yönden ülkelere birçok avantaj sağladığı belirtilmektedir. (Wallin, 2012: 2). Özellikle, Soğuk Savaş döneminden sonra ülkelerin uluslararası eğitim sektörlerine yapmış oldukları yatırımlarda önemli artışların olduğu tespit edilmiştir. (Byrne&Hall, 2011: 19). Öğrenci değişim programları, eğitim diplomasisi için çok önemlidir. Dünyada eğitim diplomasisini en etkin kullanan ülke olarak ABD gösterilmektedir. Snow'a göre; ABD'nin sponsor olduğu uluslararası eğitim ve kültürel değişimler, bilgilendirme, etkileme ve deniz aşırı kamuları ulusal çıkar amaçlarına dahil etme çabaları, ABDKamu Diplomasisinin bir bileşenidir. (Sancar, 2012: 171). Kendisini ve vizyonunu, 21. yüzyılda ulusal güvenliğin değişen doğası hakkında Amerikan halkını ve dünyayı eğitmek için oluşturulan tarafsız bir kuruluş şeklinde açıklayan American Security Project'in hazırlamış olduğu rapora göre akademik değişimler, ABDKamu Diplomasisi stratejisinin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Akademik değişim programlarıyla, ABD vatandaşları ve diğer ülke halkları arasında karşılıklı anlayışın artırılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle, farklı hedef kitlelere ulaşmak için tasarlanmış olan çeşitli akademik değişim programları mevcuttur. Kültürel Diplomasi, sadece ABD'yi dünyaya açıklamak değil misyon üstlenerek taraflar arasında ortaklıkların kurulması, zorlukların paylaşılması şeklinde uygulamaya konulmalıdır. (Wallin, 2012: 4). ABD'nin eğitim diplomasisi stratejisinde daha çok kişilerarası iletişimin sağlanmasına önem verildiği görülmektedir. Bu bağlamda, ABD uzun vadeli düşünmektedir. ABD, değişim programları sayesinde ülkesinde eğitim verdiği kişilerin, ileride kendi ülkelerine döndüklerinde ABD politikalarına destek çıkacak yönde bir duruş sergilemelerini sağlamaya çalışmaktadır. Fulbright Programı, ABD'nin en önemli eğitim diplomasisi aracı olarak görülmektedir. Programın Türkiye tanıtım sayfasında aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

> "*Fulbright Programı, Amerika Birleşik Devletleri'nin en prestijli burs programıdır. Program sayesinde, Amerikalı öğrenciler ve araştırmacılar dünyanın birçok yerinde eğitim ve araştırma imkânlarından yararlanmakta, dünyanın dört bir tarafından gelen öğrenci, öğretmen ve akademisyenler ise Amerika'da araştırma yapmakta ve eğitim alabilmektedirler*."(Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonu, çevrimiçi,http://www.fulbright.org.tr, 13.07.2016)

Dünyada 155 ülkede bulunan Fulbright Komisyonları aracılığıyla ABD'ye giden öğrenciler ülkelerine ABD hakkında olumlu bir imajla dönerlerse, bu Amerikan eğitim diplomasisinin başarı olarak gösterilebilir. Kültürel Diplomasi öğesi olan Fullbright uluslararası burs verme programı, 2001'de 215 milyon dolarken 2010'da 386 milyon dolar olmuştur. (Kim, 2015). Uluslararası öğrencilerin birer kültür taşıyıcıları olduğu söylenebilir. Uluslararası öğrenciler sayesinde kültürlerin yüz yüze gelmeleri sağlanabilmektedir. Bu bağlamda, öğrenci değişim programları olumsuz algıların kırılmasına olanak sağlamaktadır.

Eğitim diplomasisi uygulamalarında dil eğitimi veren kurumlar ve kültür merkezlerinin varlığı da önemlidir. İngiltere, 1934'te British Council'i kurarak eğitim diplomasi alanında faaliyet göstermeye başlamıştır. İngiliz hükümetine bağlı bir kuruluş olan "British Council", ana amacını "*İngilizcenin uluslararası iletişim ve kültürler arası anlaşma için bir araç olarak kullanımını arttırmak*" olarak belirtir. ABD kuruluşu Eğitim ve Kültür İşleri Bürosu da "*Dünya çapında İngilizcenin öğrenilmesinin devletin en önemli amaçlarından biri olduğunu'* belirtir. (Grincheva, 2015: 331). Almanya II. Dünya Savaşı'nın ardından bozulan imajını düzeltmek ve dünya ile ilişkilerini yeniden kurmak amacıyla 1951 yılında Goethe Enstitüsü'nü kurmuştur. Enstitü'nün Türkiye sayfasında başlıca amaçları şu şekilde ifade edilmektedir:

> *"Goethe-Institut, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin kültür enstitüsüdür. Almancanın yurtdışında öğrenilmesini teşvik etmek, uluslararası kültürel işbirliği çalışmalarına katkıda bulunmak başlıca amaçlardır."*(çevrimiçi, http://www.goethe.de/ins/tr,30.06.2017).

Her ülkenin dış politika amaçları doğrultusunda eğitim diplomasisine ihtiyacı vardır. Ancak, Almanya özellikle II.Dünya Savaşı nedeniyle dünyanın tepkisini çeken olumsuz imajından kurtulmak için eğitim diplomasisine daha çok ağırlık vermiştir. Goethe Enstitüsü yanında Alman Akademik Değişim Servisi (DeutscherAkademischerAustauschDienst/DAAD) gibi programlarla Alman ve yabancı üniversiteler arasında işbirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Çin'in Konfüçyüs Enstitüsü, İspanya'nın Cervantes Enstitüsü, Fransa'nın Fransız Kültür Merkezleri gibi daha birçok ülkenin kurmuş olduğu enstitüler ile eğitim ve dil

öğrenimi amaçlı programlar mevcuttur. Bu durum göstermektedir ki eğitim diplomasisi ile ülkeler Kültürel Diplomasi hedeflerini yakalamaya çalışmaktadır.

Uluslararası etkinliğini arttırmak için eğitim diplomasisinden faydalanan bir diğer ülke de Norveç'tir. Norveç'te Norgesbildet adı altında Dışişleri Bakanlığı tarafından faaliyetler yürütülmektedir. Ülke dışında çalışan iletişim profesyonellerine yönelik bir el kitabı hazırlanmıştır. Verilen bu eğitimler sayesinde, Norveç'in yurtdışındaki imajı olumlu olarak arttırılmaya çalışmaktadır. İsveç'te ise Sverigebilden adı verilen benzer bir politika izlenmektedir ve bunun başarılması için Dışişleri Bakanlığı ile İsveç Enstitüsü birlikte çalışmaktadır. İsveç'te de merkezi bir gündem belirlenmiştir, bu gündem içerisinde, iletişim planlama rehberleri mevcuttur. (Pamment, Olofsson, & Hjorth-Jenssen, 2017). Akademik değişim programlarının, aktif bir Kültürel Diplomasi politikası olan her ülkenin uyguladığı faaliyetler olduğu söylenebilir. Rusya AB ile ilişkilerini geliştirmek amacıyla yaptığı çalışmalarda akademik değişim programlarına önem vermektedir. Rus uzman TatianaZonova, AB ile Rusya arasındaki boşluğun eğitim diplomasisiyle kapatılabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Zonova'ya göre; Avrupalı gençlerin Rusya hakkındaki bilgileri eksiktir. Bu eksiklerin tamamlanması için öğrenci değişim programlarının büyük yararı olacağı ve öğrencilerin Rusya hakkında bilgi sahibi olarak ilişkileri geliştireceği belirtilmiştir. (Preda, 2013: 136). Bu bağlamda, Rusya'nın da eğitim diplomasisine yatırım yaparakKültürel Diplomasisini geliştirmeye çalıştığı görülmektedir.

Kültürel Diplomasinin amacı, köklü ilişkiler inşa etmek ülkenin kendi imajını ve bilinirliğini arttırmaktır. Bir ülkenin kendi toplumunu, politikalarını ve kültürünü doğru bir şekilde karşı tarafa anlatması için öncelikle karşı tarafla iletişime geçmesi, onların dilini ve kültürünü iyi öğrenmesi gerekmektedir. ABD'nin Houston şehrinde noterlik yapan bir avukat olan Norma Munoz, oğlunun söylediği Türkçe şarkıları anlayabilmek için Türkçe kursuna başlamıştır. Daha önce Türkiye hakkında hiçbir şey bilmediğini, Türkiye denince aklına sadece çöl ve çatışmaların geldiğini ifade eden Munoz, Türk dili ve kültürüne dair

izlenimler edindikten sonra bu önyargısından kurtulduğunu belirtmiştir. (Aydoğan, Çevrimiçi,2017: 6). Bu çerçevede, Türkiye'nin eğitim diplomasisi bağlamında en güçlü araçlarından biri olan Yunus Emre Enstitüsü'ne değinmek gerekir. 2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsü'nün yurt dışında otuzun üzerinde kültür merkezi mevcuttur. Bu enstitülerin özellikle Balkanlar ve Orta Doğu'da kurulmuş olması ortak kültür mirası yaklaşımına dil ve tarih üzerinden vurgu yapıyor olduğunun bir göstergesidir. (Çevrimiçi, http://www.yee.org.tr,07.08.2016). Bu merkezlerde dil öğreniminin yanı sıra, Türk tarihi, kültürü ve sanatı tanıtılarak Türkiye'ninKültürel Diplomasisinin gelişmesine katkı sağlanmaktadır.

2.4.2. İnanç Diplomasisi

Din olgusu, tarih boyunca insanları bir arada tutan bir birleştirici unsur olmuştur. Bu bağlamda, dini aktörler de barışın ve adaletin vazgeçilmez unsurları olarak önemli görevler üstlenmiştir. Dini özgürlüğün ve dini hoşgörünün etkisini kavramak, etkili bir dış politika oluşturmak ve diğer ülkeler ile diplomatik ilişkiler kurmak açısından şarttır. (Preston, 2012: 640). Dinin toplumsal önemi nedeniyleKültürel Diplomasisi uygulayıcılarının stratejilerini bu faktörü göz önünde bulundurarak oluşturmaları gerekmektedir. Bu çerçevede, oluşturulan stratejilerin inanç diplomasisini meydana getirdiği söylenebilir. (Sancar, 2012:179). İnanç diplomasisi, en genel şekliyle dinin halklar ile iletişime geçmek için dış politika unsuru olarak kullanılması biçiminde ifade edilebilir. İnanç diplomasisi, devlet dışı aktörler, sivil toplum kuruluşları yetkilileri ve dini liderler tarafından uygulanan diplomasi çeşididir. İnanç diplomasisi uygulayıcılarının çatışma çözümü ve analizi, siyaset bilimi, felsefe, ulusal güvenlik, diplomasi, toplum bilimi gibi alanlarda bilgili ve deneyim sahibi olması inanç diplomasisinin başarılı olabilmesi açısından önemlidir. (Cox&Philpott, 2003: 31).

Lawrance'ın 2004 tarihli "Kültürler Arası Katılım Çerçevesi"ne göre; (Lawrance, 2007: 73-82), kişilerin inançlarından kültürler arası diyaloğa gidilmesinde 17 öğeden bahsedilmiştir. Bunlardan biri de dini aktivitelerdir. Dini

diyalogun geliştirilmesi farklılıkların aşılıp sağlıklı ilişkilerin kurulması için çok önemli olmaktadır. (Samra, 2001: 687). David Caroll'a göre; din bir anlaşmazlığın "konusu" olabileceği gibi direkt olarak "sebebi" de olabilir. SacredHeart Üniversitesi'ndeki Hıristiyan-Yahudi Anlayış Merkezi'nin başkanı JackBemporad, "*Bir inançtan olan bir toplum diğer inançtan olan bir toplumu kendi dinine geçirmeye çalışmaktaysa gerçek bir inançlar arası diyalogdan söz edilemez*" diyerek diyaloğun ön şartını da ortaya koymuştur. (Samra, 2001: 687). Din ve diplomasinin kamu yararını sağlamak adına kullanılması hususunda ortak hedefleri olduğu ifade edilmektedir. (FaithDiplomacy: ReligionAnd Global Publics Report, çevrimiçi,http://uscpublicdiplomacy.org, 11.04.2016). Dinin bir yandan çözümün bir yandan çatışmaların nedeni olabilme potansiyeli mevcuttur. Bu çerçevede, tarihsel süreçte ve günümüzde kimi zaman din olgusunun siyasi liderler tarafından gerek iç gerek dış politika çıkarları doğrultusunda kullanıldığı görülmektedir. Dinin siyasi dengeleri sağlamak bağlamında kullanımına en tipik örnekler olarak Haçlı Seferleri ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hilafete sahip olması gösterilebilir. (Sancar, 2012: 179). Soğuk Savaş sonrası dönemde dünya siyasi bir değişime tanıklık etmiştir. Bu değişimin en belirgin özelliği de dinin siyasi alana taşınmasıdır. (Macit, 2010: 98). Günümüzde özellikle 11 Eylül olaylarından sonra din olgusunun siyaset içerisindeki yeri ve önemi artmaya başlamıştır. Birçok siyaset bilimci dünyadaki baskın seküler yapılanmalar nedeniyle uluslararası politikada dinin etkisinin azalacağını düşünmektedir. Ancak tam tersi bir şekilde dinin, siyasi arenada ulusal ve uluslararası açıdan yükselişe geçmeye başladığı söylenebilir.

Marshall ve Farr'a göre; din hem bireysel hem de topluluk hayatında önemli bir etkendir ve Kültürel Diplomasi derin dini kitlelerle iletişime geçmek için gereken stratejileri de içermelidir. (Sancar, 2012: 180). İnanç diplomasisinin etkili olabilmesi için siyasi liderlerin ve diplomatların dini liderler ile iyi ilişkiler kurması gerekmektedir. Bu işbirliği ile dünyaya verilen barış, dostluk ve diyalog mesajlarının söz konusu ülkeninKültürel Diplomasisine de olumlu yönde büyük katkılar sağlayacağı belirtilmektedir. (Cox&Philpott, 2003: 32). İnanç diplomasisinin Kültürel Diplomasiye katkısı bağlamında verilebilecek

örneklerden biri Medeniyetler İttifakı Projesi'dir. 2005 yılında İspanya ve Türkiye tarafından başlatılan ve daha sonra bir Birleşmiş Milletler (BM) girişimi halini alan bu projenin amacı; Müslüman ülkeler ile Batılı toplumlar arasında görülen kutuplaşma ortamının, uluslararası istikrarı tehdit edebilecek dereceye ulaşmasını engellemektir. Bu proje ile kültürler ve dinler arasında karşılıklı saygı yoluyla bu eğilime karşı koymak hedeflenmektedir. (Medeniyetler İttifakı Girişimi, çevrimiçi, http://www.mfa.gov.tr, 10.12.2017). Türkiye'nin önde gelen projelerden biri olarak ifade edilen Medeniyetler İttifakı Projesi'nin kurucu ülkesi olması Kültürel Diplomasi açısından oldukça önemlidir. Türkiye Medeniyetler İttifakı Projesi'ni Birleşmiş Milletler ve birçok Avrupa Birliği üyesi ülke ile birlikte yürütmektedir. Bugün Avrupa Birliği'ne yönelik yapılan eleştiriler genellikle birliğin yalnızca Hıristiyan ülkelere açık bir uluslararası örgüt imajı çizmesinden kaynaklanmaktadır.

Her sene Konya'da Aralık ayında Mevlana'nın ölüm yıldönümünde düzenlenen Şeb-i Arus törenleri Kültürel Diplomasi kapsamında inanç diplomasisine gösterilebilecek başka bir örnektir. Düğün gecesi anlamına gelen Şeb-i Arus, Mevlana'yı anma ve vuslat törenlerinin genel adıdır. Şeb-i Arus haftası sırasında Mevlana öğretilerinin çeşitli konferans ve söyleşilerle anlatıldığı faaliyetler birer inanç diplomasisi uygulamalarıdır. (Şeb-i Arus, https://www.mevlana.com, 26.0.2019). Türkiye'de mevcut olan dini kurumların varlığı Türkiye'nin dinler arası diyalog kapsamında sahip olduğu olumlu imaja katkı sağlamaktadır. İstanbul'da bulunan, dünyadaki en önemli kiliselerden biri olan Ayasofya Kilisesi ve yine İstanbul'daki Ortodoks dünyası için büyük öneme sahip olan Fener Patrikliği, Tarsus'ta bulunan St.Paul Kilisesi, İçel'deki Meryem Ana Kilisesi Türkiye'nin diğer dinlere karşı saygısının ve hoşgörüsünün en önemli göstergeleridir. Antakya'da bulunan St.Pierre Anıt Müzesi dünyanın ilk kiliselerinden biridir. İzmir-Selçuk'ta bulunan Meryem Ana Kilisesi Papalık tarafından Hıristiyanlığın kutsal bir yeri olarak da ilan edilmiştir. Her sene burada 15 Ağustos'u izleyen ilk Pazar günü ayin yapılmaktadır. (Güzel, 2010; 96).Bunlar gibi pek çok örnek Türkiye'nin Müslüman bir ülke olarak Avrupa'nın kültürüne ve dinine karşı saygısını göstermektedir. Türkler gerek Avrupa gerekse dünya

kültürlerine evrensel katkılarda bulunan bir ulustur. Bu bağlamda, Hıristiyan dünyasının Türkiye'ye olan ilgisi de artmakta, inanç diplomasisine katkı sağlanmaktadır.

İnanç diplomasisi çerçevesinde verilebilecek bir diğer örnek olarak Vatikan'ın Ortadoğu'da barış için ortaya çıkardığı "*barış için birlikte dua etme fikri*" gösterilebilir. 09.06.2014 tarihinde Katolik âleminin ruhani lideri Papa Francis'in önderliğinde, İsrail Cumhurbaşkanı ŞimonPeres, Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ve Fener Rum Patriği Bartholomeos'un Ortadoğu'da barış için birlikte dua etmesi Vatikan'ın inanç diplomasisine olumlu baktığı söylenebilir. (Ortadoğu'da barış için dua ettiler, www.trthaber.com, 26.02.2019). Dünyada din ve dini değerlerin yükselmesiyle birlikte inanç diplomasisi de önemini artırmaya devam etmektedir. Bütün dini kurumlar arasında ilişkiler oluşmakta ve bu ilişkiler toplumların geleceğini etkileyecek potansiyelleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle, inanç diplomasisi daha uzun yıllar etkin bir unsur olmaya devam edecek gibi gözükmektedir.

2.4.3. Sanat Diplomasisi

Sinema, tiyatro, resim, edebiyat ve müzik gibi sanatsal faaliyetler, devletlerin dış politika hedefleri ile uyumlu bir şekilde üzerinde önemle durdukları alanlar olmaya başlamıştır. Günümüzde sanat diplomasisi, dış politika sürecinin aktif bir unsuru olarak görülmekte ve devletler tarafından etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

Sanat diplomasisi, kamuların taleplerine bir cevaptır ve hedef kitleye tek ve benzersiz, hatırlanabilir deneyimler vaad etmektedir. (Brown, 2009: 59). Sanat, kültürlerarası ilişkilerin tonunu ve doğasını şekillendirmek için en etkili enstrümanlardan biri olarak nitelendirilmektedir. Sanat, tarafsız bir platform yaratmakta ve kamuoyu algısını etkilemektedir. (çevrimiçi, http://www.culturaldiplomacy.org, 06.05.2017) Örneğin; Yahudi kökenli Can Bonomo'nun 2012 yılı Eurovision yarışmasında Türkiye'yi temsil etmesinin, ortaya koyduğu sanatın yabancı halkların Türkiye'ye yönelik yanlış

algılamalarının ortadan kaldırılmasına yardımcı olacağı ifade edilmiştir. (Durmaz&Arpacıoğlu, 2012). Bu tarz uluslararası sanatsal aktivitelerin bir ülkenin kendisini tanıtması ve mevcudiyetini hissettirmesi açısından önemi ortaya çıkmaktadır.

Sanat ve kültür, ülkeler arasında karşılıklı anlayışın, görüş alışverişinin ve kültürel ilişkilerin şekillenmesinde köprü niteliğindedir. Soğuk Savaş döneminde sanatsal faaliyetler vasıtasıyla sanatın ve politik gücün bir araya geldiği görülmüştür. (Bozkuş, 2011: 12). Sanatın felsefeden kültüre, politikadan ekonomiye kadar uzanan geniş etki alanı ve evrenselliği sanat diplomasisini Kültürel Diplomasinin vazgeçilmez bir parçası haline getirmektedir. Sinema, müzik, tiyatro, sergi, resim, heykel, opera, dans ile hızlı ve etkili bir şekilde diğer halklara ulaşılmaktadır. ABD'nin en önemliKamu Diplomasisi araçlarından birinin Hollywood sineması olduğu düşünüldüğünde sanatın önemi daha çok ortaya çıkmaktadır. (Medin&Koyuncu, 2017: 839). Filmlerde çeşitli semboller aracılığıyla verilen mesajların, dünya genelindeki izleyicilerin zihinlerinde yer ettiği yani başka bir kültüre ait unsurların ve davranış kalıplarının başka ülkelerin toplumları arasında yerleşmiş değer yargıları, davranış kalıpları ve düşünce biçimleri oluşmasına sebep olduğu ifade edilmektedir. (Erzen, 2012: 136). Hollywood sineması ile dünyaya ulaştırılan filmlerde ABD'nin ne kadar büyük ve nüfuzlu bir ülke olduğuna yönelik sürekli bir vurgu yapıldığı açıktır.

Sanat ürünleri vasıtasıyla bir ülkenin kendi kültürünü dünya ülkelerine tanıtması ve söz konusu ülkeye duyulan ilginin ve hayranlığın artması arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu söylenebilir. Bu çerçevede uluslararası sergi ve fuarlar da sanat diplomasisinin diğer etkili araçları sayılabilir. İlk kez 1867 yılında uluslararası sergilere katılan Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde imparatorluk kültürünü sergileme imkânı bularak, kültürel çeşitliliğinin yanı sıra İslâm'ın lideri ve koruyucusu olduğunu Avrupalı devletlere göstermiştir. (Bozkuş, 2011: 2).

Türkiye'nin birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, kıtalar ve kültürler arası köprü konumunda olması dolayısıyla oldukça zengin bir kültürel

birikimi söz konusudur. Bu nedenle, Türkiye'nin Kültürel Diplomasi bağlamında üzerine çok iş düşmektedir. Böyle bir zenginliğe sahip bir ülke olarak bu güzelliklerin dünyaya tanıtılması ve farkındalık yaratılması gerekmektedir. 1983 yılında düzenlenen "Anadolu Medeniyetleri Sergisi" Türkiye'de çağdaş sergileme tekniklerinin görüldüğü ilk etkinlik olması dolayısıyla önem taşımaktadır. (Bozkuş, 2011: 5). Söz konusu sergiler vasıtasıyla birçok kişinin Türkiye'ye geldiği ve Türkiye hakkında bilgi sahibi olduğu ifade edilmektedir.

Dünyanın en önemli organizasyonlarından biri olarak kabul edilen "Dünya Botanik Expo"sunun "Expo 2016 Antalya" adıyla "Çiçek ve Çocuk" temasıyla 23 Nisan-30 Ekim 2016 tarihleri arasında Türkiye'de düzenlenmiş olması Türkiye'nin sanat diplomasisine önemli katkılar sağlamıştır ve sağlayacaktır. 100 kadar ülkenin 500-5000 m^2'lik bahçelerinin yer aldığı Botanik Sergisi çerçevesinde organizasyonun milyonlarca kişiye ulaşması beklenmekteydi. 15 Temmuz 2016 tarihinde ülkede gerçekleşen darbe girişimi nedeniyle rakam biraz daha aşağılarda kalmış olmasına rağmen (2 milyon) sanat diplomasisine katkı sağlamadığı söylenemez. (Çevrimiçi, http://www.expo2016antalya.org.tr/en, 09.08.2017).

Aralarında uzun süreli ilişkiler söz konusu olan ülkelerin bu ilişkilerin başlangıcının yıldönümü dolayısıyla birtakım sanatsal faaliyetlerle bunu kutladıkları etkinlikler de sanat diplomasisi çerçevesinde ele alınabilir. Örneğin; 2014 yılının, Türkiye-Polonya diplomatik ilişkilerinin kurulmasının 600. yıldönümü olması dolayısıyla çok yönlü kültürel ve sanatsal aktiviteler düzenlenmiştir. Varşova'da "Mimar Sinan'ın Muhteşem Yüzyılı" adlı Tezhip ve Minyatür Sergisi, Tarihi Belgeler Arşivi Sergisi, WojciechBobowski/Ali Ufki Bey Konseri, Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu Konseri gibi etkinlikler yapılmıştır. (Çevrimiçi,http://varsova.be.mfa.gov.tr, 08.07.2016). Bir ülkenin yılı, mevsimi ve haftası adı altında organize edilen faaliyetler ülkelerin tanıtılmalarına katkı sağlamaktadır. "Çin Kültür Yılı", "Türk Kültür Yılı" bunlara örnektir.

Sergi ve fuarların yanında konserler, tiyatrolar, televizyon dizileri ve uluslararası sanatsal yarışmalar ve gösteriler de sanat diplomasisinin önemli

unsurlarıdır. Örneğin; Anadolu kültürünü sahneye taşıyan Anadolu Ateşi dans grubunun Çin Halk Parlamento Binası'nda sahne alan ilk dans topluluğu olma özelliği ile Guiness Rekorlar Kitabına aday gösterilmesi, 2300 yıl sonra Bodrum Antik Tiyatrosu'nda sahne alan ilk dans topluluğu olması gibi özellikleri, Anadolu kültürünü dünyaya tanıtmak bağlamında Türkiye'nin sanat diplomasisine büyük katkılar sağlamıştır. (Çevrimiçi, http://www.anadoluatesi.com, 05.06.2017). Türk dizileri ile Türkiye'nin özellikle yakın coğrafyasındaki ülkelerde büyük ilgi uyandırdığı görülmektedir. 2011 yılında yayın hayatına başlayan ve 4 sezon boyunca Türkiye'de zirveyi bırakmayan Muhteşem Yüzyıl dizisi yayımlandığı süre boyunca tüm dünyada izlenme rekorları kırmıştır. Eski bölümleri bile Youtube'da tıklanma rekorları kıran Muhteşem Yüzyıl dizisi hem Arap ve Körfez coğrafyasında, hem de diğer dünya ülkelerinde Osmanlı tarihine, Türkiye'ye ve Türkçe'ye olan ilgiyi kamçılamış ve milyonlarca turisti Türkiye'ye çekmiştir. Dizinin 28.bölümünde yayınlanan Mohaç Zaferi sahnesi ile alakalı olarak bir yabancı anlamasam bile izliyorum yorumunu yapmıştır. (Muhteşem Yüzyıla Onlar Ne Diyor?,çevrimiçi, http://www.haberturk.com, 05.03.2016).

Sanat diplomasisi faaliyetleri aynı zamanda, kültür turizmine de katkı sağlamaktadır. Türkiye'ye gelen pek çok yabancı ziyaretçi söz konusu dizilerin çekildiği evleri ziyaret etmekte ya da dizi kahramanlarının yemek yediği restoranlarda yemeğe gitmek istemektedir. Bazılarının da sadece televizyonda gördükleri giysileri satın almak için dahi Türkiye'ye geldikleri belirtilmektedir. (Diplomatik Krizlerin Etkilerini Televizyon Dizileri Siliyor, çevrimiçi, http://www.hurriyet.com.tr, 06.06.2016). Sanat diplomasisi kapsamında verilen örneklere bakıldığında, doğrudan devlet temelli mesajların verilmesi yerine bu gibi etkinlikler aracılığıyla mesajların dolaylı yoldan iletilmesinin daha inandırıcı ve ilgi çekici olduğu ortaya çıkmaktadır. Bir ülke hakkında fikir sahibi olmanın en kısa yollarından birinin o ülkenin sanatsal ve kültürel faaliyetleri hakkında fikir sahibi olmak olduğu söylenebilir.

2.4.4. Spor Diplomasisi

Küreselleşmenin önemli sonuçlarından biri, Kültürel Diplomasi uygulamalarında çok çeşitli araçların kullanılmaya başlanması olmuştur. Bu araçlardan bir diğeri de spordur. Lawrance'ın 2004 tarihli "Kültürler Arası Katılım Çerçevesi"ne göre; kişilerin kültürel inançlarından tanışma, anlayış aşamalarından geçilerek kültürler arası diyaloğa gidilmesindeki 17 öğeden biri spor aktiviteleri olarak gösterilmiştir. (Lawrance, 2007: 73-82; Neupauer, 2001: 551-557). Spor müsabakaları, ülkelerinin varlıklarını ve güçlerini bu faaliyetler aracılığıyla dünyaya göstermelerine katkı sağlamaktadır.

Sporun, ulusları etkileme ve dünya çapında ses getirme gücü her zaman olmuştur. Örneğin, 1936 yılında Yaz Olimpiyat Oyunları'na Berlin'in ev sahipliği yapmasıyla Nazi rejiminin sporu bir propaganda aracı olarak kullandığı ifade edilmektedir. Spor diplomasisinin ilk uygulamalarından biri olarak da nitelendirilen Berlin Olimpiyatları, Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin, Weimar Cumhuriyeti'nden devraldığı bir organizasyondur. Enternasyonel yönü olmayan Nazi partisinin propaganda bakanı Goebbels, olimpiyatları "Aryan idealini" ve "Nazi rejiminin imajını" güçlendirmek amacıyla kullanmayı önermiştir. (Berkes, Nazi OlympicsTangledPoliticsandSport, çevrimiçi, https://www.npr.org/, 12.10.2016). LeniRiefenstahl'ın olimpiyatlardan sonra çektiği "Olimpia" adlı filmde, spor diplomasisinin bir propaganda aracı olarak kullanılması açısından bir ilk teşkil etmektedir. En önemli sahneleri, Adolf Hitler'in ödül törenlerindeki gövde gösterilerinden oluşan filmin ilk gösterimi de Hitler'in 1938 yılındaki doğum gününde yapılmıştır. (Özdemir, Olimpiyatlar, Spor ve Diplomasi, çevrimiçi, http://www.dunyabulteni.net, 05.10.2016).

1992 yılında Barselona'nın olimpiyatlara hazırlık çerçevesinde yaptıklarının ve başarılı ev sahipliğinin, "güzel bir şehir" intibası kazanmasında oldukça etkili olduğu belirtilmektedir. (Doralp&Barkul, 2011: 131). Olimpiyatlarda kazanılan madalya sayısı ile o ülkenin gücü arasında doğrudan bir ilişki olduğuna yönelik bir algı da vardır. Spor faaliyetlerini kullanarak uluslararası alanda etkin olmayı

sağlamak başka bir anlatımla, spor diplomasisi yürütmek birçok ülkenin dış politika öncelikleri arasına girmiştir. Milyarlarca insanın takip ettiği ve geniş kitlelerin ilgisini çeken bir faaliyet olan spor, ülkelerin uluslararası imajlarında da gittikçe önemli bir yer işgal etmeye başlamıştır.

İstanbul'un 2012 yılında Avrupa Spor Başkenti sıfatını alması, 17. Akdeniz Oyunları'nın ve FIFA'nın ikinci büyük organizasyonu olan FIFA U20 Dünya Kupası'nın Türkiye'de gerçekleşmiş olması hatta İstanbul'un 2020 Olimpiyat Oyunları için aday şehir olması süreci dahi Türkiye'nin farkındalığı ve bilinirliği açısından faydalı olmuştur. Spor diplomasisi kapsamında sponsorluk faaliyetlerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Sponsorluk faaliyetlerinin ülkelerin tanıtımına katkı sağlayan en etkili ve hızlı yöntemlerden biri olduğu ifade edilebilir. Örneğin; Türk Hava Yolları (THY) yaptığı sponsorluk anlaşmaları ile Türkiye'nin aktif dış politika dinamosu olarak nitelendirilmektedir. (Türk Dış Politikası THY ile Güç Kazanıyor, çevrimiçi, http://kdk.gov.tr, 11.02.2017). THY'nin yaptığı sponsorluk anlaşmaları Türkiye'nin imajına etki eden çarpıcı spor diplomasisi örneği oluşturmaktadır. THY'nin önemli bir sponsorluğuTurkishAirlinesEuroleague ile yaptığı anlaşmadır. Avrupa'nın en önemli basketbol ligi olan ve Avrupa dışında 200 ülkeye yayınlanan Euroleague'in tarihinde ilk kez bir marka ile isim sponsorluğu anlaşması gerçekleştirmesi Türkiye'nin spor diplomasisi bağlamında oldukça dikkat çekicidir. 2012 yılında THY tarafından verilen rakamlara göre maçları takip eden yaklaşık 2 milyon kişi THY'nin adını duymuştur. (Turkish Airlines Euroleague ismini taşıyacak, www.sabah.com.tr, 26.02.2019).

Spor diplomasisi uygulamalarının istikrar ve süreklilik arz etmesi önemlidir. Bu nedenle, sporcuların her daim desteklenmesi gerekmektedir. İyi planlanmış bir Kültürel Diplomasinin spor ile hayata geçirilmesi uygulamanın başarı derecesini artırır. (Murray, 2011: 17). Spor diplomasisi çerçevesinde en çarpıcı örneklerden biri de Cagigal'ın söylediği şu sözlerdir: "*Ülkelerin bugün oynadıkları propaganda oyununda, spor, hem en büyük ilgiyi çeken, hem de dil duvarlarını aşarak başarılarını geniş kitlelere en kolay anlatan öğedir. Tek sözcük İngilizce*

bilmeyenler bile Beamon'un 8.90 uzun atlamasının ne anlama geldiğini bilirler. Bir ülkenin spordaki başarıları, artık, başka alanlardaki gelişmesinin de göstergesi sayılır duruma gelmiştir." (Akt: Kuter, 1998: 31). Verilen örnekler doğrultusunda spor diplomasisini başarılı kılan en önemli faktörlerden birisinin, kültürel sınırları ve politik çizgileri aşan bir şekilde hayata geçirilmesi olduğu söylenebilir.

3. BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ ÇERÇEVESİNDE SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ İMKÂN VE FIRSATLARI

3.1. Ortadoğu'da Kültürel Diplomasi

Kültürel Diplomasi, bir ülkenin uluslararası arenada kültürel kaynaklarını yurtdışında tanıtarak uluslararası çevreyi yönetme girişimidir. (Cull, 2008: 33). Bu kavram, 20. yüzyılda ortaya çıkmış olsa da aslında tarihteörneklerine rastlamak mümkündür. Yunanlıların İskenderiye'de kurdukları kütüphane ve Roma Cumhuriyeti'nin 'dostça' komşu Kralların oğullarını Roma'ya eğitim almaları için davet eden politikası, Kültürel Diplomasi uygulamaları örneklerindendir. Günümüzde ise bunun örnekleri British Council ve İtalyan Enstitüleri gibi kuruluşlardır. (Cull, 2008: 33).Kültürel Diplomasi kavramı ülkelerin kendi çıkarlarını gözeterek bilinçli bir şekilde kültürlerini ve bunun öğelerini farklı toplumlara sunmasıdır. (Yıldırım, 2014: 237). Kültürel Diplomasi'nin, en parlak dönemini Soğuk Savaş sırasında Amerika'nın kendini soyut dışavurumculuk ve modern edebiyatla ifade ettiği dönemde yaşadığı söylenebilir. Bu süre zarfında Amerikan Kültür Merkezleri İslâm dünyasının birçok başkentinde İskenderiye'den Halep'e kadar yayılmıştı. (Schneider, 2006: 192-193). Ortadoğu, kültürlerin kesiştiği bir konumunda olmasından dolayı tüm ülkeler için önemli arz eder. (Bostancı,2005:45). Kamu Diplomasisi tekniklerinin en önemlilerinden Kültürel

Diplomasi, yalnızca Batı ülkeleri tarafından değil, Ortadoğu ülkeleri tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. TürkiyeKamu Diplomasisi tekniklerinden Kültürel Diplomasi'yi etkin bir biçimde kullanan ülkelerdendir. Türkiye kuruluşu yeni olan Yunus Emre Enstitüsü (YEE) ve BaşbakanlıkKamu Diplomasisi Başkanlığı (KDK) gibi kurumlarla etkili çalışmalarda bulunmaktadır. Bu kurumlar, hızlı bir kurumsallaşma sürecine girerek Kültürel Diplomasi bağlamında önemli faaliyetlere imza atmışlardır. Yunus Emre Enstitüsü'nün kuruluş amacı resmi web sayfasında şu şekilde açıklanmıştır:

> *"Yunus Emre Vakfı; Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulmuş bir kamu vakfıdır.*
>
> *Yunus Emre Enstitüsü ise Vakfa bağlı bir kuruluş olarak bu Kanunun amaçlarını gerçekleştirmek üzere yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının yanı sıra ülkemizin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte, ayrıca bilimsel çalışmalara destek vermektedir."*(Çevrimiçi, http://www.yee.org.tr,07.08.2016).

Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye'nin yurt dışında kültürel tanıtımını yapmak amacıyla 2013 yılında yılda 400 faaliyetle, 2017'ye gelindiğinde ise yılda 870 faaliyetle dünya çapında bir kültür enstitüsü haline gelmiştir. Vakıf, faaliyetlerini Türkçe eğitimi ve kültür sanat alanında gerçekleştirmektedir (Ekşi, 2018: 333). Yunus Emre Enstitüsü yurt dışında yabancılara Türkçe öğretme amacıyla ilk olarak Saraybosna'da 45öğrenci ve 3 okutmanla yola çıkmış, 2017 yılına gelindiğinde toplamda 120 bin 531 kişiye Türkçe öğretmiştir (Ekşi, 2018: 333). Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezleri festivaller, yarışmalar, kulüpler, fuarlar, kurslar gibi etkinliklerle (Ekşi, 2018: 335), Türk kültürünü yabancılarla buluşturmuş, Türk kültürünü tanıtan organizasyonlar düzenlemiştir.

Kamu Diplomasisinin dış politikadaki etki alanı Soğuk Savaş süreciyle anlaşılmış ve başta İngiltere, Fransa, ABD olmak üzere birçok ülkede önemli kurumlar kurulmuştur. Modern anlamda bu kurumların kuruluşu 1965 yılını

bulmuştur (Ekşi, 2018: 309). Türkiye'de 30 Ocak 2010 tarihinde, 27478 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2010/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Kamu Diplomasi Kurumu kurulmuştur. Günümüzde, uluslararası toplumu etkilemenin ve yönlendirmenin bir aracı olarak resmi diplomasinin yanı sıra "Kamu Diplomasisi"nin ayrı bir önem kazandığına dikkat çekilen söz konusu genelgede, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ile uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditlerin,Kamu Diplomasisi konusunda görevli kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın işbirliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirdiği belirtilmiştir.(çevrimiçi, https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kurulus/7, 04.05.2016).Türkiye 'yumuşak güç' ün potansiyel gücünü fark etmiş ve bunu tarihi mirasa sahip olduğu Ortadoğu ve Balkanlar gibi toplumlarda etkin bir şekilde kullanmayı amaçlamıştır. Bu amaçla kurulan KDK, faaliyetlerini 'Üniversite Programları;Kamu Diplomasisi Panelleri, Dış Politika Tanıtım Programları, Dış Politika Çalıştayları, Gençlik Programları', 'Siyasal İletişim Faaliyetleri; Ülke Toplantıları, Akil İnsanlar Konferansları, Avrupa Toplantıları, Paneller, İstanbul Küresel Forumu', 'Medya Tanıtım Çalışmaları; Gazeteci Heyetleri Programı, Yabancı Basını Bilgilendirme ve Kültür ve Tanıtım Faaliyetleri' alanlarında toplamıştır. (Yıldırım, 2014: 294). Türkiye dil, edebiyat, sanat, televizyon, sinema, tarihi-mimari ve mutfak gibi Kültürel Diplomasi unsurlarını değerlendirerek ülkesini ve kültürünü tanıtma anlamında yol almıştır.

Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Kültür ve Turizm Bakanlığı Müşavirlikleri de Türkiye'nin tanıtımı için birçok çalışmalar yürütür. Bu çalışmaların özellikle Balkanlar ve Ortadoğu bölgesinde olumlu sonuçlar verdiği söylenebilir. Türkçe eğitimi başta olmak üzere, bu bölgelerde birçok kültürel etkinliler düzenlenmiş ve bu etkinliklere çok sayıda bölge insanı katılmıştır. (Mazlum, 2016:2).İngiliz Monocle Dergisi'nin her yıl yaptığı yumuşak güç araştırmasına göre, Türkiye 2010 yılında yirmi beşinci sıraya yerleşmiştir. 2012'de ise sıralamadaki yeri beş sıra birden yükselerek yirminci sıra olarak değişmiştir. Türkiye'nin sıralamada iki yılda hızlı ilerlemesi o dönem için bu alanlarda başarılı olduğunun göstergesi

olmuştur. Türk Hava Yolları'nın uçuş noktalarını artırması, Türk dizilerinin yurt dışına satılması ve bu ülkelerdeki izlenme oranlarının artması da Kültürel Diplomasinin gelişmesinde etkili olmuştur. (Purtaş, 2013: 11). Dizi sektörü Türkiye'nin en büyük atılım yaptığı Kültürel Diplomasi araçlarından biri olmuştur. 2001 yılında Türki Cumhuriyetlerle başlayan Türkiye'nin dizi ihracatı uluslararası pazarda ön plana çıkarak bu gün Ortadoğu, Körfez ülkeleri, Orta Asya ve Güney Amerika'daki birçok ülkede alıcı bulmaktadır. İhraç edildiği ülkelerde Türk dizileri önemli bir Kültürel Diplomasi aracı olarak Türkiye'nin imajı üzerinde olumlu bir etki sağlamaktadır ve Türkiye'nin tanıtımına katkı sağlamaktadır.2014 yılında dizi ihracatı sektörü dünyada yüzde 4,54'lük büyüme sergilerken bu oran Türkiye'de yüzde 20 olarak gerçekleşmiştir. (Türkiye'nin Dizi Film İhracatı 200 Milyon Dolar, çevrimiçi,http://kdk.gov.tr, 05.09.2016).

Ortadoğu'da Kültürel Diplomasi anlamında etkili girişimlerde bulunan bir diğer ülke de İsrail'dir. Filistin halkına yönelik yıllardır süren şiddet eylemleriyle dünya genelinde önemli bir kesim üzerinde olumsuz bir imaja sahip olmasına rağmen, İsrail, Kültürel Diplomasi bağlamında ülkesiyle alakalı iyi bir imaja sahip olmak, olumlu algı yaratmak adına girişimlerde bulunmaktadır.İsrail, kurulduğu ilk günden bu yanaKamu Diplomasisi çalışmalarına büyük önem vermiştir. Bunun en büyük nedeni İsrail'in bu güne kadar uyguladığı politikaları ve Arap-İsrail çatışmasını açıklama gereği duymasıdır. Bu çaba İsrail tarafında "*Hasbara*" olarak adlandırılmaktadır. İbranice bir kelime olan *Hasbara*, "açıklamak" anlamına gelmektedir. "*Hasbara*" İsrail Devleti'nin siyasetini savunmaya çabalayan iletişim girişimlerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Diğer taraftan *Hasbara* "İsrail yanlısı propaganda" olarak da açıklanır. *Hasbara*; İsrail ve onun eylemleri ile ilgili dünya kamuoyunda olumlu bilgi veya propaganda için yürütülenKamu Diplomasisi faaliyetlerini ve Halkla İlişkiler çabalarını ifade etmektedir (Special Spin Body gets Media on Message, Says Israel, çevrimiçi, http://www.theguardian.com, 2.12.2017). İsrail hükümeti ve onun destekçileri tarafından hükümet politikalarını olumlamak için kullanılan bu kelime esas olarak tam manasıylaKamu Diplomasisi faaliyetleri olarak karakterize olmuştur.

"*Hasbara*" zamanın imkânlarıyla birlikte kullanılan yöntemlerin çeşitlenmesiyle bu gün oldukça geniş bir alanda ve etkin olarak uygulanmaktadır. Bu anlamda İsrail adına Kültürel Diplomasi anlamında önemli bir oluşum da 'StandWithUs' grubudur. 'StandWithUs' Los Angeles merkezli kar amacı gütmeyen İsrail yanlısı eğitim-bilgilendirme ve müdafaa örgütüdür. Barışa giden yolun eğitim olduğuna inanan, kar amacı gütmeyen uluslararası bir organizasyon olarak kendisini tanımlayan 'StandWithUs' grubu, yıllık yaklaşık dokuz milyon dolar bütçeye sahiptir. (Guttman, Stand with Us Draws Line on İsrael, çevrimiçi, http://forward.com, 13.05.2016).İsrailDışişleri Bakanlığı'yla da yakın ilişkiler kuran 'StandWithUs' grubu zaman içinde önemli bir aktöre dönüşmüş ve bu doğrultuda da bütçesi sürekli büyümüştür. Bu bütçenin önemli bir kısmını da ABD'deki kampüslerde öğrenci faaliyetlerini finanse etmek için kullanmaktadır. (Manor, İsraeli Public Diplomacy Between Fusion and Confusion, çevrimiçi,http://uscpublicdiplomacy.org,24.07.2011).Bu girişim; öğrenciler aracılığıyla yabancı nüfus üzerinde "İsrail İmajını" yönetmeyi amaçlaması bakımından bir geleneksel Kamu Diplomasisi örneğidir.

Ortadoğu'da dikkat çeken bir diğer ülke de Tunus'tur. Film sektörü anlamında Tunus, bulunduğu bölge açısından ileri düzeydedir. Sektörün ülkedeki tarihine bakıldığında Kuzey Afrika kıtasındaki ilk uzun metrajlı filmin 1919 yılında Tunus'ta çekildiği görülmektedir. Tunus Arap ve Afrika ülkelerinden gelen filmlere öncelik veren Kartaca Film Festivaline 1966 yılından bu yana ev sahipliği yapmaktadır. (Carthage Film Festival, çevrimiçi, http://www.imdb.com, 01.04.2017). Yıllar içerisinde, Tunuslular tarafından Tunus'u "Akdeniz'in Hollywood'u" yapma düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra Tunus'ta dünya çapında ses getirmiş büyük yabancı filmler de çekilmiştir. Roman Polanski'nin Korsanları, Franco Zeffirelli'nin Nasıralı İsa filmi Tunus'ta çekilmiştir. George Lucas'ın Tunus'u ziyaretinde Tunus'taki doğal güzelliklerden ve otantik mimarisinden etkilenmesinin ardından Star Wars'un önemli sahneleri ve İndiana Jones da burada çekilmiştir. Bunların yanı sıra, Anthony Minghella'nın 9 Oscar ödüllü filmi İngiliz Hasta Filmi de burada çekilmiştir. Dünya sinema sektörüyle bu kadar iç içe olması Tunus'a önemli bir avantaj sağlamış, ülke kendi içinde de

sinema sektörüne büyük önem vermiştir. (Culture, çevrimiçi, http://www.promotunisia.com, 07.08.2014).Tunus, bu alanda önemli çalışmalara imza atarakKültürel Diplomasisine katkı sağlamıştır.

Kültürel Diplomasi bağlamında Körfez ülkeleri de bu konuda bir takım adımlar atmaktadır. Bu noktada en etkin Körfez ülkesinin Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) olduğu söylenebilir. Sahip olduğu kültürel ve coğrafi imkânlar ve bu imkânları etkin biçimde değerlendirmek adına yapılan yatırımlar, bu imkânların tanıtımı ve gelişimi adına gösterilen çabalarla Birleşik Arap Emirlikleri'nin Kültürel Diplomasi anlamında dünya çapında başarılı olduğu söylenebilir. Özellikle, Dubai şehrinin marka şehir imajıyla büyük bir atılım içerisinde olduğu görülmektedir. Turistler güvende hissedecekleri, ilgi çekici mekânların ve aktivitelerin olduğu, olumlu izlenimlere daha önceden sahip olunan yerlere gitmek isterler. (Henderson, 2006: 88). Dubai bu tanımlama da yer alan tüm özelliklere sahip bir şehir olarak önemli turizm şehirlerinden biri olmuştur. Dubai; ulaşım, konaklama, alışveriş gibi alanlardaki büyük atılım ve yatırım çabalarıyla bir turistik cazibe merkezidir. Aynı zamanda da, sahip olduğu sportif altyapı ile de çeşitli branşlarda birçok spor organizasyonuna ev sahipliği yapabilme kapasitesiyle dikkat çekici bir noktadadır. Dubai ekonomik istikrarıyla, hükümetin turizm politikalarıyla, ulaşım alt yapısıyla, otel imkânlarıyla ve 64 km sahilinde yapılan etkinlikleriyle - yelken, su kayağı, dalış, balık tutmak- ve de karasal etkinlikleriyle - çim ya da kumda oynanılan golf, kuş gözlemciliği, çöl gezileri, safariler, kum kayağı, deve yarışı, alışveriş fırsatlarıyla bir turizm diyarıdır. (Henderson, 2006: 92-93). Ayrıca, Dubai e-yönetim modeli ve onun yönlendirdiği, desteklediği serbest bölge alanları ile iş modeli, vergisiz bir ekonomi ile çok güçlü bir ekonomik yapıya sahiptir. Dubai internet şehri 15,000'den fazla bilgi işçisinin 700'den fazla teknoloji bazlı organizasyonda çalıştığı Orta Doğu'nun en büyük bilgi odaklı iş modellerinin olduğu bir şehirdir ve Dubai Slikon Vadisi teknoloji parklarının en iyi örneğidir (Singh, 2015: 51). Dünyanın geleceği için sunulan projelerin yanı sıra fikirlerin ve kültürlerin de sergilendiği Expo 2020'nin de Dubai'de gerçekleştirilecek olması Dubai'nin Kültürel Diplomasi anlamında en büyük başarıları arasında sayılabilir. Dubai bu

önemli ve büyük organizasyona ev sahipliği yapma imkânı elde etmesiyle, hem bu güne kadarki uyguladığıKamu Diplomasisi çalışmalarının sonucunu almış, hem de Kültürel Diplomasi anlamında geleceğe önemli bir yatırım yapmıştır denilebilir.

Abu Dabi'de New York Üniversitesinin bir kampüsü bulunmaktadır ve bu kampüste 100'den fazla ülkeden gelen 600 öğrenci eğitim görmektedir. Ohio merkezli Cleveland Klinik'in bir şubesi Abu Dabi'de açılmıştır ve burada çoğu Amerika'dan olmak üzere 200 den fazla doktor, 600 hemşire toplamda 2.500 personel istihdam edilmektedir. (Rung, New Approach Cultural Diplomacy, çevrimiçi,http://uscpublicdiplomacy.org, 07.03.2016). Ayrıca Saadiyat adasında da New York üniversitesinin yeni bir kampüsü bulunmaktadır ve bu kampüs New York, Abu Dabi ve Dünya mimarisinin bir örneği olarak tarif edilmektedir. (Saadiyat Island Campus, çevrimiçi,https://nyuad.nyu.edu, 05.11.2016).Bugün Dubai, uluslararası ticaret, turizm, kapalı kayak merkezi ve otelleri ile tanınır durumdadır. Birleşik Arap Emirlikleri, eğitim, tıp, sanat ve müzik gibi alanlara yaptığı büyük yatırımlarla Kültürel Diplomasi adına önemli atılımlar yapmaktadır.

3.2. Arap Kültürünün Öğeleri ve Özellikleri

Araplar, dil ve tarihe dayanan ortak bir kimlikle birbirlerine bağlıdır. Ancak, bir gezgin Fas'tan Mısır'a doğru gidecek olsa diyalekt, kaligrafi, tabiat, mimari, mutfak ve ekonomik aktivite biçimleri ile devamlı değişen manzaralara şahit olabilir. (Rogan, 2009: 11). Ortadoğu bölgesinin siyasi olarak çizilmiş Ortadoğu sınırı ile kültürel olarak çizilmiş Ortadoğu sınırları arasında önemli bir fark vardır; biri batı merkezli bir bakış açısını yansıtırken diğeri bölgeden bir bakışı yansıtmaktadır. (Özalp, 2011: 10,11). Ortadoğu bölgesi coğrafi bir bölge değildir. Siyasi açıdan Ortadoğu'nun kapsadığı ülkeler ise her dönem için bir tartışma konusu olmuştur. Bu kavram ile genel olarak; Arap ülkeleri (Arap yarım adası olarak tanımlanan bölge), Mısır'ın doğusundan Basra Körfezine ve bunlara ek olarak İran ve İsrail kastedilmektedir. Türkiye bazen Ortadoğu'nun parçası, kimi zaman da Avrupa'nın parçası olarak kabul edilmektedir. Afganistan, Pakistan, Hindistan, Bangladeş genellikle güney Asya ülkeleri olarak tarif edilir (Özalp,

2011: 10,11). Tezimizde üzerinde durulan "Arap" kavramı kültürel ve dilsel bir terimdir. Bu terim Arapça'yı birinci dilleri olarak konuşanlar anlamına gelir. Araplar, ulus-devlet noktasından bakıldığında Arap dünyası Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki 22 ülkeden oluşmaktadır[1].

Arap ülkeleri, 4000 kilometreyi aşan toprağı ve yaklaşık 325 milyon insanı kapsayan nüfusuyla dünyada nüfus artış oranı en yüksek seviyede olan ülkelerdir.(Akt: Albayrak, 2009: 3). Bu nüfusun büyük bir bölümü Kuzey Afrika'da yaşamaktadır. En az nüfus yoğunluğuna sahip Arap ülkeleri olan ve Körfez ülkeleri olarak bilinen Suudi Arabistan Krallığı, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Katar ve Bahreyn aynı zamanda en zengin Arap ülkeleri konumundadır. Bu ülkeler zenginlik ve nüfus arasındaki dengesizliği aşma noktasında yabancı iş gücüne güvenmektedir. Büyük petrol gelirleri sebebiyle sermaye fazlası bulunan Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri kalkınma planlarını gerçekleştirebilmek için vasıflı ve vasıfsız iş gücüne ihtiyaç duymaktadırlar.(Gül, Çevrimiçi, 2017: 106).Örneğin, Filipinli işçiler için Orta Doğu önemli bir iş merkezidir, 2009 yılında 669,042 Filipinli işçi Orta Doğu'ya çalışmak için gitmiştir. Suudi Arabistan Krallığı, Filipinli işçilerin en çok bulunduğu ülkedir. (Rodriguez, 2011: 48).Yabancı iş gücü noktasında Asyalı işçilerin yanı sıra bu ülkeler sahip oldukları yeraltı ve yerüstü zenginlikleri neticesinde "Batı" kültüründen insanları da topraklarında ağırlamaktadırlar ve bu durum kültürleri üzerinde belli oranda Batı etkisini de doğurmaktadır. 2015 yılında Gulf Business'in hazırladığı raporda, Batı ülkelerinden gelen Suudi Arabistan Krallığı ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde çalışan kişilerin ortalama yıllık geliri sırasıyla 171 bin ve 150 bin dolardır. (Suudi Arabistan ve B.A.E. Artık Vergi Cenneti Değil, çevrimiçi,http://www.ekonomidunya.com, 02.01.2018).Diğer ülkelerden gelen yabancı çalışanların Batı ülkelerinden gelenlerden daha az kazandığı da bilinmektedir.

[1]Cezayir, Bahreyn, Komor Adaları, Cibuti, Mısır, Irak, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Libya, Fas, Moritanya, Umman, Filistin, Katar, Suudi Arabistan, Somali, Sudan, Suriye, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen.

Arap dünyasında kültürel yaşam anlamında dikkat çeken bir diğer nokta; metre kare açısından büyüklüğü, kapsadığı ülke sayısının çokluğu ve yüksek nüfusuna rağmen Arap dünyasında kültürel açıdan bir homojenlik söz konusu olmasıdır. Bunun en büyük nedenlerinin başında Arapça dili gelmektedir.Dil, geçmişi bugüne ve geleceğe bağlayan bir araç olarak dayanıklılığı veya geçmişliği sayesinde geçmişe "yetki, meşruiyet ve doğruluk" bahşetmektedir. (Akt: Suleiman, 2003: 29). Bu bağlamda,Arapça sadece bir kültürel öğe olan 'dil' olmaktan çıkıp Arapça konuşan tüm halkların ortak kültürünü içine alan şemsiye görevi gören bir unsurdur. Kültür özelliklerinden sayılabilecek Arap dünyasının kültürlerini korumaları noktasındaki muhafazakâr tutumları da bu homojenliğin sebepleri arasındadır.Adonis, Arapların kültürel mirasının hiç değişmeden devam edeceğini düşünmenin yanlış olduğunu ifade eder; fakat aynı zamanda sürekliliğin statik unsurlarının genellikle değişimin dinamik unsurlarına egemen olduğunu savunur. Bu bağlamda da, muhafazakârlık ve gelenekselliğin artık birçok insanın ana özellikleri olarak ortaya çıktığını belirtir. (Boullata, 1988: 111). Arap kültürü açısından muhafazakârlık ve istikrar önemli kavramlardır. Bu kavramlar, Arap dünyası genelindeki kültürel homojenliğin korunması noktasında önemli katkı sağladığı gibi bazen de çelişkilerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Arap dünyası, tüm Arapça konuşan ülkeleri kapsayan bir terimdir. Bu terim ayrıca birçok tarihi çağrışımları, sosyokültürel özellikleri ve ortak beklentileri de içinde barındırmaktadır. (Al-Omari, 2008: 70). Birçok Arap milleti vardır dolayısıyla Arapların tek bir millet olduğu söylenemez. Ayrıca, Kuzey Afrika Berberîleri ve Endülüslüler gibi Arap olmayan fakat Arap kültürü içinde asimile olmuş ırklarda mevcuttur. (Özönder, 2000: 69). "Arap" kavramı dinsel bir ayrıştırmayı da içermez. Bugün Arapların %90'ı Müslüman olmasına rağmen Araplar, dünya Müslümanlarının %20'den daha azını oluşturur. Dünyada tahminen 1,2 milyar Müslüman nüfus yaşamaktadır. İslâm Ülkeleri Örgütü'nün 55 üyesi vardır. En büyük Müslüman nüfusa sahip ülkeler; Endonezya, Pakistan, Bangladeş, Hindistan, Türkiye, İran, Mısır, Nijerya ve Çin'dir. Bu ülkelerden sadece Mısır bir Arap ülkesidir. Kısaca çoğu Arap Müslüman'dır, ancak çoğu Müslüman Arap değildir. (Facts About Arabs And The Arab World,

çevrimiçi,http://www.adc.org, 04.03.2018). Bütün "Araplar" da Müslüman değildir. Hıristiyan Araplar da vardır. Bu bağlamda, Araplar Türkiye'nin halk yapısı ile benzerlik göstermektedir. Nasıl ki her Türk Müslüman değilse, her Arap da Müslüman değildir.

Rodinson, "Araplar kimlerdir" sorusuna şöyle cevap vermiştir: '*Arapçanın bir varyantını konuşur ve 7. yüzyıldan beri İslam dinine inanır, halkın kültürel ve tarihi mirasına sahip çıkarlar; Arap kimliğine, Arap olma bilincine sahiptirler.*' (Lapidus, 1982: 73). "Arap kültürü" kavramı resmi dili Arapça olan ülkelere (bunların bazılarında Arapça azınlık dili olmasına rağmen) atıfta bulunur. Arap olmanın anlamı Arapça konuşan dünyadan gelmiş olmaktır. (Who Are The Arabs Of Today, çevrimiçi,http://www.canadianarabcommunity.com, 12.02.2018).Araplar, Sami dili konuşan Samiler'dir ve beyaz ırka mensupturlar. Bazı uzmanlar Arap dünyasını ayrı bölgelere ayırırlar: Nil vadisi (Mısır ve Sudan), El Mağrib, El Arabi (Kuzey Batı Afrika bölgesi), Libya, Tunus, Cezayir, Fas, Moritanya, Bereketli Hilal (Irak, Kuveyt, Lübnan, Suriye, Filistin ve Ürdün), Arap Yarımadası (Irak, Ürdün, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Suudi Arabistan Krallığı, Umman ve Birleşik Arap Emirlikleri). Arap kültürü de üç ana bölüme ayrılmıştır: Kent kültürü (El- Hadar), kırsal kültür. (Er-Reef), bedevi kültürü (El-Badow). Arapların %2-3'ü bugün hala bedevidir. Mısır, Irak, Suriye, Yemen, Sudan ve Fas kırsal kültür olarak kabul edilir. (Arabic Culture, çevrimiçi,http://www.londonarabiccourses.co.uk, 15.05.2017). Yaygın bir anlayışa göre -tartışmalı da olsa- Suudi Arabistan Krallığı, Moritanya, Libya ve Ürdün bedevi kültürü olarak kabul edilir.

Arap kültürünün en temel özelliği Arapların bireyci değil kolektivist olmalarıdır. Bu özellik Arapların bireyin öncesine aile, kabile ve ülke gibi kavramları koyması özelliğini ortaya çıkarır ve bu özellik de onur, tavır, misafirperverlik gibi Arap değerlerinin temelinde yatan özelliktir. (Al-Omari, 2008: 32). Genel olarak bakıldığında Arapların değer, tutum ve davranış kalıplarının temelinde bu kolektivist özellik ve inançların yattığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Arap Kültürünün ana öğesi olan ve birleştirici unsur olan Arapça, Arap Kültürü öğelerinin başında gelir. "Arapça" dilinin birçok farklı yerel lehçesi vardır. Arap kültürü tanımlamasının içinde yer alan ülke ve toplulukların kendi lehçeleri vardır. Ancak, tüm bu farklı lehçeler, komşu ve uzaktaki farklı lehçelere sahip Arapça konuşan toplumlarla birbirlerini anlayabilirler. Kısaca standart bir Arapça ile neresi olursa olsun bütün Arapça konuşanlar birbiriyle iletişim kurabilirler. (Arabic Culture, çevrimiçi,http://www.canadianarabcommunity.com, 12.02.2018).En yaygın kullanılan ve tüm Arapça konuşanlar arasında en rahat anlaşılan lehçe Mısır lehçesidir. Bölge genelinde Mısır müziği ve filmleri Arap medyasında yer alır. Böylece, Arap dünyası bir bütün olarak ulusal farklılıkları aşan ortak kültür ve dilsel birlik duygusunu muhafaza etmektedir. Bölgedeki Arap kitlelerine hitap eden çok sayıda uydu istasyonları, medya lehçeler arasındaki farkı gidermek ve ortak bir dil unsurunun oluşmasını ve korunmasını sağlamakta en önemli araçtır. (Al-Omari, 2008: 74) (Arabic Culture, çevrimiçi,http://www.canadianarabcommunity.com, 12.02.2018). Aynı zamanda Arapça, Kur'an dilidir. Bu durum Arapça konuşan Müslüman toplumların bir taraftan dillerini geliştirmeye devam ederken diğer taraftan onu korumaları yükümlülüğünü onlara yüklemektedir. Bu bağlamda, Arap Dünyası genelinde, dilin resmi ve ticari düzeyde kullanımı, öğretimi ve Arap dilinin gelişimini denetlemek ve korumakla görevli birçok ulusal ve bölgesel kurum ve kuruluşlar vardır. (Al-Omari, 2008: 82). Bu durum, tüm Arap dünyasında Arapçanın lehçe farklılıklarına rağmen özünün ve özgünlüğünün muhafaza edilmesinde önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Bugün iki milyondan fazla Arapça konuşan nüfus Fas'ın Atlantik kıyılarından Arap Denizi'ne ve tüm Avrupa'ya paralel olarak Atlantik deniz kıyısından Urallara kadar uzanan bir bölgede yaşamaktadır.Hiçbir Avrupa milliyetçiliği bu derece geniş ve parçalı bir potansiyel yapı ortaya koyma iddiasında bulunmamıştır. (Kramer, 1993: 173). Arap milliyetçiliğinin başarısızlıklarının çok olduğunu iddia edenler olsa da evrensel geçerli varsayım Arapların iki temel ve birbirine bağlı bir düşünceyle birleşmiş olduklarını söyler. Bunlardan birincisi; aynı dili paylaştıkları ve aynı mirasa sahip olmaları nedeniyle

derin, kültürel bir birlikteliklerinin olması; ikincisi ise bu kültürel birliği, onu ekonomik ve politik bir birliğe dönüştürerek yerine getirmek için büyük bir özveri ile birleşmeleridir. (Omar, 1992: 24).Bugünkü Arap Ligi'nin oluşmasında ve varlığının devam ettirmesinde yine ortak dil birliği önemlidir. II.Dünya Savaşı sonucu kurulan organizasyonlardan biri olan Arap Birliği, savaş sırasında ortaya çıkan Arap birliği ve beraberliği fikrini İsrail'in yayılmacı politikalarına karşı ve de Arap milliyetçiliği düşüncesi ile birleştirmiş ve bu şekilde 1945 yılında kurulmuştur. (Dönmez, 2015: 173). Arap Birliği'nin amacı Arap ülkeleri arasındaki bağları güçlendirmek ve siyasi, kültürel, sağlık, ekonomik, yasal ve sosyal alanlarda gerçek işbirliği sağlamaktır. (Khan, 1979: 354). Arap kültürünün bir diğer öğesi de inanç yani İslâm'dır. Arap İmparatorluğu'nun ortaya çıkmasına yol açan ve Arapları yalnızca Arap yarımadasında değil aynı zamanda Asya'dan Atlantik Okyanusu'na birleştiren İslâm dinidir. (Al-Farsy, 1990: 28). Arapların tamamı Müslüman olmasa da tamamına yakını Müslüman'dır ve bu durum Arap davranış kalıpları, zihniyet ve görüşleri üzerinde ve dolayısıyla Arap kültürü üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Müslüman olsun olmasın bütün Araplar üzerinde İslâmi kültürün etkisi görülmektedir. Yeme-içme, giyim gibi kültürel öğeler üzerinde bu etki ciddi derecede hissedilir. (Al-Omari, 2008: 74). İslâm ve Araplar arasında benzersiz bir ilişki vardır; İslâmiyet'in kabul edilişinden yüzyıllar sonrasında bile Araplar bir halk olarak İslâm'ın aslını oluşturmuşlardır ve felsefe, ilahiyat, bilim, tıp, müzik, güzel sanatlar ve diğer disiplinlerde Arapların bıraktığı hemen hemen her şey İslâmi dönemin mirası olmuştur. (Kritzeck&Duga, 1963: 90).Arap kültürünün öne çıkan bir diğer öğesi de "aile" kavramıdır. Batıda aile dendiğinde anne baba ve çocuklar akla gelirken Arap kültürel coğrafyasında genel olarak aile daha farklı ve daha geniş bir anlam taşır. Burada aile denildiğinde; anne, baba ve çocuklar, akrabalar ve daha da ötesinde kabileler yani sülaleler akla gelmektedir. (Arab Family, çevrimiçi, http://www.canadianarabcommunity.com, 12.02.2018). Bu bakımdan Arap kültüründe aile politik açıdan daha büyük ve önemli bir yere sahiptir. Başka bir ifadeyle, bireyci yaklaşım toplumsal düzeyde Arap kültürüne henüz girebilmiş değildir.

Misafirperverlik, yemek kültürü, müzik, şiir ve giyim gibi alanlar da Arap kültürünün diğer öğelerindendir. Arap kültürel coğrafyasında bu öğeler arasında büyük ölçüde farklılık olmasa da dildekine benzer şekilde ülkeden ülkeye değişebilen küçük ayrıntılar mevcuttur. Bu küçük farklılıkların sebebi; her bir Arap ülkesinin, Arap olmayan komşu ülkesinin kültüründen etkilenmesidir. (Arabic Culture, çevrimiçi, http://www.canadianarabcommunity.com, 12.02.2018).Üç tek tanrılı dinin de beşiği olan Arap kültürel coğrafyasının kültürü izole değil kozmopolit bir kültürdür. Arap kültürü Yunan, Roma ve Antik dönemden, Yakın Doğudan, Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslâmiyet'ten, Perslerden, Türklerden ve Hindistan'dan ve son olarak Avrupa ve Amerika'dan belirli ölçülerde etkilenmiş ve birçok kültürün katkısıyla zenginleşmiştir. Örneğin, Suudi toplumu ve genel olarak Körfez ülkelerinde Batı petrol endüstrisinin etkisi, Lübnan ve Kuzey Afrika'da ki yoğun bir Fransız kültür etkisi görülmektedir. (Al-Omari, 2008: 78).Arap kültürünün zenginliği, kendi kültürel kimliğini kaybetmeden diğer kültürel etkileri içine alabilme yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Birçok Körfez ülkesinde gıda, mücevher ve mimarlık gibi geleneksel hayatın pek çok alanında, Hint ve Pers etkileri hissedilmektedir. Mısır gibi büyük bir medeniyet mirasçısı ülkede, sadece Afrika etkileri değil aynı zamanda Kahire'nin büyük cami ve saraylarında Türk etkileri de hissedilir. (Al-Omari, 2008: 78). Çeşitli kültürlerin Arap kültürel mozaiğinde; lehçelerde, mimaride, yemek kültüründe, sanat ve el sanatlarında, kıyafetlerde, müzikte ve hatta değerlerde önemli izler bıraktığını söylemek yanlış olmayacaktır.

3.3. Suudi Arabistan Krallığı

Küresel öneme sahip bir ülke olan Suudi Arabistan Krallığı bölge ve dünya sisteminde etkin bir ülke konumundadır. 20. yüzyılın başlarında Suudi nüfusu, bazı istisnalar hariç sınıfsız bir toplumdu; sadece Hicaz ve Necd kasabalarında orta sınıf olarak tanımlanabilecek küçük bir kısım tüccar ve ulema vardı. Halkın büyük bir kısmı kasabalı, kırsal göçebe ve çiftçiydi. (Abir, 1988: 3). Suudi Arabistan Krallığı'nın Abdulaziz El-Suud tarafından birleştirilmesi yeni Suudi

egemen bir sınıfının gücünü ve otoritesini sağlamlaştırdı; 1938'den beri gelişmekte olan Krallığın petrol endüstrisi ve II. Dünya savaşı sonrası modernleşme hareketleri yeni sınıflar ve nispeten sert sosyal yapılar oluşturdu. (Abir, 1988: 3). Abdülaziz El-Suud tarafından kurulan modern Suudi Arabistan Krallığı, tarih sahnesine ilk çıktığı emirlik günlerinden bu güne El-Suud ailesi tarafından yönetilmektedir. Modern ulus-devlet anlamında kuruluş tarihi olan 1932'den bugüne, sahip olduğu yer altı (petrol, doğalgaz) ve yerüstü (Mekke ve Medine) zenginlikleri ile hem bölgenin hem dünyanın en önemli ülkelerinden biri haline gelmiştir. Suudi Arabistan Krallığı'nın 2000 sonrası döneme kadar bölge dışı dünyayla (belli başlı başlıklarda ve ABD ile olan ilişkisi hariç) sınırlı ilişkiler geliştirdiği söylenebilir. 2000 sonrasında 11 Eylül saldırıları sonrasındaki değişim, dış baskılarla açıklanabileceği gibi bir önceki Kral Abdullah'ın, geniş yetkili veliaht olduğu dönemden itibaren ülkenin iç ve dış politikasında başlattığı dönüşümle de açıklanabilir. İç politikada yenilikçi adımlar, çok boyutlu bir dış politika, çok boyutlu bir ekonomik program bu yeni dönemin önemli değişimleri olmuştur. Krallıkla yönetilen bu tarz ülke sistemlerinde liderin yani tek başına Kral'ın değişmesi bile ülke iç ve dış politikasında belirgin bir vizyon farklılığını ortaya çıkarmaktadır.

3.3.1. Suudi Arabistan Krallığı'nın Siyasi Yapısı

Suudi Arabistan Krallığı, Emirlik günlerinden (1744) bugüne El-Suud ailesi tarafından yönetilmiştir. Suudi hanedanlığının başı aynı zamanda Suudi Arabistan Krallığı'nın da başıdır. Ülkenin siyasi yapısı açısından bu değişmez bir özellik ve hatta ülkenin var oluş özelliğidir. Öyle ki, Arap yarımadasındaki Suudi yönetim biçimi 18. yüzyıldan 1948'deki petrol ihracatı başlangıcına kadar büyük ölçüde değişmemiştir. (Niblock, 2006: 21). Suud ailesi dini liderlerle ittifak kurarak ve de kabile liderleriyle işbirliği yaparak bu bölgeye hükmetmiştir. (Niblock, 2006: 21). Şeriat, Suudi hukukunun çekirdeğini ve temelini oluştursa da, 1926'da İslâm hukukunu tamamlamak ve desteklemek için yeni "seküler" kanunlar kabul edilmiştir. (Al-Semmari, 2008: 92). Ulemanın dini otoriteyi kullanırken Kral'ın laik gücü kullandığı söylenebilir. Kral Abdulaziz El-Suud, Dış İşleri Bakanlığı

(1930), Maliye Bakanlığı (1932), Savunma Bakanlığı (1946), İç İşleri Bakanlığı (1951), İletişim, Eğitim ve Tarım Bakanlığı (1953)olmak üzere yeni bakanlıklar kurmuştur. Kral Abdulaziz dönemi sonrasında ise Ticaret Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı (1954) kurulmuştur. Ayrıca, devlet aygıtı genişledikçe, Krallıkta 1953 yılında Veliaht Prens Suud yönetiminde Bakanlar Kurulu oluşturulmuştur. Fakat bu kurul yasama ya da yürütme gücüne sahip değildir, sadece Kral'a öneri de bulunabilme yetkisine sahip olmuştur. (Al-Semmari, 2008: 92-93).1954 yılında Bakanlar Kurulu'nun Şura Konseyi karşısında gücünün artırılması yönünde bir karar alınmış ve bu doğrultuda Bakanlar Kurulu'na, Şura Konseyi'nden çıkan kararları onaylama ya da reddetme hakkı verilmiştir. (Twal, 2009: 71). Ülkede kararlar, Krallığın kurucusu olan Abdulaziz'in geniş soyu olan Kraliyet ailesi içinde oluşturulan Bakanlar Kurulu tarafından alınır. Bunun yanı sıra, ulemanın da dâhil olduğu Suudi toplumunun önemli üyeleri, kabile liderlerinin görüşleri ve önde gelen ticari ailelerin liderleri de bu aşamada söz sahibidir. Ülkedeki Prens sayısı 7000 civarında olsa da bu Prenslerin kurucu Kral Abdulaziz'e en yakın olan 200 kadarı ülke yönetiminde hâkim pozisyonlardadır. (The House of Saud: Rulers of Modern Saudi Arabia, çevrimiçi, http://peakoil.com, 11.04.2018).Suudi Arabistan'da Kral devlet başkanı olmasının yanı sıra aynı zamanda Başbakan'dır Bakanlar Kurulu'na başkanlık eder. Başbakan yardımcısını, bakanları, bakan yardımcılarını ve yüksek rütbeli yetkilileri atar. Bakanlar konseyini yasa tasarılarına veto etme, istifa ve azletme gibi durumlar onun onayından geçer. (Al-Farsy, 2004: 43). Şura konseyi üyelerini atayabilir ve azledebilir. Bölge emirlerini ve onların yardımcılarını atar ve azledebilir. Yüksek yargıç ve memurları atar ve onların hizmetlerini sonlandırır. Devletin kamu politikaları ile ilgili direktifler verir. Bütün askeri kuvvetlerin başkomutanıdır. Kral, acil durumlarda kamuda seferberlik, savaş ve Cihad ilan edebilir. (Twal, 2009: 71). Suudi Arabistan Krallığı'nda Kral mevkiinde olan El-Suud mensubu; eğer isterse son yıllarda da gözlemlendiği gibi kendi şahsi takdiriyle, bazı yetkilerini Veliaht Prense devredebilir.

Kral Abdulaziz kendisinden sonra Krallık'ın oğullarına geçmesini sağlayacak adımlar atmış, aile desteğini arkasına alarak oğlu Suud'u Veliaht Prens

olarak ilan etmiştir (Öztürk: 2016: 222). Abdulaziz'in vefatının ardından Kral olan Suud, babası tarafından Dış işleri Bakanı olarak atanan kardeşi Faysal'a ek olarak Başbakan Yardımcılığı görevini vermiştir. Ayrıca, Petrol ve Mineral Kaynaklar Bakanlığı (1960), Çalışma Bakanlığı ve Enformasyon Bakanlığı (1962) olmak üzere yeni bakanlıklar oluşturulmuştur. Bakanlıkların kendi aralarında ve yerel yönetimle olan ilişkilerinde yaşanan anlaşmazlıklar nedeniyle 1958 yılında yürürlüğe giren bir Kraliyet kararnamesi ile bakanlıkların yetki alanları çizilmiştir. (Öztürk: 2016: 229). Bakanlar Kurulu'nun yanı sıra Şura Konseyi, devletin ilk günlerinden bugüne varlığını sürdüren bir diğer organdır. (Al-Farsy: 1999: 48). Şura kavramı (istişare), Müslüman politik düşünceye ve İslâm'ın ilk günlerine kadar süren uygulamalara dayanmaktadır. Suudi bağlamında ise istişare süreci, 1927 yılında Hicaz bölgesinde oluşturulan Kral Abdulaziz El Suud (1926-53) altındaki sekiz kişilik Şura Konseyi'nin oluşturulmasıyla başlamış, daha sonra bu sayı 20'ye ulaşmıştır. (Dekmejian, 1998: 205). 1956'da ise Kral Suud bin Abdulaziz El-Suud (1953-64) üye sayısını 25'e çıkarmıştır. Kral Abdulaziz için danışma bütün durumlar için uygulanabilecek bir metottu; hâkimleri, yöneticileri, askeri personeli, ekonomi uzmanlarını çağırır, onlarla görevlerini nasıl yerine getireceklerini tartışırdı. (Al-Kilani, 2001: 126). Kral ve hükümete danışmanlık hizmeti sunmak için kurulan bu yapının bazı prensipleri Kral Abdulaziz dönemi sırasında ortaya konmuştur. İlk dönemlerdeki Şura Meclisinde; kabile reisleri, yerel meclisler, danışma organları, Kral danışmanları, uzman komiteler, bilirkişiler, ileri gelenler gibi çeşitli isimler yer almıştır. (Twal, 2009: 79-80).

Kral Fahd yönetimi altında gerçekleşen 1992-1993 yönetim reformu döneminde, Şura Konseyi tekrar elden geçirilmiştir. 60 üyeden oluşan Riyad merkezli konseyin üyeleri yerli, Suudi uyruklu, otuz yaş ve üzeri, iyi itibarlı ve iyi eğitimli olmaları şartı konulmuştur. (Kritzalis, 1992: 830).Şura Konseyi üyelerinin, ülkedeki bilim adamları, din adamları ve uzmanları arasından olması ve Kral tarafından seçilmesi ibaresi de kurallar arasına eklenmiştir. Güncel Şura Konseyi İslâmi çalışmalar ve insan hakları, sosyal çalışmalar, yönetim, kültürel çalışmalar, iletişim ve kamu hizmetleri, güvenlik çalışmaları, eğitim ve araştırma çalışmaları, dış ilişkiler, kadın hakları gibi konuları da kapsayan farklı

komitelerden oluşan bir görünüme kavuşmuştur. (Twal, 2009: 80).Ayrıca, günümüzde Şura Konseyi genel ekonomik ve sosyal gelişmelerin tartışıldığı bir görünümdedir.

Suudi yönetimi ülkeyi yönetebilmek için topraklarını 13 bölgeye ayırmıştır. Her bir bölgenin başında Kral tarafından atanmış ya bir Prens ya da köklü bir aileden gelen üst düzey yetkili bulunmaktadır. Suudi Arabistan Krallığı Riyad, Mekke, Medine, Kasim, Doğu Bölgesi, Asir, Tebuk, Hail, Kuzey sınır bölgesi, Cizan, Necran, El-Baha ve son olarak Hufuf olmak üzere 13 idari bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler Riyad'daki merkezi yönetimin bir anlamda tezahürleridir. (Twal, 2009:83-84).Suudi Arabistan Krallığı'nda kültür politikaları noktasında görevli olan kurumlara ve bunların işleyişine bakıldığında ilk akla gelen kurum Kültür ve Enformasyon Bakanlığıdır. Enformasyon bakanlığı 1962'de kurulmuştur. 2003 yılında "kültür" sorumluluğu da bu bakanlığın bünyesine eklenmiştir. Kral Fahd Kültür Merkezi, Folklor İdaresi, Kültür ve Sanat Derneği, Suudi Kültürel Etkinlikler Genel İdaresi, Edebiyat Kulüpleri ve Edebiyat Kulüpleri Genel İdaresi bu bakanlığa bağlı organlardır. Kültür ve Enformasyon Bakanlığı ayrıca kültürel ilişkiler genel idaresinin faaliyetlerini de desteklemektedir. Kültür ve Enformasyon Bakanlığı Krallığın televizyon yayıncılığı, radyo yayıncılığı, basın ve basılı materyalin yayınlanması gibi faaliyetlerden de sorumludur. (Ministry of Culture an Information, çevrimiçi, http://www.saudinf.com, 18.08.2017).Bakanlığın ülke dışında da bazı bilim merkezleri mevcuttur. Örneğin, Londra'da ve Tunus'ta ki Suudi Arabistan Krallığı Bilgi Merkezleri; kütüphanesi, konferans odası gibi olanaklarıyla ilgilenenlerin hizmetindedir. 17 Nisan 2000'de Suudi Arabistan Krallığı'nda ülkenin çok yönlü gelişimini ve ulusal ekonominin çeşitlendirilmesini sağlamak amacıyla turizm yüksek komisyonu kurulmuştur. (Twal, 2009: 253).Kültürel Diplomasi noktasında Suudi Arabistan Krallığı'nda etkili olabilecek bir diğer kurum olan Turizm ve Eski Eserler Suudi Komisyonu (SCTA), kurulduğu günden bu günkü şeklini alana kadar çeşitli aşamalardan geçmiş ve Krallık'ta turizm sektöründen sorumlu ilk devlet kurumu haline gelmiştir.

Turizm ve Eski Eserler Suudi Komisyonunun turizm sektörünün rolünün Krallık'ın prestiji ve konumu ile uyumlu olması yönünde faaliyetlerini gerçekleştirme yönünde hareket etmesi gerekmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'nın turizm anlamında bir çokimkâna sahip olmasına rağmen bu imkânları etkin bir biçimde kullanamamaktadır. Kültürel Diplomasinin devlet eliyle yürütüldüğü gözlenen Suudi Arabistan Krallığı'nda turizm sektörünün vizyonu ülkenin ahlaki, sosyal ve medeniyet boyutlarına dayanmaktadır ve ülke turizmi İslâmi değerler zemininde ele almaktadır. (Vision And Mission, çevrimiçi, http://www.scta.gov.sa, 04.02.2017).Kültürel Diplomasi oluşturulması noktasındaki araçlardan diğerleri de Suudi Arabistan Kültür ve Enformasyon Bakanlığıdır. Suudi Arabistan Krallığı Büyükelçilikleri ve Kültür Ataşeliklerinin organizasyonlarıyla farklı ülkelerde Suudi Arabistan Krallığı'nın kültürel tanıtımına yönelik etkinlikler düzenlemektedir. Kültür Ataşelikleri Suudi Arabistan KrallığıKültürel Diplomasisine katkı sağlayacak kültürel ve akademik etkinlikler düzenlemeyi, ev sahibi ülkelerle kültürel ve akademik değişim programlarını etkin hale getirmeyi, ilişkileri güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Ülke siyasetinde bir diğer önemli nokta ulemanın durumudur. Ülkede ulemanın önemi, Suudi toplumunda İslâm dininin merkezi rolünden gelmektedir. Ülkede İslâm, dinin ya da inancın ötesindedir ve bir yaşam tarzıdır. Buna paralel olarak da ulemanın etkisi toplum üzerinde yaygındır. Suudi Arabistan Krallığı'nda ulema tarihsel olarak Şeyh ailesi liderliğinde olmuştur. Alü'ş-Şeyh yani Şeyh ailesi Muhammed bin Abdulvahhab'ın torunlarıdır. Vahhabilik, Hanbeli ekolünden doğmuş, Muhammed bin Abdulvahhab (1703-1792) tarafından Orta Arabistan'ın Necd bölgesinde başlatılmıştır. (Bodur, 2003: 7). Muhammed bin Abdulvahhab ilim yolculuğuna Hicaz'da başlamış, hac için Mekke'ye gitmiş, ardından dört yıl Medine'de kalmış; İbn-i Teymiye'nin düşüncelerinden etkilenmiş ve daha sonra Basra'ya geçmiştir. Basralı din adamlarıyla yaptığı müzakerelerde tepkileri üzerine çekmiş ve oradan da ayrılmak zorunda kalmıştır.(Büyükkara, 2010: 22). Daha sonra kendi memleketi olan Uyeyne'ye dönmüş, Emirin kendisini desteklemesiyle fikirlerini yayma olanağı bulmuştur. Ancak, siyasi nedenlerden dolayı fazla kalamamış, Riyad'daki Diriye kasabasına

yerleşmiş ve Muhammed bin Suud'a sığınmıştır. (Büyükkara, 2010: 23). Muhammed bin Suud ona fikirlerini yaymak için her türlü yardımı yapacağı sözünü vermiştir. (Büyükkara, 2010: 23). İslâmiyet'e peygamber sünneti dışında sonradan girmiş her türlü şeyi bidat sayan Abdulvahhab, ilk dönem Müslümanlığını "altın çağ" olarak görmüştür (Bodur, 2003: 7). Muhammed bin Abdulvahhab'ı politik bir hareket başlatmaktan ziyade insanları "tevhid" inancına çağıran ve deMüslüman toplumun birleşmesini amaçlayan bir mezhep olarak değerlendirenler vardır. (Long, 2009: 341). Vahhabiliğin bu çağrısı ayrı ayrı yaşayan Arap kabilelerini birleştirmek ve kendi hükümranlığı kurmak isteyen Suud ailesi için bir fırsat olmuştur. Vahhabi-Suudi ittifakı Osmanlı Devleti'ndeki diğer ayaklanmalarla karşılaştırıldığında "dini" karakteriyle ortaya çıkmış ve de halifeliğe karşı tehdit unsuru olmuştur. (Öztürk, 2016: 209). Bu ittifak 1744-1818'de Diriye Emirliği'ni, 1824-1891'de de Necd Emirliği'ni kurmuştur. (Öztürk, 2016: 209). Bölgenin çöllerle kaplı olması ve bu nedenle Osmanlı'nın bu bölgede hâkimiyetinin sınırlı kalması ve artan nüfusla beraber yerleşik hayattaki çiftçi, tüccarlar- ve göçebe kabilelerle bedeviler arasında yaşanan mücadele Suudi-Vahhabi koalisyonunun bu bölgeyi idare altına alma sürecini hızlandırmıştır. (Öztürk, 2016: 210). Bu birliktelik Suudi Arabistan Krallığı'nın kuruluşundan bu yana devam etmiştir ve bugün Şeyh ailesi olarak bilinen aile Muhammed bin Abdulvahhab'ın torunlarıdır. Şeyh ailesi Suudi ailesinden sonra ülkede en önemli ailedir. Bu prestijyaklaşık 270 yıl önce gerçekleşen ve bu güne kadar devam eden ve iki aile arasındaki işbirliğine ve güç paylaşımına dayanmaktadır. Şeyh ailesi günümüzde de ülkedeki en önemli ve etkin dini başvuru kaynağıdır ve bunun yanı sıra da evlilikler yoluyla da El-Suud ailesi ile yakından akrabalık bağları mevcuttur.

Kurucu Kral Abdulaziz'den sonra tahta geçen Suud döneminde petrol gelirleri artmasına rağmen, Kraliyet ailesinin harcamaları, lüks sarayların inşası, bedevilere dağıtılan paralar ekonomide kriz yaratmış, 1953 yılında 200 milyon dolar olan dış borç 1958 yılında 480 milyon dolara çıkmıştır. (Akt: Öztürk, 2016: 230-231). Kral Suud'un politikaları nedeniyle bölgede yalnızlaşan devlet; Mart 1958 yılında Kral'ın kardeşlerinin toplanıp aldıkları bir karar ile Suud'un sadece

Kral olarak devletin başında kalmasına ve yönetimin Faysal'a bırakılmasına salık vermiştir. (Öztürk, 2016: 232). Suud bin Abdülaziz'in ardından tahta geçen Kral Faysal (1964-1975) ekonomik, teknolojik ve bürokratik ilerlemeyi tercih eden bir modernist olarak tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra Kral Faysal, politik ve dini açıdan da muhafazakâr tavırlarıyla tanınmaktadır. Bu anlamda Kral Faysal, 1970 yıllarda ülkesinde hızlı bir ekonomik ve bürokratik gelişmeye ön ayak olmuştur ve halkının gönlünde taht kurmuştur.

Kral Faysal'ın yönetime geçtiğinde küçük ya da büyük birçok konuda dünya liderleriyle etkileşime geçmişti. (Kechichian, 2008: 106). Kral Faysal'a göre, önemli olan yönetici ve yönetilen arasındaki refah, ilerleme ve yararlı girişimler konusunda karşılıklı ilişkiydi (Kechichian, 2008: 106). Kızların okula gitmeleri için adımlar atan Faysal ulemanın tepkisine rağmen bu yolda ilerlemiş ve daha sonra ulemayı yanına çekmeyi başarmıştır. (Abir, 1988: 38). Kral Faysal; "*Sevsek de sevmesek de modern dünyaya katılmalıyız ve orada saygın bir yere sahip olmalıyız*" diyen bir lider olmuştur. (Al-Semmari, 2008: 393). Kral Faysal, baba bir kardeşleri olan Fahd, Sultan ve Salman kardeşlere önemli görevler vererek, daha sonra "Sudeyri Yedilisi" olarak anılacak bu kardeşlerin yükselmesi için yolu açmıştır (Öztürk, 2016: 238). Halid Kral olduğu dönemde (1975-1982), Fahd bin Abdulaziz Veliaht Prens ve başbakan yardımcısı olmuştur; Halid kardeşleriyle hareket etmiş, karar alma süreçlerinde sınırlı da olsa kabinedeki bakanların ve yerel valilerin görüşlerine yer vermiştir. (Öztürk, 2016: 239). Kral Halid döneminde Fahd gücünü artırmış, fiili olarak devleti yönetir duruma gelmiştir ve böylece Sudeyri Kardeşler Krallık'ın idaresini ele geçirmişlerdir. (Öztürk, 2016: 239).

Kral Halid'in ölümüyle tahta geçen Kral Fahd (1982-2005), daha önce önemli bakanlıklar yapmış – Eğitim Bakanlığı (1953), İç İşleri bakanlığı (1963), tecrübeli, iyi eğitim almış bir yöneticiydi. (Rashid&Shaheen, 1987: 67). Kral Fahd'in en belirgin politikası 1980'lerden itibaren Kraliyet ailesinin genç üyelerini ve yönetici sınıfının çocuklarını çoğunlukla kamu hizmeti, il yönetimi ve silahlı ve güvenlik güçleri gibi önemli pozisyonlara getirmesidir. (Abir, 1988:

184). Bununla beraber Kral Fahd "Suudi-Vahhabi" teokrasinin koruyucusu olmuştur, kendi ise ideal İslâmyöneticisi olmak için çaba sarf etmiştir. (Abir, 1988: 193). Fahd ülkesinde önemli bir sanayi gelişimi başlatan yetenekli bir yönetici olarak tasvir edilmiştir ve birçok kişi tarafından ülkesinin "modernleştirici babası" olarak kabul edilmiştir.

2005 yılında tahta çıkan Kral Abdullah ise reformcu bir Kral olarak tanınmaktadır. Henüz Kral olmadan Suudi reformist, entelektüel, iş adamı ve hatta Kraliyet ailesinden gelen reform isteklerine kulak vermiş, onlarla bu konularda diyalog ve tartışma süreçlerine girmiştir. (Raphaeli, 2005: 517). Batı tarafından en çok eleştirilen konulardan biri olan "kadın hakları" konusunda da önemli adımlar atan Kral Abdullah'ın, Şura Konseyine 30 kadını ataması, tarihinde ilk kez kadınların olimpiyatlara katılmasına izin vermesi, yine ilk kez bir kadının Eğitim Bakan Yardımcısı olarak ataması bu dönemde yaşanan önemli gelişmelerdir.(Saudi Women, çevrimiçi, http://www.bbc.com, shtml; Suudi Kadın Olimpiyatlarda, çevrimiçi, http://www.internethaber.com, 09.09.2017).İslam âlimlerinin dini gerekçeler nedeniyle kadınların araba kullanmasını yasaklamasını yasakladığı Suudi Arabistan'da Kral Salman bin Abdülaziz El Suud'un 2017'de imzaladığı bir kararnameyle kadınlara tanınan araç kullanma izni 24.06.2018'de yürürlüğe girmiştir. (Suudi Arabistanlı kadınlar ilk kez trafiğe çıktı, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 25.06.2018).Belediye seçimleri ilk olarak, Suudi Arabistan Krallığı tarihine geçecek şekilde 2005 yılının Şubat ayında yapılmıştır. Bu seçimler ülke rejiminin modernizasyonu anlamında önemli bir adımı temsil etmiştir. Bu seçimlerde sadece erkek seçmenler oy kullanmış ardından alınan bir kararla bir sonraki seçimlerde kadınların da oy kullanacağı açıklanmıştır. Ancak 29 Eylül 2011 tarihinde yeniden düzenlenen bir sonraki seçimlerde bu vaat gerçekleştirilmemiştir. 2015 yerel seçimlerinde Kral Abdullah hayatta olmamasına rağmen kadınlara ülke tarihinde ilk defa seçme ve de seçilme hakkı tanınmıştır. (Suudi Seçmen Kadın, çevrimiçi,http://www.bbc.com, 07.11.2016).

Suudi Kraliyet ailesi içerisinde ciddi güç odakları mevcuttur ve bunlar arasında en çok öne çıkan grup Sudeyri grubudur. Erkek egemen anlayışı ile

yönetilen devlette aslında bu durum kadınların soyunun da çok önemli olduğunun göstergesidir. Kral Abdulaziz'in Ahmed bin Muhammed Sudeyri'nin kızı Hassa ile evlenmesi ve bu ailenin desteğini alması Sudeyri'lerin aileye girmesine ve daha sonra da devlet yönetiminde önemli yerlere gelmelerine sebep olmuştur. (Suudi Arabistan'da Yeniden Sudeyri Dönemi, çevrimiçi,http://www.ydh.com.tr, 02.07.2017). Kral Abdullah'ın ölümü ile birlikte 23 Ocak 2015 tarihinde Kral olan Salman bin Abdulaziz'in ilk yaptığı icraatlardan biri veliaht Prens yardımcılığı görevine yine bir Sudeyri üyesi olan merhum Veliaht Prens Nayef'in oğlu, anneannesi bir Sudeyri olan Muhammed bin Nayef bin Abdülaziz'i getirmek olmuştur. (Suudi Arabistan'da Yeniden Sudeyri Dönemi, çevrimiçi, http://www.ydh.com.tr,02.07.2017).Kral Salman bin Abdülaziz kurucu Kral Abdülaziz'in hala hayatta olan oğulları olmasına rağmen torun Muhammed bin Nayef bin Abdülaziz'i yardımcı veliaht atayarak "Krallık'ın kardeşten kardeşe geçmesi" kuralını bozmuştur. Suudi Arabistan Krallığı'nda Prens Muhammed bin Nayef'in yardımcı veliaht seçilmesi ile Krallığın üçüncü nesle geçmesinin önü açılmıştır.

Ülkenin yeni Kral'ı Salman bin Abdulaziz döneminde veraset ile ilgili köklü değişim adımlarının atıldığı görülmektedir. Kral Salman veraset sisteminin kardeşten kardeşe geçme özelliğini kaldırarak ilk olarak veliaht prensliğe 56 yaşındaki yeğeni Muhammed bin Nayef'i atamıştır ve ardından yardımcı veliaht prensliğe de oğlu Muhammed'i seçmiştir. (Lightner, Omran, Rivas, Saudi Arabia's Royal Family, çevrimiçi,http://graphics.wsj.com, 04.01.2018).Fakat daha sonra Kral Salman devrim niteliğinde bir kararnameyle Veliaht Prens Muhammed bin Nayef yerine 31 yaşındaki oğlu Muhammed bin Salman'ı yeni veliaht olarak atamış; başbakan ve iç işleri bakanı olan Nayef görevlerinden alınmıştır. (Suudi Arabistan'da Veliaht Prens Değişti, çevrimiçi,https://www.ntv.com.tr, 04.01.2018). Veliaht Prens Muhammed henüz veliahtken ülke yönetiminde çok hızlı ilerlemiş ve 29 yaşında dünyanın en genç savunma bakanı olmuştur. (Muhammed bin Salman Kimdir?, çevrimiçi, http://www.bbc.com, 11.12.2017).

Ülkesinde örnek lider olarak gösterilen Muhammed bin Salman ekonomide petrol bağımlılığından kurtulmak için Nisan 2016'da yeni reformları açıklamıştır. "Vizyon 2030" olarak bilinen bu reform paketinin içinde özelleştirmeler, teşviklerin düşürülmesi, dünyanın en büyük petrol şirketi olan ARAMCO'nun bir bölümün satılması ve 2 trilyon dolarlık bir servet fonu yer almaktadır. (Suudilerden Dengeleri Değiştirecek Vizyon 2030 Hamlesi, çevrimiçi,https://www.dunya.com,11.12.2017). Veliaht Prens'in gücünü sağlamlaştırmak adına "yolsuzluklarla savaşı", "Tüm dinlere açık bir ılımlı İslâm ülkesi olacağız" şeklindeki "ılımlı İslâm" açıklamaları ve Şeyh ailesinin desteğini alması içeri de ve dışarı da koalisyon oluşturma çabası olarak okunabilir. (Köse ve Erboğa, 5 Soruyla Suudi Arabistan'daki İktidar Oyunları, çevrimiçi,http://www.milliakil.com, 5.01.2018). Veliaht Prens Muhammed bin Salman 2030 vizyon politikasını şu şekilde ifade etmiştir: "Vizyonumuz, küresel bir yatırım merkezi olma kararlılığımızdır. Ulusumuz ekonomimizi canlandırmaya ve gelirlerimizi çeşitlendirmeye çalışacağımız güçlü yatırım yeteneklerine sahiptir. Amacımız, Suudi Arabistan Krallığı'nın eşsiz konumunu üç kıtayı, Asya, Avrupa ve Afrika'yı birbirine bağlayan küresel bir merkeze dönüştürmektedir." (çevrimiçi, http://vision2030.gov.sa, 23.02.2018).Kral Abdullah'ın ölümüyle kendini ön safhalarda bulan Veliaht Prens Muhammed yeni nesil Kraliyet ailesi üyesi olarak nitelendirilmektedir. Veliaht Prens Muhammed dış politika da etkin bir şekilde rol almakta, ABD ile ilişkilerini Suriye, İran ve İsrail gibi ülkeler üzerinden "ortak politikalar" geliştirerek devam ettirmektedir.

3.3.2. Suudi Arabistan Krallığı'nın Dış Politikası

Suudi Arabistan Krallığı, bugün itibariyle hem bölge politikasında hem de petrol politikasında istikrar odaklı olmayı amaçlamaktadır. Suudi Arabistan Krallığı, dış politikasında belirleyici olan değişmez faktörler öne çıkmaktadır. Suudi Arabistan Krallığı, dış politikasını Körfez Bölgesi, İslâm Bölgesi, Arap

Dünyası ve son olarak da uluslararası olarak dört farklı başlıkta değerlendirmek gerekir. Bu dört farklı başlık bağlamında, Suudi Arabistan Krallığı dış politikasında beş unsur öne çıkmaktadır. Öne çıkan bu unsurlar sırasıyla; Körfez Ülkeleri ile politik ve ekonomik birliği sağlamak, bölgesel istikrar ve güvenlik - bu bağlamda ABD ile ilişkiler-, dini unsurlar - kendi benimsediği İslâmi hayatı bölge ve dünya genelinde korumak-, Arap Davalarına bağlılık - bu bağlamda Arap ve İslâm ülkelerine istikrar ve ya destek amaçlı maddi yardımlarda bulunmak, beşinci unsur olarak ise petrol ve dış ekonomik ilişkiler - bu bağlamda da ulusal ekonomik refahı muhafaza etmek- olarak tanımlanabilir.(Twal, 2009:132).

Körfez Ülkeleri ile politik ve ekonomik birliği sağlamak ve bölgesel istikrar ve güvenlik, ABD ile ilişkiler birlikte değerlendirilebilir. Kurulduğu günden bu güne Suudi Arabistan Krallığı kabile ilişkileri, tarihi bağlar gibi daha birçok sebeple bu bölgeyi en önemli dış politika bölgesi olarak değerlendirmiştir. Bu faktörlerin bir sonucu olarak 1981'de Körfez İşbirliği Konseyi kurulmuştur. Bu Konseyin temel hedefleri tüzüklerinin 4. Maddesinde şu şekilde yer almıştır: "*İşbirliği Konseyi'nin temel hedefleri şunlardır… Üye devletlerin aralarında birliği sağlamak için tüm alanlarda koordinasyonu, entegrasyonu ve karşılıklı bağlantıyı sağlamak; çeşitli alanlarda insanlar arasındaki ilişkileri, bağlantıları ve işbirliğini güçlendirmek ve derinleştirmek; benzer düzenlemeleri ekonomi ve mali işler, ticaret, gümrük, eğitim ve kültür alanlarında formüle etmek…*" (Primarly Law, çevrimiçi,http://www.gcc-sg.org,11.01.2018).

Körfez İşbirliği Konseyi'nin amacı; bölgenin güvenlik ve istikrarını sağlamak, Körfez Ülkelerinin kendi güvenliklerini ve bağımsızlıklarını savunmaktır. (Twal, 2009: 132). Körfezdeki Sünni yönetimler arasında en etkin ve en önemli askeri güce sahip ülke konumunda olan Suudi Arabistan Krallığı, Sünni İslâm'ın da bölgedeki en önemli güç merkezi durumundadır. Bu tutumu Suudi Arabistan Krallığı'nın iç istikrar ve ülke güvenliği noktasında da çok önemli bir unsurdur. (Öztürkler, 2012: 78).Suudi Arabistan Krallığı, dış politikasının ikinci unsuru olarak değerlendirilen bölgesel istikrar ve güvenlik unsuru, Körfez Ülkeleri ile her alanda eşgüdüm içinde olmak birebir bağlantılıdır.

Bu unsur dâhilinde kastedilen Körfez bölgesi ve genelde Orta Doğu bölgesidir. Ancak Suudi Arabistan Krallığı için hinterlandı konumunda olan ve gerçekçi politik etki bağlamında Körfez'deki istikrar ve dolayısıyla KİK ile ilişkiler öncelikli konumdadır. Bu durumun politik, ekonomik, toplumsal birçok boyutu vardır. Körfez ülkeleri değerlendirildiğinde demografik, ekonomik, siyasi, ideolojik ve askeri olarak Suudi Arabistan Krallığı bu bölgedeki ülkelere göre öne çıkmaktadır ve buradan hareketle Suudi Arabistan Krallığı'nın ABD'den sonra bölgede istikrar sağlama noktasında en önemli ülke olduğu gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekir. Uzun yıllardır Suudi Arabistan, ABD'nin bu bölgedeki en önemli müttefiki olarak öne çıkmaktadır. Her ne kadar 11 Eylül sonrasında ikili ilişkilerde zedelenme yaşanmış olsa da müttefiklik durumunun bugün de devam ettiği görülmektedir. (Niblock, 2006:112).

Suudi Arabistan Krallığı belirli bölgesel kuruluşlarla dış politikasındaki dini duyarlılıkları, İslâmi bakış açısını sistematikleştirmiştir. Bunların başında da İslâm Konferansı Örgütü gelmektedir. Bu örgütün sekretaryası, genel merkezi de Suudi Arabistan Krallığı'ndadır. Suudi Arabistan Krallığı kurulduğu günden bu güne İslâm dünyasının sorunlarına kaynaklarını ayırmıştır. Bu doğrultuda diğer ülkelerle birlikte 1962'de İslâm Dünyası Ligi, 1969'da da İslâm Konferansı Teşkilatı kurulmuştur. İslâm Konferansı Örgütü; İslâmi dayanışma, İslâmi ülkeler arasında ekonomik işbirliği için yeni politikalar üretmek, İslâmi dünyayı dışarıdan gelen kültürel ve entelektüel istilaya karşı korumak, İslâm Konferansı Teşkilatını ve onun aktivitelerini geliştirmek ve güçlendirmek gibi amaçlar gütmektedir. (Twal, 2009: 134-135). Suudi Arabistan Krallığı dış politikasında din unsurunu öne çıkaran bir diğer enstrüman da şüphesiz Hac'dır. Suudi Arabistan Krallığı bu vasıtayla birçok Müslüman ülke ile çeşitli seviyelerde ilişki kurmaktadır. Suudi Arabistan Krallığı Hacca en yüksek önceliği vermektedir. (Axelgard, 2001: 172).Bunun göstergelerinden biri de Kral Fahd'ın 26 Ekim 1986'da "majesteleri" olan resmi unvanını "Hadimu'l Haremeyn" (Mekke ve Medine'nin hizmetkârı) olarak değiştirmiş olmasıdır.

Suudi Arabistan Krallığı dış politikasında öne çıkan diğer bir unsur ise Arap davalarına bağlılıktır. Esas olarak bu unsur din yani İslâm unsurundan çok da ayrı düşünülmemelidir. Bu noktada en çok öne çıkan başlık Filistin sorunu olmuştur. Suudi Arabistan Krallığı dış politikasında bugüne kadar bu davaya destek vermek, büyük önem teşkil etmiştir. Kral Faysal, Filistin davasına güçlü destek vermiştir. (Nevo, 1998: 47). Muhammed bin Salman'ın yenilikçi ve değişimci politikaları ise İsrail'le olan ilişkilerde de kendisini göstermiştir. Veliaht Prens İsrail varışlı tarifeli uçak seferine ilk kez hava sahasını açmış, Riyad 70 yıllık hava sahası yasağını sonlandırmıştır. (Suudi Hava Sahası İlk Kez İsrail Uçuşuna Açıldı, çevrimiçi,http://tr.euronews.com,28.04.2018).

Suudi Arabistan Krallığı dış politikasında uluslararası düzleme bakıldığında burada son unsur olarak petrol ve dış dünyayla ekonomik ilişkiler ortaya çıkar. Petrol Suudi Arabistan Krallığı açısından hem ülkesinin gelir kaynağı durumundadır hem de dış politika unsuru olarak maddi yardım ve fon sağlayabilmesini mümkün kılan en önemli maddi kültür öğesidir. Suudi Arabistan Krallığı, ABD'nin dostu ve Suudi petrolünün en büyük ithalatçılarından biri iken, bu durum İran için tam tersidir. İran petrolünü Avrupa ve Asya ülkelerine satmaktadır. (Yılmaz, İran ve Suudi Arabistan'ın Bitmeyen Bölgesel Rekabeti, çevrimiçi,http://www.orsam.org.tr, 24.07.2017).Birbirlerine yaklaşımlarında rekabet, güvensizlik ve düşmanlık gibi algı biçimlerine sahip bu iki ülkenin konumu, Suudi Arabistan Krallığı'nın bölgenin diğer aktörleri ile olan anlaşma/çatışma durumlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin, Yemen'de yaşanan iç karışıklıklar Riyad tarafından ulusal tehdit olarak algılanmıştır; bunun nedeni ABD'nin 2003 Irak işgali İran'a bölge de yayılma olanağı sağlamış – Bağdat, Şam, Beyrut- ve bunun Yemen'e kadar uzanması Suudi yönetimi ve diğer Körfez ve Arap ülkelerini rahatsız etmiştir. (Semin, 2015: 3). Yemen'de Husilerin, İran destekli olduğu görüşü Suudi cephesinde savunulurken, İran bu iddiayı kabul etmemektedir. Yemen, İran-Suudi Arabistan Krallığı rekabetinde önemli çatışma alanlarından biridir. (6 Soruda Yemen Krizi, çevrimiçi,https://www.bbc.com,23.05.2017).

Suudi Arabistan Krallığı, bölge ülkelerinden Katar'ı ise İran ile olan yakın ilişkileri ve terör örgütlerine verdiği destekten ötürü kara listeye almış ve başta Suudi yönetim olmak üzereBahreyn, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri, petrol zengini Katar ile 5 Haziran 2017'de ilişkilerini kestiklerini duyurmuştur. (Gardner, Katar Krizi, çevrimiçi,http://www.bbc.com, 17.05.2018). Bu iddialara Katar tarafı Müslüman Kardeşleri desteklediğini fakat El-Kaide gibi militan gruplarla bir ilişkisi olmadığını söyleyerek savunma yapmıştır. (Qatar Crisis, çevrimiçi,http://www.bbc.com,17.05.2018). Suudi Arabistan Krallığı ve diğer bölge devletlerinin Katar'dan istekleri sadece İran'la ilişkisini kesmesi ve terörist gruplara destek vermemesi ile kalmayıp El-Cezire ve benzeri haber kanallarının ve Türkiye'nin askeri üssünün kapatılması, diğer Arap ülkeleriyle askeri, politik, sosyal ve ekonomik olarak uyumlu hareket etmesi gibi yaptırımlar içermektedir. (Qatar Crisis, çevrimiçi,http://www.bbc.com,17.06.2018).Katar kriziyle Suudi Arabistan Krallığı ve onu takip eden Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn gibi ülkeler Orta Doğu'yu iki kutuplu bir yapıya dönüştürerek İran üzerinden bir Soğuk Savaş düzeni oluşturmak ve tarafların çok belirgin olduğu bir oluşum istemektedir. (Köse,2017:11).Suudi yönetimin bölge siyasetinde aynı kulvarda yer aldığı en önemli ülke Birleşik Arap Emirlikleri'dir. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), bölgesel rekabette olduğu Katar'a karşı izlediği politikada, Mısır'ın yeni yönetimini desteklemesiyle, Irak Şam İslâm Devleti (IŞİD) örgütünün durdurulmasını hedefleyen koalisyona verdiği aktif destekle Suudi Arabistan Krallığı'nın yanında olmuştur. (Üçağaç,2014: 224-225). Bu iki ülke, 5 Aralık 2017'de yeni bir siyasi ve askeri ittifak kurduklarını açıklamıştır. Bu ittifakla, iki ülkenin ortak düşmanı olarak görülen İran'ın nüfuzunu kıracak iş birlikleri ve ekonomik girişimler başlatılacağı duyurulurken, bu birlikteliğin KİK'in yerini alacağını iddia edenler de olmuştur. (Suudi Arabistan-BAE İttifakı ve KİK'in Geleceği, çevrimiçi,https://aa.com.tr, 22.03.2018).

Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye'nin siyasi ilişkileri 3 Ağustos 1929'da bir Dostluk ve Barış anlaşması imzalayarak başlamıştır, fakat 1980'lere kadar istenilen düzeyde gelişme gösterilememiştir. (Ayhan, 2010: 30). İran-Irak savaşı

sırasında yaşanan petrol sıkıntısı nedeniyle iki ülke birbirlerine yaklaşmış, 1984'te dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 1985'te Başbakan Turgut Özal, Suudi Arabistan Krallığı'na resmi ziyaretlerde bulunmuşlardır. (Ayhan, 2010: 30). 1991'de Turgut Özal Türkiye'nin Arap-İsrail diyaloğuna ev sahipliği yapmasını ve İsraillilerin barış için toprak değişimi ilkesini kabul etmelerini önermiştir. (Hale, 2008: 301). Suudi yönetimle Türkiye arasındaki ilişkiler Adalet ve Kalkınma Partisi dönemine kadar çok bir gelişme gösterememiştir. 11 Eylül saldırısını gerçekleştirenlerin çoğunluğunun Suudi vatandaşı olması ABD'nin Suudi Arabistan Krallığı'yla ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Suudi yönetim terörle en az ABD kadar savaştıklarını her fırsatta dile getirmiş ve saldırıya karıştığı düşünülen 600 kişiyi 2003 yılında tutuklamıştır. (Tollitz, 2005: 5). Bu saldırı sonrası dönemde Suudi yönetim Amerika eksenli siyasetini değiştirmeye yönelik adımlar atmış, bölge de yeni ilişkiler kurabileceği devletlerle özellikle Türkiye ile yeni ortaklıklara girişmiştir. Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı 12 Şubat 2005'te imzaladıkları Güvenlik İşbirliği Antlaşması ile terörizme karşı birlikte mücadele etme ve narkotikle mücadele konusunda anlaşmışlardır. (Ataman, 2009: 77).İki ülkenin 2000'li yıllarla birlikte politik, ticari, kültürel ilişkiler noktasında ciddi gelişim kaydettiği gözlenmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'ndan Türkiye'ye yıllar sonra ve de üst üste Kral düzeyinde ziyaretler düzenlendiği dikkat çekmektedir. Dönemin Kralı Faysal'ın, uluslararası bir toplantı için İstanbul'a gelişinin üzerinden 40 yıl sonra 2006 ve 2007 yıllarında Kral Abdullah Türkiye'yi resmi olarak ziyaret etmiştir. (Ataman, 2009: 77). 2005 yılında ve daha sonrasında dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 2009 yılında ise Cumhurbaşkanı olarak Abdullah Gül 19 yıl aradan sonra Suudi Arabistan Krallığı'na resmi bir ziyarette bulunmuştur. (Erhan, Türkiye Suudi Arabistan İlişkileri, çevrimiçi, http://www.turkiyegazetesi.com.tr, 23.04.2018).Gerçekleşen tüm karşılıklı üst düzey ziyaretlerde ortak tarih, din vurgusu ve terörizme karşı ortak duruş hep ön planda tutulmuş ve iki ülke karşılıklı ilişkilerini bu temeller üzerinde inşa etmeye yönelmiştir.

Son yıllarda Suriye gibi bölgesel meselelerde ortak bir tavır takınan Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı arasında karşılıklı ilişkiler noktasında uzlaşılamayan

noktalardan birisi Mısır meselesidir. Arap baharı sürecinde Mısır'da Mübarek rejiminin devrilerek yerine Muhammed Mursi'nin geçmesi ancak seçimle başa gelen Mursi'ni Sisi darbesi ile yerinden edilmesi ile iki ülkenin farklı tarafları desteklemesi sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, Türkiye Mısır Devleti'nin başına geçen Mursi'yi desteklemesine karşılık Suudi Arabistan Krallığı'nın Sisi yönetimini desteklemesi iki ülke arasında bir krize sebep olmuştur. Buranın kaynakçası yok- ayrıca her ne kadar 4. Bölümde bahsi geçse de kaşıkçı cinayetine burada da kısaca değinmekte fayda var.

Suudi Arabistan Krallığı dış politikasının tüm bunlardan hareketle iki temel amacı olduğunu söylenmek mümkündür. Bunlardan ilki, ülkenin güvenliğini sağlamak ve korumak, ikincisi de istikrar yani rejimin güvenliğini sağlamak ve korumaktır. Diğer birçok amaç bu iki temel amaç etrafında şekillenmekte ve bu amaçlara hizmet etmektedir.

3.3.3. Suudi Arabistan Krallığı'nın Sahip Olduğu Kültürel Öğeler

Ozankaya kültürü şu şekilde tanımlar; "*Kültür, bir insan topluluğunun, doğal ve toplumsal çevresiyle etkileşim süreci içinde ürettiği maddi ve manevi öğelerin toplam bileşimine denir*." (Ozankaya, 1992: 218). Maddi-manevi öğeleriyle kültür, son yıllardaKamu Diplomasisinin en çok uygulama bulduğu alandır. Suudi Arabistan'ın sahip olduğu kültürel öğeleri bilmeden Türkiye'deki kültürel faaliyetlerini incelemek Suudi Arabistan Krallığı'nın başarılı bir Kültürel Diplomasi uygulayıp uygulamadığı yönünde bir tespitte bulunulmasına imkân tanımayabilir. Suudi Arabistan Krallığı'nın elinde bulundurduğu imkân ve fırsatları bilmek uyguladığı faaliyetlerde elinde var olan kültürel öğelerden ne derece faydalandığını anlamakta yardımcı olacaktır.

3.3.3.1. Maddi Kültür Öğeleri

Maddi kültür, *'insanın doğaya, topluma, hatta kendi kendisine egemen olma ölçüsünün göstergesidir ayrıca insan çalışmasının gerçekleştirdiği, ürettiği tüm nesneleri,araç ve gereçleri anlatır.'* (Ozankaya, 1992: 218). Bir kültürden diğerine en çabuk iletilen şeyler maddi kültür öğeleridir. Ekmek pişirmekten otomobil imalatına kadar birçok şey maddi kültür örneği olarak verilebilir (Güngör, 2003: 9). Maddi kültür öğeleri açısından düşünüldüğünde Suudi Arabistan Krallığı oldukça zengin bir ülkedir. Parayla ve ekonomiyle ilişkilendirilebilen her somut kavram maddi kültür öğesi olarak değerlendirilmektedir. Ekonominin ilerlemesiyle ortaya çıkan ve inşa edilen bir takım şehirler de maddi kültür öğeleri olarak değerlendirilebilir.

Petrol: Suudi Arabistan Krallığı için maddi kültür öğelerinin en önemlisidir. 1936 yılında bulunan petrol, Suudi Arabistan Krallığı'nın bölgesindeki ve dünya genelindeki siyasi ve ekonomik konumunu doğrudan etkileyen önemli bir zenginliktir. Suudi Arabistan Krallığı'nda kurulan CASOC adlı ilk Amerikan petrol şirketi araştırma ve üretim amacıyla kurulmuş daha sonra ismi 1944'te ARAMCO şeklinde değiştirilmiştir. (Sevim, 2012: 4383). Suudi Arabistan Krallığı ekonomisinin temelini oluşturan petrolün büyük bir kısmı ARAMCO şirketi tarafından çıkarılır ve bu şirketteki Suudi ailesinin payı 1973'te %25 iken, 1974'te %60'a, 1980'de de %100'e yükselmiştir. (Al-Farsy, 1999: 110). Suudi yönetim şirkette çalışan uzmanları ve işçileri yerli halktan seçmeye gayret göstermiştir. Şirketi yıllardır yöneten Amerikalıların yerini 1989'da ilk defa bir Suudi almıştır. (Al-Farsy, 1999: 110). Suudi Arabistan %23 petrol rezervi ile dünyanın en büyük petrol ithalatçısıdır ve günlük 9-10 milyon varil üretimiyle ABD'nin %20 oranında petrol ihtiyacını karşılamaktadır. (Ayhan, 2006: 103-104). Ekonomisinin temeli petrole dayanan, petrol ürünlerinin, devlet gelirinin %90'dan çoğunu oluşturduğu ülkede, başlıca petrol bölgeleri; El Huber, Ash Sharqiyah, Zahran, Dammam ve El Katif'tir. Petrolden elde edilen kazançla;

petrol yatakları, petro-kimya sanayisi ve yapay gübre üretimi gibi sanayi kolları gelişim göstermektedir.

Suudi Arabistan Krallığı dünyada en büyük petrol ihracatçısı konumundadır ve Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)'nde öncü bir rol üstlenmektedir. Bu konumu ona petrol üretimini artırma veya kesme noktasında önemli bir etkinlik sağlayarak dünya petrol fiyatlarını belirleme gücünü elinde tutmasını sağlamaktadır. Bu durum Suudi Arabistan Krallığı'na küresel arenada güç ve etkiye sahip olma açısından büyük bir katkı sunmaktadır. (Saudi Vows to Keep Oil Flowing, çevrimiçi,http://edition.cnn.com,23.02.2017). Ülkenin dünya petrol rezervleri açısından birinci sırada yer alması Suudi Arabistan Krallığı'nın ekonomik ve stratejik gücünü ortaya koymaktadır. Bu noktada en iyi örnek Suudi Arabistan Krallığı ve Çin ilişkilerinin 2005 sonrası dönemde kazandığı ivmedir. Suudi Arabistan Krallığı'nın maddi kültür öğelerinden petrolü kullanarak her geçen gün petrol talebi artan Çin ile güçlü ilişkiler kurmaya başladığı söylenebilir. Bu ilişkiler 2017'nin Mart ayında Kral Salman'ın Çin ziyareti ve 65 milyon dolarlık yapılan anlaşma ile daha derinleşmiştir. (Saudi-Chinese Rapprochement and Its Effect on Saudi-American Relations, çevrimiçi,http://www.washingtoninstitute.org,04.03.2018).Maddi kültür öğesi petrol ile temelleri atılan bu ilişki daha sonra eğitim ve farklı kültürel paylaşımlar noktasına da ulaşmıştır. (China and Saudi Arabia, çevrimiçi,https://www.dailysabah.com, 24.06.2017).

Suudi Arabistan Krallığı Ekonomi Şehirleri: Suudi Arabistan Genel Yatırım İdaresi (SAGIA) kontrolünde iş dünyasının ihtiyaçlarını bir merkezde toplamak amacıyla Suudi Arabistan Krallığı'nda altı ekonomi şehrinin (Economic Cities) kurulması planlanmaktadır. Bunlar:

- Rabigh'te "Dünyanın Gelecek Büyük Ekonomik Şehrinin Doğuşu" sloganı ile Kral Abdullah Ekonomi Şehri (KAEC). Kral Abdullah'ın 100 milyar dolarlık ekonomi şehrinin inşaatının 2035'te tamamlanması amaçlanmaktadır. (Suudi Arabistan Mega Kenti 2035'te Bitirmek İstiyor, çevrimiçi,http://www.bbc.com,03.05.2017).

- Hail'de "Dünyanın Yeni Bir Ritmi Var" sloganı ile Prens Abdulaziz bin Musaid Ekonomi Şehri (PABMEC). Prens Abdulaziz bin Mousaed Ekonomi Şehri Orta Doğu'nun en büyük ve en modern ulaşım ve lojistik merkezi olmaya hazırlanmaktadır. (Prince AbdulAziz bin Mousaed Economic City, çevrimiçi, http://susris.com, 12.02.2017).

- Medine'de "Medine'nin Büyüsü ile Aydınlanmış" sloganı ile Bilgi Ekonomi Şehri (KEC). Suudi Arabistan Krallığı, bu projede, Suudi Arabistan Krallığı'nın petrol üzerinde daha az odaklanan bir ekonomi yaratma çabasının bir parçasıdır.(Saudi Arabia is Building a $7 Billion City on the Sand, çevrimiçi, http://www.businessinsider.com,12.02.2017).

- Jazan'da "Sanayide Rekabetçiliğe Ulaşmak" sloganı ile Jazan Ekonomi Şehri (JEC), diğer iki ekonomi şehrinin Tabouk ve Doğu İl'de kurulması öngörülmektedir. (Suudi Arabistan Ülke Bülteni, DEİK, 2015: 19-20).

Bir metropol olarak Riyad: Ülkenin başkenti olan Riyad, Necd'in kalbinde "bahçeler" olarak isimlendirilen, kuru iklimli fakat yer altı suları sayesinde ülkenin az sayıdaki doğal verimli şehirlerinden biridir; ayrıca Riyad, geleneksel yerleşik ve göçebe toplumun nasıl modern bir kent haline dönüştüğünü gösteren en iyi örnektir. (The Thriving Capital at The Heart of the Modern Kingdom, çevrimiçi, http://www.riyadhvision.com.sa,12.02.2017).

Ülkenin en büyük şehri olan Riyad küreselleşmenin de etkisiyle gittikçe büyüyen bir şehirdir. McDowell; 'Riyad'ı 60 küsur yılda 150 binden 5 milyona çıkan nüfusuyla adeta mantar gibi çoğalan bir şehirdir diye tanımlamaktadır. (Riyad; Geçmişiyle Geleceğe Yürüyen Başkent, çevrimiçi,http://tr.euronews.com, 12.02.2017).Şehrin yeni görünüşünü planlayanlar ve mimarlar Riyad tarihini yansıtan zarif ve de modern bir şehir yaratmak için çalışmaktadırlar. (The Thriving Capital at The Heart of the Modern Kingdom, çevrimiçi, http://www.riyadhvision.com.sa, 12.02.2017).Büyük şirketlere ve Büyükelçiliklere ev sahipliği yapan şehir; en büyük üniversitelere ve bilimsel enstitülere sahiptir. Riyad ülkenin yönetildiği merkez ve gelişen bir ticaret

merkezi olması yanında Arap diplomasisinin de merkezi konumundadır. (Al-Farsy, 1999: 15). Ayrıca, uluslararası konferanslara da ev sahipliği yapmaktadır.

Cidde: Krallığın Kalkınma Programı dâhilinde olan kent, liman kapasitesinin artırılmasıyla nüfusu çok hızlı bir şekilde artmıştır. (Al-Farsy, 1999: 11). Suudi Arabistan Krallığı'nın ticaret merkezi olarak da anılan bu şehirde dünyanın en uzun sahil şeridi Kızıldeniz bulunmaktadır. Korniş olarak anılan sahil yolu yerli ve yabancı turistlerin en uğrak noktalarındandır. Cidde Limanı'nda yer alan Kral Fahd Fıskıyesi dünyanın suyu en yükseğe püskürten fıskiyesi olmasıyla Guinness Rekorlar Kitabında da dünyanın en uzun çeşmesi olarak yer almıştır. (Mirza, 14 Amazing World Records Jeddah, çevrimiçi, https://destinationksa.com,23.03.2018).Cidde şehrinin elinde bulundurduğu kültürel öğeler ve turistik açıdan Mekke şehrine yakın olması, Umre ve Hac ibadeti için gelenlerin uğrak noktası olması Kültürel Diplomasi bağlamında Cidde'nin bir marka şehir olması adına önemlidir. Kent, dünyanın en uzun deniz feneri, dünyanın en büyük led reklam ekranı, dünyanın en büyük okul malzemeleri yardım kampanyası (24 saat) ve dünyanın en yüksek bayrak direği gibi birçok kültürelel öğeye sahiptir (Mirza, 14 Amazing World Records Jeddah, çevrimiçi, https://destinationksa.com, 23.03.2018).Cidde hem ekonomik hem de kültürel varlıklarıyla Suudi Arabistan Krallığı'nın en ilgi çekici şehirlerindendir. Cidde, Trans-Arabian Yaratıcı İletişim (TRACCS) kurumunun da önemli bir üyesidir. TRACCS, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki en büyük bağımsız halkla ilişkiler ağı olup, Cidde, Riyad, Dubai, Kuveyt, Doha, Muscat, Manama, Kahire, Beyrut'taki ofisleriyle 14 ülkede çalışan 200'den fazla profesyonelden oluşan bir ekiple, Amman, Şam ve Marakeş ile İstanbul, Tunus ve Cezayir'e bağlı kuruluşlara sahiptir. (çevrimiçi, http://www.traccs.net,23.03.2018).

Damman: Suudi Arabistan Krallığı'nın doğu bölgesinin başkentidir. Doğu bölgesinin en büyük şehri, Suudi Arabistan Krallığı'nın da beşinci büyük şehridir. Damman Suudi Arabistan Krallığı'nın Riyad ve Cidde ile birlikte üç endüstriyel şehrinden biridir. Bunun yanı sıra Kral Fahd uluslararası havaalanının ve Kral Abdülaziz limanın da bu şehirde bulunuyor olması da şehre büyük değer

katmaktadır. Kral Fahd havaalanı yüz ölçümü bakımından dünyanın en büyük hava alanıdır. Suudi Arabistan Krallığı'nın en büyük parkı olan Kral Fahd parkının da bulunduğu şehir olan Damman, eğitim olanakları bakımından da oldukça gelişmiş durumdadır. Şehirde çok sayıda okul, üniversite ve kolej bulunmaktadır. Aramco'nun merkezinin Damman'a çok yakın olan Zahran'da bulunması dolayısıyla bu bölgede çok sayıda yabancı yaşadığından farklı dillerde eğitim veren okullar bulunmaktadır (This Is Our Country, 2004: 100-110). Zahran, Suudi Arabistan Krallığı'nın petrol endüstrisinin merkezi konumundadır. Merkezi Zahran'da bulunan Saudi Aramco 260 milyardan fazla varil ile dünyanın en büyük ham petrol rezervlerine ve en büyük günlük üretim seviyesine sahiptir. (Dünyanın En Büyüğü Geliyor, çevrimiçi,https://ql.com.tr, 26.06.2017).

3.3.3.2. Dil

Kültürel Diplomasi de en önemli kültür öğelerinden birisi dildir. Dil, toplumun tüm değerlerini barındıran bir kültür hazinesidir. (Yıldırım, 2014: 208). Dil aracılığıyla kimlikler, kategoriler, tutumlar, değerler ve inançlar yaratılmaktadır. (Keating, 2005: 1). Dünya'nın en çok kullanılan dillerinden biri olan Arapça, Suudi Arabistan Krallığı'nın resmi dili olmasının yanı sıra, Suudi Arabistan Krallığı'yla birlikte, Arap Birliği'ni oluşturan diğer 21 ülkenin de resmi dili olarak kabul edilir.Arapçanın en büyük özelliği İslâm'ın kutsal kitabı olan Kuran'ı Kerim'in dili olmasıdır. (Zubair, Importance of Arabic, çevrimiçi, https://www.khaleejtimes.com, 13.04.2017).Konuşma dili olarak Arapça ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, klasik Arapça yüzyıllar boyunca değişmemiştir. Bu anlamda Arapça'nın Suudi Arabistan Krallığı'nda da kentsel alanlarda konuşulan lehçeleri ve kırsal alanlarda konuşulan arasındaki farklar vardır. (Saudi Arabia Guide, çevrimiçi,http://www.kwintessential.co.uk,13.04.2017).

Klasik Arapça veya Fusha olarak bilinen versiyon Arap dilinin resmi versiyonudur ve Kuran'ın yazım şeklidir. Arapça'nın klasik formu daha çok din bilginleri tarafından kullanılmaktadır ve dünya çapında lise ve üniversitelerde öğretilmektedir. Klasik Arapça bu gün için konuşma dili olmaktan çok, bir yazı

dili olarak kabul edilmektedir. Konuşulan Arapça bakımından Arap dünyasında farklılıklar ve farklı lehçeler vardır. Örneğin bir Iraklı'nın konuşmasını Mısır vatandaşının anlaması zordur. Her ikisi de Modern Standart Arapça kullansa da lehçe farklılıkları genellikle iletişimi çok zorlaştırabilmektedir. (The Languages spoken in Saudi Arabia, Study Country, çevrimiçi,http://www.studycountry.com,24.02.2018).

Suudi Arabistan Krallığı'nda da üç ana bölgesel lehçe vardır. Bunlar: Necdi Arapça -yaklaşık 8 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır- Hicazi Arapça - yaklaşık 8 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır- Khaliji veya Körfez Arapçası - yaklaşık 500.000 kişi tarafından konuşulmaktadır. (What Languages are Spoken in Saudi Arabia?, çevrimiçi, https://www.worldatlas.com,24.02.2018).

Necdi Arapça: Suudi Arabistan Krallığı'nın merkezi bölgesinde birincil olarak konuşulan Arapça'nın bir çeşididir. Necdi Arapça, Suudi nüfusunun yaklaşık 1/3'nin ilk konuştuğu dildir.Son rakamlara göre ülkede 10 milyon kişi Arapça'nın bu formunu konuşmaktadır. Necdi Arapça'nın da ince farklılıklar göstermesi sebebiyle kendi içinde dört ana lehçesi vardır. (The Languages spoken in Saudi Arabia, Study Country, çevrimiçi,http://www.studycountry.com,24.02.2018).

Hicazi Arapça: Batı Arabistan Arapçası olarak da bilinen Hicazi Arapça,ağırlıklı olarak Suudi Arabistan Krallığı'nın batı bölgesinde konuşulan bir Arapça çeşididir.Bu lehçe son rakamlara göre yaklaşık 8 milyon Suudi vatandaşları tarafından konuşulmaktadır.Hicazi Arapça'nın biri kırsal ya da bedevi halk tarafından ülkenin kent sakinleri tarafından konuşulan iki şekli vardır. (The Languages spoken in Saudi Arabia, Study Country, çevrimiçi,http://www.studycountry.com,24.02.2018).

Körfez Arapçası: Khaliji Al Sharqi Arapça olarak da bilinen Körfez Arapçası, Fars Körfezi boyunca Suudi Arabistan kıyılarında konuşulan bir Arapça çeşididir.Körfez Arapçası yaklaşık 500.000 Suudi vatandaşının birinci

dilidir.Körfez Arapçası Irak, Kuveyt, Katar, Bahreyn ve Birleşik Arap Emirliklerinde konuşulmaktadır.Körfez Arapçası konuşan bu bölgeler arasında belli başlı küçük farklılıklar olmakla birlikte bu bölgenin insanları karşılıklı anlaşabilir. (The Languages spoken in Saudi Arabia, Study Country, çevrimiçi,http://www.studycountry.com,24.02.2018).

3.3.3.3. İnanç

Din, doğduğu fiziksel ve kültürel ortamda yaşanır ve kurumsallaşır. Beşer-üstü, zaman ve tarih-üstü eğilimindeki din aynı zamanda toplumsal hayata tezahürleriyle toplumsal bir karaktere de sahiptir. (Arslan, 2004: 190). Dinler sadece bireysel ve toplumlar üzerinde etkili değildir. İnsanların kurduğu evlilik, aile, akrabalık gibi kurumsal yapılarda da dini tecrübe çok etkilidir. (Eren, 2007: 133). Bu etkinliğe en çok sahip olan dinlerden biri olan İslâm dini SuudiArabistan Krallığı'nın devlet dinidir ve hukuka göre de ülkenin tüm vatandaşlarının Müslüman olması gerekir. Herhangi birinin Suudi vatandaşı olabilmesi için İslâm dinine geçmesi gerekir. Suudi Arabistan Krallığı, İslâm tarihi ve kültürüne büyük değer vermektedir. Yüzyıllar içinde Arap yarımadasının halkı İslâm prensiplerine dayalı güçlü bir kimlik edinmiştir. Yedinci yüzyılda İslâm'ın doğuşuyla birlikte İslâm Devleti tüm Arabistan'ı hâkimiyet altına almıştır ve Halife Ebu Bekir (632-634) dönemiyle İslâm ve Arap tarihinin en büyük fetihleri başlamıştır. Sonraki süreçte İslâm'ın farklı coğrafyalarda hızlı bir şekilde yayılmasıyla birlikte bölgelerin kültüre büyük katkıların sağladığı dinamik bir dönem başlamıştır. 8.yüzyılın ikinci yarısında Müslümanlar, Hıristiyanlar sayesinde Yunan bilimlerini öğrenmeye başlamışlardır. (Barthold, 2013: 31). Bilim, felsefe ve sanat dalları başta olmak üzere birçok alanda yaşanan gelişmeler İslâm'ın Altın Çağı olarak adlandırılmıştır. İslâm'ın Altın Çağı kültürel anlamda Arap coğrafyasının da altın çağı olmuştur. Geçmiş 14. yüzyıl boyunca her yıl dünyanın dört bir yanından gelen hacı adayları kutsal şehirler Mekke ve Medine'yi ziyaret ederek bölgenin kültürünü de zenginleştirmişlerdir. Hac ile karşılıklı ticari ilişkilerde de bir ivme yaşanmış ve tüm bunların neticesinde Hac için gelen ülke vatandaşları ve

Araplar arasında karşılıklı bir kültürel etkileşim başlamıştır. (Rimmawi&Ibrahim, 1992: 94).

Suudi Arabistan Krallığı'nındünyanın en büyük tek tanrılı dinlerinden birini benimsemiş güçlü bir Ortadoğu ülkesi olmasının ötesinde, bir milyarın üzerinde insan tarafından benimsenen bu dinin kalbi konumunda olması Suudi Arabistan Krallığı'nı inanç diplomasisi anlamında eşsiz kılmaktadır. Mekke ve Medine'nin, İslâm'ın en kutsal mekânı olması ve dünya üzerindeki bir milyar insanın günde en az beş defa yöneldiği Kâbe'nin ülke sınırları içinde olması Suudi Arabistan Krallığı'na bu eşsizliği ve gücü vermektedir.Suudi Arabistan Krallığı sahip olduğu dini iki kültürel öğesi ile markalaşmış durumdadır. Bunlardan tüm Müslüman dünyası açısından büyük değer atfedilen Mekke ve Medine şehirleri ve bu iki şehirde gerçekleşen Hac ve Umre ibadetidir.

Mekke-Medine

Tüm Müslümanlar için kutsal olan Mekke ve Medine şehirlerinin Suudi Arabistan Krallığı sınırlarında yer alması Suudiler için her zaman bir gurur kaynağı olmuştur. Her yıl yaklaşık 2 milyon Müslüman, hacı olmak için Mekke'yi ziyaret etmektedir. (Al-Farsy, 1999: 15). Hac ibadeti her Müslümana farzdır. Medine ikinci kutsal şehir olarak bilinir. Mekke ve Medine şehirlerine sahip olmak Müslümanlar nezdinde Suudi Arabistan Krallığı'nı jeo-kültürel açıdan dünyanın en önemli ülkelerinden biri ve hatta belki de en önemlisi durumuna getirmektedir. İslâm'ın doğduğu topraklar ve Müslümanlar açısından en kutsal mekânların sınırları dâhilinde olması bunun temel sebebidir.

Hac:

Hac, İslâmi takvime göre her yıl Zilhicce (kurban bayramının bulunduğu ay) ayının sekizinci ve on üçüncü günleri arasında gerçekleştirilen ibadettir. Hac, Müslümanlar için manevi anlamda zirveyi temsil etmektedir ve birçok Müslüman ömür boyu bu ibadeti yerine getirmeyi arzulamaktadır. (Pilgrimage, Saudi Arabia, çevrimiçi, http://countrystudies.us,11.06.2017). Müslümanlar hac ibadetini yerine

getirmeye İslâm peygamberi Hz. Muhammed hayattayken başlamıştır ve yine ilk hac ibadeti Hz. Muhammed'in önderliğinde gerçekleştirilmiştir. O günden bu güne Hac ibadeti hem dini açıdan hem de Arap-İslâm devletleri kültürü açısından merkezi bir unsur olmuştur. (Wells, 2003: 197). Hac ya da Umre ibadetleri esnasında farklı ırklardan ve kültürden birçok insan ulaşım ve konaklama imkânlarının gelişmesiyle de doğru orantılı olarak bir araya gelmektedir. Hac ibadeti yüzyıllar boyunca bölge insanları açısından hem bir gelir kaynağı hem de Müslüman dünyanın insanları arasındaki kültürel bir etkileşimin vesilesi olmuştur. Bugün de dünya genelindeki Müslümanlar, dinlerinin onlara Hac ibadetini farz kılması sebebiyle ömürlerinde bir kere Hac ibadetini yerine getirmek için dünyanın dört bir yanından bu topraklara gelirler. Türkiye'den de her yıl binlerce kişi Hac ve Umre için Suudi Arabistan Krallığı'na gitmektedir. Yıllara göre Türkiye'den Suudi Arabistan Krallığı'na Hacca ve Umreye gidenlerin sayısına bakıldığında rakamlar şöyledir;

Tablo 8:Yıllara göre Türkiye'den Suudi Arabistan Krallığı'na Hacca ve Umreye gidenlerin sayısı

Yıl	**Umre'ye gidenlerin sayısı**	**Hac'a gidenlerin sayısı**
2011	411.495	89.033
2012	381.881	75.607
2013	391.500	60.892
2014	400.526	61.300
2015		55.540
2016		59.200
2017	325.000	80.000

Kaynak:tursab.org.tr

Hac ibadeti; farklı dilden, ırktan, kültürden ve coğrafyadan milyonlarca Müslüman'ı bir araya getirirken tek başına bir Kültürel Diplomasi faaliyetidir. Bu bağlamda, Kâbe, Suudi Arabistan Krallığı'nın elinde bulundurduğu en etkili Kültürel Diplomasi öğesidir. Aynı zamanda da, saf ipekten dokunan, bazı ayetleri altın ve gümüş tellerle işlenerek yazıların dikiminde 240 kişinin çalıştığı ve maliyeti yaklaşık 4,5 milyon dolar olan Kâbe örtüsünün de bugün Suudi Arabistan Krallığı tarafından bir inanç diplomasisi aracı olarak kullanıldığı söylenebilir. Kâbe örtüsü Suudi Kraliyet ailesi tarafından her yıl küçük parçalara ayrılarak İslâm'a hizmet etmiş kişilere ve kurumlara verilmektedir. (Skylife, Hac özel, 2012: 18). Bu olaya bir örnek de o dönem Başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan'ın 2011 Ekim ayında vefat eden annesi Tenzile Erdoğan'ın tabutunun üzerine dönemin Suudi Arabistan Kral'ı Kral Abdullah'ın gönderdiği Kâbe örtüsü serilmiş ve bu durum Türk basınında geniş yer bulmuştur. (Göz Yaşı ve Kâbe Örtüsüyle Uğurladı, çevrimiçi, http://www.hurriyet.com.tr, 29.03.2016).

Suudi Arabistan Krallığı ülkelere nüfuslarının binde biri oranında hac kotası uygulamaktadır. Hac ve Umre vizesiyle Suudi Arabistan Krallığı'na girenler Mekke, Medine ve Cidde şehirlerinin dışına çıkamamaktadırlar. Bu durum Hac ve Umre ziyaretlerinin Suudi Arabistan Krallığı'nın genel turizm sektörü açısından ülkenin Kültürel Diplomasi alanındaki en önemli fırsatının önünü kesmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'nın genel olarak bir vize problemi zaten mevcuttur, bu bağlamda kültür emperyalizminin ekonomik çıkar işi olduğunu söylemek mümkündür. Zira ekonomik kaygı gütmeyen ülkelerin Kültürel Diplomasiye ihtiyaç duymaması ya da önem vermemesi söz konusu olabilmektedir. Oysaki yıllarca vize sırası bekleyip Hacca gidenlere Kültürel Diplomasi uygulamak Suudi Arabistan Krallığı'nın dünyadaki algısına olumlu yansımalar sağlayacaktır.

3.3.3.4. Tutum, Değer ve Normlar

'Toplumsal davranışın temelini kültür; kültürün özünü ise derinlerde, ortalarda görünmeyendeğerler oluşturmaktadır." (Akt: Erkenekli, 2013: 156). İçinde yaşanılan toplumların kendilerine ait belirli normları vardır ve bu normlar

neyi, nerede, ne zaman ve nasıl yapılacağını söyler ve insanlar bu normlara uygun tutum ve davranış sergiledikleri sürece toplum tarafından kabul görürler. (Karaduman, 2010: 2887). Suudi kültürünün temellerini ise Arap gelenekleri ve İslâm öğretileri oluşturur. Bütün Suudi Arabistan vatandaşları da bunu erken yaşlarda ailelerinden ve de okullarından öğrenir. Bir Arap ülkesi olarak, Arap gelenekleri Suudi kültüründe önemli bir yer tutmaktadır ve tüm bu gelenekler bin yıldan fazla bir süreçte inşa edilmiş ve Arap toplumlarında yüksek oranda kabul görmektedir.(Rimmawi&Ibrahim, 1992: 94). Uzun bir medeniyet mirası olan ve oldukça köklü olan Suudi kültürü; Arap-İslâm sentezi, katı din anlayışı, muhafazakârlık, gelenekselcilik ve aile odaklı yaşam biçimi ve yüzlerce yıllık Arap medeniyetinin birikimi ile tanımlanabilir.

Suudi Arabistan Krallığı'nda toplum ve İslâm arasında var olan güçlü bağ, insanların yaşam biçimini güçlü bir şekilde etkilemiştir. Suudi Arabistan Krallığı 1932 yılında kurulduğunda, Kral Abdulaziz bin Abdulrahman El-Suud kendini, Arap ve İslâm geleneklerini korumaya adadığını belirtmiştir ve onun ardından gelen halefleri de Arap ve İslâm geleneklerine büyük bir hassasiyetle yaklaşmıştır. (Rimmawi&Ibrahim, 1992: 94). Suudi Arabistan Krallığı'nda, bireylerin kimliğini, ulusal özellikler değil, aşiret ilişkisi ve kan bağları belirlemektedir. Bireyler, devletin egemenliğine bağlılık gösterdikleri kadar kendi aşiretlerine de bağlılık göstermektedir. Geniş aile, Suudi Arabistan Krallığı'nda en önemli sosyal kurumdur. (Nevo, 1998: 47). Arap kültüründe olduğu gibi Suudi Arabistan kültüründe de misafirperverlik, geleneksel yiyecekler, Arap kahvesi, tütsü, misvak, kına, geleneksel kıyafetler, geleneksel takılar, deve yarışları, yerel danslar, yerel müzik aletleri, yerel yemekler dikkat çeken kültürel öğelerdir. (Twal, 2009: 348-373). Bu öğelerin tümü Suudi Arabistan Krallığı kültürünün birer sonucu ve aynı zamanda da göstergesidir.

Misafirperverlik Suudi Arabistan Krallığı'nda babadan oğla miras kalan karakteristik bir özelliktir. Ülkeye gelen ziyaretçileri etkileyen ve dikkatini çeken Suudi Arabistan Krallığı vatandaşlarının gösterdiği bu misafirperver yaklaşımdır. Suudi insanının bu misafirperver özelliği yüzyıllar boyunca çölden gelen insanlara

yiyecek, su ve kalacak yer sağlamaktan kaçınmayan tarihi doğasından kaynaklanmaktadır. (Suudi Arabistan Örf ve Adetleri Rehberi, 3). Suudi Arabistan Krallığı'nda bu misafirperverliğin en önemli sembolü Arap kahvesi ikramıdır. Yemek kültürü bakımından da oldukça zengin olan ülkenin Riyad ve Orta Arabistan bölgesi daha geleneksel yemeklere ev sahipliği yaparken, Cidde tüm mutfaklardan ve deniz ürünlerinden çeşitli lezzetlerin bulunduğu bir menüye sahiptir. Suudi Arabistan Krallığı'nın en meşhur yemeği ana malzemesi pirinç ve et olan Kepse'dir. Tavuk eti ve bulgurla yapılan Ciriş isimli yemek de ülkenin geleneksel yemeklerindendir.(Suudi Arabistan Örf ve Adetleri Rehberi,11-13). Suudi Arabistan denilince akla gelen ilk yiyecek hurmadır. Suudi Arabistan Krallığı'nda hurma sadece bir besin, yiyecek maddesi değil aynı zamanda mülk edinme işlemlerini tamamlayarak takas edilebilir ticari bir mal ve bir borç ödeme yöntemi veya başlık parası ya da kan parası olarak da kullanılabilen bir üründür. Hurmanın bu çok amaçlı kullanımı Suudi Arabistan Krallığı'nda "Hurma Diplomasisi" kavramının oluşmasına zemin hazırlamıştır. (Suudi Arabistan Krallığı'nın ünlü hurma çeşitleri, 2011: 23-27).

Ülkenin kültürünün ve coğrafyasının birer yansıması olan yerel kıyafetler dışarıdan ülkeye bakıldığında ilk göze çarpan ve merak uyandıran unsurlardan biridir. Birçok kültürün aksine Suudi Arabistan Krallığı'nda yerel kıyafet olgusunun varlığını sürdürmesi ve bunun muhafazası oldukça dikkat çekicidir.Suudi Arabistan Krallığı'nda erkeklerin ve kadınlarının kendilerine özgü giysilerinin olduğu göze çarpmaktadır. Yerel kıyafet kültürünün korunduğu ülkede erkeklerin kıyafetleri beyaz kumaştan dikilmiş; gevşek, uzun kollu, ayak bileğine kadar uzanan bir giysi olan fistandır ve bu fistana Suudi Arabistan Krallığı'nda "tob" denilmektedir. "Tob"un yanısıra erkekler, başlarını örttükleri beyaz bir örtü olan "gutra" veya altına takke giydiği beyaz ve kırmızı bir şimak kullanır. Gutra veya Şimak'ın üzerine iqal denilen bir çift siyah renkte halat da giyerler. Iqal yaşlanmanın, haysiyet ve saygının da bir sembolüdür. Diğer taraftan kadınların yerel giysileri Abaya'dır. Abaya çok farklı desenlerde veya düz siyah renkte olabilmektedir. (Suudi Arabistan Örf ve Adetleri Rehberi,18-19).

3.3.3.5. Sosyal ve Politik Organizasyon/Kurumlar

Suudi Arabistan Krallığı Sosyal İşler Bakanlığı'na bağlı yaklaşık yedi yüz yardım merkezi ve vakıf vardır. Bu hayır kurumlarına bağışın çoğu cami yapımı, Kuran eğitimi okullarına destek, yetimlere ve genel hayırlara destek gibi organizasyonlara yapılmaktadır. Geri kalan kısım ise sağlık kuruluşlarına ve sosyal hizmetlere gitmektedir. (El-Saif, Charity vs. Philanthropy in Saudi Arabia, çevrimiçi,http://www.arabnews.com,26.02.2017). Ülkedeki bu yardım merkezleri ve vakıflardan bazıları şunlardır:

Kral Faysal Vakfı (KFF): Kral Faysal Vakfı, Kral Faysal'ın mirasının korunması ve devam ettirilmesi misyonu ile 1976 yılında kurulmuş uluslararası bir hayırsever organizasyondur. Kral Faysal Vakfı; yerel, bölgesel ve küresel bilim adamlarını ödüllendirmek, bilimsel araştırmaları ve İslâm toplumlarında eğitimin artırılmasını desteklemek gibi belirli hedeflerin yerine getirilmesine yardımcı olan temel programlar oluşturmuştur. (çevrimiçi,http://www.kff.com,26.02.2017).Kral Faysal Vakfı bünyesinde gerçekleştirilen yardım projeleri 1976 yılından bu yana, İslâmi toplumların daha iyi bir yaşam standardına ulaşmasına yardım amacı taşımaktadır.

Kral Faysal Uluslararası Ödülü (KFIP): İslâm'a hizmet, İslâm Araştırmaları, Arap Dili ve Edebiyatı, Tıp ve Bilim. Bu 5 ana kategoride her yıl verilen dünyanın en prestijli uluslararası ödüllerinden biridir. (King Faisal Prize, çevrimiçi,http://www.kff.com, 26.02.2017).

Kral Faysal Merkezi Araştırma ve İslâm Araştırmaları (KFCRIS): Suudi Arabistan Krallığı'ndaki araştırmaları yönetmek ve teşvik etmenin yanı sıra dini, siyasi ve sosyal konularda bilginin yayılmasını amaçlayan özel merkezlerden biridir. (King Faisal Ccentere for Research Islamic Studies, çevrimiçi, http://www.kff.com,27.02.2017).

Kral Faysal Okulu (KFS): Suudi Arabistan Krallığı'nın uluslararası eğitim standartlarına uygun ilk ulusal okuldur. (King Faisal School, çevrimiçi,http://www.kff.com, 27.02.2017).

EL-FAISAL Üniversitesi: Suudi Arabistan Krallığı'nın gelecek vaat eden üniversitelerinden biridir. (King Faisal Universty, çevrimiçi,http://www.kff.com,27.02.2017).

Effat Üniversitesi: Suudi Arabistan Krallığı'nın sadece kadınlara özel ilk üniversitesidir. Üniversitenin amacı uluslararası standartta disiplinler arası bir ortam sağlayarak geleceğin kadın liderlerini yetiştirmektir. (Effat Universty, çevrimiçi, http://www.kff.com,27.02.2017).

Kral Salman Engellilik Araştırma Merkezi:

Riyad merkezli kar amacı gütmeyen bir organizasyondur. Kral Salman Araştırma Merkezi'nin amacı engelli yaşayan tüm insanların yaşam kalitesini arttırmak için araştırmaları teşvik etmektir. (Kral Salman Engellilik Araştırma Merkezi, çevrimiçi, http://www.kscdr.org.sa,27.02.2017).

Kral Salman İnsani Yardım & Bağış Merkezi:

Suudi Arabistan Krallığı merkezli, uluslararası yardım ve insani yardım faaliyetlerinde uzmanlaşmış bir yardım merkezidir. Merkez Suudi Arabistan Krallığı'nın şimdiki Kralı Salman bin Abdülaziz öncülüğünde 13 Mayıs 2015'te kurulmuştur. Kral Salman İnsani Yardım & Bağış Merkezi'nin temel hedefi Krallık dışındaki bağış faaliyetlerini birleştirmek ve Krallık içindeki tüm bağış kuruluşları (kamu ve sivil toplum) arasındaki koordinasyonu sağlamaktır (çevrimiçi, http://www.ksrelief.org, 25.05.2018). Bu amaçla Kral Salman İnsani Yardım & Bağış Merkezi Suriye'deki savaşın mağdurlarına yardım meselesini de öncelikleri arasına almıştır.

3.3.3.6. Sanat, Estetik, Müzik ve Dans

Suudi Arabistan Krallığı; İslâmi miraslar ve bulunduğu coğrafyanın eski bir ticaret merkezi olması sebebiyle tarihsel rolü ve bedevi gelenekleri ile de şekillendirilmiş zengin bir kültüre sahiptir. Tüm bunların yanı sıra minyatürüyle, mimarisiyle geleneksel Suudi sanatı da Suudi Arabistan kültüründe farklı medeniyetlerin esintisini ve bu bağlamda da kültürünün zenginliğini ortaya koymaktadır.Suudi Arabistan Krallığı'nda ilkmimarlık eseri küp biçiminde bir yapı olan Kâbe'dir. Kâbe, Mekke'de Hz. İbrahim tarafından yapılmış sonrasında ise buraya çeşitli kabileler putlarını koymuşlardır.

Tarihi yapıtlarıyla da dikkat çeken bir ülke olan Suudi Arabistan Krallığı'nda özellikle Osmanlı döneminde dört yüzyıl boyunca sanat değeri yüksek olan birçok eser yapılmıştır. Özellikle Osmanlı tarafından inşa edilen revaklar tüm bunlar arasında öne çıkanlardandır. Kâbe'de Kanuni Sultan Süleyman döneminden kalan ve projesi Mimar Sinan tarafından hazırlanan revaklar, mimari güzelliğinin ve büyük sanat değerinin yanı sıra Türkiye ve Suudi ArabistanKrallığı ilişkilerinde uzun yıllar konu edilmesiyle de bilinmektedir. Kâbe'deki revakların avluda yer açmak için yıkılması haberleri üzerine çıkan diplomatik kriz dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Suudi Arabistan ziyaretiyle çözüme kavuşmuştur. Başbakan Erdoğan Kral Abdullah'tan revakların sökülmemesini eğer sökülecekse Türkiye'ye gönderilmesi ricasında bulunmuş Kral Abdullah ise konuyla ilgili bir komisyon kurulduğunu belirtmiştir. (Revakalar içinde Suudi Kral Son Sözünü Söyledi, çevrimiçi,http://www.haberturk.com,25.05.2018). Kâbe'yi genişletme çalışmaları sırasında sökülen revaklar tekrar yerine monte edilerek Osmanlı döneminden kalma bir eser olarak Suudi mimari sanatına değer katmaya devam etmektedir (Kâbe'deki Osmanlı Revakları Yerlerine Monte Ediliyor, çevrimiçi, http://www.haberler.com,25.05.2018).

Suudi Arabistan'ın tarihi ve ülkenin mimarisindeki tarihi zenginliğini ortaya koyan önemli bir tarihi yapı olan 'Madain Salih Antik Kenti'de ülkenin önemli bir

kültürel değeridir.Suudi Arabistan'ın kuzeyinde Medine'yle Tebük arasında bulunan ve Hz. Salih döneminden kalma kalıntıların bulunduğu önemli bir antik kent olan Medain Salih bölgesi bir nevi tarihi yapı olması sebebiyle Suudi sanatının içinde önemli bir yere sahiptir ve bu başlık altında değerlendirilmesi isabetli olacaktır. El-Hijr olarak da adlandırılan Medain Salih, Suudi Arabistan Krallığı'nda eski İslâmi dönemlere dayanan eski bir arkeolojik sitedir ve UNESCO Dünya Mirası listesindedir. (Unesco World Heritage Sites in Saudi Arabia, çevrimiçi, https://www.worldatlas.com,19.09.2017).Medain Salih Antik Kenti,Suudi Arabistan Krallığı'nda kutsal toprakların dışında en çok bilinen yerlerdendir. (Unesco World Heritage Sites in Saudi Arabia, çevrimiçi, https://www.worldatlas.com,19.09.2017).Medain Salih antik kentini gezmek için Suudi Arabistan Krallığı Turizm Yüksek Konseyi'nden izin almak gerekmektedir. Bu durum da, böylesine önemli bir antik kentin yeterli derecede turist tarafından ziyaret edilmesinin ve tanıtılmasının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.

Mimarinin yanı sıra Minyatür sanatıyla süsleme ve hat sanatları Suudi Arabistan Krallığı'nda görülen iki önemli sanat dalıdır. Bu iki önemli sanat dalı hem ülke kültürünün önemli bir parçası hem de ülke kültürünü yansıtan güzel bir araç olarak işlev görmektedir. Kur'an harfleri çevresinde oluşmuş bir güzel yazı sanatı olan hat sanatı önemli bir sanat kolu haline gelmiştir. 20. yüzyılın başlarında neredeyse ortadan kaybolacak duruma gelen bu sanat, Muhammed Tahir el-Kürdî'nin (1900-1980) 'Mekke Mushafı' olarak bilinen İslâm ülkelerine defalarca tabedilip dağıtılan eseri Kur'an-ı Kerim'in en meşhur nüshalarındandır. (Şimşek, 2016: 860). Folklor Suudi Arabistan Krallığı'nın bölgeden bölgeye farklılık gösteren zenginliğini ortaya koyar. Riyad ve Qassim bölgesi Ardah dansı da olmak üzere eski zamanlardan beri bilinen çok sayıda folklorik zenginliğe sahip olmasıyla ünlüdür. Temelde kılıç sallayarak gerçekleştirilen Ardah dansının, bu bölgede farklı versiyonları görülür. Bu versiyonların birinde erkekler karşılıklı dizilir ve bir taraftan şiirler söylerler, diğer taraftan havaya kaldırdıkları elleriyle kılıçlarını sallarlar. Ortada bir grup erkek de davullarını çalarak ritim tutarlar. (Saudi Folklore, çevrimiçi,http://sauditourism.sa,20.02.2018).

3.3.3.7. Sosyalizasyon/Eğitim

Suudi Arabistan Krallığı'nın eğitim sistemi yıllar içerisinde dönüşüm geçirmiştir. Krallık 1932 yılında kurulduğunda eğitim çok az insan için erişilebilir bir imkân iken, bugün, Suudi Arabistan Krallığı'nın eğitim sistemi çok daha planlıdır. 1957'de kurulan Kral Suud Üniversitesi Suudi Arabistan Krallığı'nda ilk kurulan yükseköğretim merkezlerinden biridir. (Al-Farsy: 1999: 239). Suudi Arabistan Krallığı'nda eğitim zorunluluğu yoktur fakat ilim öğrenmenin herkese farz olduğunu vurgulayan bir din anlayışı vardır. Ülkenin ana sınıfı hariç tüm kademelerinde kız-erkek ayrı yerlerde aynı öğretim programına tabi tutulurlar. (Akt: Gündoğdu, 2013: 138). Eğitim ve Öğretim Bakanlığı temel eğitimi zorunlu hale getirmiştir. Suudi Arabistan Krallığı'nda eğitim sistemi tüm vatandaşlara açıktır ve ülkede öğrencilere eğitim ücretsiz olarak verilmektedir. (Akt: Gündoğdu, 2013: 138). Suudi Arabistan eğitim sistemi, öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Bakanlığı ve Teknik Eğitim ve Mesleki Eğitim Genel Teşkilatı yetkisi altındadır. Ülkede Milli Eğitim Bakanlığı 1954 yılında, Yüksek Eğitim Bakanlığı ise 1975 yılında kurulmuştur. Ülkede kız öğrenciler için ilk devlet okulu da 1964 yılında kurulmuştur. 1990'ların sonlarına gelindiğinde kız okulları Krallığın her yerinde olacak şekilde yaygınlaşmıştır. Suudi okul ve üniversitelerine kayıtlı 6 milyondan fazla öğrencinin yarısından fazlasını kız öğrenciler oluşturmaktadır. (çevrimiçi, https://www.saudiembassy.net,08.02.018).

Suudi Arabistan 'göz hastalıkları tedavisi' alanında dünyada en iyi eğitim veren ülkelerden biri konumundadır. Kral Suud Bin Abdulaziz Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nin kuruluşundan bu yana, sağlık ve sağlıkla ilgili yaşamsal alanlarda ülkenin ihtiyaçlarına cevap verecek genç Suudi mezunların yetiştirilmesine büyük katkıları olmuştur. Kral Suud Bin Abdulaziz Sağlık Bilimleri Üniversitesi, yalnızca ulusal ve bölgesel ölçekte değil aynı zamanda tüm Arap Dünyası için de sağlık ve medikal bilimler alanında uzmanlaşmış tek üniversitedir. (Suudi Arabistan Üniversiteleri:172). Üniversitelerin yanı sıra Suudi Arabistan Krallığı'nın birçok üniversitede kürsüsü de bulunmaktadır. Yurtdışı akademik departmanlar ve araştırma kürsüleri, Krallık'ın belirlediği stratejik eğitim

vizyonundan ayrı değildir ve bu kürsüler Arapça dilini yaymayı ve Suudi araştırmacılar ve bilim insanlarına diğer kültürleri tanımayı amaçlamaktadır.

4.BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NIN KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1 Çalışma

Türk toplumu açısından uzun bir dönem Arap toplumları Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olan "öteki" ve "hainler" olarak görülmüştür. (Küçükcan, 2010: 8-9). Bu bağlamda da, batılılaşma çabaları Türkiye Cumhuriyetinin Ortadoğu politikasını belirlemiş ve Arap karşıtı yaklaşım, çeşitli yazarlar tarafından desteklenmiştir. Devlet okullarında okutulan ders kitaplarında da olumsuz bir Arap profili çizilmiştir. (Küçükcan, 2010:8-9). Arap toplumu; geri kalmışlığın ve köktendinciliğin simgesi olarak görülmüştür. (Küçükcan, 2010: 8-9). Türkiye'deki Suudi Arabistan Krallığı algısı da genel olarak Arap algısından farklı değildir. Türkiye'deki Vahabi algısı ve buna bağlı olarak Suudi Arabistan Krallığı algısı da genel olarak olumsuz olagelmiştir.

Türkiye'deki Suudi Arabistan Krallığı algısındaki olumsuzluklara rağmen hem AK parti yönetimi hem de Suudi Arabistan Krallığı tarafında Kral Salman'ın 2015 senesinde tahta geçmesi ve ılımlı İslam söylemleri ile birlikte karşılıklı siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerin gelişmesiyle birlikte mevcut olumsuz algıda da bir değişim yaşandığı söylenebilir. "Algı" kavramı uzun bir birikimin neticesi olarak oluşur. Dolayısıyla, kısa sürede değişmesi mümkün değildir. Bu bağlamdadauzun vadede Suudi Arabistan Krallığı tarafından Türkiye'de atılan adımlar, iki halk arasında oluşturulan ortak platformlar, karşılıklı düzenlenen kültür günleri, konferans ve sempozyumlar ve diğer tüm Kültürel Diplomasi uygulamaları Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki kültürünü

yaygınlaştırmasında başarılı olmasını sağlayacaktır. Suudi Arabistan Krallığı'nın ülke algısını Türkiye nezdinde iyileştirmek adına Kültürel Diplomasi uygulamalarından faydalanmaya başladığı söylenebilir. 29 Ağustos 2014'te Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı ilan edilmesi ve buna paralel bir tarih olan 23 Ocak 2015 tarihinde Kral Abdullah'ın ölümünün ardından Kral Salman bin Abdulaziz'in tahta geçmesiyle ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. Tezimizin bu bölümünde Kral Salman'ın ve Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk kez devlet başkanı oldukları birbirlerine paralel tarihler olan 2014 ve 2015 yılından bu yana Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetleri değerlendirilmiştir.

4.2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı şeriatla yönetilen bir ülke olan Suudi Arabistan Krallığı'nın Kral Salman'ın ve Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk kez devlet başkanı oldukları birbirlerine paralel tarihler olan 2014 ve 2015 yılından itibaren Türkiye'de gerçekleştirmiş olduğu Kültürel Diplomasi faaliyetlerinin değerlendirilmesidir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi'den ne derece faydalandıkları, başarılı olup olmadığı değerlendirilmiştir. Tez kapsamında Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki Kültürel Diplomasi uygulamalarını saptamak amaçlanmıştır. Türkiye'de akademik literatür incelendiğinde özellikle son yıllarda üzerinde durulan kavramlar olanKamu Diplomasisi ve Kültürel Diplomasi bağlamında Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetlerinin değerlendirilmesi bu alanda bir ilk olmuştur. Bu tez çalışması, hem Türkiye-Suudi Arabistan Krallığı ilişkileri hem deKamu Diplomasisi ve Kültür konusunda yapılacak sonraki çalışmalara ışık tutmayı amaçlamaktadır.

4.3. Çalışmanın Metodolojisi

Kimi araştırmacılar method ve tekniği aynı kavram olarak ele alsalar da bu çalışmada Kültürel Diplomasi, Kamu Diplomasisinin bir tekniği olarak ele

alınmıştır. Kamu Diplomasisi yöntem, Kültürel Diplomasi ise onun bir tekniğidir. Kültürel Diplomasi ise tekniktir, uygulama alanı değildir. Bu çalışmanın metodolojisi değerlendirmedir.

4.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma Türkiye'ye yönelik bir çalışmadır. Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nın, Kral Salman'ın ve Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk kez devlet başkanı oldukları birbirlerine paralel tarihler olan 2014 ve 2015 yılından itibaren gerçekleştirmiş olduğu Kültürel Diplomasi faaliyetleri saptanmıştır. Elde edilen verilerin fazlalığı ve mükerrer oluşu sebebiyle çalışma haber ajansı, resmi bakanlık sitesi ve akademik süreli yayınlar ile sınırlandırılmıştır. Anadolu Ajansı Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi ile özdeştir ve Batılı anlamda bir haber ajansı kimliği taşımaktadır. Bu bağlamda, Anadolu Ajansı arşivi kaynak olarak seçilmiştir. T. C. Dışişleri Bakanlığı ise dış ülkeler ile devlet seviyesinde ilişkilerin özellikle resmi ziyaret ve anlaşmaların haber ve duyurular ile yansıtıldığı bir kurumdur. Dolayısıyla, bakanlık da çalışmaya diplomatik çerçevesi nedeniyle eklenmiştir. Aynı zamanda, kimi ülkelerinKamu Diplomasisini önemsediği, hem ülkelerinin faaliyetleri hem de ülkeleriyle ilgili bilgileri yansıtmak için Büyükelçilikleri aracılığıyla bulundukları ülkelerin Dış İşleri Bakanlığıyla sürekli iletişim halinde olduğu da bilinmektedir. Çalışmanın son ayağı olan akademik yayınlar da uluslararası güvenilirliği ve geçerliliği kabul edilmiş olan "http://scholar.google.com" üzerinden araştırılmıştır.

4.5. Çalışmanın Hipotezleri

Kültürel Diplomasi gerçekleştirmek ülkeler için önemlidir.
Kamu Diplomasisi başarısında kültürel değerlerin kullanımı etkilidir.
Kültürünü yaygınlaştırabilen ülkeler diğer ülkeleri daha kolay ikna eder.
Kültürü yaygınlaştırmak çıkar işidir.
Kültür inşa eden ülkeler Kültürel Diplomaside başarılıdır.

Ekonomik refahı yüksek olan ülkeler kültür emperyalizmine daha az ihtiyaç duyar.

Kültürel Diplomasi dışa dönük ülkelerde olur.

4.6. Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi Faaliyetlerine Yönelik '1H+2K' Modeli

Bu çalışmada, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetlerini tespit etmek ve kültürünKamu Diplomasisi'ndeki önemini ortaya koymak için Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki kültürel faaliyetleri değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen verilere dayanarak Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi'den yeterince faydalanamadığı ve Kültürel Diplomasi'de başarılı olmadığı görülmüştür. Tezimizde kendimizin oluşturduğu '1H+2K modeli' uygulanmıştır. Suudi Arabistan Krallığı'nın sahip olduğu kültürel mirası yeterince değerlendirebilmesi için şekildeki iletişim modelini uygulaması gerekmektedir.

Şekil 1: 1H+2K Modeli

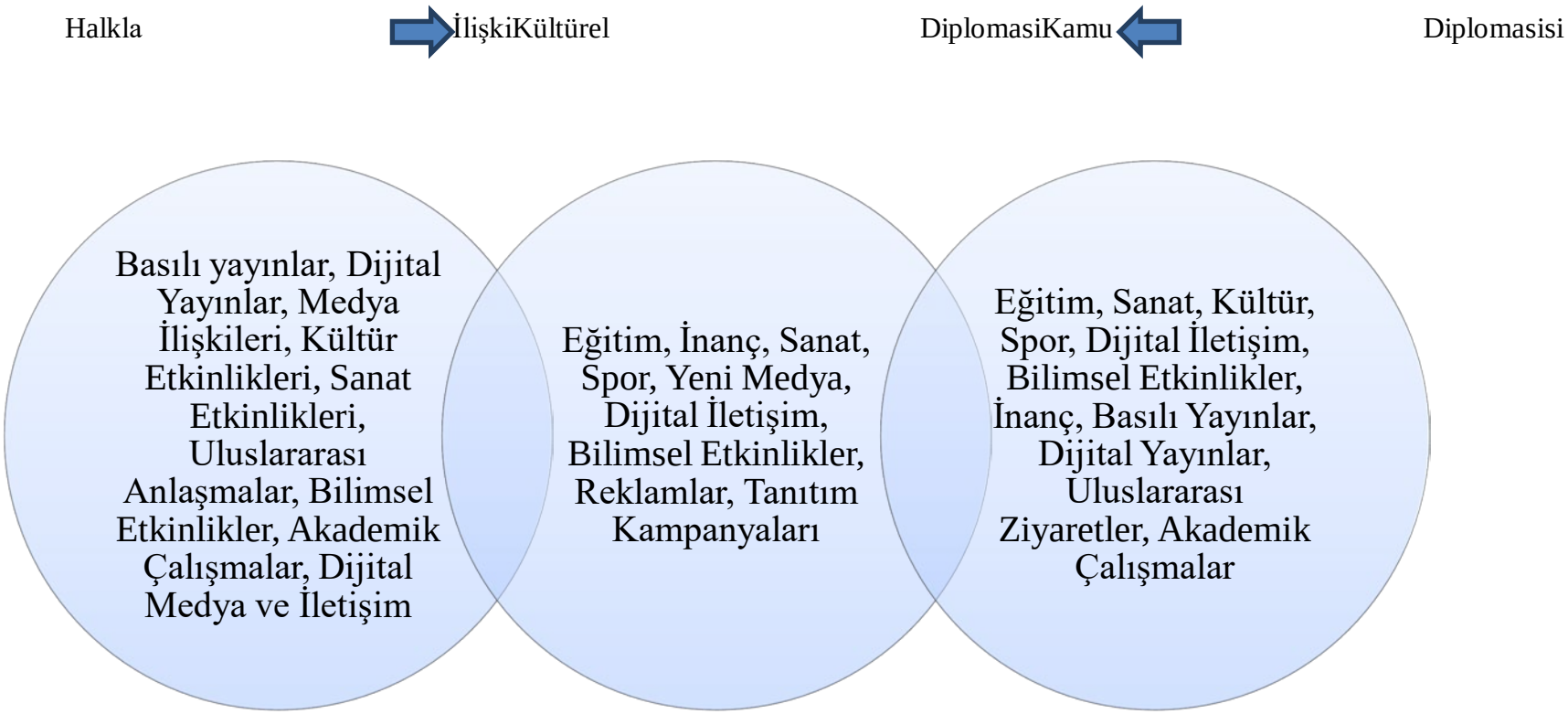
Halkla İlişki
Kültürel
Diplomasi
Kamu Diplomasisi
Basılı yayınlar, Dijital Yayınlar, Medya İlişkileri, Kültür Etkinlikleri, Sanat Etkinlikleri, Uluslararası Anlaşmalar, Bilimsel Etkinlikler, Akademik Çalışmalar, Dijital Medya ve İletişim
Eğitim, İnanç, Sanat, Spor, Yeni Medya, Dijital İletişim, Bilimsel Etkinlikler, Reklamlar, Tanıtım Kampanyaları
Eğitim, Sanat, Kültür, Spor, Dijital İletişim, Bilimsel Etkinlikler, İnanç, Basılı Yayınlar, Dijital Yayınlar, Uluslararası Ziyaretler, Akademik Çalışmalar

(Suudi Arabistan Krallığı Kültürel Diplomasi Çalışmalarına Yönelik Bir İletişim Model Önerisi Eğitim)

İletişim model uygulaması,Kamu Diplomasisi uygulamalarında Kültürel Diplomasi'den ve halkla ilişkiler uygulamalarından yararlanan ülkelerinKamu Diplomasisi'nde başarılı olduğu tezini ortaya koymak amacıyla geliştirilmiştir. 1H+2K modeline göreKamu Diplomasisi başarısında halkla ilişkiler uygulamalarının ve Kültürel Diplomasinin başarılı şekilde kullanılmasının doğrudan bir etkisi bulunmaktadır. Bir ülkeninKamu Diplomasisi'nin başarılı olabilmesi için basılı materyaller, yayınlar, uluslararası ziyaretler, medya ilişkileri, kültür sanat etkinlikleri, bilimsel etkinlikler, akademik faaliyetler ve kurumsal web sitelerini kapsayan, radyo, televizyon, gazete,sinema,bilgisayar,internet ve dijital iletişimi kapsayan halkla ilişkiler uygulamalarından faydalanmak önem arz etmektedir. (Sezer&Sert, 2013:65). Halkla ilişkiler uygulamalarından yeterince faydalanan ve bu uygulamaları başarılı şekilde yöneten ülkeler Kültürel Diplomasi'de ve bunun sonucu olarakKamu Diplomasisi'nde de başarı sağlamaktadır. Modelde Kültürel Diplomasi veKamu Diplomasisi arasında halkla ilişkilerin çift taraflı simetrik modelinde olduğu gibi çift taraflı bir ilişki söz konusudur. Bir ülkeninKültürel Diplomasisi ne kadar güçlü iseKamu Diplomasisi de o derece güçlü olacaktır. Bu bağlamda da, Kültürel Diplomasi öğelerininKamu Diplomasisi başarısında doğrudan etkileri göz önünde bulundurulmalıdır.

Kültürel Diplomasi başarısı ileKamu Diplomasisi başarısı arasında çift yönlü bir ilişki varken; Kültürel Diplomasi başarısı da Kültürel Diplomasi ögeleri ve halkla ilişkiler uygulamalarından etkilenmektedir. Tüm bu unsurların etkileşiminden önce, Kültürel Diplomasi veKamu Diplomasisi etkileşiminin varlığını tartışmak gerekmektedir. Kültürel Diplomasi'nin açık bir biçimdeKamu Diplomasisi üzerinde etkili olduğu Byrne (2009: 17) tarafından da ifade edilmiştir. Preda (2013: 105) çalışmasında Kültürel Diplomaside yer alan kilit unsurların uluslararası etkileşimler ile kültür ve sanat etkinlikleri olduğunu belirtmektedir. Kültürel Diplomasi'de müzeler ve dijital medya da sınırların ötesinde kültürel köprüler kurmak için önemli unsurlardır. Başka bir ifadeyle, modele göre; bilimsel etkinlikler, kültür ve sanat aktiviteleri ile dijital medya ve iletişim Kültürel Diplomasi veKamu Diplomasisi etkileşiminde rol oynamaktadır. (Grincheva, 2015: 38). Geçmişten günümüze çeşitli enstitüler aracılığıyla da Kültürel Diplomasi süreci beslenmektedir. Goethe Enstitüsü, British Council ve AllianceFrançaise gibi birçok enstitü, zengin kültürel programlama ve kaynaklar sunarak sanat, bilim ve spor etkinliklerinin önünü açmıştır. (Grincheva, 2015: 13). Aynı zamanda da, dijital iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle uluslararası iletişim süreçleri de şeffaflaşmış, diplomasi yeni bir boyut kazanmıştır.

4.7. Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nın Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Çalışmanın amacı Türkiye'deki Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi çalışmalarını tespit etmek ve kültürünKamu Diplomasisi'ndeki önemini ortaya koymaktır. Bu başlık altında, Recep Tayyip Erdoğan'ın 2014 senesinde Cumhurbaşkanı olduğu ve Kral Salman'ın tahta geçtiği 2015 senesinden itibaren Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nın kültürel faaliyetleri saptanarak kültür yaygınlaştırmada başarılı olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bu çalışma, Suudi Arabistan Krallığı'nın sahip olduğu kültürel fırsatları hem siyasi hem de kültürel kurumları açısından ele alan Türkçe yazılmış nadir akademik kaynaklardan biridir. Türkiye tarafından düşünüldüğünde ise, Suudi Arabistan Krallığı'nın bu çalışmanın sınırlılıkları çerçevesinde Türkiye'deki faaliyetlerini detaylı şekilde ortaya koyan bir kaynak niteliğindedir. Suudi Arabistan Krallığı için de elindeki kültürel mirası Türkiye'de yeterince değerlendirip değerlendiremediği yönünde saptamada bulunan bir bilimsel çalışmadır. Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı faaliyetlerinin değerlendirilmesi 8 ana başlık altında kategorize edilmiştir. Bu bağlamda da, ana başlıkların her birisi için üç alt ana başlık belirlenmiştir. Ekonomik anlaşmalar, yatırımlar, resmi ziyaretler, Arapça, hac ve umre ibadetleri, eğitim-öğretim ve öğrenciler düzeyindeki durum alt ana başlıklardan bazılarıdır. Tablolarda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı veScholarGoogleolmak üzere üç kurum üzerinden 2014-2018 tarihiyle sınırlandırılarak alınmıştır. Elde edilen sayı her kurumun websitesinde yazılan alt ana başlıkla ilgili olmak kaydı ile 2014-2018 yılları arasındaki veriler taranarak elde edilmiştir. Ana başlıklara ilişkin verilen tablolar, bahsi geçen kaynaklarda alt ana başlık olarak seçilen başlıkların hangi sıklıkta geçtiğini belirtmek için verilmiştir. Sayılar kullanılan alt ana başlıkların değişikliğine göre farklılaşabilir, ancak Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki faaliyetleri hakkında genel bir resim oluşturmak konusunda yeterlidir. Çalışma için seçilen yıllar, AK Parti iktidarı ile bağlantılı olup, her bir ana başlığın değerlendirme kısmında genel olarak bahsedilen konularda daha çok 2012 sonrasına değinilmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları gereği yapılan değerlendirme için rakamlar son beş yılı kapsayacak şekilde, bu çalışmanın yayınlanacağı tarih olan 2019 yılından 2014 yılına kadar çekilmiş, münferit olarak da başka kaynaklardan bu yıllardan önceki ve bu yıllardaki faaliyetlere değinilmiştir. Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel

DiplomasiFaaliyetlerine yönelik geliştirilmiş olan 1H+2K Modeli her bölümün kendi değerlendirmesi başlığında alt ana başlıklarla uygulanmıştır.

4.7.1. Maddi Kültür

Tablo 9: Maddi Kültür ile İlgili Veriler, 22.02.2019

Alt ana başlık	A.A.	T.C. Dışişleri Bakanlığı	Scholar Google	Toplam
Petrol	598	457	821	1876
Turizm	223	632	610	1465
Yatırımlar	97	349	870	1316

Maddi Kültür, ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Petrol" "Turizm" ve "Yatırımlar"dır. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden, 22.02.2019 tarihinde elde edilen rakamlardır. Maddi Kültür kapsamında, petrol alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 598, Dış İşleri Bakanlığında 457, Scholar Google'da 821 olmak üzere toplamda 1876 veriye ulaşılmıştır. Turizm alt ana başlığına ait ise, Anadolu Ajansında 223, Dış İşleri Bakanlığında 632, Scholar Google'da 610 olmak üzere toplamda 1465 veriye ulaşılmıştır. Maddi Kültürün son alt başlığı olan Yatırımlar başlığında da, Anadolu Ajansında 97, Dış İşleri Bakanlığında 349, Scholar Google'da 870 olmak üzere toplamda 1316 veriye ulaşılmıştır.

Dünyada temel enerji kaynakları tüketimi içinde petrol her zaman ilk sırada yer almıştır. Suudi Arabistan Krallığı, dünyadaki en yüksek petrol üretimine sahip ülkedir. Bu konuda, ikinci sıradaki ülke ise, Amerika Birleşik Devletleri'dir. Suudi Arabistan Krallığı'nın yıllık ham petrol üretimi 426 Mt olarak belirtilmektedir. Bu, küresel üretimin %12.3'üne tekabül eder. Amerika Birleşik Devletleri'nin ham petrol üretimi ise 355 Mt'dir. Ancak, dünya petrol üretiminin %10.3'ünü yaptığı halde ABD'ye bu petrol yetmemektedir. Dolayısıyla 490 Mt ile aynı zamanda en çok petrol ithal eden ülke

konumundadır. Bu durum, Suudi Arabistan Krallığı'nı dünyanın en büyük petrol ihracatçısı konumuna getirmiştir. 353 Mt ile Suudi Arabistan Krallığı petrol ihracatı diğer büyük ihracatçılar Rusya ve Norveç'in iki katından fazladır. (Özkaya, Petrol Fiyatlarının Ekonomilere Etkisi, http://www.mfa.gov.tr, 02.15.2019). Anadolu Ajansı, Enerji Masası'nın konuğu olan Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) Başkanı Dr. Fatih Birol, Rusya ve Suudi Arabistan Krallığı en fazla petrol üreten ülkeler olarak, birbirleriyle rekabet içindeyken kaya gazı üretimiyle, Amerika petrolün bir numaralı üreticisi haline geldiğini belirtmektedir. Uluslararası Enerji Ajansı Başkanı, 2025 yılı civarında Amerika'nın toplam petrol üretiminin hemen hemen Rusya ve Suudi Arabistan Krallığı'nın toplam üretimine eşit olacağını da (2025'te Amerika'nın petrol üretimi Rusya ve Suudi Arabistan'a eşit olacak, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 21.12.2018) eklemiştir.

1983 sonrasında Türkiye, Ortadoğu ve özellikle Müslüman ülkeler ile ilişkilerini canlandırma anlayışını benimsemiştir. Bu tarihlerde dışa açılan Türkiye'nin Suudi Arabistan Krallığı'na bakışı güvenli bir petrol tedarikçisi şeklinde olmuştur. Lider ve Bakanların karşılıklı ziyaretleriyle gelişen ilişkiler sonucu iki ülke arasındaki ticaret hacmi artmıştır. 1990'ların başında Suudi Arabistan Krallığı'nın, Saddam Hüseyin'e karşı yürüttüğü politika sebebiyle zarara uğrayan Türkiye'ye toplam 2.2 milyar dolarlık petrol hibe etmesi ilişkiler açısından önemli bir adım olarak gösterilmektedir. (Ataman, 2009: 75). Türkiye'nin en yüksek petrol ithalatı yaptığı ülke İran olmakla birlikte, Suudi Arabistan Krallığı, Irak ve Rusya önemli miktarlarda ithalat yapılan (Türkiye ham petrolün yarısını İran'dan alıyor, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 02.14.2019) diğer ülkelerdir.

Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye arasındaki maddi kültür temelli ilişkilerin bir diğer boyutu turizmdir. Turizm döviz girdisini arttıran, istihdam yaratan böylelikle hem ulusal ekonomiye katkı veren hem de uluslararası kültürel tanıtımı sağlayan önemli bir araçtır. (Atasever&Bahar, Medya Bağlamında Politik İstikrarsızlık-Turizm İlişkisi, çevrimiçi, http://www.jsga.edu.tr, 06.07.2018). Türkiye'ye gelen, Arap turistler arasında başı çeken Suudi Arabistanlı turistler hem Kültürel Diplomasi açısından hem de iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler açısından önemlidir. Suudi Arabistan Krallığı kendi vatandaşlarının turistik faaliyetleri açısından harcamalarla öne çıktığı bir ülkedir. Türkiye'yi ziyaret eden Suudi turist sayısı yıldan yıla artış göstermektedir. Türkiye'ye gelen Suudi turist sayısı 2013 yılında 234.000, 2014 yılında 341.000, 2015 yılında 450.674, 2016 yılında 530.410 ve 2017 yılında 651.170'e ulaşmıştır. (Turizm verileri, çevrimiçi, https://www.tursab.org.tr, 06.07.2018). Türkiye, Suudi Arabistan'dan yıllık

500.000'e yakın turist misafir etmektedir. 2015 verilerine göre Suudi turist sayısı bir önceki yıl 341.000 iken 2015'te 450.674'e ulaşmıştır. (Yılda yarım milyon Suudi Türkiye'yi ziyaret ediyor, çevrimiçi,www.aa.com.tr, 17.02.2019). Karadeniz'e Suudi Arabistan'dan turist akışına bakıldığında 2018 yılında Suudi Arabistan'dan Trabzon'a 418 uçuş gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla da, Trabzon'a en çok uçuş yapılan ülkeyi Suudi Arabistan Krallığı yapmaktadır. (Trabzon'da konaklayan turist sayısı yüzde 20 arttı, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 17.02.2019). Giresun-Ordu Havalimanı'na ise 2017'de 12 uçuş gerçekleşmiştir. (Arap turistlerin Giresun'a ilgisi artıyor, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 15.02.2019). Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA) Genel Sekreteri Onur Adıyaman'a göre Doğu Karadeniz'e gelen turistlerin %90 ila 95'i Suudi Arabistan'dan gelmektedir. (Doğu Karadeniz'de hedef 2 milyon turist, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 17.02.2019).

Suudi Arabistan Krallığı'ndan gelen turistlerin, ortalama tatil süresi 15-30 gün aralığında değişmektedir. Suudi Arabistan vatandaşları tatil için Mayıs-Temmuz dönemini tercih etmektedir. Tanıtma Genel Müdürlüğü'nün raporunda, Suudi Arabistanlı turistlerin Türkiye'ye yayla turizmi ve termal turizm amaçlı olarak seyahat ettiklerini belirtilir. Turistlerin tercih ettiği şehirler; İstanbul, Yalova, Bursa, Doğu Karadeniz, Hatay, Antalya'dır. (Kocalar, 2016; 124). Tıp turizmi, termal turizm, yayla turizmi sağlık turizminin kategorilerini oluşturuyor. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 2018'de sağlık amacıyla Türkiye'yi ziyaret edenlerin sayısı 2017'ye göre yüzde 27,3 artarak 551 bin 748 oldu. Sağlık turizmi kapsamında Türkiye'ye gelen turist sayısı son 10 yılda 3 milyon 172 bin 789 kişi olarak kayıtlara geçmiştir. Turistlerin çoğunlukla göz, onkoloji, ortopedi, estetik ve saç ekimi gibi ameliyat ve operasyonlar için Türkiye'yi tercih ettikleri gözlemlenmiştir. (Türkiye turistlere şifa oldu, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 16.02.2019). Sağlık turizminde gelen turistlerin aldıkları hizmetten duydukları memnuniyeti önem arz etmektedir. Türkiye'ye "Sağlık Turizmi" kapsamında aracı firmalar tarafından gelen turistlere firmalar tarafından havalimanı-otel-klinik arasındaki süreç ve hastane hizmetleri sunulmaktadır. (Türkiye, saç ekiminde Avrupa birincisi, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 11.01.2019).

Sağlık Turizmi de Türkiye ile Suudi Arabistan arasında önemli bir sektör haline gelmiştir. Avrupa Yüz Plastik Cerrahisi Akademisi Başkan Yardımcısı ve Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Kulak Burun Boğaz Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fazıl Apaydın'a göre, Körfez ülkelerinin vatandaşları ülkelerinde yayınlanan Türk dizilerinden

etkilenmekte ve onlara benzemek için estetik ameliyat olmaya karar verebilmektedir. Dolayısıyla da, bu operasyonu olmak için çok sayıda turist Türkiye'ye gelmektedir. Apaydın'a göre bu furyayı başlatan dizi "Gümüş" dizisi olarak gösterilebilir. En çok Suudi Arabistan Krallığı'ndan gelen bu turistler, Beren Saat, Kıvanç Tatlıtuğ ve Kenan İmirzalıoğlu gibi Türk yıldızlara benzemek için bıçak altına yatmaktadırlar. (Türk yıldızlara benzemek için estetik yaptırıyorlar, çevrimiçi,www.aa.com.tr, 16.02.2019). Arap Turizm Teşkilatı Başkanı, Bender bin Fehd Al Fuheyd'e göre Araplar sağlık turizmine yıllık 27 milyar dolar harcamaktadır. (Arap ülkeleri sağlık turizmine yılda 27 milyar dolar harcıyor, çevrimiçi,www.aa.com.tr, 17.02.2019). Türkiye Sağlık Turizmini Geliştirme Konseyi Üyesi Özlem Safiye Kurt, Türkiye'nin sağlık turizminden yıllık 10 milyar dolar döviz elde ettiğini belirtmektedir. Gelen turist sayısı ise bir milyondan fazladır. Özellikle saç ekimi konusunda ülkemiz dünyada lider konumdadır. (Bozdoğan, 2018). Türkiye Sağlık Turizmi Derneği Başkanı Enginer Birdal da Türkiye'nin, özellikle estetik operasyonlarda en fazla talep gören ülkelerden olduğunu, burun ve meme estetiği, yağ aldırma gibi operasyonlarda tercih edildiğini, saç ekimindeyse dünyada ilk sırada bulunduğunu tespit etmektedir. (Sağlık turizminden 9 ayda 600 milyon dolar, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Türkiye'de güvenilir bir şekilde kullanılan Tiga Bilgi Teknolojileri AŞ'nin ilaç tedarikini sağlayabilmek için geliştirdiği İlaç Takip Sisteminin uluslararası tanınırlığının artmasıyla Suudi Arabistan Krallığından da sisteme talep gelmiştir. İlaç takip sistemi Suudi Arabistan Krallığına da (Suudi Arabistan'daki ilaçlara Türk yazılımı, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 06.07.2018). ihraç edilmektedir.

Türkiye'ye gelen, Suudi turistler sadece güney sahillerinde vakit geçirmemekte, yatırımlar da yapmaktadır. Örneğin, Trabzon'da Suudi Arabistanlı yatırımcılar, kurdukları gayrimenkul, turizm ve inşaat şirketleriyle Trabzon'da çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedirler. (Suudiler Trabzon'da 25 şirket kurmuştur. çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 06.07.2018). 2019'un ilk ayında yabancılara 3 bin 168 adet konut satılması tarihin en iyi rakamı olarak değerlendirilirken geçen yıla kıyasla 2019'un ilk ayında Suudi Arabistan vatandaşlarına konut satışlarında yüzde 33'lük bir azalma da gözlemlenmektedir. (Yabancıya konut satışında tarihin en iyi başlangıcı, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 19.02.2019).

Suudi Arabistan'ın Ankara Büyükelçisi Velid bin Abdulkerim el-Hireyci Trabzon'un önemini şu şekilde ifade etmiştir: "*2017 yılının Ocak ayından Ağustos ayına kadar yaklaşık 350 bin Suudi vatandaşı Trabzon'u ziyaret etti. Vatandaşlarımız Trabzon'a sadece*

turistik bir yer olarak bakmamaktalar ve sadece turistik bir ziyaret amacıyla da gelmemektedirler. Yatırımcı olarak da Trabzon'a gelmekte ve yatırımlarını buraya yönlendirmektedirler. TÜİK verilerine göre, Trabzon'da Ocak ayından Ağustos ayına kadar Suudi vatandaşlarına 763 konut satışı gerçekleştirilmiştir. Konut satın alan vatandaşlarımızın büyük kısmı Trabzon'da aynı zamanda oturma iznine müracaat etmiş, büyük kısmı oturma izni almıştır."(Suudi Arabistan'ın Ankara Büyükelçisi Hireyci Trabzon'da, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 06.07.2018).

Suudilerin yoğun ilgi gösterdiği bir diğer yatırım kalemi ise gayrimenkuldür. Özellikle, Mütekabiliyet Yasası'nın çıkması ve Türkiye'de belli koşullarda konut alan yabancılara vatandaşlık hakkı verilmesi gibi düzenlemelerle son yıllarda Suudilerin ve diğer yabancıların ülkedeki konut satışlarına yönelik talebi arttırmaktadır. (Konut Satışları Hız Kesmiyor, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Suudi Arabistan Krallığı vatandaşları, Iraklıların ardından ülkemizde en çok konut alımı yapan yabancı vatandaşlar arasında en büyük ikinci gruptur. 2017 Kasım ayında Suudiler Türkiye'den 239 konut satın almıştır. Iraklılar 405, 3. sıradaki Kuveytliler ise 151 konut almıştır. (Yabancıların konut talebi hız kesmiyor, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 14.02.2019). 2016 yılında Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile Arap Turizm Örgütü Başkanı Bandar El Fuhaieddaha önce üzerinde mutabakata varılan, Arap Turizm Örgütü tarafından kurulacak Arap Turizm Köyü projesi hakkında bir oturum (Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Arap Turizm Örgütü Başkanı Bandar El Fuhaied'i kabulü hakkında Arka Plan Notu, 3 Ağustos 2016, çevrimiçi, http://www.mfa.gov.tr, 06.07.2018) gerçekleştirmiştir.

Türkiye, ülkeye yabancı yatırımcıyı çekmek için de girişimler başlatmıştır. Konya'da büyük yatırımlar yapacak olan Arap yatırımcılar et ve süt üretimine başlayacaklardır. Türkiye, Konya'da Körfez ülkelerinden 200 iş adamını ağırlamıştır. Aynı zamanda da, burada bu yatırımcılar tarım ve hayvancılıktaki durumu inceleme fırsatı bulmuşlardır. Yatırım amacıyla Türkiye'ye gelen, Suudi Arabistan Krallığı'nın Cidde kentinden Muhammed Al Nahdi, Cidde'de tarım ve hayvancılık üzerine bir şirketi olduğunu belirtirken ilk yurt dışı yatırımını Türkiye'ye yapmak istediğini söylemiştir. Al Nahdi, kararını etkileyen faktörler arasında iklimin uygunluğunun yanı sıra verilen teşviklerin de olduğunun altını çizmiştir. Al Nahdi ülkemizde bir şirket kurmuştur ve et ve süt üzerine 10 milyon dolarlık yatırım yapmayı planladığını (Arap yatırımcı 'et' ve 'süt' için geliyor, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 16.02.2019) belirtmiştir.

Körfez ülkeleri Türkiye bankalarına da yoğun ilgi göstermektedir. Bu ilgi en son Sberbank ile gündeme gelmiştir. Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye bankacılık sektöründeki en büyük yatırımı, Türkiye Finans Katılım Bankası'dır. Suudi Arabistan'ın ilk bankası olma özelliğini taşıyan, aynı zamanda da en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB), 2008 yılında Türkiye Finans çoğunluk hissesine sahip olmuştur. 2016 yılı sonu itibariyle en büyük 3. körfez bankası olan NCB, 2017 sonu itibariyle Türkiye Finans'ın %67.03'ünü elinde (Körfez'in Türk bankalarına ilgisi sürüyor, www.aa.com.tr, 14.02.2019) tutmaktadır.

4.7.1.1. Değerlendirme

Şekil 2: 1H+2K Modeli (Maddi Kültür)

HalklaİlişkilerKültürelDiplomasiKamuDiplomasisi

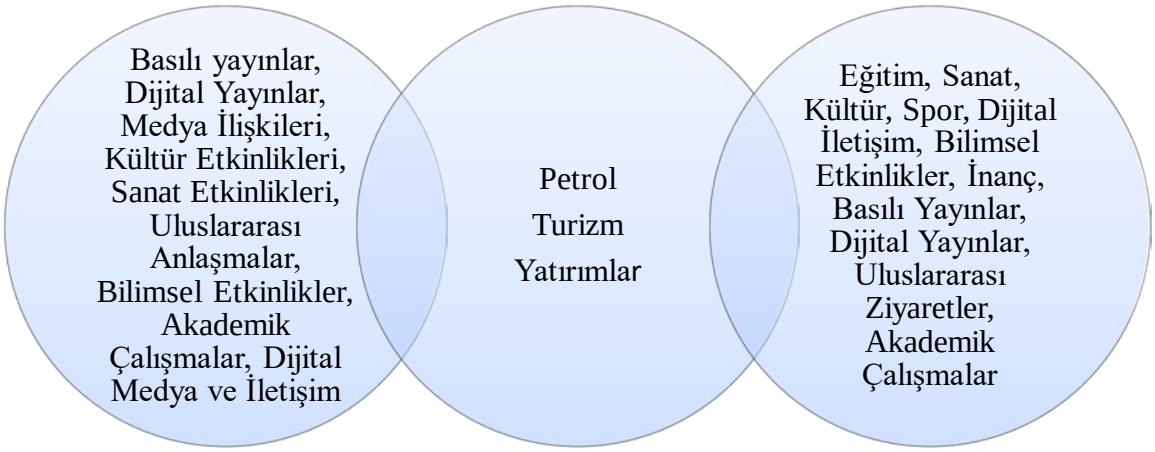

Türkiye, petrol ve doğal gaz rezervlerinin dörtte üçüne sahip bölge ülkelerinin yakın coğrafyasında yer almaktadır. Aynı zamanda, Avrupa'daki tüketici pazarları arasında jeo-stratejik bir konuma sahiptir. Öyle ki dünyada günlük petrol tüketiminin yaklaşık % 3'ü Türk Boğazları yoluyla taşınır. Bu ayrıcalıklı doğal konumu, Türkiye'ye enerji güvenliği bağlamında fırsatlar sağlarken sorumluluklar da yükler. Bu nedenle Türkiye, bölgesel enerji stratejisini geliştirirken, gerek Doğu-Batı, gerek Kuzey-Güney Enerji koridorları üzerindeki konumumuzun güçlendirilmesini göz önünde bulundurmaktadır. (2017 Yılına Girerken Dış Politikamız, çevrimiçi, http://www.mfa.gov.tr, 19.02.2019).

19. yüzyılda ortaya çıkan, fakat 20. yüzyılda ekonomik olarak çok büyük bir güce dönüşen petrol, Suudi Arabistan Krallığı'nın Dünya'daki en büyük petrol ihracatçısı olması sebebiyle ekonomisinin temelini bu enerji kaynağına olan bağlılığı ya da bir diğer deyişle bağımlılığı oluşturmaktadır. Her ne kadar son yıllarda petrol dışı ekonomi Suudi Arabistan Krallığı tarafından, çeşitlendirilmeye çalışılsa da henüz böyle bir ekonomi politiğin petrolün yerine alabileceğini söylemek için çok erkendir. ABD'li ünlü petrol

sanayicisi John D. Rockefeller'ın 'terletme' politikasına benzer bir politika uyguladığı söylenen Suudi Arabistan Krallığı'nın, yüksek petrol arzı ile düşük fiyatlar ile üretimde maliyet oranı daha fazla olan rakiplerini piyasada saf dışı bırakmaya çalıştığı, 2015 yılının söylemleri arasındaydı. (Suudi Arabistan'a Rockefeller benzetmesi, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Krallık petrol ihracatı ile ilgili tutumunu değiştirmeden devam ettirirken, İran ve Venezuela gibi milli gelirlerinde petrolün çok önemli yer tuttuğu ülkeler petrol üretiminin azaltılmasından yana tavır almaktadır. (Petrol düşüyor, çekişme artıyor, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Aynı zamanda da, düşen fiyatlara rağmen petrol arzını kısmayan, Suudi Arabistan Krallığı ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerin bu şekilde Rusya ve yanındaki birkaç ülkeye "diz çöktürme" politikası uygulamaya çalıştıkları ifade ediliyordu. (Düşük petrol fiyatları ihracatı tehdit ediyor, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr,06.07.2018).

Suudi Arabistan Krallığı'nın son yıllarda, ekonomisinin geriye gitmesinin temel sebebi olarak "2014 yaz başlarında 110 dolar civarında seyreden ham petrol fiyatlarının 30 dolarlara kadar gerilemesi, ekonomisinin büyük ölçüde petrole dayanması ve ekonomiyi çeşitlendirmede geç kalınması ile ülkenin savunma harcamalarının artması" olarak gösterilmektedir. (Suudi ekonomisi, "yüksek petrol fiyatlarını" arıyor, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Petrol fiyatlarındaki düşüş sebebiyle ekonomide gerçekleşen küçülme Suudi Arabistan Krallığı'nın266 milyar 600 milyon dolar değerinde birçok sözleşmeyi askıya aldığını açıklamasıyla görünür hale gelmiştir. (Suudi Arabistan'da 266.6 milyar dolarlık projeler durduruldu, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 06.07.2018)). Ekonomileri büyük ölçüde petrole bağlı ülkelerin yakın gelecekte iflasın eşiğine geleceği düşünülmektedir. (Ulusoy&Yazıcı&Altun, Petrol fiyatlarında yaşanan belirsizlik ve Ortadoğu'da sürdürebilir büyüme: Ortadoğu ekonomilerinin çeşitlendirilmesi, çevrimiçi, http://dergipark.gov.tr, 06.07.2018). Petrolün yakın bir gelecekte artık dünyanın enerji açığını kapatamayacağı düşüncesi ve de petrol fiyatlarında yaşanan düşüş petrol ihraç eden ülkelerin ekonomilerini çeşitlendirme yolunda adımlar atmalarını mecbur kılmıştır. Suudi Vizyon 2030 programını hazırlayan Suudi Arabistan Krallığı petrol harici gelirleri 6 kat artırmayı hedeflemektedir (Ulusoy&Yazıcı&Altun, Petrol fiyatlarında yaşanan belirsizlik ve Ortadoğu'da sürdürebilir büyüme:Ortadoğu ekonomilerinin çeşitlendirilmesi, çevrimiçi, http://dergipark.gov.tr, 06.07.2018).

Suudi Arabistan ve Petrol, anahtar kelimesiyle kurumlardan yapılan taramalarda, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'de maddi kültür öğesi olan petrole dair direk bir

uygulamasından söz etmek mümkün değildir. Yapılan taramalarda, Petrol ve Suudi Arabistan Krallığı anahtar kelimeleri bağlamında Türkiye ile petrol ilişkisine dair çok fazla veriye ulaşılamamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı web sayfasından yapılan taramalarda, bu ülkeyle olan siyasi ilişkilere, üst düzey görüşmelere, ikili anlaşmalara yer verildiği görülmüştür. Bu bağlamda, Türkiye'de yer alan Suudi kurumların Türkiye'deki Dış işleri Bakanlığı websitesini çok fazla önemsemediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Her ne kadar Dış İşleri Bakanlığı Türkiye'ye ait bir kurum olsa da kendi ülkeleri ile yazılanları takip etmek, yazılanlarla ve yayınlananlarla ilgili sürekli yetkililerle irtibatta olmak ve başka bir ifadeyle, lobi yapmak ülkelerin kendi çıkarları çerçevesinden bakıldığında kendi görevleridir. Dış İşleri Bakanlığı web sayfasında 'Suudi Arabistan Ekonomisi' bölümü 2016 yılında kalmış son iki yılın verileri girilmemiştir. Bakanlığın her yıl, yıllara göre düzenlediği 'dış politikamız' başlıklı bülteninde ise Suudi Arabistan Krallığı'na ait bilgilerin güncellendiği görülmüştür. Petrol başlığı için yapılan taramalarda en çok kaynak Scholar Google'dan elde edilmiştir. Ancak, Suudi Arabistan, Türkiye ve petrol kavramları aratıldığında direk konuyla ilişkili olarak çok veri bulunmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, Scholar Google'dan yapılan araştırmada konunun çok boyutlu ele alındığı görülmüş, petrolün ülke politikaları için önemini anlatan çeşitli makalelere rastlanmıştır. Scholar Google'da yapılan Petrol ile ilgili taramalarda, Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nı içeren çok fazla veriye rastlanmamıştır. Dolayısıyla da, daha çok Suudi Arabistan-Amerika-Rusya ve Ortadoğu ülkelerini içeren makalelere rastlanmıştır.

Turizm ile ilgili en çok veri Scholar Google'dan elde edilmiş olup, yapılan taramalarda genel olarak Ortadoğu'daki turizm faaliyetleri, Arapların hangi ülkeleri tercih ettikleri, Arap Baharı, Suriye İç Savaşı ve de terör olaylarının turizmi nasıl etkilediği gibi başlıklar altında makalelere rastlanmıştır. Bu değerlendirmenin, sınırlarını çizen 2014-2018 yılları arasında, Suudi Arabistan, petrol, turizm ve yatırım anahtar kelimeleri ile yapılan sözü geçen web sitelerinden ve de diğer kaynaklardan da genel bilgi yapılan elde etmek için yapılan aramalardan elde edilen sonuçlar arasından seçilen veriler tez konusu bağlamında verilmeye çalışılmıştır. Verilerin, değerlendirilmesinde, verilen tablolar ve bu tablolardaki kaynaklarda anahtar kelime olarak seçilen başlıkların hangi sıklıkta geçtiğini belirtmek için verilmiştir. Verilerin sayısı çok olduğundan Türkiye'yle ilgili sonuçlar seçilmiştir. Suudi Arabistan Krallığı'ndan gelenlerin, sadece turistik geziler için Türkiye'yi tercih etmemeleri, şirket kurmaları ve bölgeye yatırım yapmaları Kültürel Diplomasi

açısından önemlidir ve bu faaliyetler Maddi Kültür bağlamındadır. Anadolu Haber Ajansı'nın web sayfasından yapılan taramadan elde edilen haberlere metin içinde yer verilmeye çalışılmıştır.

4.7.2. Dil Kültürü

Tablo 10: Dil Kültürü ile İlgili Veriler, 11.12.2018

Alt ana başlıklar	A.A.	T.C. Dışişleri Bakanlığı	Scholar Google	Toplam
Arapça	57	205	468	730
Arapça Kursu	1	42	69	112
Arapça Yayınlar	20	280	352	652

Dil kültürü ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Arapça" "Arapça Kursu" ve "Arapça Yayınlar" dır. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 11.12.2018 tarihinde elde edilen rakamlardır. Dil Kültürü kapsamında, Arapça alt ana başlığına ait Anadolu Ajansı'nda 57, Dış İşleri Bakanlığında 205, Google Scholar'da 468 olmak üzere toplamda 730 veriye ulaşılmıştır. Arapça kursu alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında yalnızca 1, Dış İşleri Bakanlığı'nda 42, Scholar Google'da 69 olmak üzere toplamda 112 veriye ulaşılmıştır. Dil Kültürünün, son alt başlığı olan Arapça Yayınlar başlığına baktığımızda da Anadolu Ajansında 20, Dış İşleri Bakanlığı'nda 280, Scholar Google'da 352 olmak üzere toplamda 652 veriye ulaşılmıştır.

Anadolu Ajansı'nda, Orta Doğu'da yaşanan krizler nedeniyle genellikle dil öğrenimi için bu ülkelere gitmekte olan öğrencilerin artık daha çok İstanbul'u tercih ettiklerini anlatan bir habere yer verilmiştir. (Arapça öğrenmek isteyenlerin gözdesi İstanbul oldu, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 11.12.2018). 29 Mayıs Üniversitesi, Arapça Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin (ARÖMER) Nahiv, Sarf ve İmla Dersleri verdiği, 50 saatlik bir programa katılmak üzere Türkiye'ye gelen, Ürdün Uygulamalı İlimler

Üniversitesi'nden, 22 öğrenciye Arapça Dil Bilgisi eğitimi vermek olmuştur. Daha önce yapılan "Arapça Öğretmenleri Haydi Türkiye'ye!" projesinin devamı niteliğinde olan, Arap öğrencilere dil bilgisi dersleri programıyla Türkiye, uluslararası alanda "Arapça Eğitim Merkezi" olma yolunda ilerlemektedir. (Arap öğrenciler anadillerini Türkiye'de geliştiriyor, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 11.12.2018). ARÖMER'in diğer bir projesi de El Cezire'nin internet sitesinde Arapça öğretimi için hizmet veren "Teallem El-Arabiyye'nin", İngilizce destekli (Learning Arabic) sayfası gibi Türkçe destekli 'Arapça Öğreniyorum' sayfasını hazırlamaktır. Dolayısıyla da, bu site 2017'de Arapça öğrenmek isteyen Türklerin hizmetine (Türklere Arapça öğrenmek için yeni imkân, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 11.12.2018) sunulmuştur.

Arapça Kursu ile ilgili Scholar Google'dan yapılan taramayı içeren sonuçlarda ise; Arapça eğitiminin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin, Suudi Arabistan Krallığı'nın bu konuya bakış açısını anlatan makalelere rastlanmaktadır. Salih ve Kahyaoğlu'nun bu konuda yazdığı 'Arap Dilini Yaymada Arabistan'ın Rolü' adlı makalede Suudi Arabistan hükümetinin Arapça'yı yayma çabalarından bahsedilmektedir. Aynı zamanda da, ülke dışında çeşitli üniversitelerde kurdukları, Arap Dili Kürsülerine, Enstitülere, bu Enstitülerin yayınladığı kitaplara ve çevirilere yer verilmiştir. (Salih&Kahyaoğlu, Arap Dilini Yaymada Arabistan'ın Rolü, çevrimiçi, http://dergipark.gov.tr, 11.12.2018). Aynı zamanda, Arapçadaki her kelimenin kökeni ve yapısal dönüşümlerini içeren 'Doha Arapça Tarihi Sözlüğü' olarak adlandırılan sanal sözlük, Katar, Suudi Arabistan gibi on dört Arap ülkesinden yaklaşık 300 bilim adamı, akademisyen ve uzmanın katkısıyla oluşturulmuştur. Bir Arapça kelimenin anlamını ve tarihi gelişimini öğrenmek isteyen herkes bu elektronik sözlüğü (Arapçanın en kapsamlı sözlüğü tanıtıldı, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 11.12.2018) ziyaret edebilirler.

Suudi Arabistan Krallığı, Ankara'da bulunan Kültür Ataşeliği aracılığıyla duyurular yapmaktadır. Ancak, bu duyuruların sürekli olduğundan söz etmek pek mümkün değildir. Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği, Türk öğrencilere burs vererek Suudi Arabistan Krallığı'na Türkiye'den öğrenci çekmeye, ülkesini tanıtmaya, Arapça dilinin öğrenilmesine katkı sunmaya çalışmaktadır. 2013 yılında 350 Türk öğrenciye Suudi Arabistan Krallığı'nda yüksek eğitim almaları için burs verilmiştir. (Suudi Arabistan'dan Türk Öğrencilere Burs, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr; http://www.hurriyet.com.tr,11.12.2018). 2014 yılında ise Suudi Arabistan Krallığı,

Türkiye'de 450 öğrenciye, Tıp hariç tüm bölümler için, Lisans, Yüksek Lisans, ve Doktora alanlarında tam burs imkânı sağlamıştır. Sağlık hizmetlerinden barınmaya (yurt hizmetleri), yıllık gidiş-dönüş uçak biletlerinden üniversiteye giriş ve mezuniyette maddi destek imkânlarına kadar, Suudi öğrencilere sunulan tüm imkânlar burslu öğrencilere de sunulacağı şeklinde, Suudi hükümeti açıklama yapmıştır. (Suudi Arabistan Eğitim Bursları, çevrimiçi, https://www.akademikpersonel.org, 11.12.2018). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi 2017 yılında Suudi Arabistan hükümeti tarafından, fonlanan Arapça Dil Kursunun, duyurusunu yapmıştır; 'Suudi Arabistan Emira Nura Binti Abdurrahman Üniversitesi tarafından, kız öğrencilere 1 ile 2 yıl arasında devam edecek olan ücretsiz, Arapça Dil Eğitim bursu imkânı bulunmaktadır.' (Suudi Arabistan'da Ücretsiz Eğitim Bursu Başvuru Ekranı, çevrimiçi, http://ilahiyat.dpu.edu.tr, 11.12.2018). 2018 yılındaki eğitim bursu duyurusu ise çok kapsamlıdır: "Suudi Arabistan Krallığı Hükümeti'nin Suud Yükseköğretim Kurumlarında (Sağlık Bilimleri hariç) Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora olmak üzere toplam (450) adet eğitim bursu (öğrencinin tüm giderleri karşılanmak üzere) tahsis ettiği kaydedilmektedir." (Suudi Arabistan Krallığı Hükümetinin Türk Öğrencilerine Suud Yükseköğretim Kurumlarında Tahsis Ettiği Burslar, çevrimiçi, https://www.akademikpersonel.org, 11.12.2018). Krallık, Türkiye'de online olarak da çeşitli siteler aracılığıyla Arapça eğitimi (Standardized Arabic Test, çevrimiçi, https://www.onlinestudies.com, 11.12.2018) vermektedir.

Suriye'den, savaş nedeniyle gelen göçmenlere yönelik Suudi iş adamlarının destekledikleri,Fluka, Nebek Derneği ve diğer derneklerde, Suriyelilere mesleki eğitim vermenin yanı sıra Türkçe ve Arapça öğretimi de verilmektedir. (Yaman, 2016; 11-113) Dolayısıyla da, bu eğitimler Suriyelilerin, topluma entegrasyonuna fayda sağlamaktadır.

4.7.2.1. Değerlendirme

Şekil 3: 1H+2K Modeli (Dil Kültürü).

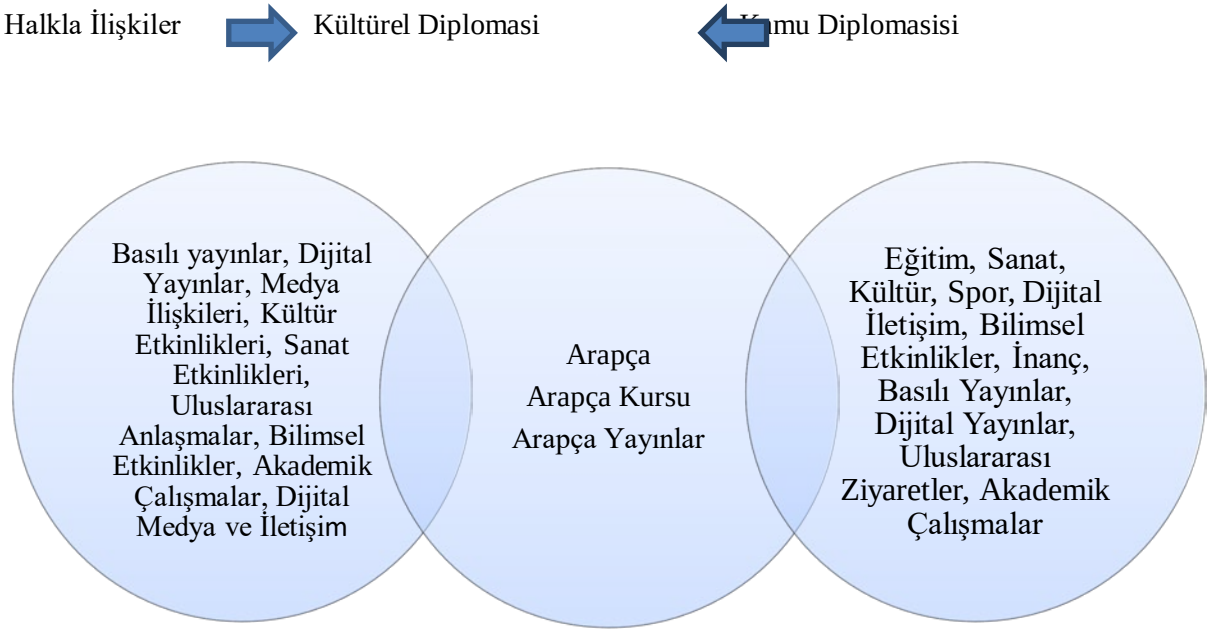

Batı Asya'dan Kuzey Afrika'ya uzanan geniş bir coğrafyaya yayılan Arapça; Fas, Cezayir, Moritanya, Tunus, Libya, Mısır, Sudan, Somali, Suudi Arabistan Krallığı, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Amman, Yemen, Ürdün, Suriye, Irak, Lübnan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi toplam yirmi farklı ülkede konuşulmaktadır. İngilizceden sonra kendi toplumu dışında, dünyanın en çok konuşulan ikinci dili Arapça, Birleşmiş Milletler, Arap Birliği, İslam Konferansı ve Afrika Birliği gibi pek çok uluslararası kuruluşun resmi dilleri arasında yer almaktadır. Aynı zamanda da, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Komisyonunda, çalışma dilleri arasına kabul edilen Arapça, dünya dilleri arasında altıncı sırada yer almıştır. (Özcan&Yapıcı, 2016; 114). Bu nedenle, Arapça öğrenimi geniş bir coğrafyayı okuyup anlamak için önem arz etmektedir.

Arapça ile ilgili yapılan taramalarda, Anadolu Ajansı'nda konuyla ilgili çok fazla veriye rastlanmamıştır. Türkiye tarafından gerçekleştirilen Arapça ile ilgili kitap tanıtım organizasyonları ya da çeviriler çıkan veriler arasındadır. Arap coğrafyasında gösterilen, Türk dizileri de görülmektedir. Arapça kursları ilgili ise, Suudi Arabistan Krallığı'ndan ziyade Türkiye'deki Suriyeliler ve bu bağlamda, Arapça eğitimi hakkında veriler çıkmıştır.

Dolayısıyla, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'de Dil Kültürünü kullanarak yaptıkları uygulamalara bu siteler üzerinden rastlanılmamıştır. Suudi Arabistan ve Arapça anahtar kelimesiyle yapılan taramalarda Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'de dil öğesi olan Arapçaya dair direk bir uygulamasından söz etmek mümkün değildir. Suudi Arabistan ve Arapça kursu anahtar kelimesiyle Anadolu Ajansı'nda yalnızca bir veri çıkmaktadır. Batı Afrika'nın en büyük hafızlık okullarından, Koki Enstitüsü'nün ayakta kalmaya çalıştığına değinen haberin, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'deki faaliyetlerine dair direk bir veri olduğu söylenemez. (Batı Afrika'nın en büyük hafızlık okullarından Koki Enstitüsü ayakta kalmaya çalışıyor, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 11.12.2018). Dış İşleri Bakanlığı'nın web sitesinde yapılan taramada ise Suudi Arabistan Krallığı'nın bu sayfadan, Arapça Dili ya da Eğitimi ile ilgili bir duyurusuna rastlanmamıştır. Arapça Kursu ile ilgili yapılan taramada ise Suudi Arabistan Krallığı tarafından açılan, bir kurs ya da sertifika programı bilgisine erişilmemiştir. Scholar Google'dan, Arapça için çok sonuç çıkmış görünmesine rağmen, Krallığın, Arapça ile ilgili pozisyonunu vurgulayan makalelere rastlanmamıştır.

Farklı haber kurumlarında Anadolu Ajansının haber havuzundan yararlanıldığı görülmüştür. Haberi, Ajans muhabirleri yapsa da haber Ajansın sitesinde yayınlanmayıp başka haber sitesitelerinde kaynağı "AA" gösterilerek yayınlanmıştır. Örnek olarak "Suudi Arabistan'dan Türk Öğrencilere Burs" haberi gösterilebilir. Haberin kaynağı Anadolu Ajansı olmasına rağmen habere Hürriyet'in internet adresinden ulaşılmaktadır. (Suudi Arabistan'dan Türk Öğrencilere Burs, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr;http://www.hurriyet.com.tr, 11.12.2018).

Ankara'da bulunan, Suudi Arabistan Krallığı Kültür Ataşeliği, Arapça'nın tanıtımını yapmak için Türkiye'de farklı noktalara, Arapça kitap bağışı gerçekleştirmiştir. Ayrıca, 2013-2014 yıllarında, Kültür Ataşeliğinde Türklere Arapça eğitimi verilmiştir. (Ankara Suudi Arabistan Krallığı Kültür Ataşeliği, Yüzyüze Görüşme, 20.07.2017). Ancak, tüm bu çalışmalar Arapça gibi oldukça zengin ve sayısal olarak büyük bir kesime ve bunun yanı sıra kültürel açıdan da çok büyük bir coğrafyaya hitap eden bir dil için yetersiz bir Kültürel Diplomasi, uygulaması olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'ye yönelik dil kültürü tarafından gerçekleştirdiği uygulamaların, incelendiğinde oldukça sınırlı ve sürekliliği olmayan çalışmalar olduğunu belirtmek gerekir. Zira Müslüman bir ülke olan ve bu anlamda inandıkları dinin kutsal kitabını orijinal dilinden okumayı isteyen önemli bir nüfusu bünyesinde barındıran Türkiye gibi bir

ülkede dil diplomasisi anlamında yapılabilecek birçok çalışma, düzenlenebilecek birçok farklı organizasyon potansiyeli bulunmaktadır. Bu anlamda, yerel yönetimler, Milli Eğitim Bakanlığı, bazı özel okullar, çeşitli fuarlar önemli bir atılım alanı olarak değerlendirilebilmesine karşılık bu tarz çalışmaların yetersiz kalması, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Dil Kültüründe Türkiye'ye yönelik Kültürel Diplomasi çalışmalarının çok büyük bir eksikliği olarak görülmektedir.

4.7.3. İnanç Kültürü

Tablo 11: İnanç Kültürü ile İlgili Veriler, 08.08.2018.

Alt ana başlıklar	A.A.	T.C. Dışişleri Bakanlığı	Scholar Google	Toplam
Hac	160	203	320	683
Umre	91	65	58	214
Kâbe	45	4	76	125

İnanç kültürü ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Hac" "Umre" ve "Kâbe"'dir. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 08.08.2018 tarihinde elde edilen rakamlardır. İnanç kültürü kapsamında, Hac alt ana başlığına ait Anadolu Ajansı'nda 160, Dış İşleri Bakanlığı'nda 203, Scholar Google'da 320 olmak üzere toplamda 683 veriye ulaşılmıştır. Umre, alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansı'nda 91, Dış İşleri Bakanlığı'nda 65, Scholar Google'da 58 olmak üzere toplamda 214 veriye ulaşılmıştır. İnanç kültürünün son alt başlığı olan Kabe başlığında da Anadolu Ajansında 45, Dış İşleri Bakanlığı'nda yalnızca 4, Scholar Google'da 76 olmak üzere toplamda 125 veriye ulaşılmıştır.

Suudi Arabistan Krallığı, petrolden sonraki en önemli gelir kaynağı ve gücü olan, İnanç Turizminin, ülkenin ekonomisindeki payını artırmak ve petrole daha az bağımlı bir ekonomik yapı oluşturabilmek için yeni atılımlar yapmaktadır. 2016 yılında sadece Umre için 8 milyon kişiyi ağırlayan, Suudi Arabistan Krallığı , "2030 Vizyonu" projesiyle beraber bu sayıyı artırarak, 2020'de 15 milyona, 2030'da da 30 milyona çıkmayı hedeflediğini açıklamıştır. Aynı zamanda da, altyapı çalışmaları, kültürel ve sosyal projelerle kutsal topraklara gelecek ziyaretçilerin sayısını artırabilmek için çalışmalar yürütülmektedir. (Suudi Arabistan'ın umrede 2030 hedefi 30 milyon ziyaretçi, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr,08.08.2018). Dolayısıyla da, altyapı çalışmaları kapsamında ulaşımın kolaylaşması için Mekke, Medine ve Cidde'yi kapsayan Harameyn Hızlı Tren

Projesi'nin hacıların hizmetine sunulacağı belirtilmektedir. Yüksek hızlı tren projesinin 2-3 yıl içerinde hayata geçmesi beklenmektedir. Bir diğer altyapı çalışmasını açıklayan,Suudi Arabistan Hac ve Umre Bakanı Muhammed Salih Tahir bin Benten, Cidde'de Hacılara tahsis edilen, havaalanının yanı sıra Hacıların konaklaması için 500 konutluk bir proje hayata geçirileceğini dile getirmektedir. Gerçekleştirilmesi düşünülen kültürel ve sosyal projeler içinde dikkat çeken "Küresel Müslüman Köy" olmaktadır. Suudi Arabistan Krallığı, Hac ve Umre Bakanı, Mekke'den 40 kilometre uzaklıkta Müslüman ülkelerin kültürlerini yansıtacak "Küresel Müslüman Köy" projesiyle Müslümanlara kendi kültürel alanlarını, inşa etme fırsatı sunacaklarını da açıklamalarına eklemektedir. (Türkleri göremezseniz Hac iklimi eksik kalır, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 08.08.2018). Mescid-i Nebevi'de, Arapça olarak okunan hutbelerin 2015'te Türkçeye simultane çevirisine başlanmasıyla, Umre ve Hac ziyareti için kutsal topraklara giden, Arapça bilmeyen Türk Umrecilerin ve Hacıların, okunan hutbe ve derslerden istifade (Mescid-i Nebevi'de hutbeler Türkçeye çevriliyor, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 08.08.2018) edebilmektedirler.

Anadolu Ajansı'ndan yapılan taramalarda, Hac ve Umre ibadetleriyle alakalı birçok veriye rastlanmaktadır. Türkiye ile işbirliği kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş ile Başmüftü Şeyh Abdulaziz Al Şeyh'in 03.02.2018 tarihinde buluştukları Riyad'taki toplantıda, iki ülkenin âlimlerinin istişare halinde olmaları gerektiği, dini konularda iş birliği yapılmasının önemini vurgulanmıştır. Başmüftü Al Şeyh, son yıllarda iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da geliştiğini, bunun kanıtının ise Suudi Arabistan Krallığı vatandaşlarının Türkiye ziyaretlerindeki artıştan belli olduğunu ifadeetmiştir. (Erbaş, Suudi Arabistan Başmüftüsü ile görüştü, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr,08.08.2018).

Suudi Arabistan Krallığı, yönetimi kutsal mekânları genişletme çalışmaları sonucu, 2017 yılında Hac kotasını artıracağını duyurmuştur. (Suudi Arabistan Hac kotasını yükseltiyor, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 08.08.2018). Türkiye, 2017 yılında Hac farizasını yerine getirmek üzere, Suudi Arabistan Krallığı'na gelen, Türk Hacıların kestirdiği 94 bin 500 kurbanla bölgede en çok kurban kestiren ülkeler sıralamasında birinci sırada yer almıştır. (Türk hacılar 94 bin 500 hac kurbanı kestirdi, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 08.08.2018). Türkiye'nin, Hac başvuruları 2018 yılında 2 milyon 120 bin 967 sayısına ulaşmıştır fakat bu sayının sadece 80 bini Hacca gitme hakkına (Hac kuraları çekildi, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 08.08.2018) sahip olabilecektir.

Kutsal Mekân Kâbe'yi, topraklarında bulunduran Suudi Arabistan Krallığı, Hac ve Umre'ye gitmek isteyen Müslümanları ağırlamaktadır. Hac ve Umre devlet erkânı tarafından da yerine getirilmektedir. Dolayısıyla da, her sene Hac zamanında, Suudi Arabistan'a birçok vatandaşını yollayan Türkiye, Hacılarının güvenliğini sağlamak için Suudi Arabistan'la temas halinde olmaktadır. Aynı zamanda, Hac görevinin usulüne uygun yerine getirilmesi için Türkiye'deki otoriteler ile Suudi otoriteleri görüşmektedir. 2018 yılı Hac zamanında Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş, Suudi Arabistan Hac ve Umre Bakanı Muhammed Salih Benten ile Hac organizasyonu konusunda fikir alışverişinde bulunmuştur. Benten, Türklerin Haccı düzenli ve disiplinli yaptığını belirtmiş ve Türk yetkililere teşekkür etmiştir. (Erbaş, Suudi Arabistan Hac ve Umre Bakanı Benten ile görüştü, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 08.08.2018). Türk Hacılardan memnuniyetini dile getiren Suudi Arabistan Hac ve Umre Bakanı Benten, Türklerin Haccın, hac iklimi tamamlayan bir parçası olduğunu açıklamalarına (Türkleri göremezseniz Hac iklimi eksik kalır, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 08.08.2018) eklemiştir.

Türkiye'de, Hac ve Umreye talep son derece yüksektir. Her yıl 2 milyonun üzerinde Türk Hac için başvurmakta ve yalnızca 80.000'i kura yolu ile Hacca gönderilebilmektedir. Bu bağlamda da, yılda 500.000'i aşkın vatandaş da Umre yapmaktadır. Talebin son derece altındaki bu kontenjanın genişletilmesi için girişimler yapılmaktadır. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş, Baş müftü Şeyh Abdulaziz Al Şeyh ile görüşerek kontenjan artırımı talep etmiştir. (Erbaş, Suudi Arabistan Başmüftüsü ile görüştü, çevimiçi, www.aa.com.tr, 08.08.2018). Hacı adaylarına ibadetlerini yerine getirirken akıllarına takılabilecek soruları yanıtlamak için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Mekke'deki Fetva ve İrşad Bürosu 24 saat hizmet vermektedir. (Hacı adaylarına fetva hattı desteği, www.aa.com.tr, 08.08.2018). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ve Umreye gitmesi de çıkan haberlerdendir.2015 yılında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Suudi Arabistan'a giderek Umre yapmıştır. Aynı zamanda, Suudi Arabistan Krallığı'nda çeşitli temaslarda bulunmuştur. Erdoğan'a Umrede eşi Emine Erdoğan, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak ve Ekonomi Bakanı Mustafa Elitaş eşlik etmiş ve onlar da Umre (Cumhurbaşkanı Erdoğan Suudi Arabistan'da umre yaptı, çevrimiçi,www.aa.com.tr, 08.08.2018) yapmıştır.

Suudi Arabistan Krallığı'nın, Cidde kentinde düzenlenen"2018 Hac Medya Planı" çerçevesindeki törende, girişimler ve stratejilerin tanıtımı yapılarak "Dünya Kraliyetin Kalbinde" sloganıyla sunuma yer verilmiştir. Törende Bakan Avvad, Hac haberlerinin birincil kaynağı olması beklenen internet sitesi; "hajjmedia.gov.sa"nın yayına başladığını belirtmiştir (Suudi Arabistan 2018 Hac Medya Planı, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 08.08.2018). Büyük Hac talebine yetişmek ve Hac güvenliği sağlamak için Suudi Arabistan bir dizi önlem almaktadır. Yakın zamanda Kâbe'de, genişletme çalışması yapan Suudi Arabistan Hac kotalarını yükselteceğini açıklamıştır. (Suudi Arabistan Hac kotasını yükseltiyor, çevrimiçi, www.aa.com.tr,08.08.2018). Aynı şekilde Hacıların güvenliği için bir dizi önem alınmaktadır. Sivil, askeri kurumların koordineli hareket edilip karşılıklı bilgi paylaşımında bulunulan Güvenlik Operasyonları Merkezi'nde, Kriz ve Afet Planı, Teknik Destek, Kamera Takibi ve İdari İşler bölümü gibi pek çok bölüm daha yer almaktadır. Suudi Arabistan Krallığı Hac, Umre ve Olağanüstü Güvenlik Gücü Müdürü Tümgeneral Muhammed bin Vasıl el-Ahmedi, donanımlı ekibiyle birlikte her türlü olağanüstü duruma karşı hazır olduklarını açıklamaktadır. (Mekke-i Mükerremede Hac Güvenliği Hazırlıkları, çevrimiçi www.aa.com.tr, 08.08.2018). Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevi İşleri Genel Başkanı Şeyh Dr. Abdurrahman es-Sudeysi, Hac güvenliğinin, Suudi Arabistan Krallığı'nın kırmızıçizgisi olduğunu belirtmektedir. Hacı adayları arasında hiçbir ayrım yapılmayacağının da altı çizilmiştir. (Suudi Arabistan'dan 'hac' açıklaması, çevrimiçi www.aa.com.tr, 08.08.2018). Zamzam Pullman Makkah Hotel Genel Müdürü Hamid Sidine, Hac ve Umrede, dışarıdan en çok misafir alınan ülkeler arasında Türkiye'nin dördüncü sırada olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla da, iki tane Türk aşçılarının ve iki tane de personellerini (Medine çok hızlı şekilde turizm şehrine evrilecek,çevrimiçi, www.aa.com.tr, 08.08.2018) söylemişlerdir.

4.7.3.1. Değerlendirme

Şekil 4: 1H+2K Modeli (İnanç Kültürü)

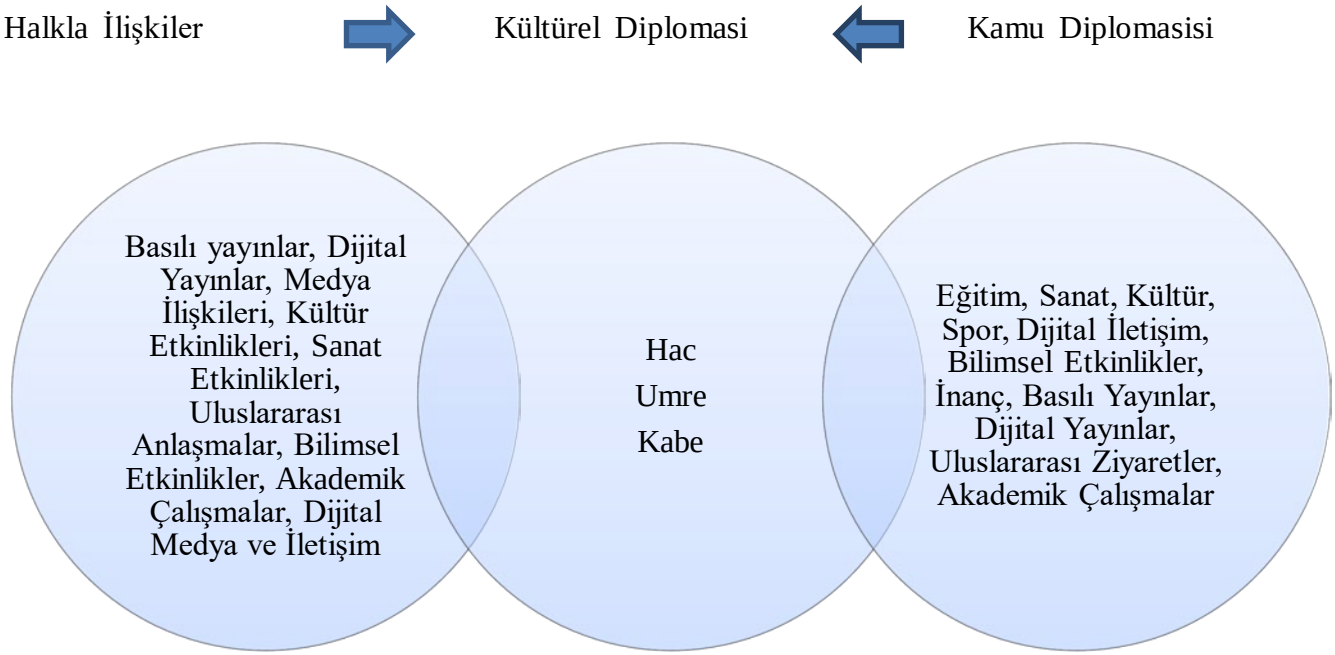

Tüm Müslümanların ortak buluşma alanı olan Kâbe, Suudi Arabistan Krallığı yönetiminin siyasi tutumlarından da etkilenmektedir. Nitekim 2016 yılında İran Devleti ve Krallık arasında yaşanan siyasi anlaşmazlıklar nedeniyle, İranlılar Hacca gidememişlerdir. İran Kültür Bakanı Suudi yönetimi çıkardığı engeller için suçlarken, Krallık, İran heyetine birçok çözüm önerdiklerini fakat heyetin bu önerileri kabul etmeyip ülkeyi terk ettiklerini ifade etmiştir. (İran ile Suudi Arabistan arasında 'Hac' görüşmesi, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 08.08.2018). İran'dan başka, Suudi Arabistan Krallığı ile siyasi kriz yaşayan Katar hükümeti de Hac konusunda Krallık ile sorun yaşayan bir diğer ülkedir. Katar İnsan Hakları Ulusal Komitesi Başkanı, Ali bin Smaikh El-Merri, yaşanan siyasi sorunlar nedeniyle, Katar vatandaşlarının, Hac ve Umre ibadetlerini gerçekleştirmelerini, Suudi hükümetinin engellediğini ifade etmiştir. ('Katarlı Müslümanların hac ve umreye gitmesi engelleniyor', çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 08.08.2018).Aynı zamanda da, Suudi Hükümeti ise, yaptığı açıklama da 'Katarlı Hacı adaylarının Katar'a ait olmayan

herhangi bir hava yolu şirketiyle gelerek, hac vazifesini yerine getirebileceklerini' ifade etmiştir. (Suudi Arabistan 'Katarlı hacıların başka bir hava yolu ile gelebileceklerini açıkladı, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 08.08.2018). Bir diğer taraftan, Yemen'deki iç karışıklıklar ve Suudi Arabistan Krallığı'nın, siyasi olarak Yemen ile arasındaki sorunlar nedeniyle de 3 yıldır Umre ziyareti gerçekleştiremeyen Yemenliler, 2018 itibariyle tekrar Umreye gidebilme hakkını elde ettiler. (Suudi Arabistan Yemenlilere 'Umre kapısını' açtı, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 08.08.2018). Kral Salman ise Hac ibadeti ile ilgili gerçekleştirilen bir toplantıda, "*Suudi Arabistan yüce Hac ibadetinin, mezhepsel anlaşmazlıklar ya da siyasi hedeflerin gerçekleştirilmesinde araç haline getirilmesini mutlak şekilde reddediyor.*" şeklinde açıklamada (Suudi Arabistan Kralı Selman: Hac ibadeti siyasi hedef aracı olmamalı, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 08.08.2018) bulunmuştur.

Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'de İnanç Kültürü çerçevesinde ne gibi uygulamalar yaptığına bakıldığında; Türkiye'de düzenlenen Hac, Umre ve İnanç Turizmi fuarlarına katılımı dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, 21-23 Aralık 2012 tarihinde düzenlenen 4. Hac, Umre ve İnanç Turizmi Fuarı'na Kâbe Baş Müezzini Ahmad Yunis Khojah ve yardımcısı Basem Hamdan Allehyani katılmıştır. (Hac, Umre ve İnanç Turizmi Fuarı Başlıyor, çevrimiçi, http://www.akradyo.net, 08.08.2018). 2012 Bu bağlamda, Aralık ayında düzenlenen ve "Kültür Yolları ve İnanç Turizmi" konulu uluslararası nitelikli II. Kültür Turizmi Zirvesi ve Fuarı'nda, Suudi Arabistan'ın da tanıtım standı yer almış ve Suudi Arabistan Fuar çerçevesinde, Mekke ve Medine başta olmak üzere ülkesine ait büyük değerleri katılımcılara tanıtmıştır. (II: Kültür Turizmi Fuarı ve Zirvesi, çevrimiçi, http://www.ankaraka.org.tr, 08.08.2018). Dolayısıyla da,13 Aralık 2013'de düzenlenen 5. Hac, Umre ve İnanç Turizmi Fuarına da Mekke ve Medine'de bulunan otellerin yoğun katılım gerçekleştirdiği görülmektedir. (5. Hac, Umre ve İnanç Turizmi Fuarı açıldı, çevrimiçi, http://www.haberler.com, 08.08.2018). Bu bağlamda, gerçekleşmiş Kültürel Diplomasi faaliyetleri sürekliliği olmayan ve belli yıllarda rastgele katılınmış faaliyetler olarak göze çarpmaktadır.

İnanç Diplomasisi anlamında, Suudi Arabistan Krallığı tarafından, Türkiye'ye yönelik diğer bir çalışma Skylife dergisinde 2012 yılında bir "Hac" özel sayısı hazırlanmasıdır. Bu sayıda Hac ibadeti ile ilgili bilgiler, "Siyah Nur" olarak tasvir edilen Kâbe örtüsünden, İslâm Dünyasının başkenti olarak adlandırılan Mekke, Cidde, Yanbu ve

Taif şehirlerinden, Hicret yolculuğundan, Medine-i Münevvere'den bahsedilmiştir. Bunların yanı sıra, Bedir ve Uhud'un İslâm tarihindeki öneminden ve bölgenin özelliklerinde de bu özel sayıda bahsedilmiştir. Hac özel sayısında, Mekke Müzesi, Osmanlı Hac Vekâletnameleri, Haremeyn tanıtımı ve kartpostallarla eski Hac görüntüleri ve Anadolu kültüründe ki Hac geleneklerinden de bahsedilmiştir (Kaya, Arslan, "Keşfedilecek Tüm Yönleriyle Suudi Arabistan", çevrimiçi, https://www.skylife.com/tr,08.08.2018). Aynı zamanda da, 2011 yılında Skylife dergisinde "Umreye Yolculuk" başlığı ile Arafat meydanı, Müzdelife, Mina, Hz. Muhammed'in Evi, Hira Mağarası tanıtılmıştır. Bunların yanı sıra yazıda; Sevr Dağı ile İslâm tarihinin en önemli isimlerinin bulunduğu, Cennet'ül Mualla, Zemzem, Hurma ve Misvak ile ilgili de bilgiler yer almaktadır. İslâm tarihi açısından önemli mescitler olan, Mescid'i Nebevi, Kuba Mescidi, Kıbleteyn Mescidi, Yedi Mescitler de yazıda yer verilen hususlardır. Yazıda Cennet-ül Baki'den Uhud Şehitliği'nden ve Osmanlı döneminde, gerçekleştirilen Hicaz Demiryolu Projesi'nin son durağı olan, Medine demiryolu istasyon binasının ziyaret edilebilecek yerlerden olduğu belirtilmiştir (Skylife, 2011: 131-134). Türk Hava Yolları gibi her yıl milyonlarca insanı taşıyan bir havayolları şirketinin düzenli olarak her ay yayınlanan dergisinde yazılan bu yazıların devamı gelmemiştir. Dolayısıyla, sürekli bir Kültürel Diplomasi uygulamasından bahsetmek söz konusu değildir. Suudi Arabistan Krallığı bu alanlarda başlattığı uygulamaları sürekli hale getirme konusunda başarılı olamamıştır.

Türk televizyonlarında yayınlanan, gezi programları bünyesinde gerçekleştirilen, Suudi Arabistan Krallığı ziyaretleri de birer Kültürel Diplomasi faaliyetleridir. Bu programlardan ilki Kanal 7'de yayınlanan "Dünyayı Geziyorum" programıdır. Bu programdaki, Suudi Arabistan Krallığı gezisi üç ayrı bölüm şeklinde yayınlanmıştır. İlk iki bölüm, Mekke özel bölümüdür ve özellikle Kâbe tanıtımına ayrılmıştır. (Dünyayı Geziyorum (21.06.2015), çevrimiçi, https://www.youtube.com, 24.06.2018). Bu bölümde ayrıca Mekke'de yaşayan bir Arap ailenin evine de konuk olunarak Mekkelilerin misafir ağırlama şekli tanıtılmıştır. (Dünyayı Geziyorum(23.06.2015), çevrimiçi, https://www.youtube.com, 24.06.2018). Mekke tanıtımının ikinci bölümünde Arafat, Hira Mağarası, Suud çölleri, Taif ve Cidde kentleri tanıtılmıştır. (Dünyayı Geziyorum (28.06.2015), çevrimiçi, https://www.youtube.com, 24.06.2018). Üçüncü bölüm ise Medine Özel bölümüdür. Bu bölümde Peygamber döneminde gerçekleşen kutsal savaşların gerçekleştiği mekân, Mescid-Nebevi, hurma, yerel yaşamlar ve yöresel kıyafetler

(Dünyayı Geziyorum (5.07.2015), çevrimiçi, https://www.youtube.com, 24.06.2018) tanıtılmıştır.

Anadolu Ajansında, Hac alt ana başlığıyla yapılan taramada çıkan sonuçlar arasında, Katar ve Suudi Arabistan arasındaki gerginlikten dolayı Suudi yönetimin, Katarlı Hacılara uyguladığı engeller, Krallığın diğer ülkelerle Hac kapsamındaki görüşmeleri yer almıştır. Umre başlığı için yapılan taramada da liderlerin, Umre ziyaretleri dışında benzer sonuçlar çıkmıştır. Dışişleri Bakanlığı web sayfasından yapılan Hac, Umre ve Kâbe ile ilgili taramada çıkan sonuçlar da genelde aynı bilgileri vermektedir. Suudi Arabistan Krallığı'na Hac veya Umre ziyareti için gideceklere vize sağlık, dolandırıcılık gibi konularda bilgilendirmeler bu taramadan çıkan genel sonuçlardır. Scholar Google'dan Hac ile ilgili yapılan arama sonucunda çıkan verilerin çoğu Hac ile ilgili olmayıp, Krallığın siyasi ilişkileri, Ortadoğu siyaseti bağlamında makalelerden oluşmaktadır.

Google Scholar, AA ve Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan taramada, Kabetv'yle ilgili bir veriye rastlanmamıştır. Suudi Arabistan Krallığı'nın aslında İnanç Kültürü hususunda eli çok güçlü olmasına rağmen bundan yeterince fayda sağlayamamaktadır. Her ne kadar Kâbe TV Türkiye'de, 24 saat uydudan canlı yayın yapıyor olsa da bu İnanç Diplomasisi adına tek başına yeterli bir uygulama değildir. Suudi Arabistan inanç değerlerini aktif olarak kullansa, Ortadoğu barışına katkı sağlayacak pozisyonda bir ülke olmasına rağmen bunu yeterince önemsemediği çıkan verilerden belli olmaktadır. Hac-Umre dini inanç ekseninde yıllarca bu topraklara gitmek için sıra bekleyen Türklere yapılan önemli bir uygulamadan bahsetmek söz konusu değildir.

4.7.4. Değerler 'Misafirperverlik' 'Örf-Adet' 'Yeme-İçme-Giyim'

Tablo 12: Değerler ile ilgili veriler, 06.07.2018

Alt ana başlıklar	A.A.	T.C. Dışişleri Bakanlığı	Scholar Google	Toplam
Misafirperverlik	5	247	52	304
Yeme-İçme	2	2	94	98
Giyim	13	29	171	213

Değerler ‘Misafirperverlik’ ‘Örf-Adet’ ‘Yeme-İçme-Giyim’ kültürü ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; Misafirperverlik, Yeme-içme, Giyim’dir. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 06.07.2018 tarihinde elde edilen rakamlardır. Değerler kültürü kapsamında, Misafirperverlik alt ana başlığına ait Anadolu Ajansı’nda 5, Dış İşleri Bakanlığı’nda 247, Scholar Google’da 52 olmak üzere toplamda 304 veriye ulaşılmıştır. Yeme-İçme, alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansı’nda 2, Dış İşleri Bakanlığı’nda 2, Scholar Google’da 94 olmak üzere toplamda 98 veriye ulaşılmıştır. Değerler kültürünün son alt başlığı olan Giyim başlığında da Anadolu Ajansı’nda 13, Dış İşleri Bakanlığı’nda yalnızca 29, Scholar Google’da 171 olmak üzere toplamda 213 veriye ulaşılmıştır.

Suudi Arabistan Krallığı, Ankara Büyükelçiliği tarafından her yıl Eylül ayında Ankara ve İstanbul’da düzenlen, Suudi Arabistan Krallığı milli günü kutlamaları, Suudi Arabistan Krallığı’nın tutum, değer ve normlarının Türkiye’de tanıtılması açısından önemli bir etkinliktir. Suudi Arabistan Krallığı’nın, kuruluş gününe denk gelen milli günü 23 Eylül’dür. Bu etkinliklerde dünyaca ünlü olan Suudi misafirperverliği üst seviyededir. Suudi Arabistan Krallığı'nın, 87. kuruluş yıldönümü nedeniyle 2018 yılının Eylül ayında, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Ankara Büyükelçisi Velid bin Abdulkerim El-Hureycî bir resepsiyon vermiştir. Büyükelçi El-Hureyci, düzenlenen resepsiyonda yaptığı konuşmada, Suudi Arabistan Krallığı’nın, Kâbe ve Hac mekânını ziyaret eden konuklara sunduğu hizmetler ve ziyaretçilere kolaylık sağlamak üzere İki Kutsal Mescit alanı ve yapılarının genişletilmesine yönelik projelere ilişkin bilgileri aktarmıştır. Resepsiyonda Suudi halkına ait çeşitli geleneksel giysiler sergilenmesinin yanı sıra konuklara çok çeşitli Suudi yemekleri ikram edilmiştir. (Türkiye ve Suudi Arabistan ilişkileri gelişiyor, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Aynı zamanda da, resepsiyona Türkiye’den birçok Bakan ve yerli-yabancı Bürokrat katılmıştır. Resepsiyonda konuşan, Adalet Bakanı Abdülhamid Gül, Suudi Arabistan-Türkiye ilişkilerinin karşılıklı çıkarlara dayalı olarak saygı çerçevesinde devam ettirilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Ortak bir siyasi irade ile ilişkilerin geliştirilme isteği belirtilmiştir. Gül, 2016’da kurulduktan sonra ilk kez toplananTürk-Suudi Koordinasyon Konseyi’ne de vurgu yapmış, bu konseyin Riyad’da toplanmasını umut ettiğinin altını çizmiştir. İkili ticaret hacminin 4,85 milyar dolar seviyesinde olduğu ve bunun daha da artmasının ortak hedef olduğu belirtilmiştir. Aynı

zamanda Gül, %31 artan Suudi turist sayısından duyduğu mutluluğu da paylaşmıştır. (Türkiye ve Suudi Arabistan ilişkileri gelişiyor, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 06.07.2018).

Türkiye ile Suudi Arabistan Krallığı'nın ikisi de din birliği vesilesiyle, Ramazan ve Kurban Bayramları'nı kutlamaktadırlar. Bu iki bayram zamanları iki ülke lider seviyesinde iletişime geçerek birbirlerinin bayramlarını kutlamaktadırlar. Örneğin, 2015 yılında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz'i arayarak Kurban Bayramı'nı kutlamıştır. (Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan liderlere bayram tebriği, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Aynı şekilde ertesi senelerde de bayramlaşma gerçekleşmiştir. (Cumhurbaşkanı Erdoğan liderlerle bayramlaştı (2016); Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan tebrik telefonları (2017), çevrimiçi,http://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Türkiye'nin milli bayramları da Suudiler tarafından tebrik edilmektedir. Suudi Arabistan Kralı Selman ve Veliaht Prens Muhammed, 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda Cumhurbaşkanı Erdoğan'a tebrik mesajı göndermişlerdir. Mesajda "kardeş Türk halkına" sağlık, kalkınma ve (Suudi Arabistan Kralı Selman'dan Cumhurbaşkanı Erdoğan'a tebrik mesajı,çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 06.07.2018) refah dilenmiştir.

Arap mutfağı ile Türk mutfağı arasında Osmanlı'dan gelen birçok kesişim noktası bulunmaktadır. Özellikle, Türkiye'nin Doğu kesiminde yeme-içmede Arap etkisi görülmektedir. Örneğin, çok zengin bir mutfak olan, Hatay mutfağının Arap mutfağından etkilendiği bilinmektedir. (Gastronomi şehri lezzetlerini dünya ile paylaşmak istiyor, çevrimiçi,http://www.aa.com.tr, 06.07.2018). İki ülke arasında mutfak üzerinden kültürel faaliyetler de yürütülmektedir. Antalya'da Manavgat Mutfak Sanatları Akademisinde Suudi Arabistanlı çocukların da içerisinde olduğu bir Arap çocuk grubuna, Türk yemeklerinin yapımı uygulamalı olarak gösterilmiştir. (Arap çocuklara Türk mutfağı tanıtıldı,çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Suudi Arabistan Krallığı, giyim alanında Türkiye'nin ihracat yaptığı en önemli ülkelerden biridir. Dolayısıyla da, Bebe Çocuk Konfeksiyon Sektörü Sanayici ve İş Adamları Derneği (BEKSİAD) Başkanı Ömer Yıldız'a göre, sektörün en çok ihracat yaptığı dört ülkeden biri Suudi Arabistan Krallığı'dır. (Bebe ve çocuk konfeksiyonu yeni pazarlara yelken açtı, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 06.07.2018). Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri (GAİB) Koordinatör Başkanı Fikret Kileci, halı, kumaş, iplik, dış giyim ürünlerinin bölgenin en önemli ihracat kalemlerinden biri olduğunu belirtirken Suudi Arabistan Krallığı'nın en

önemli ticaret partnerlerinden biri olduğunu (Güneydoğu'nun ihracatı artıyor, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 06.07.2018) söylemiştir.

4.7.4.1. Değerlendirme

Şekil 5: 1H+2K Modeli (Değerler)

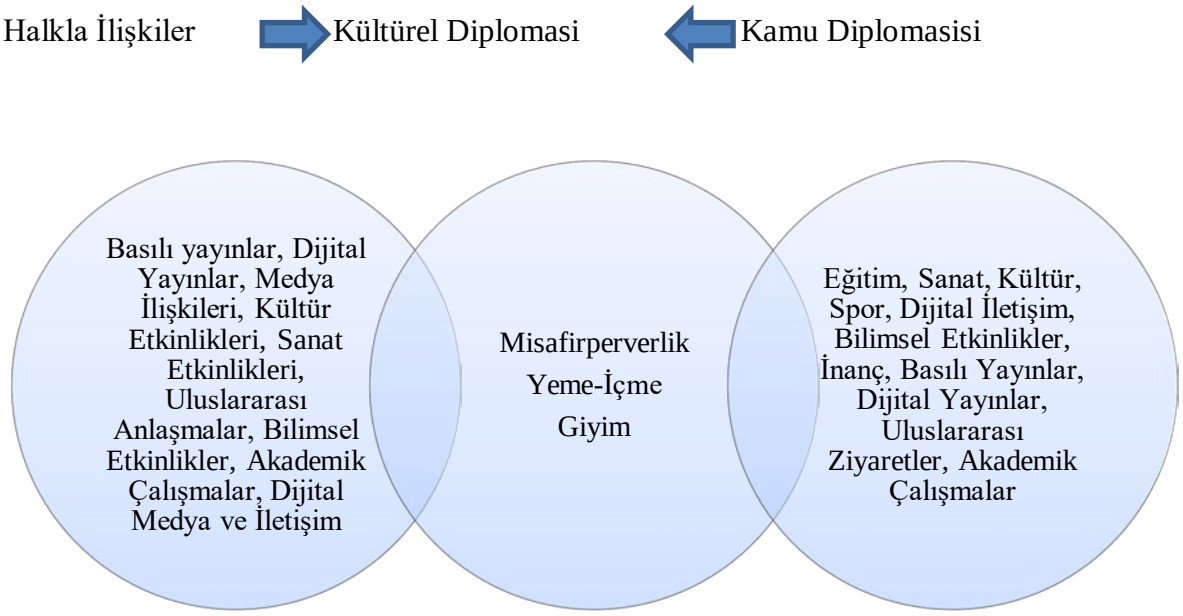

Suudi Arabistan Krallığı, "Misafirperverlik""Yeme- İçme" ve "Giyim" alt ana başlıkları tarandığında çok veri bulunmadığı tespit edilmiştir. Anadolu Ajansı'nda yapılan ilgili araştırmalarda, Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nı içeren verilere çok rastlanmamıştır. Giyim ile ilgili en çok veri Scholar Google'dan elde edilmiş olup, yapılan taramalarda genel olarak Ortadoğu'daki giyim stilleri gibi başlıklar altında makalelere rastlanmıştır.

Suudi Arabistan Krallığı tanıtımlarına yer veren dergilerden ilki, 2011 Eylül ayında çıkan Skylife dergisidir. "Keşfedilecek Tüm Yönleriyle Suudi Arabistan" başlığı altında ülkenin çağdaş bir şehir planlamasına sahip olduğu üzerinde durulmuştur. Ülkenin en büyük kenti ve başkenti olan Riyad, ülkenin Arap Körfezine bakan liman kenti olan Damman ve Suudi Arabistan'ın en önemli yerlerinden, bir açık hava müzesi görünümünde olan Deriye, ayrıca Taif ve Cidde kentleri tanıtılmıştır. Bu kentlerin yanı sıra Masmak kalesi, Madain Salih Antik kenti gibi ülkenin tarihi bölgeleri ve zengin Arap mutfağı,

ülkenin zengin el sanatları kültürü de tanıtılmıştır. Son olarak ülkenin konaklama imkânları, ülkede yapılan Arap Atı yetiştiriciliği, Hicaz demir yolu da tanıtılan Suudi Arabistan Krallığı değerleri (Kaya, Arslan, "Keşfedilecek Tüm Yönleriyle Suudi Arabistan", çevrimiçi, https://www.skylife.com/tr, 04.03.2015) arasındadır.

Türk televizyonlarında yayınlanan gezi programları kapsamında, Suudi Arabistan Krallığı'nın tanıtıldığı bölümlerde, Suudi misafirperverliği ilk dikkati çeken özelliklerden biri olmuştur. Bu programlardan biri olan Gülhan'ın Galaksi Rehberi'nde programın sunucusuna, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye Kültür Ataşesinin de eşlik ederek bir Suudi ailenin evinin ziyaret edilmesi, Suudi misafirperverliğine dair ikramlarda bulunulması bir örnek teşkil etmiştir. (Gülhan'ın Galaksi Rehberi, https://www.youtube.com, 06.07.2013). Aynı programda, Suudi kadınların giydiği ve Suudi Arabistan Krallığı'na özel kıyafetlerin tanıtımı da Suudi Arabistan tutum, değer ve normlarının tanıtımında rol oynamıştır. Ayrıca da, programda Suudi Arabistan Krallığı için hediyeleşmenin önemine değinilmiştir.

Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği tarafından, kendi örf ve adetlerini anlattığı "Suudi Arabistan Örf ve Adetleri Rehberi" isimli Türkçe kitapçık ile Suudi kimliği, selamlaşma, misafirperverlik, cömertlik, Suudilerin yeme içme alışkanlıkları, Suudi kadınların giyim tarzı gibi konular, Türk insanına anlatılmaya çalışılmıştır. (Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği, elden alınan kitapçık, 07.10.2017). Türkçe-Arapça ve Arapça-İngilizce-Türkçe şeklinde bilgilendirme ve tanıtım kitapçıkları da hazırlanmıştır. Kitapçıkta; ülkenin tarihi, coğrafyası, tarımı, sanayisi, ticareti, eğitimiyle ilgili kısa bilgilendirmeler yapılmıştır. Bunun dışında kitapçıkta Suudi Arabistan Krallığı krallık anlayışı, Hac ve Umre ziyaretlerinde, tüm Müslüman dünyasına hizmet verme anlayışından da bahsedilmiştir. (Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği, elden alınan kitapçık, 07.10.2017). Suudi Arabistan Yüksek Öğretim Bakanlığı tarafından bastırılan "Denizden Çöle Unutulmaz Bir Tatildi" ismiyle bir diğer kitapçık da çocuklara yönelik olarak Türkçe dilinde hazırlanmıştır. Kitapta, Türk bir çocuğun, Suudi Arabistan'a ziyareti konu edilmiş ve çocuğun gezisi aracılığıyla Suudi Arabistan'ın öne çıkan coğrafi ve kültürel güzellikleri tanıtılmıştır. (Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği, elden alınan kitapçık, 07.10.2017). Aynı zamanda da, Türkiye'deki dergilerde, bazıları Suudi Arabistan Kültür Ataşeliği bünyesindeki isimler tarafından kaleme alınan Suudi Arabistan Krallığı tanıtım yazılarında, Suudi Arabistan Krallığı hakkında bilgilerin yer aldığı kitapçıkta da Suudi Arabistan Krallığı tutum, değer ve normlarına yer verilmiştir.

Bunlar arasında, Suudi Arabistan Krallığı'na özgü yemek kültürünün tanıtımı ön plana çıkmıştır. Dergilerde çıkan tanıtım yazıları dışında, Suudi Arabistan Krallığı tarafından, Suudi Arabistan Uluslararası İlişkiler Müdürlüğü tarafından,Arapça ve Türkçe olarak Suudi Arabistan Krallığı'nın ünlü hurma çeşitlerini tanıtan bir kitap hazırlanmıştır. Kitapçıkta çok sayıdaki hurma çeşitlerinin yanı sıra ülkede ki hurma yetiştiriciliği, hurmanın sağlık açısından faydası, içerdiği vitaminler ve İslâm'da, hadislerdeki yeri de anlatılmıştır.(Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği, elden alınan kitap, 07.10.2017). Bu kitapların ancak Ankara'da bulunan Ataşelik binasına gidildiğinde ulaşılması Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi'yi önemsemediğini göstermektedir. Türkçeye çevrilen bu materyallerin gerekli kurum ve ilgili şahıslara ulaştırılmamış olması Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi'de başarısız olduğunun göstergesidir.

Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nın Müslüman nüfusa sahip olması ve Osmanlı İmparatorluğu gibi kapsayıcı bir tarihin taşıyıcıları olmaları iki ülkeyi birçok noktada bir araya getirmektedir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın özellikle belli kesimlerde kendi tutum, değer ve normBlarını Türkiye'de anlatabilmesi aslında başarılı Kültürel Diplomasi uygulamalarıyla kolaydır. Ancak, bu Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi anlamında kendi tutum, değer ve normlarının anlatımına dair Türkiye'de çalışmalar yürütmesini ve halkla ilişkiler uygulamalarından faydalanmasını gerektirmektedir.

4.7.5. Sosyal ve Politik Organizasyonlar

Tablo 13: Sosyal ve Politik Organizasyonlar ile ilgili veriler, 15.02.2019

Alt Anabaşlıklar	AA	T.C. Dışişleri Bakanlığı	"Scholar Google"	Toplam
Resmi Temas ve Ziyaretler	26	297	2220	2543
Konferans ve	57	103	363	523

Sempozyumlar				
Yayınlar ve makaleler	16	156	4740	4912

Sosyal ve Politik Organizasyonlar ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Resmi Temas ve Ziyaretler""Konferans ve Sempozyumlar""Yayınlar ve Makaleler"dir. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 15.02.2019 tarihinde elde edilen rakamlardır. Resmi Temas ve Ziyaretler alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 26, Dış İşleri Bakanlığında 297, Scholar Google'da 2220 olmak üzere toplamda 2543 veriye ulaşılmıştır. Konferans ve Sempozyumlar alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında 57, Dış İşleri Bakanlığında 103, Scholar Google'da 363 olmak üzere toplamda 523 veriye ulaşılmıştır. Son alt başlık olan Yayınlar ve Makaleler başlığında da Anadolu Ajansında 16, Dış İşleri Bakanlığında 156, Scholar Google'da 4740 olmak üzere toplamda 4912 veriye ulaşılmıştır.

Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'de bulunan kurumlarına; Büyükelçilik, Kültür Ataşeliği, Konsolosluk, Fahri Konsoloslukları ve Suudi Arabistan Krallığı Okulu örnek verilebilir. Ankara Suudi Arabistan Büyükelçiliği, Suudi Arabistan Krallığı'nı Türkiye'de temsil eden en resmi kurumdur. Büyükelçiliğin misyonu, vatandaşlarının ve tüzel kişiliklerin hak ve menfaatlerini korumak, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye ile olan dostluk, siyasi, ekonomik, kültürel ve bilimsel ilişkilerini başarılı bir seviyede tutmaktadır. Suudi Arabistan Krallığı Büyükelçiliği görevini, 2013 yılından 2017 yılına kadar Dr. Adel Siraj Saleh Merdad üstlenmiştir. Sonrasında ise, Büyükelçi Velid bin Abdulkerim el-Hureycî görevi devralmıştır. ('Türkiye stratejik bir konuma sahip', çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019). Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği ise, Suudi Arabistan Krallığı Yükseköğretim Bakanlığı'nın, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki resmi temsilcisidir ve Ankara'da faaliyet göstermektedir. Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği Suudi Arabistan Krallığı'ndaki kültürel, teknik ve bilimsel kalkınmayı göz önüne serecek kültürel ve akademik etkinlikler düzenlemeyi, ev sahibi ülkelerle kültürel ve akademik değişim programlarını etkin hale getirmeyi, ilişkileri güçlendirmeyi ve işbirliğine olumlu katkı sağlamayı hedeflemektedir. (Suudi Arabistan Ankara Kültür Ateşeliği, çevrimiçi, https://tr.moe.gov.sa, 15.02.2019). Bünyesinde Suudi Arabistan Krallığı ile ilgili kitapların bulunduğu kütüphane ve Suudi tarihi ve sanatının tanıtıldığı müzesi ile Ataşelik, Kültürel Diplomasi'sinin bir uygulayıcısı olarak görev yapmaktadır.

Bu doğrultuda çeşitli etkinlikler düzenlemekte ve etkinliklere katılmaktadır. Türkiye'de gerçekleşen Uluslararası Kültür Turizmi Zirvesi Kültür Turizmi Fuarlarına Ateşeliğin de katılması buna örnek verilebilir. (Suudi Arabistan Ankara Kültür Ateşeliği, çevrimiçi, https://tr.moe.gov.sa, 15.02.2019). İstanbul'da bulunan Suudi Arabistan Krallığı Baş Konsolosluğu Türkiye'de bulunan ve Suudi Arabistan Krallığı adına hizmet veren bir diğer kurumdur. Suudi Arabistan Krallığı Konsolosluğu'nun görevleri, antlaşmalarla belirlenmiştir. Konsolosluğun amacı, Türkiye'de ticari menfaatleri korumak, pasaport yenileme, tıbbi, kanuni, eğitimsel yardım sağlama, ulaşım, bulunan ülkenin otoriteleri ile kontak kurma, yurt dışında ölüm, doğum gibi olaylarla ilgilenmektir. (Suudi Arabistan Başkonsolosluğu, çevrimiçi, http://www.suudiarabistankonsoloslugu.com, 15.02.2019). Son olarak, Ankara'daki ve İstanbul'daki Özel Suudi Arabistan Okulu da Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki kurumlarındandır.

2000'li yıllarda gelişmeye başlayan ikili ilişkiler 2014 yılının sonlarından itibaren üst düzey ziyaretlerde ciddi artış yaşanması ve de yapılan ikili anlaşmalar neticesinde bir boyut kazanmıştır. 2014 yılının, Nisan ayında Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Nayef (2. Veliaht Prensi ve İç İşleri Bakanı iken) bir ziyaret düzenlemiştir. Dolayısıyla da, bu ziyaret sonrasında iki ülke ekonomik işbirliği ciddi bir ivme kazandığı gözlemlenmiştir. (Muhammed bin Nayif Türkiye'ye Geliyor, çevrimiçi, https://www.aa.com, 15.02.2019). Prens Muhammed Bin Nayef,'in 'Suudi Arabistan ve Türkiye birbirine muhtaç' ifadesi önemli bir ifadedir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın bölgede müttefiklere ihtiyacı vardır; ayrıca iki ülkenin askeri sanayi alanında işbirlikleri gerçekleşmiştir. (Suudi Arabistan ve Türkiye birbirine muhtaç, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019). Aynı zamanda da, 2015 yılı Ekim ayında Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda, Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Adil El-Cubeyir'i kabul etmiştir. (Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cubeyr'i kabul etti, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019). Dolayısıyla, İki ülke tarafından da yapılan açıklamalarda bölge ülkelerinin toprak bütünlüğünün korunması ve bölgede istikrarın tesis edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. (Suudi Arabistan Krallığı Dışişleri Bakanı Ankara'da, çevrimiçi, http://www.mfa.gov.tr, 15.02.2019).Ziyaret sırasında iki ülke siyasi vizyonunun özellikle, Filistin ve Suriye meselelerinde uyumlu olduğu teyit edilmiş, Suriye ve Irak'ın toprak bütünlüğünü korumak, bölgede güvenlik ve istikrar sağlamak ve iki ülke arasındaki yatırımların hacmini artırmak üzere çalışılacağı ifade edilmiştir.

Suudi Arabistan Kralı Salman bin Abdülaziz, Türkiye'ye kral olarak ilk ziyaretini Kasım 2015'de Türkiye'de düzenlenen, G20 zirvesi dolayısıyla gerçekleştirmiştir. Kral Salman Bin Abdulaziz El-Suud, Nisan 2016'da da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın davetlisi olarak Türkiye'ye gelmiştir. Suudi Arabistan Kralı Salman Bin Abdülaziz, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'ne atlı kıta eşliğinde gelmiş ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Suudi Arabistan Kralı Salman Bin Abdulaziz'i Cumhurbaşkanlığı Külliyesi önünde resmi törenle karşılamıştır.

Bu ziyarette Kral Salman Bin Abdulaziz'e iki ülke ilişkilerinin ve dostluk bağlarının güçlenmesine yönelik gösterilen çabaların en üst düzeyde takdir edilmesinin bir sembolü olarak, yabancı devlet başkanlarına verilen, Türkiye'nin en yüksek nişanı olan Devlet Nişanı takdim edilmiştir. (Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kral Selman'a Devlet Nişanı takdim etti, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019). Suudi Arabistan Kralı Selman'ın, Nisan 2016 tarihinde Türkiye'ye gerçekleştirdiği resmi ziyaret sırasında "Türk-Suudi Koordinasyon Konseyi" adıyla Dışişleri Bakanlarının başkanlığında bir mekanizma kurulmasına ilişkin Mutabakat Belgesi imzalanmıştır. Türk-Suudi Koordinasyon Konseyi kurulmasına ilişkin mutabakat belgesi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Suudi Arabistan Kralı Salman bin Abdülaziz Al Suud'un huzurlarında, iki ülkenin Dışişleri Bakanları Mevlüt Çavuşoğlu ve Adil bin Ahmed El Cübeyr tarafından imzalanmıştır.(Türkiye-Suudi Arabistan ilişkileri ivme kazanıyor, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019). Türk-Suudi Koordinasyon Konseyi, 8 Şubat 2017'de ilk toplantısını Ankara'da Dışişleri Bakanlarının başkanlığında gerçekleştirilmiştir. "Türk-Suudi Koordinasyon Konseyi"nin kurulması Suudi Arabistan Krallığı'yla mevcut çok boyutlu ilişkilerin kurumsallaşması ve her alanda daha da geliştirilmesi yönünde önemlidir. (Türk-Suudi Koordinasyon Konseyi Birinci Toplantısı Hk, çevrimiçi, http://www.mfa.gov.tr, 15.02.2019).Türkiye ile Suudi Arabistan Krallığı arasında son yıllarda imzalanmış en önemli anlaşmalardan birisi de Türkiye ASELSAN savunma teknolojileri firması aracılığıyla, Kral Abdulaziz Bilim ve Teknoloji Kenti ve Taqnia savunma firmasınca temsil edilen, Krallık arasında Temmuz 2015'de imzalanan anlaşmadır. İmzalanan anlaşmayla iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve Suudi Arabistan Krallığı'nda teknolojiye olumlu etkisi olacak şekilde stratejik ortaklığın başlatılabilmesi yolunda büyük bir adım (ASELSAN'dan savunma sanayisinde önemli hamle, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019) atılmıştır.

İslam İşbirliği Teşkilatı 6. Sağlık Bakanları Konferansı kapsamında, Suudi Arabistan Krallığı'nda, Sağlık Fuarı düzenlenmesi de Sosyal organizasyonlar başlığı altında değerlendirilebilir. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) tarafından düzenlenen fuara Sağlık Bakanı Ahmet Demircan da katılmıştır. Fuar alanında Türkiye'deki Adana Şehir Hastanesi'nin maketi de bulunmuştur. Şehir hastanesi maketi fuarda yoğun ilgi görürken Demircan bu ilgiden memnun olduğunu dile (Sağlık Bakanı Demircan Suudi Arabistan'da sağlık fuarını gezdi, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019) getirmiştir.

Scholar Google'da yapılan taramalarda, ORSAM'da yayınlanan Prof. Dr. Muhittin Ataman'ın kaleme aldığı "Türkiye-Suudi Arabistan İlişkileri: Temkinli İlişkilerden Çok-Taraflı Birlikteliğe" başlıklı makale dikkat çekmektedir. (Ataman,Türkiye-Suudi Arabistan İlişkileri: Temkinli İlişkilerden Çok-Taraflı Birlikteliğe, çevrimiçi, http://www.orsam.org.tr, 15.02.2019). Bu makalede, Ataman Osmanlı-Suud ilişkilerinden günümüze kadar ilişkileri dönemsel olarak sınıflandırmış ve bölgedeki terörün iki ülkeyi birlikte hareket etmek durumunda bıraktığından söz etmiştir. TESEV'den Doğan Ertuğrul da, "Türkiye Dış Politikası için bir test Suriye krizi" başlıklı makalesinde Suudi Türk ilişkilerine değinmiştir. Suriye'nin Sünni dünyayla Şii dünyasının ilişkileri açısından da ülkeler nezdinde de İran ve Türkiye arasında bir güç gösterisine dönüştüğünü (Ertuğrul, Türkiye Dış Politikası için bir Test: Suriye Krizi, çevrimiçi, http://tesev.org.tr, 15.02.2019) belirtmiştir.

Sosyal organizasyonlar başlığı altında değerlendirilebilecek bir diğer konu ise Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'de Suriyeli mültecilere yaptığı yardımlardır. Dolayısıyla, 2013'ün Nisan ayında Suudi Arabistan Krallığı, Türkiye'de yaşayan, Suriyeli mültecilere 80 bin ton yardım göndermiştir. Suudi Arabistan tarafından, Suriyeli mültecilere gönderilen bu yardımlar arasında, gıda malzemeleri, elektrik jeneratörleri ve mutfak malzemeleri yer almıştır. (Suudi Arabistan'dan Mültecilere Yardım, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019).

Aralık 2014'de Suudi Arabistan Krallığı'nda faaliyet gösteren yardım kuruluşlarından International IslamicRelief Organisation (IIROSA) da ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Mardin'e yerleşen Suriyeli ailelere 2 bin 500 battaniye yardımı yapmıştır. IIROSA'nın Türkiye'ye sığınan Suriyeliler için başlattığı yardım kampanyası kapsamında Mardin'e gönderilen battaniyeler Mardin-Suriye Yardımlaşma Platformu aracılığı ile

Suriyeli ailelere dağıtılmıştır. IIROSA bölgedeki ailelere toplam 40 bin battaniye ulaştırmış bunlardan 2 bin 500'ü Mardin'e gelmiştir. (Suudi Arabistan'dan Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yardım, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr; http://www.hurriyet.com.tr, 15.02.2019). Nisan 2015'de Suudi Arabistan Milli Yardım Kampanya Başkanı Said El Urabi El Harisi ile Suudi Arabistan'ın Ankara eski Büyükelçisi Adel Siraj Merdad, Suriyeli sığınmacıların barındığı Kilis'teki Öncüpınar Konteynır Kentini ziyaret etmiştir. Heyet, Kuveyt yardım kuruluşu IICO ile İnsan Hak ve Hürriyetleri (İHH) İnsani Yardım Vakfı işbirliğiyle yapılan çift katlı konteyner kent inşaatındaki çalışmaları yerinde inceleyerek, kamp yönetiminden bilgi almıştır. Heyet ayrıca İHH ve Katar'ın yardım kuruluşu Katar Charity işbirliğiyle kurulan günlük 100 bin ekmek kapasiteli fırını da ziyaret etmiştir. (Suudi Heyet Konteyner Kenti Gezdi, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr; www.ihh.org.tr, 15.02.2019). Bu ziyaretler sırasında El Harisi, Türkiye ile hayata geçirmeyi planladığı birçok projeleri olduğundan da bahsetmiştir.

Şubat 2016'da Suudi Arabistan Milli Yardım Kampanyası kapsamında da gönderilen 26 tır insani yardım malzemesi, Suriyelilere iletilmek üzere Elbeyli Konteynır yönetimine teslim edilmiştir. Yardımların teslimi sırasında Suudi Arabistan Milli Yardım Kampanyası Türkiye Ofisi Müdürü Halit Salama bir açıklama yapmış ve yardımların Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordinesinde yapıldığını aktarmıştır. Ayrıca, Al Salama yaptığı açıklamada 2015-2016 yılı kış yardım kampanyasının son tırlarını Elbeyli Konteynır Kent yönetimine teslim ettiklerini de belirtmiştir. Yardım tırlarında 60 bin battaniye, 30 bin mont bulunmaktadır. (Suudi Arabistan'dan Türkiye'deki Suriyelilere Yardım, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr; www.yeniakit.com.tr, 15.02.2019). Bu yardımı gerçekleştiren Suudi Arabistan Krallığı Suriyeli Kardeşler Dayanışma Vakfı, Türkiye'deki İnsani Yardım Vakfı'na (İHH) da destek vermektedir. Suudi Arabistan Krallığı Suriyeli Kardeşler Dayanışma Vakfı o güne kadar yüzde 20'sini Türkiye içinde, yüzde 80'ni de Suriye içinde olmak üzere yardımlar yapmıştır. Bunlar:

- 1 milyon kazak,
- 150 bin adet palto,
- 600 bin adet battaniye,
- 400 bin adet için de kırtasiye malzemesi bulunan okul çantası,
- 400 bin adet mont,

- 2 adet mobil fırın
- 4 adet her biri 40 bin kişiye yetecek su arıtma sistemi (Suudi Arabistan'dan Türkiye'deki Suriyelilere Yardım, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr; www.yeniakit.com.tr, 23.06.2018).

Suudi Arabistan Krallığı tarafından 2015- 2016 yılı kış ayları içerisinde Suriyeliler için toplam 450 bin battaniye, 300 mont, 1 milyon kazak, 150 bin bayan panço yardımı yapılmıştır. Suudi Arabistan Türkiye'deki Suriyelilere yardım konusunda Türk Kızılayı, AFAD gibi yardım kuruluşları ile iletişim halindedir. (Suudi Arabistan'dan Türkiye'deki Suriyelilere Yardım, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr; www.yeniakit.com.tr, 15.02.2019). 31 Mayıs 2015 tarihinde kurulan "Kral Selman Yardım ve İnsani Çalışmalar Merkezi" de gıda yardımları, insani destekler, zorunlu ihtiyaçlar, tıbbi malzeme ve tedavi araçları içeren yardım, barınma, kalkınma ve geliştirme programları tasarlamaktadır. Merkez, Birleşmiş Milletler kurumları aracılığı ile yardımlarını adil biçimde ihtiyacı olanlara iletmektedir. (WhoWeAre, çevrimiçi, https://www.ksrelief.org, 15.02.2019).

Uluslararası alanda siyasal nitelikteki olaylar, bir devletin dünyadaki imajını direk olarak etkilemektedir. (Yavaşgel, 2009: 233). Bu bağlamda, son dönemde iki ülke ilişkilerini bir hayli etkileyen Cemal Kaşıkçı olayına da değinmek gerekmektedir. Türk asıllı Suudi Gazeteci Cemal Kaşıkçı, nişanlısıyla evlenebilmek için gerekli resmi prosedürü tamamlamak adına 2 Ekim 2018 tarihinde girdiği Suudi Arabistan Krallığı İstanbul Başkonsolosluğu'ndan bir daha dışarı çıkamamıştır. Kaşıkçı'ya ne olduğunu sorgulamak adına Suudi Arabistan Krallığı İstanbul Başkonsolosluğu önünde günlerce eylemler yapılmıştır. Riyad yönetimi başta Veliaht Prens Muhammed bin Salman adına yapılan tüm suçlamaları reddetse dahi Suudi Arabistan Krallığı en son yaptığı açıklamada Kaşıkçı'nın 'sorgu sırasında çıkan bir kavgada kazara öldüğünü' olaydan 18 gün sonra 20 Ekim 2018 tarihinde (Suudilerin 'organize cinayeti'nin üzerinden bir ay geçti, çevrimiçi, www.aa.com, 15.02.2019) kabul etmiştir.

Türk basınında ve uluslararası medyada, Kaşıkçı'nın 'öldürüldüğüne' dair iddialar, 2 Ekim'den itibaren gündeme getirilmişti ve bu iddialara dayanak olarak da Başkonsolosluk içindeki bir ses ve görüntü kaydı olduğu öne sürülmüştür. Kaşıkçı'dan haber alınamamasındansonra Başkonsolosluk ve Başkonsolosluk konutunda,Türk yetkililerin yaptıkları arama sonrasında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Başkonsoloslukta öldürülen Kaşıkçı'nın "cesedinin parçalanarak yok edildiği" sonucuna varıldığını açıklamıştır.

(Başsavcılıktan Kaşıkçı açıklaması, çevrimiçi, www.aa.com, 15.02.2019). Kaşıkçı cinayeti çevresindeki tartışmalar ve olayın bir cinayet soruşturmasından çıkıp uluslararası bir krize evrilmesi, olayı yalnızca Türkiye'de değil dünyanın da gündeminde tuttuğu söylenebilir. Bu olası krizin sebebi ise, Birleşmiş Milletler'in ve ABD'nin Kaşıkçı cinayetinden, Suudi Arabistan Krallığı'nı sorumlu tutmasıdır. BM yetkililerinin, Kaşıkçı'nın, Suudi Arabistan tarafından, önceden planlamış bir cinayete kurban gittiğini öne sürmesinin ardından, Türkiye'de işlenen bu cinayetle ilgili hukuki sürecin de Suudi Arabistan Krallığı tarafından baltalandığını öne sürmüştür. Olayın üzerine, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun, Suudi Arabistan'ın katilleri Türkiye'ye iade etmesinin gerektiğini söylemiştir. (BM Kaşıkçı cinayetinden Suudi Arabistan'ı sorumlu tuttu, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019). Olaydan belli bir süre sonra, uluslararası basında ABD'nin Kaşıkçı cinayetini örtbas etmeye çalıştığı iddiaları ortaya atılmıştır. ABD, bu iddialara şiddetle karşı çıkmıştır. Birleşmiş Milletler, Türkiye'de toplanan delillere göre, bu cinayetin Suudi Arabistan devlet yetkilileri tarafından planlı ve organize bir şekilde gerçekleştirildiğini öne sürmüştür. ABD istihbaratı da bu bilgiyi doğrulamıştır. Genel anlamda Kaşıkçı cinayeti nedeniyle uluslararası bir gerginlik yaşanmıştır ve burada önemli olan da bu gerginliğin merkezinde Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nın (ABD Dışişleri Bakanı Pompeo: Amerika bir cinayeti örtbas etmiyor, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019) olmasıdır.

Birleşmiş Milletler ve ABD'nin Cemal Kaşıkçı'nın ölüm emrinin, Muhammed bin Salman tarafından verildiğini dile getirmesi ve Türkiye'nin Suudi Arabistan Krallığı'ndan Kaşıkçı'nın katillerinin iade edilmesini istemesi, Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı arasındaki fikir ayrılıklarını derinleştirmiştir. Suudi Arabistan, Veliaht Prensi Muhammed bin Salman, Kaşıkçı cinayetinin ardından belli bir süre sessizliğini korumuş ve herhangi bir uluslararası temasta bulunmamıştır. Muhammed bin Salman, 2 Ekim 2018'de Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesinden sonra ilk yurt dışı ziyaretini Arjantin'de G-20 zirvesine katılarak gerçekleştirmiştir. Muhammed bin Salman Binali Yıldırım'ın öngördüğü şekilde Türkiye'ye (Suudi Veliaht Prens'ten Kaşıkçı cinayeti sonrası ilk yurt dışı ziyaret, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 15.02.2019) gelmemiştir.

4.7.5.1. Değerlendirme

Şekil 6: 1H+2K Modeli (Sosyal Politik Organizasyonlar)

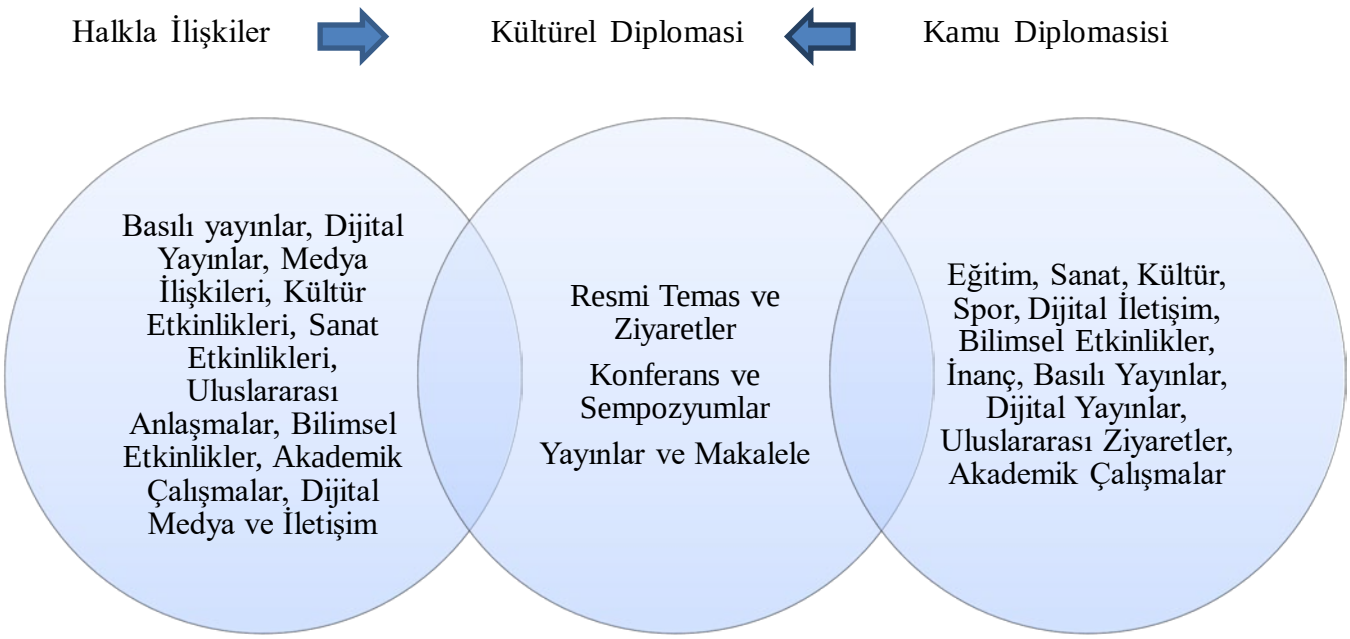

Elde edilen verilere göre; Resmi ziyaretler ve Temaslar, medya kanalları ile değil, akademik ve devlet nezdinde daha çok paylaşılmıştır. Konununbini aşkın makalede bahsi geçmiştir. Konferans ve sempozyumlar da medyada çok fazla ilgi çekmemiştir. Elde edilen verilere göre; resmi ziyaretler, daha çok akademik yayına konu olmuştur. Öyleyse, Suudi ve Türk yetkililerin çok sınırlı iletişimde olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Yayınların en fazla ilgi çeken kısım olduğu gözlenmiştir, ancak burada Müslüman kadın statüsü, iki devletin İslâm'a bakış açısı ve mezhepler çok fazla yer tuttuğundan, yayınlar içerisindeki Kültürel Diplomasi faaliyetleri tam olarak takip edilememektedir.

Temmuz 2013'de Suudi Arabistan Krallığı Yardım Konseyi Başkanı Al-Harithy ve Suudi Arabistan Krallığı Ankara eski Büyükelçisi Adel Siraj Merdad, temaslarda bulunmak ve Suriyeli mültecilere yardım amacı ile Nizip'i ziyaret etmişlerdir. (Suudi Arabistan Yardım Konseyi Başkanı Al-Harithy ve Ankara Büyükelçisinden Ziyaret, çevrimiçi, http://www.nizip.com, 15.02.2019). 2014 yılındaki yapılan bağış kampanyasına da Suudi Arabistan Krallığı 18 milyon dolarla katılmış ve yine 2014'te Suudi Arabistan Krallığı Suriyeli ve diğer mültecilere yardım ulaştırılabilmesi için 755 milyon dolarlık bağışta bulunmuştur. Uluslararası Kalkınma Teşkilatı bünyesindeki "Küresel İnsani Yardım" programının verilerine göre, Suudi Arabistan Krallığı 2014 yılında en fazla

yardımda bulunan ülkeler listesinin altıncı sırasında yer almaktadır. (Mültecilere Arap Usulü Yardım, www.dw.com/tr, 22.06.2019). Suudi Arabistan Krallığı Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yaptığı yardımları önemsemiştir.

Bu bağlamda, merkez Suriye içinde, Ürdün, Lübnan ve Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yönelik 141'i aşkın yardım programı üzerinden sürdürülen yardımlar sunmaktadır. (Kral Selman'dan Yardım Programı, çevrimiçi, www.sabah.com.tr,15.02.2019). Kral Salman Vakfı insani yardım kuruluşu Şubat 2018'de uluslararası yardım kuruluşları arasında, Suriye'ye yapılacak yaklaşık 611 milyon lira değerindeki 12 proje için protokol imzalanmıştır. Anlaşma kapsamında, Türkiye'de yaşayan Suriye'lere yardım edilecektir. (Kral Salman Vakfı'ndan Suriyeli Mültecilere 611 Milyon Liralık Destek, çevrimiçi, www.iha.com.tr,15.02.2019).

Suudi Arabistan Krallığı Ankara Büyükelçisi Dr. Adel Siraj Saleh Merdad'ın, Yeni Şafak Gazetesi'nde, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Kültürel Diplomasisine katkıda bulunmak adına kaleme aldığı yazılar mevcuttur. Bunlardan biri 23 Şubat 2016 tarihli "Teröre Karşı İslâm İttifakı" isimli yazısıdır. Dr. Adel Siraj Saleh Merdad bu yazısında, küresel terörizmin, dünyanın başına bela olmaya ve bilhassa İslâm âleminin canını yakmaya devam ettiğinden, Türkiye, İslâm dünyasındaki ağırlığı, terörle mücadeledeki aktif rolü ve terör saldırılarına mütemadiyen maruz kalan, terörden mustarip bir ülke olmasından bahsetmiştir. Aynı zamanda da, Türkiye'nin ittifak için son derece önemli bir konumda olmasını vurgulamıştır. (Teröre Karşı İslâm İttifakı, çevrimiçi, http://www.yenisafak.com, 15.02.2019). Dr. Adel Siraj Saleh Merdad "Kuzey Fırtınası ve Terörle Mücadele" İsimli bir diğer yazısında da Kuzey Fırtınası (Ra'du'şŞimâl) askeri tatbikatını anlatmıştır. Merdad, Türkiye Cumhuriyeti'nin de gözlemci sıfatıyla iştirak ettiği bu tatbikatın, 1990-1991 yıllarında 20 Arap ve İslâm ülkesinin katılımıyla düzenlenen Çöl Fırtınası operasyonundan bu yana en büyük askeri tatbikat niteliği taşımasının üzerinde durmuştur. Adel Siraj Saleh Merdad bu tatbikatın amacını ise; bölgeyi tehdit eden meydan okumalara karşı güvenliği temin ederek, istikrarı koruyacak ve halkların huzurunu sağlayacak şekilde Arap ve İslâm ülkelerinin ordularının savaşa hazırlık düzeyini yükseltmek şeklinde (Kuzey Fırtınası ve terörle mücadele, çevrimiçi, https://www.yenisafak.com,15.02.2019) özetlemiştir.

İki ülke arasındaki ilişkiler, 2017 yazından itibaren sıkıntılı bir süreçten geçmiştir. Suudi Arabistan Krallığı liderliğindeki, Körfez ülkelerinin Katar'a dönük ambargo ve baskı politikasına en açık şekilde karşı çıkan ülkelerin başında, Türkiye'nin gelmesi de Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye ilişkilerini olumsuz etkilemiştir.Her ne kadar 2017 yılının sonlarında dönemin Başbakanı Binali Yıldırım, Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Salman'ın Türkiye'ye geleceğini açıklamış ve karşılıklı ziyaretlerin devam edeceğini, iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da artacağını söylemiş olsa da Veliaht Prens Muhammed bin Salman Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmemiştir. Özellikle Mısır ve Katar meselelerinde olduğu gibi Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı arasında yaşanan siyasi fikir ayrılıklarının buna neden olduğu söylenebilir. (Suudi Arabistan Veliatht Prensi Türkiye'yi Ziyaret Edecek, çevrimiçi, www.yeniakit.com.tr, 15.02.2019).

Katar'la ilişkilerini stratejik ortaklık seviyesine çıkartan Türkiye'nin bu politikası Riyad'ın hoşuna gitmemektedir. Cemal Kaşıkçı olayı da iki ülkeyi karşı karşıya getirmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu olayda, Suudi tarafının, Türkiye ile işbirliği yapmaması, suçu kabullenerek gereğini yapmaması iki ülke arasında uzun süreli bir gerginliğin ortaya çıkmasına neden olabilir "Siyasal rejimler, olaylar karşısında kamuoyları karşısında daha dikkatli olmak, daha sık ve daha inandırıcı açıklamalar yapmak zorundadır." (Yavaşgel, 2009: 234). Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı tarafından 18 gün sonra yapılan ve başlarda her biri birbirinden farklı olan açıklamalar ülkenin imajını Türkiye nezdinde olumsuz etkilemiştir. Kamu Diplomasisi bağlamında, Suudi Arabistan Krallığı, Kaşıkçı olayını iyi yönetememiş ve bir dizi diplomatik kriz yaşamıştır. Bu durum, zaten son dönemde başta İran ve Suriye olmak üzere bölgesel konularda farklı düşünen iki ülkeyi daha çok karşı karşıya getirme riskini de taşımaktadır. Türkiye ile Suudi Arabistan Krallığı birbirlerinden farklı yönetim biçimlerine sahip iki ülkedir. İki ülkenin arasındaki işbirliğinin Kaşıkçı cinayetinin yaşanmasına kadar gelişim içerisinde olduğu söylenebilir. Gelecekte ilişkilerin daha ileri boyutlara taşınmasında, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki sosyal organizasyonları ve Türkiye'de bulunan kurumlarının sayısının artması ve Türkiye'deki kurumlarla ilişki içerisinde olması önemlidir.

Farklı haber kurumları, Anadolu Ajansının haber havuzundan yararlanıldığı için Sosyal Politik Organizasyonlar bölümünde de haberi, Anadolu Ajans muhabirleri yaptığı için haberi alan kurumların (İHH, Yeni Akit, Hürriyet) yanı sıra Ajansın internet sitesi de yer almaktadır.

4.7.6. Eğitim Kültürü

Tablo 14: Eğitim Kültürü ile ilgili Veriler, 28.06.2018.

Sosyalizasyon, Eğitim, Öğesi İçeren Veriler	AA	T.C. Dışişleri Bakanlığı	"Scholar Google"	Toplam
Değişim Öğrencileri	41	199	2020	2260
Lisansüstü Eğitim	5	84	521	610
Akademik Personel	4	6020	859	6883

Eğitim Kültürü ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Değişim Öğrencileri""Lisansüstü Eğitim""Akademik Personel"dir. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 28.06.2018 tarihinde elde edilen rakamlardır. Değişim Öğrencileri alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 41, Dış İşleri Bakanlığında 199, Scholar Google'da 2020 olmak üzere toplamda 2260 veriye ulaşılmıştır. Lisansüstü Eğitim alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında 5, Dış İşleri Bakanlığında 84, Scholar Google'da 521 olmak üzere toplamda 610 veriye ulaşılmıştır. Son alt başlık olan Akademik Personel başlığında da Anadolu Ajansında 4, Dış İşleri Bakanlığında 6020, Scholar Google'da 859 olmak üzere toplamda 6883 veriye ulaşılmıştır.

Suudi Arabistan Krallığı'nın eğitim alanında, Türkiye'de attığı adımlara bakıldığında; öncelikle iki ülke arasında imzalan "Eğitimde İşbirliği" anlaşmaları dikkat çekmektedir. Bu anlaşmalardan biri 2010 yılında imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suudi Arabistan Krallığı Hükümeti Arasında Bilim ve Eğitim Alanlarında İşbirliğine Yönelik Mutabakat Zaptı"dır. (Türkiye Cumhuriyeti T.C. Riyad Büyükelçiliği, çevrimiçi, http://riyad.be.mfa.gov.tr, 28.06.2018). 4 Mayıs 2015'de Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suudi Arabistan Krallığı Hükümeti Arasında Bilim ve Eğitim Alanlarında İşbirliğine Yönelik Mutabakat Zaptına

göre, Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı birbirleriyle bilim, teknoloji, tıp ve teknik alanlarının yanı sıra eğitim alanlarında da işbirliği yapmaktadır. Dolayısıyla da, bu işbirliği kapsamında, her iki ülke de birbirlerine akademik personellerin eğitimi için destek vermekte ve burs ve çalışma programları sayesinde öğrenci değişimini de teşvik etmektedir. Aynı zamanda da, anlaşma kapsamında, iki ülke, özellikle teknik, tıbbi ve teknoloji alanlarında yükseköğretim kurumlarındaki akademik personelin eğitimi için olanaklar sağlayacaklar ve anlaşma kapsamında ülkeler kapasiteleri ölçüsünde burs ve çalışma programları yoluyla öğrenci değişimine ve aynı zamanda öğrencilerin karşılıklı ziyaretlerine imkân tanıyacaklardır. (Türkiye İle Suudi Arabistan İşbirliği Yapacak, http://www.aa.com.tr, 28.06.2018). Bu anlaşma ile iki ülke, kurumlarındaki arşivlere, el yazmalarına ve tarihi belgelere erişimi ve bunların kullanımını, aynı zamanda bu alanda uzman değişimini kolaylaştıracaktır. Ayrıca, 2013 yılında Türkiye'de bulunan, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi ile Suudi Al-Qura Üniversitesi arasında yazılı bir anlaşmayla, iki ülke arasında Yüksek Öğretim İşbirliği yapılmıştır. Suudi Arabistan Yüksek Öğretim Bakanlığı bu kapsamda her yıl 350 Türk öğrenciye burs vermektedir. Anlaşma metninde, iki üniversite arasında öğrenci değişimi yapılmasını, karşılıklı ziyaretler yapılmasını, araştırma konusunda işbirliği yapılmasını ve daha pek çok işbirliğini öngören maddeler yer almaktadır. İki üniversite arasındaki işbirliği bugün halen devam (Türk ve Suudi üniversiteden anlamlı işbirliği, çevrimiçi, http://www.haber7.com, 28.06.2018) etmektedir.

Her yıl dünyanın değişik ülkelerinde, başarılı öğrencilere Suudi Arabistan üniversitelerinde tam burslu olarak okuma fırsatı sunulmaktadır. Suudi Arabistan Krallığı'nın uluslararası öğrencilere sunduğu eğitim burslarının tam ve karşılıksız olması ve öğrencilerden, üniversite harcı istenmemesi gibi birçok avantaj Suudi Arabistan Krallığı üniversitelerinin, Türk öğrenciler tarafından tercih edilmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra ülkede burslu öğrenciye sağlık hizmeti sunulması, yurt imkânı, yıllık gidiş-dönüş uçak bileti, üniversiteye girişte ve mezuniyette maddi destek ve Suudi Arabistanlı öğrencilere sunulan tüm imkânlar Suudi yönetimi tarafından burslu öğrencilere sunulan imkânlardır. (Suudi Arabistan'da Okuyorum, çevrimiçi, http://yok.gov.tr/documents, 28.06.2018). Burslu öğrenci kabulünün yanı sıra Suudi Arabistan Krallığı ülkesindeki üniversitelerde Türk akademisyen de istihdam etmektedir. Ülkede bulunan birçok üniversitede farklı branşlarda akademisyen istihdamı için Türkiye'de de ilanlar verilmektedir. (http://tr.mohe.gov.sa/ar, 12.06.2015).Örneğin, 2014 yılında Suudi Arabistan Krallığı Kültür Ataşeliği, Kral Suud Üniversitesi Muzamiyah Yerleşkesi Fakülteleri'nde çalışmak

üzere yabancı dili İngilizce olan ve Doktoralı erkek öğretim elemanlarına ihtiyaç duyulduğunu bildirmiştir. (Yüksek Öğretim Kurumu, çevrimiçi, http://www.yok.gov.tr, 28.06.2018).Türk eğitimcilerin, Suudi Arabistan Krallığı'nı tercih etmelerindeki en önemli faktör "Kutsal Mekân" olmasıdır. Öğretmenler, görev yaptıkları okulların "fiziki koşulları"nı eğitim-öğretim için yeterli bulmazken en çok "sağlık"la ilgili konularda sıkıntı (Gündoğdu, Suudi Arabistan Türk Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Sorunları, çevrimiçi, http://earsiv.odu.edu.tr, 28.06.2018) yaşamaktadırlar.

Dr. Yusuf Bahri Gündoğdu, "Suudi Eğitim Sistemi" başlıklı makalesinde uluslararası bilinirlik açısından Suudi yetkililer tarafından atılan adımlara dikkat çekmiştir. (Gündoğdu, Suudi Arabistan Eğitim Sistemi, çevrimiçi, http://dergipark.gov.tr, 28.06.2018). Her yıl Riyad'da düzenlenen Uluslararası Yükseköğretim Fuarı ve Konferansı'na Türkiye'den üniversitelerin de katılması iki ülkenin eğitim alanına önemli bir katkı olarak dikkat çekici bir durumdur. Ana ekseni dünyanın seçkin üniversiteleri ile bilimsel iletişimin sağlanması olan fuar ayrıca eğitim alanında Suudi Arabistan devletinin imajına olumlu yönde katkı da sağlamaktadır. (Yüksek Öğretim Kurumu, çevrimiçi, http://www.yok.gov.tr, 28.06.2018). Suudi Arabistan Krallığı kendi üniversitelerini ve ülkesinin eğitimde aldığı mesafeyi anlatan Türkçe kitaplar da bastırmaktadır. Örneğin, "Suudi Arabistan Üniversiteleri" isimli kitap ile ülkede bulunan bütün devlet ve özel üniversiteler Türkçe dilinde tanıtılmaktadır. Uluslararası Yükseköğretim Fuarı ve Konferansı kapsamında ve Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği katkısıyla bastırılan kitapta, üniversitelerin bünyesindeki fakülteler ve bu fakülteler dâhilindeki bölümlere tek tek yer verilmektedir. (Gündoğdu, Suudi Arabistan Eğitim Sistemi, çevrimiçi, http://dergipark.gov.tr, 28.06.2018). Suudi üniversitelerinin tanıtıldığı kitabın yanı sıra Suudi Arabistan Yüksek Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan "Suudi Arabistan Krallığı Akademik Kürsüleri ve Yurtdışı Programları" kitabı da Suudi Arabistan Krallığı'nın, yabancı üniversitelere yönelik finansal desteklerini ve Suudi Arabistan Krallığı'nın yabancı üniversitelerdeki akademik kürsülerini (Suudi Arabistan Programlarında Nasıl Öğrenci Olabilirim?,çevrimiçi, https://www.anadolu.edu.tr, 28.06.2018) anlatmaktadır.

6.2.3.1 Değerlendirme

Şekil 8: 1H+2K Modeli (Eğitim Kültürü)

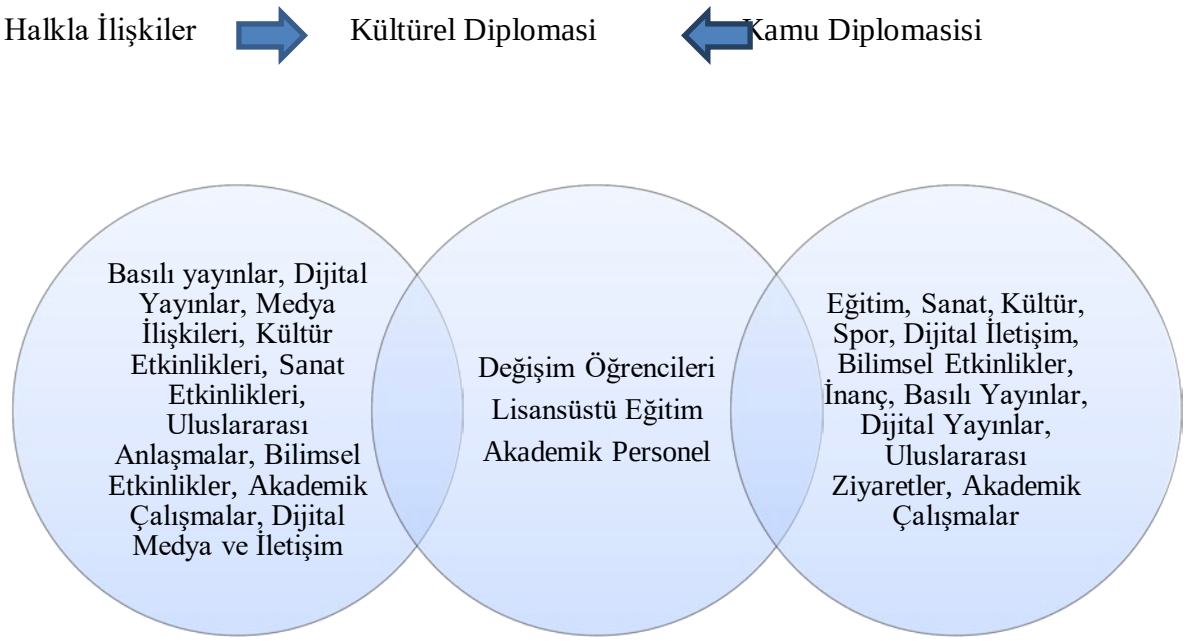

Eğitim öğesi içeren verilerin çözümlenmesindeki tabloya göre, akademi ve eğitim alanındaki haberlerde, AA'nın pek istekli olmadığı görülmektedir. Dışişleri Bakanlığı ise öğrencilerden çok öğreticilere odaklanmıştır. Bunun nedeni de öğrenciliğin geçici olması ve öğretmenliğin çalışma iznine tabi olması gibi resmi bürokratik işler gerektirmesi olması hayli muhtemeldir. Scholar Google ise, kültürel etkileşime daha fazla alan ayırdığından olsa gerek, en çok veriyi öğrenciler üzerinden sağlamıştır. Öğrenciler, gittikleri ülkede, tıpkı bürokratlar gibi kendi ülkelerini temsil eder ve birer canlı, Kültürel Diplomasi öğesi olarak davranırlar. Dolayısıyla da, vize ve çalışma izni gibi konular çıkarıldığında, Scholar Google, eğitim alanında AA ve Dışişlerinde daha çok kaynağa sahiptir. Eğitim ile ilgili taramalarda her ne kadar veri sayısı çok fazla gibi gözükse de Suudi Arabistan Krallığı'nın direk Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetlerine kapsamlı olarak ulaşılamamıştır.

Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'deki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitimle ilgili birimlere düzenlenen ziyaretler, Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye ile eğitim alanındaki alışverişini güçlendirebilir. Örneğin; 2012 yılında Suudi Arabistan Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Abdurrahman Muhammed El-Barak beraberinde Suudi Arabistan

Teftiş Kurulu Başkanı ve Eğitim Bakanlığı üst düzey görevlilerinden oluşan bir heyetle Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğünü ziyaret etmiştir. Aynı zamanda da, bu ziyarette genel müdürlük; Türk öğrencilerin dini eğitimleri ile birlikte yabancı dillerinin de geliştirilmesi ve kültürel zenginliklerinin artırılması amacıyla çeşitli ülkelerle öğrenci değişimi programı uyguladıklarını, Suudi Arabistan Krallığı ile de benzer bir işbirliğinin yapılabileceğini belirtmiştir. Ayrıca İstanbul'da kurulması planlanan Arapça eğitim merkezinin verimli olabilmesi için ana dili Arapça olan eğitimcilere ihtiyaç duyulacağını ve bu aşamada Suudi Arabistan Krallığı'ndan uzman eğitici katkısı beklendiği de belirtilmiştir. Suudi Arabistan Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Abdurrahman Muhammed El-Barak da Türkiye'yle olan kültürel yakınlık, dindaşlık ve tarih müşterekliği sebebiyle kendilerini Türk insanına yakın bulduklarını yasaların elverdiği ölçüde işbirliğine her zaman hazır olduklarını, Arapça eğitim merkezi için uzman okutmanlar sağlayabilecekleri gibi Türkiye'deki okullarda görevli Arapça öğretmenlerine bilgisayar ortamında uzaktan eğitim yoluyla katkı(çevrimiçi**,** http://vision2030.gov.sa, 28.06.2018) verebileceklerini belirtmiştir.

Suudi Arabistan Krallığı, ülkesine Türk öğrenci kabul etmesinin yanı sıra Türkiye'de açtığı okulla da eğitim alanında önemli bir adım atmıştır. Ankara'da bulunan Suudi Arabistan Krallığı devlet okullarında Türk öğrenciler de eğitim görmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye Büyükelçisi Adel Siraj Saleh Merdad, bu okulun uluslararası düzeyde örnek teşkil ettiğini ve büyükelçiliklere bağlı okullar arasında birinci sırada olduğunu, okulda son teknolojini (Türk-Arap Bağlarını Güçlendirmeliyiz, çevrimiçi, http://www.gazeteilksayfa.com, 28.06.2018) kullanıldığını belirtmiştir.

Suudi Arabistan'ın başını çektiği bazı Arap ülkelerinin, Katar'a uyguladığı siyasi ve ekonomik abluka yüzlerce öğrenci ve akademisyenin hayatına olumsuz etki etmiştir ve bunlara, Türk akademisyenler de dâhildir. Ayrıca, Suudi yaptırımları ülkeye gidecek olan akademik personeli (Öğrenci ve Akademisyenler de Ablukanın Kurbanı Oldu, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 28.06.2018) korkutmaktadır.

Üç gün süren ve yapılan tüm taramalarda, Suudi Arabistan Krallığı'nın en büyük ve önemli Kültürel Diplomasi etkinliği olarak öne çıkan "Bilim ve Kültür Günleri"ne birçok ülkeden siyaset adamı, akademisyen ve ziyaretçi katılmıştır. İstanbul Üniversitesi Kongre Kültür Merkezi'nde,2013 yılında düzenlenen kokteyl ve çeşitli kültürel etkinliklerle başlayan ve üç gün boyunca devam eden "Suudi Arabistan Krallığı Bilim ve Kültür

Günleri" tanıtım toplantısında konuşan Suudi Arabistan Yüksek Öğretim Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Malik, Türkiye ile gerçekleştirilen eğitim projelerine değinerek, "Suudi Arabistan Yüksek Öğretim Bakanlığı olarak, kardeş ülkelerdeki üniversitelerle gerçekleştirilen işbirliğine büyük önem veriyoruz" demiştir. Bakanlığın İdari İşler Genel Müdürlüğü görevini de yürüten Malik, Suudi Arabistan ile Türkiye arasındaki eğitim ve kültür alanındaki ilişkilerin, Mart 2010'da iki ülkenin yüksek öğretim kurumları arasında imzalanan işbirliği protokolü ile büyük bir ivme kazandığını belirterek, bu süreçte Suudi Arabistan ve Türkiye'deki çok sayıda üniversite arasında ayrı ayrı işbirliği anlaşmaları imzalandığını dile getirmiştir. ("Suudi Arabistan Krallığı Bilim ve Kültür Günleri" İstanbul Üniversitesi Kongre Kültür Merkezinde Başladı, çevrimiçi, http://www.istanbul.edu.tr, 07.05.2014). Suudi Arabistan Krallığı tarafından, Türkiye'de düzenlenen bu faaliyetler süreklilik arz etmemiştir. Suudi Arabistan Krallığı'nın eğitim alanında, Kültürel Diplomasi'de başarılı olabilmesi için bu faaliyetleri birçok üniversitede ve eğitim kurumunda düzenli olarak ele alması gerekmektedir.

4.7.7. Sanat Etkinlikleri

Tablo 15: Sanat Etkinlikleri ile ilgili veriler 02.09.2019

Alt ana başlıklar	AA	T.C. Dışişleri Bakanlığı	"Scholar Google"	Toplam
Turistik Fuarlar	40	82	199	321
Kültürel Sergiler	23	331	560	914
Kitap Fuarları	2	68	315	385

Sanat Etkinlikleri ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Turistik Fuarlar" "Kültürel Sergiler ve Kitap Fuarlarıdır. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 02.09.2019 tarihinde elde edilen rakamlardır. Turistik fuarlar alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 40, Dış İşleri Bakanlığında 82, Scholar Google'da 199 olmak üzere toplamda 321 veriye ulaşılmıştır. Kültürel Sergiler alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında 23, Dış İşleri

Bakanlığında 331, Scholar Google'da 560 olmak üzere toplamda 914 veriye ulaşılmıştır. Son alt başlık olan kitap fuarları Anadolu Ajansında 2, Dış İşleri Bakanlığında 68, Scholar Google'da 315 olmak üzere toplamda 385 veriye ulaşılmıştır.

Suudi Arabistanlı yetkililer, Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı ile bir dönem yakın ilişki içerisinde bulunmuşlardır. Örneğin, Türkiye eski Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik ile Suudi Arabistan Krallığı'nın, Ankara eski Büyükelçisi Merdad'ın bir araya geldiği ziyaretler gerçekleşmiştir. 2014'de gerçekleşen bu ziyaretlerden birinde, Bakan Ömer Çelik, Büyükelçi Merdad'ı makamında kabul etmiştir. Gerçekleşen bu kabulde, iki ülke arasındaki ilişkilerin yanı sıra kültürel ilişkilerin geliştirilmesi için nelerin yapılabileceği de (Bakan Çelik, Suudi Arabistan'ın Ankara Büyükelçisini Kabul Etti, çevrimiçi,http://www.haberler.com, 02.09.2019) ele alınmıştır.

2016'da eski Kültür ve Turizm Bakanı Nabi Avcı ile Suudi Arabistan Krallığı Kültür ve Enformasyon Bakanı Adil Zeyd et-Turayfi, Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı arasında Kültürel İşbirliği Uygulama Programı'na ilişkin protokolü imzalanmıştır. Dolayısıyla da, Protokol, iki ülke arasında kültürel tanıtım ve festivaller, müzik ve sahne sanatları, edebiyat, kütüphaneler, kültürel mirasın korunması ve restorasyonu, çocuk kültürü, plastik sanatlar, kültürel ve sanatsal sergi malzemelerinin değişimi ile birey ve grupların ziyaretlerini içermektedir.Protokolle birlikte kültürel bağları geliştirebilmek için katılımcılar iki ülkede organize edilen kültür festivallerine, kitap fuarları gibi kültürel ve entelektüel faaliyetlere (Türkiye ile Suudi Arabistan arasında kültürel işbirliği protokolü, www.aa.com.tr, 15.02.2019) katılacaklardır.

2016 Şubat ayında, Suudi Arabistan Krallığı'nın, genç ressamlarından Fatimah El Nemer'in Barcode adlı sergisi Kaleemat Sanat Galerisi'nde açılmış ve 10 Mart'a kadar açık kalmıştır. Fatimah El Nemer, sergi sürecinde Türk medyasına yaptığı açıklamalarla sadece batılılarda değil Türkiye'de de Suudi Arabistan Krallığı'ndaki kadınlara yönelik var olan önyargıları değiştirmeyi amaçlamıştır. Yaptığı söyleşide çocuk yaşlarda resme ilgi duyduğunu anlatan Fatimah El Nemer, ailesinin de bu alanda ilerlemesini teşvik ettiğini söylemiş ve Suudi Arabistan Krallığı'nın Körfez bölgesindeki ülkelerin, kültür ve sanat merkezi olduğuna dikkat çekmiştir. El Nemer, ülkesinde resme büyük bir ilgi gösterildiğini özellikle Riyad ve Katif şehrinde çok sayıda sanatçı ve galeriler bulunduğunu anlatmıştır. Suudi Arabistan Krallığı'ndaki kadınların 'baskı altında yaşamak zorunda olduğu' şeklindeki önyargıların dünyanın her yerinde karşısına çıktığını belirten

El Nemer, "*Bugün Suudi Arabistan Krallığı'nda kadınlar çok özgür. Ben sanatla uğraşıyorum. Hayatın pek çok alanında kadınlar var. Yaptığım işlerle dünyadaki hemcinslerime Suudi Arabistan'da bir kadın sanatçı olarak var olduğumu anlatıyorum. Biz açık düşünceliyiz. Müslüman bir kadınım, Suudi Arabistan'da yaşıyorum ve çok özgürüm*" (Van Gogh Hayranı Suudi Ressam İstanbul'da, çevrimiçi, http://www.aa.com.tr, 02.09.2019) diye konuşmuştur.

2017 Arapça Kitap ve Kültür Fuarı'nın teması, İslami Kültür ve Arap Edebiyatı Buluşması olmuştur. Türkiye Yazarlar Birliği İstanbul Şubesi'nde Darul Hayr'ın düzenlediği fuarda kurumun müdürü Bilal Ebu'l Hayr, 100.000 ziyaretçi beklendiğini belirtmiştir. Suudi Arabistan Krallığı'nın da katılımcıları arasında olduğu fuarda 30'a yakın etkinlik ve imza günü planlanmıştır. (Arapça Kitap ve Kültür Fuarı açıldı, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 02.09.2019). Temmuz 2018'de ilk defa gerçekleşen 200'ü aşkın Arapça yayınevinin katıldığı Gulf Turk Fuar Hizmetleri tarafından organize edilen "1. İstanbul Arapça Kitap Fuarı" içinde Suudi Arabistan Krallığı da yer almıştır.Aynı zamanda da, İstanbul'da düzenlenen Arapça Kitap Fuarı'nda, Arapça kitaplar katılımcılara sunulmuştur. (Arapça kitaplar okuyucuyla buluşuyor, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 02.09.2019). Fuarın amacının toplumların arasındaki etkileşimi arttırmak olduğunu belirtilmiştir. Konferans ve münazaralar da fuar kapsamında yer verilen etkinlikler arasındadır. ('1. İstanbul Arapça Kitap Fuarı' 18 Temmuz'da açılacak, çevrimiçi, https://www.aa.com.tr, 02.09.2018).Arapça Kitaplar Fuarı'nda açıklama yapan, Basın Yayın Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Emrah Kısakürek, İstanbul'da 37 Arap yayıncı olduğunu, bunun da böyle bir fuarın düzenlenmesini elzem kıldığını belirtmiştir. Fuarın ziyaretçi sayısı bakımından özel olduğu ifade edilmektedir. Fuara 15 ülkeden 207 yayıncı katılmıştır. Suudi Arabistan da fuarın katılımcılarından biridir. Fuara ilk gününde altı bin ziyaretçi gelmiştir. ('4. Uluslararası İstanbul Arapça Kitap Fuarı' açıldı, www.aa.com.tr,02.09.2019). "Yeni bir dünya keşfet" sloganının kullanıldığı fuar kapsamında Arap edebiyatının önde gelen isimlerinin katılımıyla panel, söyleşi, imza günü gibi yaklaşık 70 farklı kültürel etkinlik (4. Uluslararası İstanbul Arapça Kitap Fuarı'na doğru, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 02.09.2019) gerçekleştirilecektir.

Türkiye'ye gelen Suudi turist sayısı son yıllarda büyük artış göstermiştir. İki ülke arasında gelişen ilişkilerin perçinlenmesi adına 2017-2018 yılları Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye arasında karşılıklı kültür yılı ilan edilmiştir. 2016 yılında imzalanan Kültür İşbirliği Anlaşması'nın meyvelerinden biri olan uygulama kapsamında, iki ülkede de çeşitli

kültürel aktiviteler, müzik ve sahne sanatları, festivaller, kültürel tanıtım etkinlikleri gibi etkinlikler (2018 Türkiye-Suudi Arabistan Kültür Yılı Olacak, çevrimiçi, basin.kulturturizm.gov.tr, çevrimiçi,02.09.2019) düzenlenmiştir.

Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü ve Kral Abdülaziz Araştırma ve Arşiv Merkezi iş birliğinde gerçekleştirilen "Mekke ve Medine'nin Topkapı Sarayı'ndaki Görülmeyen Evreleri" adlı fotoğraf sergisi, Suudi Arabistan Krallığı'nın Medine kentinde açılmıştır. Medine Emiri Yardımcısı El-Faysal, eserleri tek tek inceleyerek serginin çok değerli olduğunu ve bu çalışmanın, Mekke başta olmak üzere diğer kentlerde de gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sergide, Mescidi Nebevi'nin maketi, çeşitli dönemde yapılmış tablolar, minyatürler, gravür ve çini paneller ile Medine ve Mekke'nin geçmiş dönemdeki evrelerini çizgilerle anlatan eserler (Mekke ve Medine'nin Topkapı Sarayı'ndaki Görülmeyen Evreleri Sergisi, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 02.09.2019) yer almıştır.

4.7.7.1. Değerlendirme

Şekil 7: 1H+2K Modeli (Sanat Etkinlikleri)

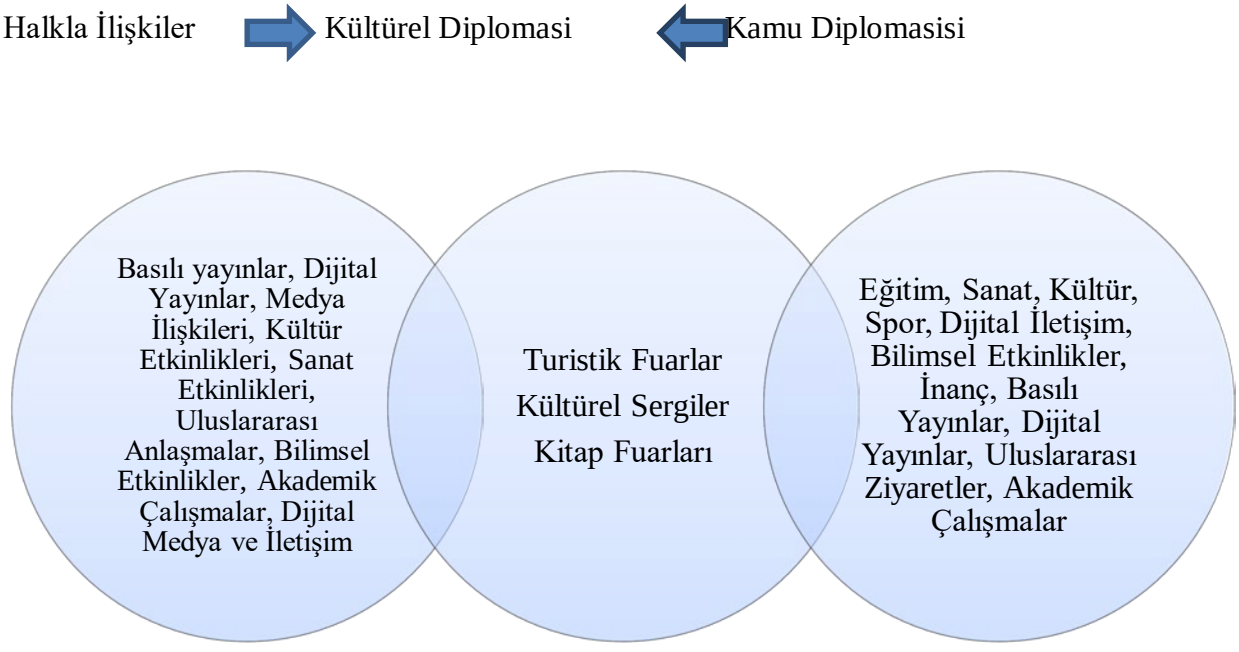

Tabloya göre Suudi Arabistan Krallığı'nın sanat alanında Kültürel Diplomasi faaliyetleri oldukça zayıftır, sergileri basında yeterince ilgi görmemiştir, bu nedenle Dışişleri Bakanlığı ile Anadolu Ajansı arasında üç katı veri farkı mevcuttur. Kültürel sergiler akademik yayınlar ve medyada ve Bakanlıkta yer bulduğundan daha fazla konu edilmiştir.

Son yıllarda, Kültürel Diplomasi aracı olarak oldukça yaygın şekilde kullanılan sanatın farklı kolları, Suudi Arabistan Krallığı tarafından bugüne kadar çok yaygın bir şekilde kullanılmasa da son dönemde ülkenin dış tanıtımından sorumlu birimler tarafından, Kültürel Diplomasi çalışmaları dikkate alınmaya başlanmıştır. Organizasyonlar, hem Suudi sanatının Türkiye'de tanıtımını sağlamakta hem de Suudi Arabistan Krallığı ile ilgili ön yargıların değişmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, Suudi sanatçıların "Sanat" aracılığıyla gösterecekleri Kültürel Diplomasisi örneklerinin sayısının artması Kültürel Diplomasi'nin başarılı olması için oldukça önemlidir. Suudi Arabistan Krallığı'nın, sanat alanında Türkiye'de yürüttüğü çalışmalar ideal seviyede değildir. İslâm, mimari, tarih gibi ortak paydalar üzerinden sanat alanında yapılabilecek birçok girişim imkânı olmasına rağmen bu alanda bu güne kadar çok da verimli çalışmaların yürütülmediği görülmektedir. Gelecek dönemde, Kültürel Diplomasi anlamında, Suudi Arabistan Krallığı'nın ve Türkiye'deki kurumlarının sanat, estetik ve müzik başlığına daha çok eğilmesi gerekmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'ye yönelik Kültürel Diplomasi çalışmalarında çeşitli sanat kollarının ne derece ve nasıl kullanıldığına bakıldığında; Ankara'da büyükelçilik binasından farklı bir binada hizmet veren Suudi Arabistan Kültür Ataşeliği bünyesinde yer alan Suudi Arabistan Krallığı'na özgü değerlerin sergilendiği müze başlı başına bir Kültürel Diplomasi örneği olarak dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, binada yer alan kütüphane bünyesinde de Suudi Arabistan Krallığı'na özgü sanat, dans ve müzik ile ilgili bilgilerin yer aldığı birçok kaynak bulunmaktadır.

2012 Aralık ayında düzenlenen ve "Kültür Yolları ve İnanç Turizmi" konulu uluslararası nitelikli II. Kültür Turizmi Zirvesi ve Fuarı'nda Suudi Arabistan'ın da tanıtım standı yer almıştır. Fuar süresince Suudi Arabistan'a özgü sanat ve dans gibi birçok kültürel değer ile ilgili katılımcılar bilgilendirilmiştir. (II. Kültür Turizmi Zirvesi ve Fuarı, çevrimiçi, http://www.ankaraka.org.tr, 11.06.2018).Suudi Arabistan Krallığı, Ankara Kültür Ataşeliği bünyesinde, 2013 yılında gerçekleştirilen "Suudi Arabistan Krallığı Kültür ve Bilim Günleri" kapsamında da ülkenin zengin kültürel dokusu ve güzel sanatlarına dair

tanıtımlar gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de İstanbul Üniversitesi'nde düzenlenen etkinlik günlerinde güzel sanatlar, kitap ve belgesel filmler katılımcılarla paylaşılmıştır. (Suudi Arabistan Kültür Günleri, çevrimiçi, https://www.skylife.com, 02.09.2019). Bilim ve kültür günlerinin ilk gününde, yağlı boya resimler ve kutsal mekânların tarihi fotoğraflarının yer aldığı bir sergi açılmıştır. Suudi Arabistan Krallığı'na ait yöresel kıyafetlerin ve akademik kitapların sergilendiği Suudi Arabistan Bilim ve Kültür Günleri kapsamında kültür, edebiyat gibi alanlarındaki gelişmelere dair sempozyumlar da ("Suudi Arabistan Krallığı Bilim ve Kültür Günleri" İstanbul Üniversitesi Kongre Kültür Merkezinde Başladı, çevrimiçi,http://www.istanbul.edu.tr/, 07.05.2014) düzenlenmiştir.

Suudi Arabistan Krallığı Kültür ve Bilim Günleri kapsamında, ayrıca Suudi Edebiyatı'nın Türk Edebiyatı üzerindeki etkisi, Türk ve Suudi Edebiyatı Arasında Etkilenme ve Etkileşim konusu üzerine bir bilimsel konuşma da gerçekleştirilmiş ve bu konuşmada iki ülke edebiyatlarının ortak noktalarına değinilmiştir. Konuşmada dini faktör, edebi faktör ve efsanevi faktörün iki ülke edebiyatçılarının da etkilendiği en önemli faktörler olduğu üzerinde durulmuştur. Her iki ülke edebiyatçılarının eserlerinde de Peygamber övgüleri, hayvan hikâyeleri, sembolik istihdam, yaklaşımcı eğilim, sosyal reformun ortak noktalar olduğu belirtilmiştir. (Suudi Arabistan Kültür Günleri, çevrimiçi, https://www.skylife.com, 12.06.2018). Dolayısıyla da, bu tarz etkinlikler sürekli etkinlikler olmamıştır. 2018'de bir Türk enstrümantal müzik grubu Taksim Trio**,** Suudi Arabistan Krallığı'nın Cidde kentinde konser vermiştir. Konser, Suudi Arabistan Krallığı'nda yakın zamanda kurulan ve ülkedeki konser ve eğlence etkinliklerini düzenleyen, Eğlence Genel Müdürlüğü desteği ile Kral Abdullah Ekonomi Kenti'nde (Suudi Arabistan'da 35 yıl aradan sonra Türk grubundan konser, çevrimiçi, www.aa.com.tr, 02.09.2019) gerçekleştirilmiştir veher ne kadar bu konser, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki faaliyetlerine örnek olarak gösterilemese de Suudi Arabistan Krallığı'nda düzenlenen, Türk Faaliyetleri de ikili ilişkilerin kültürel bağlarının kuvvetlenmesine katkı sağlamaktadır.

4.7.8. Müzik ve Dans Kültürü

Tablo 16: Müzik ve Dans Kültürü ile ilgili veriler, 22.02.2019.

Alt ana başlıklar	AA	T.C. Dışişleri Bakanlığı	"Scholar Google"	Toplam
Kılıç Dansı	1	6	21	28
Geleneksel Arap Müziği	0	8	96	104
Popüler Arap Müziği	0	51	89	140

Müzik ve Dans ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Kılıç Dansı" "Geleneksel Arap Müziği" ve "Popüler Arap Müziği" ile alakalı Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 22.02.2019 tarihinde elde edilen rakamlardır. Kılıç Dansı alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 1, Dış İşleri Bakanlığında 6, Scholar Google'da 21 olmak üzere toplamda 28 veriye ulaşılmıştır. Geleneksel Arap Müziği alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında 0, Dış İşleri Bakanlığında 8, Scholar Google'da 96 olmak üzere toplamda 104 veriye ulaşılmıştır. Son alt başlık olan Popüler Arap Müziği için Anadolu Ajansında 0, Dış İşleri Bakanlığında 51, Scholar Google'da 89 olmak üzere toplamda 140 veriye ulaşılmıştır.

Suudi Arabistan Krallığı'nın önemli geleneklerinden bir tanesi de kılıç dansıdır. Kılıç dansı, yalnızca Suudi Arabistan Krallığı'nda değil, Körfez ve Ortadoğu'da yaşayan hemen hemen tüm Arap topluluklarında etkisini gösteren bir gelenektir. Kılıç dansları genellikle, Arap kabileleri arasında düzenlenen deve festivallerinin sonunda, politikacıların ve yöneticilerin görüş alışverişinde bulunduğu ve halkın ricalarına kulak verdiği kurultayların (meclis) esnasında ve çeşitli kutlamaların esnasında gerçekleştirilir. Kılıç dansları, Arap toplumunda sosyalleşme açısından çok önemlidir ve halkın kaynaştığı, yöneticilerle halkın arasında köprü kurulduğu etkinliklerdir. Kılıç dansı yalnızca erkekler tarafından yapılır. Kılıç dansları aynı zamanda geçmişte savaşa giderken de ordu arasında yapılmaktaydı. Ancak günümüzde festivallerde ve kutlamalarda yapılmaktadır. Dansı yapan kişiler kılıcı yavaşça sağa sola oynatırken davul ritimleri ve şarkı söyleyen kalabalık da onlara eşlik

etmektedir. Geleneksel kıyafetler giyilerek yapılan kılıç dansı Suudi Arabistan'ın kültürünün önemli parçalarından (Foley, 2010: 4) bir tanesidir.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump, 2017 yılında Suudi Arabistan'a gerçekleştirdiği ziyaret sırasında iki günde üç zirveye katılmış ve 380 milyar dolarlık anlaşmaya imza atmıştır. Dolayısıyla da, bu ziyaret esnasında Suudi Arabistan Krallığı'nda, Trump'ın onuruna bir ziyafet düzenlenmiştir. Bu ziyafette, Trump, Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz ile kılıç dansı yapmış ve bu durumun sonunda renkli görüntüler (Trump'tan 2 günde 3 zirve, 380 milyar dolarlık anlaşma, www.aa.com.tr, 22.02.2019) ortaya çıkmıştır.

4.7.7.1 Değerlendirme

Şekil 9: 1H+2K Modeli (MüzikveDansKültürü)

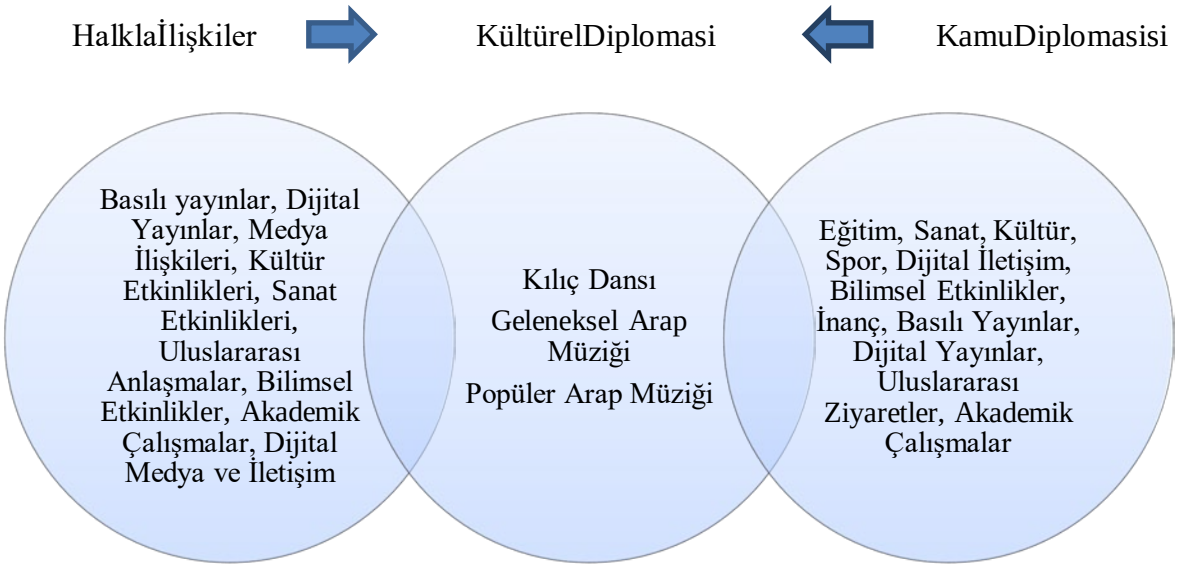

Kültür Ataşeliğinde bulunan müze ve kütüphane dışında, Ankara'daki Büyükelçilik binasında her yıl kutlanan "Suudi Arabistan Krallığı Milli Günü" kutlamaları ve bu kutlamalarda, Suudi Arabistan Krallığı'nın oldukça meşhur olan kılıç dansının sergilenmesidir. Aynı zamanda da, Suudi Arabistan Krallığı adına Kültürel Diplomasi anlamında etkinlikler olarak dikkat çekmektedir. Örneğin, 24 Eylül 2014'de, Suudi Arabistan Krallığı'nın Ankara Büyükelçisi Adel Siraj Merdad'ın ev sahipliğinde düzenlenen bir resepsiyonla kutlanan, Suudi Arabistan Krallığı Milli Günü'nde, Türkiye ve

Suudi Arabistan Krallığı'nın milli marşlarıyla başlayan kutlamalarda bakanların da eşlik ettiği geleneksel kılıçlı halk oyunu gösterisi sergilenmiş ve izleyiciler tarafından ilgiyle izlenmiştir. (Resepsiyonda kılıçlar çekildi!, çevrimiçi, http://www.milliyet.com.tr,22.02.2019). Kılıç dansı, Arap erkeklerinin davul ve şarkılarla icra ettiği geleneksel bir oyundur. Bu kültürel oyun, günümüzde düğünler ve çeşitli kutlamalarda da sergilenmektedir. (Trump ve Suudi Kral Selman'dan kılıç dansı, tr.sputniknews.com, 26.02.2019). Aynı zamanda, Krallara saygı gecelerinde yerel olarak düzenlenen bu etkinlik, son yıllarda Kültürel Diplomasi çalışmaları arasında değerlendirilmektedir.

Arap müziği, İslamiyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Arapların en eski vokal müzik formu "Hudâ" develerin adımlarından çıkan seslerin oluşturduğu ritmik bir yapıdan oluşmaktadır. Araplar, bir şiirin ezgiyle söylenmesine de "Gınâ" adını vermişlerdir. Türk ve Arap müziğinde kullanılan müşterek müzik aletleri; "Tanbûr" "Ud" "Kanun" "Kemançe" (Rebab) "Ney" olmakla birlikte en eski ve yaygın daire ve Nakkâre" dir. Günümüze değin, Arap geleneksel formları Batı tekniğiyle birleşerek dünya müziğinde yer edinmiştir. Arap müziğinin dünyadaki en önemli temsilcisi Arap-Batı müziği tekniğini sesine yansıtan Ümmü Gülsüm'dür. (Demir, 2016: 130,133). Geleneksel Arap Müziği, zamanla değişip Popüler Kültüre entegre olmuştur. Popüler Suudi Arabistan Arap Müziği sanatçısı Alaa Wardi, herhangi bir enstrumantel kullanmadan pek çok şarkıyı seslendiren (Alaa Wardi, http://farklimuzik.com, 26.02.2019) bir sanatçıdır.

Scholar Google'da "Suudi Arabistan Geleneksel Arap Müziği" taraması yapıldığında 96 tane veriye ulaşılsa da veriler konuyla alakalı değildir. Aynı şekilde, Scholar Google'da "Suudi Arabistan Popüler Arap Müziği" taraması yapıldığında çıkan verilerin konuyla alakalı olmadığı görülmektedir. Suudi Arabistan Geleneksel ve Popüler Arap Müziği taramasında, Anadolu Ajansından hiçbir veriye ulaşılamazken, Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan taramalarda ulaşılan veriler TRT Arapça ve Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziğiyle ilgili olduğu görülmektedir. Suudi Arabistan ve müzik taraması yapıldığında, Türk Müziği, ses sanatkârları Müzeyyen Senar'a yer verilmektedir.

4.8. Genel Değerlendirme

Türkiye'deki Suudi Arabistan Krallığı'nın, Kültürel Diplomasi çalışmalarını tespit etmek ve kültürün Kamu Diplomasisi'ndeki önemini ortaya koymak için Recep Tayyip Erdoğan'ın, 2014 senesinde Cumhurbaşkanı olduğu ve Kral Salman'ın tahta geçtiği 2015 senesinden itibaren, Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nın kültürel faaliyetleri saptanmıştır.Bu bağlamda da, Suudi Arabistan Krallığı'nın kültür yaygınlaştırmada başarılı olup olmadığı değerlendirilmiştir. Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı faaliyetlerinin değerlendirilmesi 8 ana başlık altında kategorize edilmiştir. Bu bağlamda da, ana başlıkların her birisi için üç alt ana başlık belirlenmiştir. Ekonomik anlaşmalar, yatırımlar, resmi ziyaretler, Arapça, hac ve umre ibadetleri, eğitim-öğretim ve öğrenciler düzeyindeki durum alt ana başlıklardan bazılarıdır. Tablolarda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı veScholarGoogleolmak üzere üç kurum üzerinden 2014-2019 tarihiyle sınırlandırılarak alınmıştır. Elde edilen sayı her kurumun websitesinde yazılan alt ana başlıkla ilgili olmak kaydı ile 2014-2019 yılları arasındaki veriler taranarak elde edilmiştir. Ana başlıklara ilişkin verilen tablolar, bahsi geçen kaynaklarda alt ana başlık olarak seçilen başlıkların hangi sıklıkta geçtiğini belirtmek için verilmiştir. Sayılar kullanılan alt ana başlıkların değişikliğine göre farklılaşabilir, ancak Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki faaliyetleri hakkında genel bir resim oluşturmak konusunda yeterlidir. Çalışma için seçilen yıllar, AK Parti iktidarı ile bağlantılı olup, her bir ana başlığın değerlendirme kısmında genel olarak bahsedilen konularda daha çok 2012 sonrasına değinilmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları gereği yapılan değerlendirme için rakamlar son beş yılı kapsayacak şekilde, bu çalışmanın yayınlanacağı tarih olan 2019 yılından 2014 yılına kadar çekilmiş, münferit olarak da başka kaynaklardan bu yıllardan önceki ve bu yıllardaki faaliyetlere değinilmiştir. Türkiye'de, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Kültürel Diplomasi Faaliyetlerine yönelik, kendimizin geliştirmiş olduğu"1H+2K Modeli" her bölümün kendi değerlendirmesi başlığında alt ana başlıklarla uygulanmıştır.

Maddi Kültür, ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Petrol" "Turizm" ve "Yatırımlar"dır. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden, 22.02.2019 tarihinde elde edilen rakamlardır. Maddi Kültür kapsamında, petrol alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 598, Dış İşleri Bakanlığında 457, Scholar Google'da 821 olmak üzere toplamda 1876 veriye ulaşılmıştır. Turizm alt ana başlığına ait ise, Anadolu Ajansında 223, Dış İşleri

Bakanlığında 632, Scholar Google'da 610 olmak üzere toplamda 1465 veriye ulaşılmıştır. Maddi Kültürün son alt başlığı olan Yatırımlar başlığında da, Anadolu Ajansında 97, Dış İşleri Bakanlığında 349, Scholar Google'da 870 olmak üzere toplamda 1316 veriye ulaşılmıştır. Bu bağlamda da Suudi Arabistan ve Petrol, anahtar kelimesiyle kurumlardan yapılan taramalarda, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'de maddi kültür öğesi olan petrole dair direk bir uygulamasından söz etmek mümkün değildir. Yapılan taramalarda, Petrol ve Suudi Arabistan Krallığı anahtar kelimeleri bağlamında Türkiye ile petrol ilişkisine dair çok fazla veriye ulaşılamamaktadır. Aynı zamanda da, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı web sayfasından yapılan taramalarda, bu ülkeyle olan siyasi ilişkilere, üst düzey görüşmelere, ikili anlaşmalara yer verildiği görülmüştür. Bu bağlamda, Türkiye'de yer alan Suudi kurumların Türkiye'deki Dış işleri Bakanlığı websitesini çok fazla önemsemediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Her ne kadar, Dış İşleri Bakanlığı Türkiye'ye ait bir kurum olsa da kendi ülkeleri ile yazılanları takip etmek, yazılanlarla ve yayınlananlarla ilgili sürekli yetkililerle irtibatta olmak ve başka bir ifadeyle, lobi yapmak ülkelerin kendi çıkarları çerçevesinden bakıldığında kendi görevleridir. Dış İşleri Bakanlığı web sayfasında 'Suudi Arabistan Ekonomisi' bölümü 2016 yılında kalmış son iki yılın verileri girilmemiştir. Bakanlığın her yıl, yıllara göre düzenlediği 'dış politikamız' başlıklı bülteninde ise, Suudi Arabistan Krallığı'na ait bilgilerin güncellendiği görülmüştür. Petrol başlığı için yapılan taramalarda en çok kaynak Scholar Google'dan elde edilmiştir. Ancak, Suudi Arabistan, Türkiye ve petrol kavramları aratıldığında direk konuyla ilişkili olarak çok veri bulunmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, Scholar Google'dan yapılan araştırmada konunun çok boyutlu ele alındığı görülmüş, petrolün ülke politikaları için önemini anlatan çeşitli makalelere rastlanmıştır. Scholar Google'da yapılan Petrol ile ilgili taramalarda, Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nı içeren çok fazla veriye rastlanmamıştır. Dolayısıyla da, daha çok Suudi Arabistan-Amerika-Rusya ve Ortadoğu ülkelerini içeren makalelere rastlanmıştır.Turizm ile ilgili en çok veri Scholar Google'dan elde edilmiş olup, yapılan taramalarda genel olarak Ortadoğu'daki turizm faaliyetleri, Arapların hangi ülkeleri tercih ettikleri, Arap Baharı, Suriye İç Savaşı ve de terör olaylarının turizmi nasıl etkilediği gibi başlıklar altında makalelere rastlanmıştır. Bu değerlendirmenin, sınırlarını çizen 2014-2018 yılları arasında, Suudi Arabistan, petrol, turizm ve yatırım anahtar kelimeleri ile yapılan sözü geçen web sitelerinden ve de diğer kaynaklardan da genel bilgi yapılan elde etmek için yapılan aramalardan elde edilen sonuçlar arasından seçilen veriler tez konusu bağlamında verilmeye çalışılmıştır. Verilerin, değerlendirilmesinde, verilen tablolar ve bu tablolardaki kaynaklarda anahtar kelime olarak

seçilen başlıkların hangi sıklıkta geçtiğini belirtmek için verilmiştir. Verilerin sayısı çok olduğundan Türkiye'yle ilgili sonuçlar seçilmiştir. Suudi Arabistan Krallığı'ndan gelenlerin, sadece turistik geziler için Türkiye'yi tercih etmemeleri, şirket kurmaları ve bölgeye yatırım yapmaları Kültürel Diplomasi açısından önemlidir ve bu faaliyetler Maddi Kültür bağlamındadır. Anadolu Haber Ajansı'nın web sayfasından yapılan taramadan elde edilen haberlere metin içinde yer verilmeye çalışılmıştır. Kültürel Diplomasi de, önemli bir başlık olan, Dil Kültürü ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Arapça" "Arapça Kursu" ve "Arapça Yayınlar" dır. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 11.12.2018 tarihinde elde edilen rakamlardır. Dil Kültürü kapsamında, Arapça alt ana başlığına ait Anadolu Ajansı'nda 57, Dış İşleri Bakanlığında 205, Google Scholar'da 468 olmak üzere toplamda 730 veriye ulaşılmıştır. Arapça kursu alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında yalnızca 1, Dış İşleri Bakanlığı'nda 42, Scholar Google'da 69 olmak üzere toplamda 112 veriye ulaşılmıştır. Dil Kültürünün, son alt başlığı olan Arapça Yayınlar başlığına baktığımızda da Anadolu Ajansında 20, Dış İşleri Bakanlığı'nda 280, Scholar Google'da 352 olmak üzere toplamda 652 veriye ulaşılmıştır.

Arapça ile ilgili yapılan taramalarda, Anadolu Ajansı'nda konuyla ilgili çok fazla veriye rastlanmamıştır. Türkiye tarafından gerçekleştirilen Arapça ile ilgili kitap tanıtım organizasyonları ya da çeviriler çıkan veriler arasındadır. Arap coğrafyasında gösterilen, Türk dizileri de görülmektedir. Arapça kursları ilgili ise, Suudi Arabistan Krallığı'ndan ziyade Türkiye'deki Suriyeliler ve bu bağlamda, Arapça eğitimi hakkında veriler çıkmıştır. Dolayısıyla, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'de Dil Kültürünü kullanarak yaptıkları uygulamalara bu siteler üzerinden rastlanılmamıştır. Suudi Arabistan ve Arapça kursu anahtar kelimesiyle Anadolu Ajansı'nda yalnızca bir veri çıkmaktadır. Batı Afrika'nın en büyük hafızlık okullarından, Koki Enstitüsü'nün ayakta kalmaya çalıştığına değinen haberin, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'deki faaliyetlerine dair direk bir veri olduğu söylenemez. Dış İşleri Bakanlığı'nın web sitesinde yapılan taramada ise Suudi Arabistan Krallığı'nın bu sayfadan, Arapça Dili ya da Eğitimi ile ilgili bir duyurusuna rastlanmamıştır. Arapça Kursu ile ilgili yapılan taramada ise Suudi Arabistan Krallığı tarafından açılan, bir kurs ya da sertifika programı bilgisine erişilmemiştir. Scholar Google'dan, Arapça için çok sonuç çıkmış görünmesine rağmen, Krallığın, Arapça ile ilgili pozisyonunu vurgulayan makalelere rastlanmamıştır. Yapılan çalışmalar Arapça gibi oldukça zengin ve sayısal olarak büyük bir kesime ve bunun yanı sıra kültürel açıdan da

çok büyük bir coğrafyaya hitap eden bir dil için yetersiz bir Kültürel Diplomasi, uygulaması olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'ye yönelik dil kültürü tarafından gerçekleştirdiği uygulamaların, incelendiğinde oldukça sınırlı ve sürekliliği olmayan çalışmalar olduğunu belirtmek gerekir. Zira Müslüman bir ülke olan ve bu anlamda inandıkları dinin kutsal kitabını orijinal dilinden okumayı isteyen önemli bir nüfusu bünyesinde barındıran Türkiye gibi bir ülkede dil diplomasisi anlamında yapılabilecek birçok çalışma, düzenlenebilecek birçok farklı organizasyon potansiyeli bulunmaktadır. Bu anlamda, yerel yönetimler, Milli Eğitim Bakanlığı, bazı özel okullar, çeşitli fuarlar önemli bir atılım alanı olarak değerlendirilebilmesine karşılık bu tarz çalışmaların yetersiz kalması, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Dil Kültüründe Türkiye'ye yönelik Kültürel Diplomasi çalışmalarının çok büyük bir eksikliği olarak görülmektedir.

Kültürel Diplomasi de, en başarılı olarak İnanç Kültürü gelmektedir. Dolayısıyla da, İnanç Kültürü ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Hac" "Umre" ve "Kâbe"'dir. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 08.08.2018 tarihinde elde edilen rakamlardır. İnanç kültürü kapsamında, Hac alt ana başlığına ait Anadolu Ajansı'nda 160, Dış İşleri Bakanlığı'nda 203, Scholar Google'da 320 olmak üzere toplamda 683 veriye ulaşılmıştır. Umre, alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansı'nda 91, Dış İşleri Bakanlığı'nda 65, Scholar Google'da 58 olmak üzere toplamda 214 veriye ulaşılmıştır. İnanç kültürünün son alt başlığı olan Kâbe başlığında da Anadolu Ajansında 45, Dış İşleri Bakanlığı'nda yalnızca 4, Scholar Google'da 76 olmak üzere toplamda 125 veriye ulaşılmıştır. Sürekli bir Kültürel Diplomasi uygulamasından bahsetmek söz konusu değildir. Suudi Arabistan Krallığı bu alanlarda başlattığı uygulamaları sürekli hale getirme konusunda başarılı olamamıştır. Türk televizyonlarında yayınlanan, gezi programları bünyesinde gerçekleştirilen, Suudi Arabistan Krallığı ziyaretleri de birer Kültürel Diplomasi faaliyetleridir.

Anadolu Ajansında, Hac alt ana başlığıyla yapılan taramada çıkan sonuçlar arasında, Katar ve Suudi Arabistan arasındaki gerginlikten dolayı Suudi yönetimin, Katarlı Hacılara uyguladığı engeller, Krallığın diğer ülkelerle Hac kapsamındaki görüşmeleri yer almıştır. Umre başlığı için yapılan taramada da liderlerin, Umre ziyaretleri dışında benzer sonuçlar çıkmıştır. Dışişleri Bakanlığı web sayfasından yapılan Hac, Umre ve Kâbe ile ilgili taramada çıkan sonuçlar da genelde aynı bilgileri vermektedir. Suudi Arabistan Krallığı'na Hac veya Umre ziyareti için gideceklere vize sağlık, dolandırıcılık gibi konularda

bilgilendirmeler bu taramadan çıkan genel sonuçlardır. Scholar Google'dan Hac ile ilgili yapılan arama sonucunda çıkan verilerin çoğu Hac ile ilgili olmayıp, Krallığın siyasi ilişkileri, Ortadoğu siyaseti bağlamında makalelerden oluşmaktadır. Bu bağlamda, Google Scholar, AA ve Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan taramada, Kabetv'yle ilgili bir veriye rastlanmamıştır. Suudi Arabistan Krallığı'nın aslında İnanç Kültürü hususunda eli çok güçlü olmasına rağmen bundan yeterince fayda sağlayamamaktadır. Her ne kadar Kâbe TV Türkiye'de, 24 saat uydudan canlı yayın yapıyor olsa da bu İnanç Diplomasisi adına tek başına yeterli bir uygulama değildir. Suudi Arabistan inanç değerlerini aktif olarak kullansa, Ortadoğu barışına katkı sağlayacak pozisyonda bir ülke olmasına rağmen bunu yeterince önemsemediği çıkan verilerden belli olmaktadır. Hac-Umre dini inanç ekseninde yıllarca bu topraklara gitmek için sıra bekleyen Türklere yapılan önemli bir uygulamadan bahsetmek söz konusu değildir.

Değerler 'Misafirperverlik' 'Örf-Adet' 'Yeme-İçme-Giyim' kültürü ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; Misafirperverlik, Yeme-içme, Giyim'dir. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 06.07.2018 tarihinde elde edilen rakamlardır. Değerler kültürü kapsamında, Misafirperverlik alt ana başlığına ait Anadolu Ajansı'nda 5, Dış İşleri Bakanlığı'nda 247, Scholar Google'da 52 olmak üzere toplamda 304 veriye ulaşılmıştır. Yeme-İçme, alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansı'nda 2, Dış İşleri Bakanlığı'nda 2, Scholar Google'da 94 olmak üzere toplamda 98 veriye ulaşılmıştır. Değerler kültürünün son alt başlığı olan Giyim başlığında da Anadolu Ajansı'nda 13, Dış İşleri Bakanlığı'nda yalnızca 29, Scholar Google'da 171 olmak üzere toplamda 213 veriye ulaşılmıştır. Suudi Arabistan Krallığı, "Misafirperverlik" "Yeme- İçme" ve "Giyim" alt ana başlıkları tarandığında çok veri bulunmadığı tespit edilmiştir. Anadolu Ajansı'nda yapılan ilgili araştırmalarda, Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nı içeren verilere çok rastlanmamıştır. Giyim ile ilgili en çok veri Scholar Google'dan elde edilmiş olup, yapılan taramalarda genel olarak Ortadoğu'daki giyim stilleri gibi başlıklar altında makalelere rastlanmıştır.

Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği tarafından Türkçe'ye çevrilen kitaplara ancak Ankara'da bulunan Ataşelik binasına gidildiğinde ulaşılması Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi'yi önemsemediğini göstermektedir. Türkçeye çevrilen bu materyallerin gerekli kurum ve ilgili şahıslara ulaştırılmamış olması Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi'de başarısız olduğunun göstergesidir.Türkiye ve

Suudi Arabistan Krallığı'nın Müslüman nüfusa sahip olması ve Osmanlı İmparatorluğu gibi kapsayıcı bir tarihin taşıyıcıları olmaları iki ülkeyi birçok noktada bir araya getirmektedir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın özellikle belli kesimlerde kendi tutum, değer ve normlarını Türkiye'de anlatabilmesi aslında başarılı Kültürel Diplomasi uygulamalarıyla kolaydır. Ancak, bu Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi anlamında kendi tutum, değer ve normlarının anlatımına dair Türkiye'de çalışmalar yürütmesini ve halkla ilişkiler uygulamalarından faydalanmasını gerektirmektedir.

Sosyal ve Politik Organizasyonlar ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Resmi Temas ve Ziyaretler" "Konferans ve Sempozyumlar" "Yayınlar ve Makaleler"dir. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 15.02.2019 tarihinde elde edilen rakamlardır. Resmi Temas ve Ziyaretler alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 26, Dış İşleri Bakanlığında 297, Scholar Google'da 2220 olmak üzere toplamda 2543 veriye ulaşılmıştır. Konferans ve Sempozyumlar alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında 57, Dış İşleri Bakanlığında 103, Scholar Google'da 363 olmak üzere toplamda 523 veriye ulaşılmıştır. Son alt başlık olan Yayınlar ve Makaleler başlığında da Anadolu Ajansında 16, Dış İşleri Bakanlığında 156, Scholar Google'da 4740 olmak üzere toplamda 4912 veriye ulaşılmıştır.Elde edilen verilere göre; Resmi ziyaretler ve Temaslar, medya kanalları ile değil, akademik ve devlet nezdinde daha çok paylaşılmıştır. Konunun bini aşkın makalede bahsi geçmiştir. Konferans ve sempozyumlar da medyada çok fazla ilgi çekmemiştir. Elde edilen verilere göre; resmi ziyaretler, daha çok akademik yayına konu olmuştur. Öyleyse, Suudi ve Türk yetkililerin çok sınırlı iletişimde olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Yayınların en fazla ilgi çeken kısım olduğu gözlenmiştir, ancak burada Müslüman kadın statüsü, iki devletin İslâm'a bakış açısı ve mezhepler çok fazla yer tuttuğundan, yayınlar içerisindeki Kültürel Diplomasi faaliyetleri tam olarak takip edilememektedir. Aynı zamanda da,iki ülke arasındaki ilişkiler, 2017 yazından itibaren sıkıntılı bir süreçten geçmiştir. Suudi Arabistan Krallığı liderliğindeki, Körfez ülkelerinin Katar'a dönük ambargo ve baskı politikasına en açık şekilde karşı çıkan ülkelerin başında, Türkiye'nin gelmesi de Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Katar'la ilişkilerini stratejik ortaklık seviyesine çıkartan Türkiye'nin bu politikası Riyad'ın hoşuna gitmemektedir. Cemal Kaşıkçı olayı da iki ülkeyi karşı karşıya getirmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu olayda, Suudi tarafının, Türkiye ile işbirliği yapmaması, suçu kabullenerek gereğini yapmaması iki ülke arasında uzun süreli bir gerginliğin ortaya çıkmasına neden olabilir "Siyasal rejimler,

olaylar karşısında kamuoyları karşısında daha dikkatli olmak, daha sık ve daha inandırıcı açıklamalar yapmak zorundadır." (Yavaşgel, 2009: 234). Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı tarafından 18 gün sonra yapılan ve başlarda her biri birbirinden farklı olan açıklamalar ülkenin imajını Türkiye nezdinde olumsuz etkilemiştir. Kamu Diplomasisi bağlamında, Suudi Arabistan Krallığı, Kaşıkçı olayını iyi yönetememiş ve bir dizi diplomatik kriz yaşamıştır. Bu durum, zaten son dönemde başta İran ve Suriye olmak üzere bölgesel konularda farklı düşünen iki ülkeyi daha çok karşı karşıya getirme riskini de taşımaktadır. Türkiye ile Suudi Arabistan Krallığı birbirlerinden farklı yönetim biçimlerine sahip iki ülkedir. İki ülkenin arasındaki işbirliğinin Kaşıkçı cinayetinin yaşanmasına kadar gelişim içerisinde olduğu söylenebilir. Gelecekte ilişkilerin daha ileri boyutlara taşınmasında, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki sosyal organizasyonları ve Türkiye'de bulunan kurumlarının sayısının artması ve Türkiye'deki kurumlarla ilişki içerisinde olması önemlidir.

Eğitim Kültürü ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; "Değişim Öğrencileri" "Lisansüstü Eğitim" "Akademik Personel"dir. Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 28.06.2018 tarihinde elde edilen rakamlardır. Değişim Öğrencileri alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 41, Dış İşleri Bakanlığında 199, Scholar Google'da 2020 olmak üzere toplamda 2260 veriye ulaşılmıştır. Lisansüstü Eğitim alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında 5, Dış İşleri Bakanlığında 84, Scholar Google'da 521 olmak üzere toplamda 610 veriye ulaşılmıştır. Son alt başlık olan Akademik Personel başlığında da Anadolu Ajansında 4, Dış İşleri Bakanlığında 6020, Scholar Google'da 859 olmak üzere toplamda 6883 veriye ulaşılmıştır.

Eğitim öğesi içeren verilerin tabloya göre, akademi ve eğitim alanındaki haberlerde, AA'nın pek istekli olmadığı görülmektedir. Dışişleri Bakanlığı ise öğrencilerden çok öğreticilere odaklanmıştır. Bunun nedeni de öğrenciliğin geçici olması ve öğretmenliğin çalışma iznine tabi olması gibi resmi bürokratik işler gerektirmesi olması hayli muhtemeldir. Scholar Google ise, kültürel etkileşime daha fazla alan ayırdığından olsa gerek, en çok veriyi öğrenciler üzerinden sağlamıştır. Öğrenciler, gittikleri ülkede, tıpkı bürokratlar gibi kendi ülkelerini temsil eder ve birer canlı, Kültürel Diplomasi öğesi olarak davranırlar. Dolayısıyla da, vize ve çalışma izni gibi konular çıkarıldığında, Scholar Google, eğitim alanında AA ve Dışişlerinde daha çok kaynağa sahiptir. Eğitim ile ilgili taramalarda her ne kadar veri sayısı çok fazla gibi gözükse de Suudi Arabistan Krallığı'nın

direk Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetlerine kapsamlı olarak ulaşılamamıştır.Suudi Arabistan Krallığı tarafından, Türkiye'de düzenlenen eğitim faaliyetleri süreklilik arz etmemiştir. Suudi Arabistan Krallığı'nın eğitim alanında, Kültürel Diplomasi'de başarılı olabilmesi için bu faaliyetleri birçok üniversitede ve eğitim kurumunda düzenli olarak ele alması gerekmektedir.

Sanat Etkinlikleri ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; Turistik Fuarlar, Kültürel Sergiler ve Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 02.09.2019 tarihinde elde edilen rakamlardır. Turistik fuarlar alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 40, Dış İşleri Bakanlığında 82, Scholar Google'da 199 olmak üzere toplamda 321 veriye ulaşılmıştır. Kültürel Sergiler alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında 23, Dış İşleri Bakanlığında 331, Scholar Google'da 560 olmak üzere toplamda 914 veriye ulaşılmıştır. Son alt başlık olan kitap fuarları Anadolu Ajansında 2, Dış İşleri Bakanlığında 68, Scholar Google'da 315 olmak üzere toplamda 385 veriye ulaşılmıştır. Elde edilen verilere göre, Suudi Arabistan Krallığı'nın sanat alanında Kültürel Diplomasi faaliyetleri oldukça zayıftır, sergileri basında yeterince ilgi görmemiştir, bu nedenle Dışişleri Bakanlığı ile Anadolu Ajansı arasında üç katı veri farkı mevcuttur. Kültürel sergiler akademik yayınlar ve medyada ve Bakanlıkta yer bulduğundan daha fazla konu edilmiştir.

Son yıllarda Kültürel Diplomasi aracı olarak oldukça yaygın şekilde kullanılan sanatın farklı kolları Suudi Arabistan Krallığı tarafından bugüne kadar çok yaygın bir şekilde kullanılmasa da son dönemde ülkenin dış tanıtımından sorumlu birimler tarafından Kültürel Diplomasi çalışmalarında dikkate alınmaya başlanmıştır. Organizasyonlar hem Suudi sanatının, Türkiye'de tanıtımını sağlamakta hem de Suudi Arabistan Krallığı ile ilgili ön yargıların değişmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, Suudi sanatçıların "sanat" aracılığıyla gösterecekleri, Kültürel Diplomasisi örneklerinin sayısının artması Kültürel Diplomasi'nin başarılı olması için oldukça önemlidir. Suudi Arabistan Krallığı'nın sanat alanında Türkiye'de yürüttüğü çalışmalar ideal seviyede değildir. İslâm, mimari, tarih gibi ortak paydalar üzerinden sanat alanında yapılabilecek birçok girişim imkânı olmasına rağmen bu alanda bu güne kadar çok da verimli çalışmaların yürütülmediği görülmektedir. Gelecek dönemde Kültürel Diplomasi anlamında, Suudi Arabistan Krallığı'nın ve Türkiye'deki kurumlarının sanat, estetik ve müzik başlığına daha çok eğilmesi gerekmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'ye yönelik Kültürel Diplomasi çalışmalarında çeşitli sanat kollarının ne derece ve nasıl kullanıldığına

bakıldığında; Ankara'da büyükelçilik binasından farklı bir binada hizmet veren Suudi Arabistan Kültür Ataşeliği bünyesinde yer alan Suudi Arabistan'a özgü değerlerin sergilendiği müze başlı başına bir Kültürel Diplomasi örneği olarak dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra binada yer alan kütüphane bünyesinde de Suudi Arabistan Krallığı'na özgü sanat, dans ve müzik ile ilgili bilgilerin yer aldığı birçok kaynak bulunmaktadır.

Müzik ve Dans ana başlığı için belirlenen alt ana başlıklar; Kılıç Dansı, Geleneksel Arap Müziği ve Popüler Arap Müziğiyle alakalı Tabloda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı ve Scholar Google olmak üzere üç kurum üzerinden 22.02.2019 tarihinde elde edilen rakamlardır. Kılıç Dansı alt ana başlığına ait Anadolu Ajansında 1, Dış İşleri Bakanlığında 6, Scholar Google'da 21 olmak üzere toplamda 28 veriye ulaşılmıştır. Geleneksel Arap Müziği alt ana başlığında ise, Anadolu Ajansında 0, Dış İşleri Bakanlığında 8, Scholar Google'da 96 olmak üzere toplamda 104 veriye ulaşılmıştır. Son alt başlık olan Popüler Arap Müziği için Anadolu Ajansında 0, Dış İşleri Bakanlığında 51, Scholar Google'da 89 olmak üzere toplamda 140 veriye ulaşılmıştır. Kılıç dansı, Suudi Arabistan Krallığı'nda oldukça önemlidir, Krallara saygı gecelerinde yerel olarak düzenlenen bu etkinlik, son yıllarda Kültürel Diplomasi çalışmaları arasında değerlendirilmektedir. Suudilerin kuvvetli müttefikleri için sergilemiş oldukları bu dansın daha önce Türk yetkililere de yapılması son derece önemli bir diplomatik adım olarak nitelendirilebilir. Scholar Google'da "Suudi Arabistan Geleneksel Arap Müziği" taraması yapıldığında 96 tane veriye ulaşılsa da veriler konuyla alakalı değildir. Aynı şekilde, Scholar Google'da "Suudi Arabistan Popüler Arap Müziği" taraması yapıldığında çıkan verilerin konuyla alakalı olmadığı görülmektedir. Suudi Arabistan Geleneksel ve Popüler Arap Müziği taramasında Anadolu Ajansından hiçbir veriye ulaşılamazken Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan taramalarda ulaşılan veriler TRT Arapça ve Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği ile ilgili olduğu görülmektedir. Anahtar kelimelerle yapılan tüm aramalarda direkt olarak Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki faaliyetlerine dair alt başlıklarla alakalı kaynaklar yeterli değildir. Dolayısıyla da, bu durum Suudi Arabistan Krallığı'nın, Halkla İlişkiler uygulamalarına çok fazla önem vermediğinin bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın, kültür politikaları ve yönetimi çerçevesinde, Türkiye'de uyguladığı Kültürel Diplomasi Faaliyetlerinin, yeterince başarılı olmadığı değerlendirilmiştir.

SONUÇ

Türk-Arap ilişkilerinin kültürel, siyasal ve ekonomik tabanlı uzun bir geçmişi vardır. Her iki taraf açısından da olumsuz algıların var olması uzun yıllar ilişkilerin geleceğine yön vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla, ulus devletine geçilme sürecinden kalan olumsuz algılar her iki tarafta da bazı kesimlerin zihninde halen yer bulmaktadır. Türkiye'deki, Suudi Arabistan Krallığı algısı genel olarak olumsuzdur. Algı kavramı uzun bir birikimin neticesinde oluşması sebebiyle kısa sürede değişebilecek bir olgu değildir. Bu bağlamda da, Suudi Arabistan Krallığı tarafından, Türkiye'de düzenlenen kültür günleri, konferanslar, paneller ve diğer tüm Kültürel Diplomasi uygulamaları, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Türkiye'de olumlu bir algı oluşturmasında daha başarılı olmasını sağlayacaktır. Tezimizin, temel amacı Türkiye'deki Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi çalışmalarını tespit etmek ve kültürün, Kamu Diplomasisi'ndeki önemini ortaya koymaktır. Kamu Diplomasisi başarısında, kültürel değerlerin kullanımı etkilidir. Dolayısıyla da, kültürel değerleri kullanan ülkeler diğer ülkeleri siyasi ve ekonomik meselelerde daha kolay ikna edebilmektedirler. Tezimizde, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Kral Salman'ın tahta geçtiği tarihten itibaren, Türkiye'deki kültürel faaliyetleri incelenerek Kültürel Diplomasi uygulamalarında başarılı olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Kamu Diplomasisi ve Kültür bağlamında, tezimiz dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; "Yumuşak Güç", "Diplomasi" ve "Kamu Diplomasisi" kavramları üzerinde durulmuştur. Tezimizin İkinci bölümünde; Kamu Diplomasisi'nin tekniklerinden biri olan, Kültürel Diplomasisi, kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda, kültür kavramı alt başlığında kültürel süreçler, kültürün özellikleri ve kültürün öğeleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde; Suudi Arabistan Krallığı'ndaki Kültürel Diplomasi imkân ve fırsatları kültürün öğeleri temel alınarak alt başlıklarla anlatılmıştır. Ortadoğu'da Kültürel Diplomasi uygulayan ülkelere değinilmiş ve örnekler verilmiştir. Arap kültürünün öğelerine ve özelliklerine bu bölümde kapsamlı olarak yer verilmiştir. Tezimizin Dördüncü Bölümünde de, Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi Faaliyetleri Değerlendirilmiştir. Son bölümde Türkiye'de, Suudi Arabistan Krallığının Faaliyetleri "Maddi Kültür" "Dil Kültürü" "İnanç Kültürü" "Değerler 'Misafirperverlik' 'Örf-Adet' 'Yeme-İçme-Giyim' "Sosyal ve Politik Organizasyonlar" "Eğitim Kültürü" "Sanat Etkinlikleri" "Müzik ve Dans Kültürü" olarak kategorize edilmiştir. Tezimizde, verilerin

fazlalığı ve mükerrer oluşu sebebiyle “Haber Ajansı” “Resmi Bakanlık Sitesi” ve Akademik Süreli Yayınlar” ile sınırlandırılmıştır. Anadolu Ajansı, Türkiye Cumhuriyeti'nin, tarihi ile özdeştir ve batılı anlamda bir haber ajansı kimliği taşımaktadır. Bu bağlamda da, Anadolu Ajansı arşivi kaynak olarak seçilmiştir. T. C. Dışişleri Bakanlığı ise dış ülkeler ile net bir şekilde, devlet seviyesinde ilişkilerin özellikle resmi ziyaret ve anlaşmaların haber ve duyurular ile yansıtıldığı bir kurumdur. Dolayısıyla, Dışişleri Bakanlığı da tezimize, diplomatik çerçevesi nedeniyle eklenmiştir ve veriler, bu üç kurum üzerinden değerlendirilmiştir.

Türkiye'deki Suudi Arabistan Krallığı'nın, Kültürel Diplomasi çalışmalarını tespit etmek ve kültürün Kamu Diplomasisi’ndeki önemini ortaya koymak için Recep Tayyip Erdoğan’ın, 2014 senesinde Cumhurbaşkanı olduğu ve Kral Salman’ın tahta geçtiği 2015 senesinden itibaren, Türkiye'de Suudi Arabistan Krallığı’nın kültürel faaliyetleri saptanmıştır.Bu bağlamda da, Suudi Arabistan Krallığı’nın kültür yaygınlaştırmada başarılı olup olmadığı değerlendirilmiştir. Türkiye’de Suudi Arabistan Krallığı faaliyetlerinin değerlendirilmesi 8 ana başlık altında kategorize edilmiştir. Bu bağlamda da, ana başlıkların her birisi için üç alt ana başlık belirlenmiştir. Ekonomik anlaşmalar, yatırımlar, resmi ziyaretler, Arapça, hac ve umre ibadetleri, eğitim-öğretim ve öğrenciler düzeyindeki durum alt ana başlıklardan bazılarıdır. Tablolarda bahsi geçen veriler, Anadolu Ajansı, Dış İşleri Bakanlığı veScholarGoogleolmak üzere üç kurum üzerinden 2014-2019 tarihiyle sınırlandırılarak alınmıştır. Elde edilen sayı her kurumun websitesinde yazılan alt ana başlıkla ilgili olmak kaydı ile 2014-2019 yılları arasındaki veriler taranarak elde edilmiştir. Ana başlıklara ilişkin verilen tablolar, bahsi geçen kaynaklarda alt ana başlık olarak seçilen başlıkların hangi sıklıkta geçtiğini belirtmek için verilmiştir. Çalışma için seçilen yıllar, AK Parti iktidarı ile bağlantılı olup, her bir ana başlığın değerlendirme kısmında genel olarak bahsedilen konularda daha çok 2012 sonrasına değinilmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları gereği yapılan değerlendirme için rakamlar son beş yılı kapsayacak şekilde, bu çalışmanın yayınlanacağı tarih olan 2019 yılından 2014 yılına kadar çekilmiş, münferit olarak da başka kaynaklardan bu yıllardan önceki ve bu yıllardaki faaliyetlere değinilmiştir. Türkiye’de, Suudi Arabistan Krallığı’nın, Kültürel Diplomasi Faaliyetlerine yönelik, kendimizin geliştirmiş olduğu“1H+2K Modeli” her bölümün kendi değerlendirmesi başlığında alt ana başlıklarla uygulanmıştır.

Suudi Arabistan ve Petrol, anahtar kelimesiyle kurumlardan yapılan taramalarda, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'de maddi kültür öğesi olan petrole dair direk bir uygulamasından söz etmek mümkün değildir. Yapılan taramalarda, Petrol ve Suudi Arabistan Krallığı anahtar kelimeleri bağlamında Türkiye ile petrol ilişkisine dair çok fazla veriye ulaşılamamaktadır. Aynı zamanda da, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı web sayfasından yapılan taramalarda, bu ülkeyle olan siyasi ilişkilere, üst düzey görüşmelere, ikili anlaşmalara yer verildiği görülmüştür. Bu bağlamda, Türkiye'de yer alan Suudi kurumların Türkiye'deki Dış işleri Bakanlığı websitesini çok fazla önemsemediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Her ne kadar, Dış İşleri Bakanlığı Türkiye'ye ait bir kurum olsa da kendi ülkeleri ile yazılanları takip etmek, yazılanlarla ve yayınlananlarla ilgili sürekli yetkililerle irtibatta olmak ve başka bir ifadeyle, lobi yapmak ülkelerin kendi çıkarları çerçevesinden bakıldığında kendi görevleridir. Dış İşleri Bakanlığı web sayfasında 'Suudi Arabistan Ekonomisi' bölümü 2016 yılında kalmış son iki yılın verileri girilmemiştir. Bakanlığın her yıl, yıllara göre düzenlediği 'dış politikamız' başlıklı bülteninde ise, Suudi Arabistan Krallığı'na ait bilgilerin güncellendiği görülmüştür. Petrol başlığı için yapılan taramalarda en çok kaynak Scholar Google'dan elde edilmiştir. Ancak, Suudi Arabistan, Türkiye ve petrol kavramları aratıldığında direk konuyla ilişkili olarak çok veri bulunmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, Scholar Google'dan yapılan araştırmada konunun çok boyutlu ele alındığı görülmüş, petrolün ülke politikaları için önemini anlatan çeşitli makalelere rastlanmıştır. Scholar Google'da yapılan Petrol ile ilgili taramalarda, Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nı içeren çok fazla veriye rastlanmamıştır. Dolayısıyla da, daha çok Suudi Arabistan-Amerika-Rusya ve Ortadoğu ülkelerini içeren makalelere rastlanmıştır.Turizm ile ilgili en çok veri Scholar Google'dan elde edilmiş olup, yapılan taramalarda genel olarak Ortadoğu'daki turizm faaliyetleri, Arapların hangi ülkeleri tercih ettikleri, Arap Baharı, Suriye İç Savaşı ve de terör olaylarının turizmi nasıl etkilediği gibi başlıklar altında makalelere rastlanmıştır.

Arapça ile ilgili yapılan taramalarda, Anadolu Ajansı'nda konuyla ilgili çok fazla veriye rastlanmamıştır. Türkiye tarafından gerçekleştirilen Arapça ile ilgili kitap tanıtım organizasyonları ya da çeviriler çıkan veriler arasındadır. Arap coğrafyasında gösterilen, Türk dizileri de görülmektedir. Arapça kursları ilgili ise, Suudi Arabistan Krallığı'ndan ziyade Türkiye'deki Suriyeliler ve bu bağlamda, Arapça eğitimi hakkında veriler çıkmıştır. Dolayısıyla, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'de Dil Kültürünü kullanarak yaptıkları uygulamalara bu siteler üzerinden rastlanılmamıştır. Suudi Arabistan ve Arapça kursu

anahtar kelimesiyle Anadolu Ajansı'nda yalnızca bir veri çıkmaktadır. Dış İşleri Bakanlığı'nın web sitesinde yapılan taramada ise Suudi Arabistan Krallığı'nın bu sayfadan, Arapça Dili ya da Eğitimi ile ilgili bir duyurusuna rastlanmamıştır. Arapça Kursu ile ilgili yapılan taramada ise Suudi Arabistan Krallığı tarafından açılan, bir kurs ya da sertifika programı bilgisine erişilmemiştir. Scholar Google'dan, Arapça için çok sonuç çıkmış görünmesine rağmen, Krallığın, Arapça ile ilgili pozisyonunu vurgulayan makalelere rastlanmamıştır. Yapılan çalışmalar Arapça gibi oldukça zengin ve sayısal olarak büyük bir kesime ve bunun yanı sıra kültürel açıdan da çok büyük bir coğrafyaya hitap eden bir dil için yetersiz bir Kültürel Diplomasi, uygulaması olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'ye yönelik dil kültürü tarafından gerçekleştirdiği uygulamaların, incelendiğinde oldukça sınırlı ve sürekliliği olmayan çalışmalar olduğunu belirtmek gerekir. Zira Müslüman bir ülke olan ve bu anlamda inandıkları dinin kutsal kitabını orijinal dilinden okumayı isteyen önemli bir nüfusu bünyesinde barındıran Türkiye gibi bir ülkede dil diplomasisi anlamında yapılabilecek birçok çalışma, düzenlenebilecek birçok farklı organizasyon potansiyeli bulunmaktadır. Bu anlamda, yerel yönetimler, Milli Eğitim Bakanlığı, bazı özel okullar, çeşitli fuarlar önemli bir atılım alanı olarak değerlendirilebilmesine karşılık bu tarz çalışmaların yetersiz kalması, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Dil Kültüründe Türkiye'ye yönelik Kültürel Diplomasi çalışmalarının çok büyük bir eksikliği olarak görülmektedir.

Anadolu Ajansında, Hac alt ana başlığıyla yapılan taramada çıkan sonuçlar arasında, Katar ve Suudi Arabistan arasındaki gerginlikten dolayı Suudi yönetimin, Katarlı Hacılara uyguladığı engeller, Krallığın diğer ülkelerle Hac kapsamındaki görüşmeleri yer almıştır. Umre başlığı için yapılan taramada da liderlerin, Umre ziyaretleri dışında benzer sonuçlar çıkmıştır. Dışişleri Bakanlığı web sayfasından yapılan Hac, Umre ve Kâbe ile ilgili taramada çıkan sonuçlar da genelde aynı bilgileri vermektedir. Suudi Arabistan Krallığı'na Hac veya Umre ziyareti için gideceklere vize sağlık, dolandırıcılık gibi konularda bilgilendirmeler bu taramadan çıkan genel sonuçlardır. Scholar Google'dan Hac ile ilgili yapılan arama sonucunda çıkan verilerin çoğu Hac ile ilgili olmayıp, Krallığın siyasi ilişkileri, Ortadoğu siyaseti bağlamında makalelerden oluşmaktadır. Bu bağlamda, Google Scholar, AA ve Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan taramada, Kabetv'yle ilgili bir veriye rastlanmamıştır. Suudi Arabistan Krallığı'nın aslında İnanç Kültürü hususunda eli çok güçlü olmasına rağmen bundan yeterince fayda sağlayamamaktadır. Her ne kadar Kâbe TV Türkiye'de, 24 saat uydudan canlı yayın yapıyor olsa da bu İnanç Diplomasisi adına tek

başına yeterli bir uygulama değildir. Suudi Arabistan inanç değerlerini aktif olarak kullansa, Ortadoğu barışına katkı sağlayacak pozisyonda bir ülke olmasına rağmen bunu yeterince önemsemediği çıkan verilerden belli olmaktadır. Hac-Umre dini inanç ekseninde yıllarca bu topraklara gitmek için sıra bekleyen Türklere yapılan önemli bir uygulamadan bahsetmek söz konusu değildir.

Suudi Arabistan Krallığı, "Misafirperverlik" "Yeme- İçme" ve "Giyim" alt ana başlıkları tarandığında çok veri bulunmadığı tespit edilmiştir. Anadolu Ajansı'nda yapılan ilgili araştırmalarda, Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nı içeren verilere çok rastlanmamıştır. Giyim ile ilgili en çok veri Scholar Google'dan elde edilmiş olup, yapılan taramalarda genel olarak Ortadoğu'daki giyim stilleri gibi başlıklar altında makalelere rastlanmıştır.Suudi Arabistan Krallığı Ankara Kültür Ataşeliği tarafından Türkçeye çevrilen kitaplara ancak Ankara'da bulunan Ataşelik binasına gidildiğinde ulaşılması Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi'yi önemsemediğini göstermektedir. Türkçeye çevrilen bu materyallerin gerekli kurum ve ilgili şahıslara ulaştırılmamış olması Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi'de başarısız olduğunun göstergesidir.Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nın Müslüman nüfusa sahip olması ve Osmanlı İmparatorluğu gibi kapsayıcı bir tarihin taşıyıcıları olmaları iki ülkeyi birçok noktada bir araya getirmektedir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın özellikle belli kesimlerde kendi tutum, değer ve normlarını Türkiye'de anlatabilmesi aslında başarılı Kültürel Diplomasi uygulamalarıyla kolaydır. Ancak, bu Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi anlamında kendi tutum, değer ve normlarının anlatımına dair Türkiye'de çalışmalar yürütmesini ve halkla ilişkiler uygulamalarından faydalanmasını gerektirmektedir.

Resmi ziyaretler ve Temaslar, medya kanalları ile değil, akademik ve devlet nezdinde daha çok paylaşılmıştır. Konunun bini aşkın makalede bahsi geçmiştir. Konferans ve sempozyumlar da medyada çok fazla ilgi çekmemiştir. Elde edilen verilere göre; resmi ziyaretler, daha çok akademik yayına konu olmuştur. Öyleyse, Suudi ve Türk yetkililerin çok sınırlı iletişimde olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Yayınların en fazla ilgi çeken kısım olduğu gözlenmiştir, ancak burada Müslüman kadın statüsü, iki devletin İslâm'a bakış açısı ve mezhepler çok fazla yer tuttuğundan, yayınlar içerisindeki Kültürel Diplomasi faaliyetleri tam olarak takip edilememektedir. Aynı zamanda da,iki ülke arasındaki ilişkiler, 2017 yazından itibaren sıkıntılı bir süreçten geçmiştir. Suudi Arabistan Krallığı liderliğindeki, Körfez ülkelerinin Katar'a dönük ambargo ve baskı politikasına en

açık şekilde karşı çıkan ülkelerin başında, Türkiye'nin gelmesi de Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Katar'la ilişkilerini stratejik ortaklık seviyesine çıkartan Türkiye'nin bu politikası Riyad'ın hoşuna gitmemektedir. Cemal Kaşıkçı olayı da iki ülkeyi karşı karşıya getirmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu durum, zaten son dönemde başta İran ve Suriye olmak üzere bölgesel konularda farklı düşünen iki ülkeyi daha çok karşı karşıya getirme riskini de taşımaktadır. Türkiye ile Suudi Arabistan Krallığı birbirlerinden farklı yönetim biçimlerine sahip iki ülkedir. İki ülkenin arasındaki işbirliğinin Kaşıkçı cinayetinin yaşanmasına kadar gelişim içerisinde olduğu söylenebilir. Gelecekte ilişkilerin daha ileri boyutlara taşınmasında, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki sosyal organizasyonları ve Türkiye'de bulunan kurumlarının sayısının artması ve Türkiye'deki kurumlarla ilişki içerisinde olması önemlidir.

Eğitim öğesi içeren verilerin tabloya göre, akademi ve eğitim alanındaki haberlerde, AA'nın pek istekli olmadığı görülmektedir. Dışişleri Bakanlığı ise öğrencilerden çok öğreticilere odaklanmıştır. Bunun nedeni de öğrenciliğin geçici olması ve öğretmenliğin çalışma iznine tabi olması gibi resmi bürokratik işler gerektirmesi olması hayli muhtemeldir. Scholar Google ise, kültürel etkileşime daha fazla alan ayırdığından olsa gerek, en çok veriyi öğrenciler üzerinden sağlamıştır. Öğrenciler, gittikleri ülkede, tıpkı bürokratlar gibi kendi ülkelerini temsil eder ve birer canlı, Kültürel Diplomasi öğesi olarak davranırlar. Dolayısıyla da, vize ve çalışma izni gibi konular çıkarıldığında, Scholar Google, eğitim alanında AA ve Dışişlerinde daha çok kaynağa sahiptir. Eğitim ile ilgili taramalarda her ne kadar veri sayısı çok fazla gibi gözükse de Suudi Arabistan Krallığı'nın direk Türkiye'deki Kültürel Diplomasi faaliyetlerine kapsamlı olarak ulaşılamamıştır. Suudi Arabistan Krallığı tarafından, Türkiye'de düzenlenen eğitim faaliyetleri süreklilik arz etmemiştir. Suudi Arabistan Krallığı'nın eğitim alanında, Kültürel Diplomasi'de başarılı olabilmesi için bu faaliyetleri birçok üniversitede ve eğitim kurumunda düzenli olarak ele alması gerekmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'nın sanat alanında Kültürel Diplomasi faaliyetleri oldukça zayıftır, sergileri basında yeterince ilgi görmemiştir, bu nedenle Dışişleri Bakanlığı ile Anadolu Ajansı arasında üç katı veri farkı mevcuttur. Kültürel sergiler akademik yayınlar ve medyada ve Bakanlıkta yer bulduğundan daha fazla konu edilmiştir. Organizasyonlar hem Suudi sanatının, Türkiye'de tanıtımını sağlamakta hem de Suudi Arabistan Krallığı ile ilgili ön yargıların değişmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, Suudi sanatçıların "Sanat" aracılığıyla gösterecekleri, Kültürel Diplomasisi örneklerinin sayısının artması, Kültürel Diplomasi'nin başarılı olması için oldukça

önemlidir. Suudi Arabistan Krallığı'nın sanat alanında ve müzik alanında,Türkiye'de yürüttüğü çalışmalar ideal seviyede değildir. İslâm, mimari, tarih gibi ortak paydalar üzerinden sanat alanında yapılabilecek birçok girişim imkânı olmasına rağmen bu alanda bu güne kadar çok da verimli çalışmaların yürütülmediği görülmektedir. Anahtar kelimelerle yapılan tüm aramalarda direkt olarak Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki faaliyetlerine dair alt başlıklarla alakalı kaynaklar yeterli değildir. Dolayısıyla da, bu durum Suudi Arabistan Krallığı'nın, Halkla İlişkiler uygulamalarına çok fazla önem vermediğinin bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan Krallığı'nın, kültür politikaları ve yönetimi çerçevesinde, Türkiye'de uyguladığı Kültürel Diplomasi Faaliyetlerinin, yeterince başarılı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki faaliyetlerinde sürekli bir Kültürel Diplomasi uygulamasından bahsetmek söz konusu değildir. Suudi Arabistan Krallığı başlattığı uygulamaları sürekli hale getirme konusunda başarılı olamamıştır.

Suudi Arabistan Krallığı Arap yarımadasının %80'ine tekabül eden sınırları içinde Mekke ve Medine gibi iki önemli şehri barındırması ve bunun yanı sıra birçok kültürel unsur ve varlıklarıyla bu arenalarda bir lider ülke görünümüne ve fırsatlarına sahip bir ülkedir. Bu fırsatlar dâhilinde düşünüldüğünde, Suudi Arabistan Krallığı'nın bir tek, sahip olduğu ekonomik varlığını yani doğalgaz ve petrol rezervlerini etkin biçimde değerlendirdiği ve bu ekonomik varlıkları birincil politik araç olarak kullandığı görülmektedir. Ancak güncel siyasi sistem göz önüne alındığında tek enstürmanlı bir dış politika stratejisinin yeterli olmadığı ortadadır. Dış politika ve iç politikanın ayrılmaz bir bütün olduğu günümüzde; yumuşak güç, Kamu Diplomasisi, Kültürel Diplomasi gibi kavramlarla birlikte bir devletin dış politikasında hem hedef kitle hem de hedef kitleyi etkileme enstürmanları çeşitlenmiştir. Dış politika, hem yerel insanların hem de yabancı aktörlerin desteğine ihtiyaç duymaktadır ve bu durumda da karar vericiler hem kendi iç siyasetinin aktörlerini (kamuoyu, medya, çıkar grupları, sivil toplum kuruluşları gibi), hem de uluslararası düzeyde ve/veya diğer devlet içerisinde hareket eden devlet dışı birimleri de etkilemek ve onların görüşlerini, kendi dış politika hedefleri doğrultusunda yönlendirmek zorundadır. Böyle bir durumda tek enstürmanlı bir dış politikanın başarılı olabilmesi mümkün değildir. Ülkelerin dış politikalarında karşı tarafın kamuoyu, medya, çıkar grupları, sivil toplum kuruluşlarını etkileyebilmelerianlamında ülkelerin Kültürel Diplomasisi önemli bir yere sahiptir. Suudi Arabistan Krallığı karar vericileri de her ne kadar son yıllarda ülkelerinin, hem gelir kaynağı hem de dış politika aracı anlamında tek

bir varlığa bağlamamak adına bazı adımlar atıyor olsa dabu adımlar yeterli değildir. Dolayısıyla, Suudi Arabistan Krallığı kültür politikaları ve yönetimi çerçevesinde, Türkiye'de uyguladığı Kültürel Diplomaside yeterince başarılı olmadığını söylemek mümkündür.

Suudi Arabistan Krallığı'nın, inanç diplomasisinde başarısız olduğu söylenebilir. Suudi Arabistan Krallığı içeride inanç turizmi ile kendi ülkesine çektiği milyonlarca Müslümanın yanı sıra kendi vatandaşlarının da turistik faaliyetleri açısından harcamalarla öne çıktığı bir ülkedir. Suudi Arabistan Krallığı ve Türkiye Müslüman birlikteliklerinin yanı sıra ait oldukları, İslam dininin en kutsal mekânını biri geçmişte biri günümüzde idare etmiş olmanın gururunu paylaşan iki ülke olarak dikkat çekmektedir. Suudi Arabistan Krallığı, İslam mirasına sahip olduğunu düşünmesinden ötürü kendisinde bir özgüven hissetmektedir. Bu anlamda, Kâbe'nin muhafazası ve Hac-Umre organizasyonları bugün Suudi Arabistan Krallığı için ne kadar önemli bir vazifeyse, Türkiye açısından da farklı bir önem ve sorumluluk hissettiren bir husustur. Suudi Arabistan Krallığı'nın petrolden sonra ki en büyük gelir kaynağı, Hac vazifelerini yerine getirmek için ülkeye yönelen Müslümanlardır. Bu durum, Suudi Arabistan Krallığı'na Türkiye üzerinde inanç diplomasisi anlamında çok büyük imkânlar sunmakla birlikte bunun iyi ölçüde değerlendirildiğini söylemek pek mümkün değildir. Suudi Arabistan Krallığı'nın inanç öğesi içeren kültür politikalarının başında İslam'ın doğduğu topraklardaki merkezi konumunun gelmesi gerekirken bu konuda Türkiye'de yapılmış kayda değer bir uygulamadan söz etmek mümkün değildir. Kâbe tek başına bile çok önemli bir Kültürel Diplomasi değeriyken, Suudi Arabistan Krallığı, İnanç diplomasisi kapsamında bu değerden yeterince faydalanamamaktadır.

Kültürel Diplomasi uygulamalarından ziyade, Suudi Arabistan Krallığı'nın başta Arap dünyası olmak üzere tüm İslam dünyasının gözünde değerini ve önemini artırma ve bir önderlik misyonu gütme gayreti içinde olduğu söylenebilir. Bu imajı oluşturma çabasının aracı da Hac ve Umre ibadetleridir. Suudi Arabistan Krallığı açısından, Kâbe örtüsünün Müslüman ülke liderlerine gönderilmesi de bu doğrultuda bir hareket olarak değerlendirilebilir. Dünyada belki de hiç bir yumuşak güç unsuru Hollywood da dâhil olmak üzere Mekke kadar etkili değildir. En genel şekliyle dinin küresel çapta, halklar ile iletişime geçmek için dış politika unsuru olarak kullanılması biçiminde ifade edilebilen inanç diplomasisi kapsamında değerlendirildiğinde, Suudi Arabistan Krallığı'nın bu anlamda elinin çok güçlü olmasına rağmen bu değeri yeterince doğru kullanamadığı

görülmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi kapsamında en etkili kullanması gereken unsurun bu olması gerektiği de açıkça görülmektedir. Bu bakışa tezat olarak Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'de bir inanç hâkimiyeti kurabilmesi de pek mümkün değildir zira her ne kadar iki Müslüman ülke olsalar da Suudi Arabistan Krallığı, Türkiye'nin Sunni inancının aksine Selefi inancı benimsemektedir.

Tezimizde, yapılan değerlendirme sonucunda sahip olduğu imkânlarla Ortadoğu, Arap Dünyası, İslam Dünyası ve dünya enerji sektöründe doğal lider vasfında olan Suudi Arabistan Krallığı'nın kültürel varlıklarını da değerlendirme ve bunları bir yumuşak güç aracına dönüştürme noktasında yetersiz olduğu görülmektedir. Bölge ülkeleri, bazında değerlendirildiğinde de diğer ülkelere kıyasla daha büyük imkânlara sahip olmasına rağmen bu imkân ve fırsatları çok iyi değerlendiremediği görülmektedir.

Suudi ArabistanKrallığı'nın ülke ve rejim açısından güvenlik odaklı bir yaklaşım belirlemesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilecek şekilde uyguladığı mevcut vize sistemi, kültür diplomasisi oluşturulması ve geliştirilmesi noktasında hem algı boyutunda hem de faaliyet imkânlarını sınırlandırması anlamıyla ciddi bir sorun olarak görülmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'nda her ne kadar bazı önemli şehirlerde büyük havaalanları ve turistler için konaklama alanları inşa etmek gibi bir dizi altyapı çalışmaları sürdürülüyor olsa da ülkenin mevcut vize sistemi turizmin gelişmesinin önündeki en büyük engellerden biridir. Sonuç olarak kültür yaygınlaştırmak ülkelerin Pragmatik düşünerek tercih edeceği bir politikadır ve Suudi Arabistan Krallığı'nın ekonomisi petrole dayalı güçlü bir ülke olarak Kültürel Diplomasiye ihtiyaç duymadığı söylenebilir. Türkiye'deki, Suudi Arabistan Krallığı'nın Kültürel Diplomasi çalışmalarını tespit etmek içinyapılmış bu çalışmada, Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki kültürel faaliyetleri incelenmiş ve kültür inşasında yeterince başarılı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, Kültürel Diplomasiden yeterince faydalanabilmesi için halkla ilişkiler uygulamalarının etkili şekilde yürütüldüğü bir süreç gerekmektedir. Tezimiz kapsamında,elde edilen verilere dayanarak, Kültürel Diplomasi öğelerinin ve Halkla İlişkiler uygulamalarının temel olduğu bir model önerisi getirilmiştir. Bu modele göre, Halkla İlişkiler uygulamaları ve Kültürel Diplomasiöğeleri Kültürel Diplomasi ve Kamu Diplomasisi üzerinde doğrudan etkilidir. Bir ülkenin Kültürel Diplomasisi ne kadar güçlü ise Kamu Diplomasisi de o derece güçlü olacaktır. Bir ülke açısından yumuşak güce sahip olmak yetmemekte, yumuşak gücü markalaştırmak, bu markaları yönetebilmek ve toplumlara uygun araçlarla desteklenecek iletişim stratejileri oluşturabilmek önemlidir. Kültürel Diplomasi uygulamasının başarılı

olması için öncelikle ülkeye yönelik yerleşmiş olumsuz algılara yönelik çalışma yapmak yerinde olacaktır. Yeterince incelenmemiş bir alanda yazılan bu tez, Türkiye-Suudi Arabistan Krallığı ilişkileri hem de Kamu Diplomasisi ve Kültür konusunda yapılacak sonraki çalışmalara kaynak oluşturması amaçlanmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Abir, M.: **Saudi Arabia in the Oil Era: Regime and Elites: Conflict and Collaboration**, Westview Press, Boulder, Colo, 1988.

Aksan, D. **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, Ankara,TDK Yay., 1979.

Alkan, N., Yalçınkaya, A., Öz, M.: **Osmanlı Diplomasisi,** Ed. A. M. Yalçınkaya, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No; 3042, 2012.

Al-farsy,F.: **Modernity and Tradition- The Saudi Equation,** Channel Islands**,** Knight Communication Ltd, 1999.

Al-Kilani K.: **Abdulaziz Al-Saud and Contemporary Islamic Reform**, y.y.2001.

Al-Omari J.: **Understanding the Arab Culture,** How To Books, 2008.

Al-Semmari, F.: **Kingdom of Saudi Arabia in 100 Years- Studies and Researches,** Riyadh, King Abdul Aziz Foundation, 2008.

Anderson, Matthew S.: **The Rise of Modern Diplomacy 1450 – 1919**,London and NewYork, Longman, 1993.

Arslantürk, Z., Amman, M.T.: **Sosyoloji**, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2001.

Asna, A.: **Kuramda ve Uygulamada Halkla İlişkiler**, İstanbul, Pozitif Yayınları, 2006.

Ay, H.: **Baskı Gruplarının Gücü ve Siyasal Karar Alma Sürecine Etkisi**, **Yasal Soygun İçinde**, İstanbul, Zaman Kitap, 2003.

Aydın, S., Erdal, Y.S: **Antropoloji, Eskişehir**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları**,** 2009.

Ayhan, V.: **İmparatorluk Yolu- Petrol Savaşlarının Odağında,** Ankara, Nobel Yayın, 2006.

Aziz, A.: **Siyasal İletişim,** Ankara, Nobel Yayın, 2007.

Barthold V. V.: **Müslüman Kültürü**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2013.

Baysal A. C., Tekarslan E.: **Davranış Bilimleri I-II,** İstanbul, Bayrak Matbaacılık, 1987.

Byrne, C.: **Public Diplomacy in an Australian Context: A Policy-based Framework to Enhance Understanding and Practice**. *Doctoral Thesis*, Bond University, 2009.

Bulut, H. İ.: **Dünden Bugüne Siyasi-İtikadi İslam Mezhepleri Tarihi**, Ankara Okulu Yayınları, 2011.

Burke, P.: **Kültür tarihi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Büyükkara, M. A.: **Suudi Arabistan ve Vehhabilik,** İstanbul, Rağbet Yayınları, 2010.

Cull, N.J.: **Public Diplomacy Lessons From the Past,** Los Angeles, Figueroa Press, 2009.

Çeçen, A.: **Kültür ve Politika**, 2. Baskı, y.y., Gündoğan Yayınları, 1996.

Dahl, S.: **Communications and Culture Transformation. Cultural Diversity, Globalization and Cultural Convergence**, y.y., European University Publishing, 1998.

Eagleton, T.: **Kültür Yorumları**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2016.

Ekşi, M.: **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası,** Ankara, Siyasal Kitapevi, 2018.

Emiroğlu, K., Aydın, S.: **Antropoloji Sözlüğü**, Ankara, Bilim Sanat Yayınları, 2003.

Ercilasun, A.B.: **Dilde Birlik**, İstanbul, Cönk Yayınları, 1984.

Eren, G.: **Türkiye'de Yerel ve Küresel Kültür Politikaları 'Kültür Bakanlığı Örneği**, Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Ergin, M.: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Yayın, 2013.

Erzen, Meltem Ü.: **Kamu Diplomasisi**, İstanbul, Derin Yayınları,2012.

Freitag, A.R., Stokes, A.Q.: **Global Public Relations; Spanning Borders, Spanning Cultures**, New York, Routlege, 2009.

Frey, R. L., Botan, C. H., Friedman, P. G. ve Kreps: G. L. Interpreting Communication Research; **A Case StudyApproach**, PrenticeHall, EnglewoodCliffs, N.J., 1992.

Foley, S.: **The Arab Gulf States; Beyond Oil and Islam**, USA, Lynne Rienner Publishers, 2010.

Giddens, A.: **Sosyoloji**, Çev. Cemal Güzel, Ayraç Yayınları, 2006.

Gienow-Hecht, J.C.E., Donfried, M.: **Searching for a Cultural Diplomacy**, New York, Berghahn Books, 2010.

Gökçe, O.: **İçerik analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler**, Siyasal Kitabevi, 2006.

Gökçe, O.: **İçerik Çözümlemesi**, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, 1995.

Grincheva, N.: **Cultural Diplomacy of a Different Kind: A Case Study of the Global Guggenheim**. *DoctoralThesis*, ConcordiaUniversity, 2015

Grunig, J. E., & Hunt, T.: **Managing Public Relations**, New York: Holt, Rinehart and Winston, 1984.

Grunig, J.E., Grunig, L.A.: **Halkla İlişkiler ve İletişim Modelleri: Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik,** E. James Grunig (drl), İstanbul, Rota Yayınları, 2005.

Güngör, N.: **Kültür-Eğitim-Dil Üzerine Görüşleri ile Z.Fahri Fındıkoğlu**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay., 1991.

Güvenç, B.: **İnsan ve Kültür**, 9. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2002.

Hale, W.: **Turkish Foreign Policy 1977-2000,** New York, Routledge, 2008.

İskit, T.: **Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Siyaset Bilimi Dizisi, 2011.

Kalın, İ.: **Ben, Öteki ve Ötesi, İslam Batı İlişkileri Tarihine Giriş**, İstanbul, İnsan Yayınları, 2016.

Kantarcıoğlu, S.: Kantarcıoğlu, Selçuk, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

Karagöz, S.: **Stratejik İletişim Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi ve Medyanın Rolü**, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016,8-100.

Keating, E**.:** **Language and Culture,** Encyclopedia of Life Support Systems. Oxford, 2005.

Kechichian, Joseph. A.: **Faysal; Saudi Arabia's King for All Lessons,** Florida., University Press of Florida, 2008.

Kelley, J. R.: **Routle Handbook of Public Diplomacy.** Between "Take-offs" and "Crash Landings"; Situational Aspects of Public Diplomacy, 2009, 72-85. New York: Routledge.

Kızıltaş, Ş.: **Kültürleşmenin Tüketici Etnosentrizmi Üzerine Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2014.

Klavins, D.: **Understanding the Essence of Modern Diplomacy, The ICD Annual Academic Conference on Cultural Diplomacy 2011; Cultural Diplomacy and International Relations New Actors; New Initiatives; New Targets**, Berlin, 2011,y.y.

Kodaloğlu, A.: **ABD'de Lobi ve Lobicilik Avrasya Dosyası**, Ankara: ASAM Yayınları, Sayı 4, 1994.

Köksoy, E.: **Halkla İlişkiler Bağlamında Kamu Diplomasisi Yönetimi, Türkiye'nin Kamu Diplomasisindeki Yetkinlik İncelemesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2013.

Kuter, Füsun Ö.: **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**, Bağırgan Yayınevi, Ankara, 1998.

Larrabee, F. S., Lesser, I. O.: **Turkish Foreign Policy in an Age of**

Uncertainty, RAND Corporation, 2003.

Lazarsfeld, P. F., Berelson, B., & Gaudct, H.: **The People's Choice(2 b.),** New York: Columbia University Press, 1948.

Leonard, M.: **Public Diplomacy**, London; Foreign Policy Center, 2002.

Leonard, M., Smewing: **Public Diplomacy and the Middle East**, London, The Foreign Policy Center, 2003.

Lewis, B.: **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (Çev. Boğaç Babür Turna), Ankara, Arkadaş Yayınları, 2008.

Macit, G.: **Felsefe Tarihi**, 19. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010.

Manheim, Jarol B.: "Strategic Public Diplomacy; The Evolution of Influence, NewYork**", Oxford University Press**, 1994.

Melissen, J.: **The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations**, New York, Palgrave Macmillan, 2005.

Mumcu, S.: **Dün'den Bugün'e Değişen Konut Alanlarına Kültürel Çeşitliliğin Etkileri Ortaköy Meydan ve Çevre Yerleşim Örneği**, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Neupauer, N. C.: **Sports Information Directing; A Pleafor Helping an Unknown Field**, Ed. Robert L. Heath, *Handbook of PublicRelations*, Sage Publications, 2001.

Niblock, Tim.: **Saudi Arabia-Power, Legitimacy and Survival,** New York, Routledge, 2006.

Noam C.: **Dil ve Zihin,** Ankara, AyraçYayınları, 2001.

Nye, J.: **Yumuşak Güç; Dünya Siyasetinde Başarının Yolu**, (Çev. Rayhan İnan Aydın), Ankara, Elips Kitabevi, 2005.

Nye, J.: **Understanding International Conflicts; An Introduction to Theory and History**, U.K., Longman Classics in Political Sciences, 2008.

Oktay, A.: **Türkiye'de Popüler Kültür,** Everest Yayınları, 2002.

Özkan, A.: **Halkla İlişkiler ve Reklam Üzerine Etik**

Değerlendirmeler; Siyasal İletişim Uygulamalarında Etik Sorunu, İstanbul, Beta Yayınları, 2007.

Özkan A.: **Siyasal İletişimi Stratejileri**, İstanbul, Tasam Yayınları, 2007.

Özkan, A., Öztürk T. E.: **Kamu Diplomasisi**, İstanbul, Tasam Yayınları, 2012.

Öztürk, Hasan.: **Modern Orta Doğu Siyasi Tarihi,** İstanbul, Bilgesam Yayınları, 2016.

Pazarcı, H.: **Uluslararası Hukuk**, 3. Baskı, Ankara, Turan Kitabevi, 2005.

Potter, E.: **Canada and The New Public Diplomacy, Discussion Papers in Diplomacy**, Netherlands, Institute of International Relations, 2009.

Preda, G. I.: **Public Diplomacy in Practice: Managing Divergent Logics of Communications in EU-Russian Relations: What Role for Presidential Summits?***Doctoral Thesis,* Universita Degli Studidi Trieste, 2013.

Preston, A.: **Sword of the Spirit, Shield of Faith: Religion in American War and Diplomacy**, New York, Alfred A. Knopf, 2012.

Rapoport, A.: **Culture architecture and design** , Locke science publishing company 2009 , yayım yeri yok.

Rashid, I., Shaheen, I.: **King Fahd and Saudi Arabia's Great Evolution,** Missouri,International Instiyute of Technology, 1987.

Richard, L. C.: **Diplomacy in the Twenty-First Century; Change and Evolution**, Canada, University of Ottawa, 2011.

Rogan, Eugene.: **The Arabs,** London, Penguin Group, 2009.

Samra, R. J.: **Middle East Public Relations: A New Frontier in the United States**, Ed. Robert L. Heath, *Handbook of Public Relations*, Sage Publications, 2001.

Sancar, G. A.: **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla**

İlişkiler, İstanbul, Beta Yayınları, 2012.

Saruhan, Ş.C, Özdemirci, A.: **Bilim, Felsefe ve Metodoloji**, 1. Baskı, y.y., Beta, 2003.

Shaw, S.: **Sultan 3.Selim**, Kapı Yayınevi, İstanbul, 2008.

Signitzer, B.: Public Relations-Forschung im Uberblick. **Publizistik**, *33*(1), 1988, 92-116.

Snitzer, B.: "Public Relations and Public Diplomacy, Some Conceptual Explorations", **Public Relations Research**, **European and Internationals Perspectives and Innovations**, Ed. Ansgar Zerfass, Betteke van Ruler, Krishnamurthy Sriramesh, 2008, ss. 206

Smith, P.: **Kültürel Kuram [Cultural theory; An Introduction]**, y.y., Babil Yayınları, 2007.

Snow N., Taylor M.: **Handbook of Public Diplomacy,** Taylor & Francis e-Library, Routledge, 2008.

Sönmezoğlu, F., Güneş, H., Keleşoğlu, E.: **Uluslararası İlişkilere Giriş**, İstanbul, Der Yayınları, 2011.

Sözen, E.: **Söylem**, Engin Yayıncılık, y.y, 1999.

Sönmezoğlu, F.: **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, 3. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000.

Sriramesh, K., Vercic, D.: **The Global Public Relations Handbook Theory, Research and Practice Lawrence Erlbaum Associates**, New York, Routledge, 2003.

Stoiner, T.: **İletişim Toplumu, İnsanlık Tarihinde yeni bir çağ**, y.y., Altın Kitaplar., y.y.

Susar F.: "Çok Kültürlü Ortamlarda Karşılaşılan İletişim ve Kültür Engelleri"; **Çok Kültürlü Ortamlarda Halkla İlişkiler, Kurumsal İletişim ve Yönetim**, ed. Yayınoğlu P. E., İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, ss.1-26, 2005.

Suudi Arabistan Yüksek Eğitim Bakanlığı: **Suudi Arabistan Üniversiteleri,** Suudi Arabistan Yüksek Eğitim Bakanlığı Uluslararası İlişkiler Genel Müdürlüğü Yayınları, ss.172, 2011.

Suudi Arabistan Yüksek Eğitim Bakanlığı: **Suudi Arabistan Krallığı'nın Ünlü Hurma Çeşitleri,** Suudi Arabistan Yüksek Eğitim Bakanlığı Uluslararası İlişkiler Genel Müdürlğü Yayınları, ss.23-27, 2011.

Suudi Arabistan Yüksek Eğitim Bakanlığı: **Suudi Arabistan Örf ve Adetleri Rehberi,** Suudi Arabistan Yüksek Eğitim Bakanlığı Uluslararası İlişkiler Genel Müdürlğü Yayınları, ss.3, 2011.

Suleiman, Y.: **The Arabic Language and National Identity; A Study in Ideology,** Edinburgh, Edinburg Univesity Press, 2003.

Szondi, G.: **Public Diplomacy and Nation Branding; Conceptual Similarities and Differences**, Hollanda, Netherlands Institute of International Relations, 2008.9.

Theaker, A.: **Halkla İlişkilerin El Kitabı**, İstanbul, MediaCat Kitapları, 2008.

The Kingdom of Saudi Arabia Ministry of Culture an İnformation: **This Is Our Country,** Al Farazdak Printing Press, 2004.

Traverse-Healy, T.: **Halkla İlişkiler ve Propaganda: Karşılaştırmalı Değerler**, İstanbul, Rota Yayınları, 1998.

Tollitz, N. P.: **Saudi Arabia: Terrorism**, U.S. Relations, and Oil. New York, NY: Nova Publishers, 2005.

Tuncer, H.: **Eski ve Yeni Diplomasi**, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1995.

Tural, S. K.: **Zamanın Elinden Tutmak**, Ankara, Ecdad Yay., 1991.

Tylor, E.B.: **US: Brentano's Primitive culture**, Cilt:2, 7. Baskı, New York,1997,y.y.

Twal, G.O.: **Discover The Kingdom Of Saudi Aarabi**, Riyadh, King Abdulaziz Public Library, 2009.

Wallin, M.: **The New Public Diplomacy Imperative**, U.S.A.,America's Vital Need to Communicate Strategically, Ağustos 2012.

Weiss, M.: **Kulturelle Kommunikation und offentlichkeitsarbeit: Eine Untersuchung von Kongruenzen und Divergenzen am Beispiel der Auslandskulturpolitik von Frankreich**. Master's Thesis. Salzburg: University of Salzburg, 1988.

Williams, R.: **Kültür**, Ankara, İmge Kitapevi, 1993.

Yamaner, Ş.: **Atatürk Öncesi ve Sonrası Kültürel Değişim**, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998.

Yıldırım, G.: **Kültürel Diplomasi Ekseninde Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi,** İstanbul, Beta Yayınları, 2015.

Zaharna, R.: **Battles to Bridges**, New York, Palgrave, Macmillan, 2010.

Zaharna, R. S.: **Information and Relational Communication Frameworks of Strategic Public Diplomacy**. N. Snow, & P. M. Taylor içinde, The Routledge Handbook of Public Diplomacy (s. 86-100). London: Routledge, 2008.

Makaleler

Acar M.: "Kamu Politikası Perspektifinden Sivil Toplum-Devlet İlişkileri: Bir Çerçeve Önerisi", **Yasama Dergisi**, Sayı: 29, Ocak 2015

Akçadağ, E.: "Dünya'da ve Türkiye'deKamu Diplomasisi", **http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf**, Erişim Tarihi: 22.09.2017

Akçadağ, E.: "Yükselen Güç Çin'inKamu Diplomasisi",Kamu Diplomasisi, (Ed. Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk) , İstanbul, **Tasam Yayınları,** 2012, ss.177-182.

Akın, A.: "Dış Politikada Yumuşak Güç Nasıl Kullanılır?", (Çevrimiçi), **http://www.stratejikanaliz.com/dis_politika/turkiye/dis-politikada-yumusak-guc-nasil-kullanilir/#.UrGW3NJdVX4**, Erişim Tarihi: 11.11.2013.

Aydoğan, B.: "Rapor: Güç Kavramı veKamu Diplomasisi", **http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf**, Erişim Tarihi:22.09.2017

Aksoy, Z.: "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 20,2012, ss. 292-303.

Aktan, C. C.: "Bir Sosyal Sabit Sermaye Olarak Kültür", **Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 20, 2007, ss.8-11.

Alıcı, O. V.: "Küreselleşmenin Ulus-Devletlerin Düzenleme Gengincü Üzerindeki Etkileri", **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 3, 2010, ss.319-330.

Alp, K.: "Sanatın Temsili ve Postmodern Sanatta Temsil Sorunu". **Art-e Sanat Dergisi**, 2013, cilt:6 , sayı:12: ss.40-61.

Arslan, A.: "Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkisi", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 2006, Cilt:1, Sayı:1, ss.1-12.

ArslantaşH. A.: "Kültür – Kişilik Ve Kimlik", **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları**, 2008.

Axelgard, F. W.: "Saudi Arabia: The Islamic State", **Brigham Young University Studies, Brigham Young University**, Vol. 40, No. 4, 2001 , pp. 169-182.

Becker, Gary S.: "A Theory of Competition Among Pressure Groups for Political Influence", **The Quarterly Journal of Economics**, Vol. 98, No. 3, August 1983, pp. 371-400.

Bekiroğlu, O., Balcı, Ş.: "Kültürlerarası İletişim Duyarlılığının İzlerini Aramak, İletişim Fakültesi Öğrencileri Örneğinde Bir Araştırma", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi,** 2014,s.429-460.

Beşirli, H.: "Yemek, Kültür Ve Kimlik", **Millî Folklor Dergisi**, 2010, 22, Sayı 87.

Bertrand, G.: " Turkish Diplomacy since 2003: Transition from Realpolitik to a Liberal Foreign Policy?", **Perspectives, Institute of International Relations,** Vol. 21, No. 2, Special Issue: The Changing Role of Diplomacy in the 21st Century , 2013, pp. 63-82.

Bodur, H. E.: "Vahhabi Hareketi ve Küresel Terör", **KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2003, ss.7-20.

Bozkuş, Şeyda B.: "Kültür Diplomasisinin Sınırları: Türk Kültürü Ve Sanatının Uluslararası Platformlarda Tanıtımı (1980-2010)", **Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi Enstitüsü,** (Çevrimiçi), http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/makaleler/GMJ_3._sayi_Guz_2011/PDF/Bozkus.pdf, 2011.

Barghoorn F. C.: "The New Cultural Diplomacy", **Problems of Communism**, 39 46p.1958,

http://www.unz.org/Pub/ProblemsCommunism-1958jul-00039, Erişim Tarihi:15.06.2016.

Brown, J.: "Arts Diplomcy: The Neglected Aspect of Cultural Diplomacy", **Handbook of Public Diplomacy**, Ed.Nancy Snow, London and Newyork Routledge, 2009, ss. 57-62.

Büyükgöze, H.: "Bir Etki Aracı Olarak Türk Yükseköğretiminin 'Yumuşak Güç' Bağlamında İncelenmesi", **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, Cilt 6, Sayı 1, Nisan 2016: 41 -49.

Byrne, C., Hall, R.: "Australia's International Education as Public Diplomacy", **Discussion Papers In Diplomacy, Netherlands Institute Of International Relations 'Clingeldeal'**, 2011, No:121, pp. 1-30.

Canel, M. J., Oliveira, E. S., & Luoma-aho, V.: Exploring Citizens' Judgments about the Legitimacy of Public Policies on Refugees: In Search of Clues for Governments' Communication and Public Diplomacy Strategies. **Journal of Communication Management,**2017, 21(4), 355-369.

Capizzo, L.: Reimagining Dialogue in Public Relations: Bakhtin and Open Dialogue in the Public Sphere.**Public Relations Review,**2018,*44*(4), 523-532.

Costa, V.: Shaping Public Diplomacy through Social Media Networks in the 21st Century. **Romanian Journal of History and International Studies**,2017 *4*(1), 139-154.

Cox, B., Phılpott, D.: "Faith-Based Diplomacy: An Ancient Idea Newly Emergent", **Brandywine Review of Faith and International Affairs**, 2003, pp. 31-40.

Cull, N.J.: "Public Diplomacy: T'axonomies and Histories in The Annals of the American Academyof Political and Social Science, **Public Diplomacy in a Changing World**, Vol.616, March 2008, pp.31-54.

Çavuş, T.: "Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı" **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 2012, ss. 23-37.

Çetin, B. N.: "Yeniden Anlamlandırma Aracı Olarak Reklam", **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,** Ankara, 2014, ss. 559-573.

Çetin, H.: "Totalitarizm: İdeolojik Kökenleri ve Toplımsal İnşa Araçları", **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi,** Mayıs 2002, Cilt : 26 No: 1, ss. 15-43.

Dekmejian R. H.: "Saudi Arabia's Consultative Council", **Middle East Journal, Middle East Institute,** Vol. 52, No. 2 , Spring, 1998, pp. 204-218.

Durmaz, V., Arpacıoğlu, K.: "Can, Kamu Diplomasisi ve Sanat", (Çevrimiçi), **http://www.magaradergisi.com/component/content/article/69-mansetler/376-can-kamu-ve-sanat,** 16 Ocak 2012.

Doralp, B., Barkul, Ö.: "Olimpiyat Yerleşkeleri Tasarımında Bir Girdi Olarak Sürdürülebilirlik", (Sustainability as an Inputforthe Design of Olympic Villages, **Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-dergisi**, Cilt:6, Sayı:2, 2011, pp. 123-137.

Efegil, E.: "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi", **http://kamudiplomasisi.org/demo/yazlar/makaleler/turk-d-politikas-ve-kamu-diplomasisi**, 3 Kasım 2010.

Ekici M.: "Halk Bilim Araştırmalarında Üçüncü Boyut", TÜBAR-XVI, Güz 2004.

Engin, İ.: "Süpürge Zanaatçısı Örneğinde İki Kültürel Süreç: Kültürleme ve Kültürlenme", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt:33, Sayı:1.2, 1990, ss. 165-169.

Eren S.: "İnanç ve Sosyo-Kültürel Çevre Etkileşimi", **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** Sayı: XI/1, 2007, ss. 129-152.

Ergüven, N. S.: "Uluslararası Hukukun Tarihsel Boyutuyla Diplomasisinin Kurumsal Gelişim Süreci", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1, 2016, ss. 111-141.

Erkenekli, M.: "Toplumsal Kültür Araştırmaları İçin Değer Merkezli Bütünleşik Bir Kültür Modeli Önerisi" **Savunma Bilimleri Dergisi The Journal of Defense Sciences**, Cilt/Volume 12, Sayı/Issue 1,Mayıs/May 2013,ss.147-172.

Erzen, M.Ü., Yalın B.E.: "Siyasal Kültürün Temel Paradigmaları Üzerine: Kültürden, Siyasal Toplumsallaşma, Örgütlenme Ve Katılma Süreçlerine Yansıyanlar", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 0-41, 2012,

ss.49-61.

Fan, Y.: "Soft Power: Power of Attractıon or Confusion?", **Place Branding and Public Diplomacy**, 2008, Volume 4, Issue 2, pp. 23.

Flamini, R.: "The Art Of Diplomacy: Exhibitions and National Promotion", World Affairs, **Sage Publications**, Vol. 176, No. 5, January-February 2014, pp. 69-76.

Fitzpatrick, K.,Fullerton, J., Kendrick, A.: Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual and Practical Connections. **Public Relations Journal**, 2013, *7*(4), 1-21.

Gilboa, E.: Searching for a Theory of Public Diplomacy in The Annals of the American Academy of Political and Social Science, **Public Diplomacy in a Changing World**, Vol. 616, March 2008, pp. 55-77.

Goldsmith, B. E., Horiuchi, Y.: "Spinning the Globe? U.S. Public Diplomacy and Foreign Public Opinion", **The Journal of Politics, The University of Chicago Press on behalf of the Southern Political Science Association**, Vol. 71, No. 3, July 2009, pp. 863-875.

González, C. R., Mesanza, R. B., Mariel, P.: "The Determinants of International Student Mobility Flows: An Empirical Study on The Erasmus Programme", **Higher Education,Springer**, Vol. 62, No. 4 ,October 2011, pp. 413-430.

Gregory, B.: "Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field", **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**,**Sage Publications,**Vol. 616, pp. 274-290,March 2008.

Gül, A.: "Orta Doğu Ülkelerinde Türk İş Gücü ve Bu ülkelerin İş Gücü Açığı", **http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9612,** Erişim Tarihi:10.04.2017.

Gülnar. B, Balcı, Ş.: "Televizyon İzleme Motivasyonları ve Kültürleşme: Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 28, 2010, ss. 447-484. – alfabetik sırasına bakılacak? (Akt: Gülnar ve Balcı, 2010: 451).

Güven, M.: "Kültürün Bir Unsuru Olarak Din", **Batman Üniversitesi Yasam Bilimleri Dergisi**, 2012, Cilt:1,

Sayı:1, ss.933-948.Gündoğdu, Y.B.: "Suudi Arabistan Eğitim Sistemi", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** 2013 , sayı: 35, ss. 135-158, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/188396, Erişim Tarihi: 18.06.2018.

Güzel, Ö: "Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi", **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Y.2010, C.2, S.2. s.87-100.

Güzel, S. Ç.: "Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 2016, Cilt: 30 Sayı: 2, ss.343-359.

Hall, I.: "India's New Public Diplomacy",**Asian Survey**, **Published by: University of California Press,** Vol. 52, No. 6, November/December 2012, pp. 1089-1110.

Henderson, J. C.: "Tourism in Dubai: Overcoming Barriers to Destination Development", **International Jounal Of Tourism Research**, Vol. 8, 2006, pp. 87–99.

Haidle M. N., Conard N. J.: "The Nature of Culture**", Summary Report On An İnterdisciplinary Symposium Held in Tübingen, Germany**, 15-18 June 2011, **Mitteilungen Der Gesellschaft für Urgeschichte** 20, 2011, 65–78.

Hoffman, D.: "Beyond Public Diplomacy", **Foreign Affairs, Council on Foreign Relations**, Vol. 81, No. 2 , March/April., 2002, pp. 83-95.

Iaydjiev, I.: "Searching for Influence and Persuasion in Network-Oriented Public Diplomacy: What Role for "Small States?", **Exchange: The Journal of Public Diplomacy**,Cilt: 2, Sayı:. 1, 2013, ss. 40-48.

Jelen-Sanchez, A.: Engagement in Public Relations Discipline: Themes, Theoretical Perspectives and Methodological Approaches. **Public Relations Review**, 2017, 43, 934-944.

Ji, Y. G., Li, C., North, M., & Liu, J.: Staking Reputation on Stakeholders: How Does Stakeholders' Facebook Engagement Help or Ruin a Company's Reputation? **Public Relations Review**, 2017, 43, 201-210.

Kalin, I.: "Turkish foreign policy: Framework, values, and mechanisms", **International Journal, Sage Publications**, Vol. 67, No. 1, Winter 2011-12, pp. 7-21.

Kaloudis, G.: "Could The United Nations Preserve International Peace?", **International Journal on World Peace**, Published by: Professors World Peace Academy, Vol. 10, No. 2, June 1993, pp. 47-52.

Karaduman S.: "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü" **Journal of Yasar University**, S.17(5), ss.2886-2899, 2010.

Karakurt, E.: "Sivil Toplum Örgütleri ve Küresel Direniş Hareketleri İlişkisi", **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Bursa, 2004.

Karl P.A.: "Media Diplomacy" **,** Proceedings of the Academy of Political Science, Vol. 34, No. 4, **The Communications Revolution in Politics**,1982, pp. 143-152.

Kazancı, M.: "Halkla İlişkiler", **Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları**, No: 459, 1980.

Khan, R. A.: "**Religion, Race, and Arab Nationalism**", International Journal, Sage Publications, Vol. 34, No. 3, Race and Religion, Summer, 1979, pp. 353- 368.

Kelley, John R.: "Between 'Take-offs' and 'Crash Landings': Situational Aspects of Public Diplomacy,"**, Routledge Handbook of Public Diplomacy,** (Ed.) Nancy Snow and Phillip Taylor, New York: Routledge, 2009, pp.72-85.

Kelley, J. R.: "The New Diplomacy: Evolution of a Revolution", **Diplomacy&Statecraft**, 21:2, 2010, 286-305.

Ki, E. J., & Ye, L.: An Assessment of Progress in Research on Global Public Relations from 2001 to 2014. **Public Relations Review**, 43, 2017, 235-245.

Kim, J.: Public Relations and Public Diplomacy in Cultural and Educational Exchange Programs: A Coorientational Approach to the Humphrey Program. **Public Relations Review**, 42, (2016), 135-145.

Kocalar, A. O.: "Ortadoğu Coğrafyasında Turizm", **Yeni Türkiye Dergisi**, 2016, Sayı: 82, ss.117-125.

Kodaman, T., Akçay, E y.: "Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye'ye Bıraktığı Miras", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:22, Aralık 2010, ss.75-92.

Kolluri, S., Lee, J. T.: "Hong Kong and Bollywood in the Global Soft Power Contest", **Indian Journal of Asian Affairs, Published by Manju Jain,** Vol. 29, No. 1/2, June-December 2016, pp. 101- 112.

Koprulu, K.: "Paradigm Shift in Turkey's Foreign Policy", **The Brown Journal of World Affairs, Brown Journal of World Affairs**, Vol. 16, No. 1 ,Fall / Winter 2009, pp. 185-201.

Köksoy, E.: Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler İlişkisi: Kuramsal bir Değerlendirme. **Marmara İletişim Dergisi**, 22, 2014, 211-231.

Köksoy, E.: "Yeni Diplomatik Temsil Biçimi Olarak Marka Diplomasisi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,** Cilt:9, Say:2,2016, ss. 242-261.

Köse, A.: Geleneksel İle Modern Arasındaki Kültürel Boşluk: 80'lerdeki Toplumsal Değişimi Mizah Üzerinden Okumak, **Millî Folklor Dergisi**, 2016, Yıl:28, Sayı:111, ss.116-135.

Kramer, M.: "Arab Nationalism: Mistaken Identity", **Daedalus, The MIT Press on behalf of American Academy of Arts & Sciences,** Vol. 122, No. 3, Summer, 1993, pp. 171-206.

Kritzeck, J., Duga, R. F.: "Islam and Arab Nationalism", **lI Politico, Rubbettino Editore**, Vol. 28, No. 1, March 1963, pp. 88-112.

Kutlu, M.: "Somut Olmayan Kültürel Mirasa Yönelik İlk Adım: Halk Dersi Örneği", **turkoloji.cu.edu.tr**, 2002, ss.17-18. (buraya erişim tarihi

Küçükcan, T.: "Arab Image In Turkey" **SETA Research Report**, Temmuz 2010, ss.8-9.

La Porte, T.: "The Legitimacy and Effectiveness of NonState Actors and the Public Diplomacy Concept", Public Diplomacy Theory and Conceptual Issues", **ISA Annual Convention**, San Diego, April 14, 2012.

Lawrence, J.: Two Models for Facilitating Cross-Cultural Communicationand Engagement. **International Journal of Diversity in Organisations,** *Communitiesand Nations*, 2007, *6*(6), 73-82.

Lee, L. W., Yip, L. S., & Chan, K.: An Exploratory Study to Conceptualize Press Engagement Behavior with Public Relations Practitioners. **Public Relations Review**, 44("4), 2018, 490-500.

Lee, G., Ayhan, K.: "Why Do We Need Non-state Actors in Public Diplomacy?: Theoretical Discussion of Relational, Networked and Collaborative Public Diplomacy", **Journal of International and Area Studies**, **Institute of International Affairs**, Vol. 22, No. 1, June 2015, pp. 57-77.

Lee, D., Hudson, D.: "The Old and New Significance of Political Economy in Diplomacy", **Review of International Studies, Cambridge University Press**, Vol. 30, No. 3, July 2004, pp. 343-360.

Logan E.B., Fellow S.N. P.: "Lobbying", **The Annals of the American Academy of Political and Social Science,** Vol. 144, July 1929, pp. i-iii+v+1-91.

Mazlum, M.: "Uluslararası İlişkiler ve Kültür Diplomasi", **https://www.academia.edu/9064346/Uluslararas%C4%B1_%C4%B0li%C5%9Fkiler_ve_K%C3%BClt%C3%BCr_-_K%C3%BClt%C3%BCrel_Diplomasi,** Erişim Tarihi: 03.05.2016.

Medin, B., Koyuncu, S.: "Bir yumuşak güç aracı olarak sinema: Hollywood örneği." **International Journal of Social Sciences and Education Research**, Volume: 3(3), 2017, pp. 837-844.

Mengü, S., Yıldırım, G.: "Halkla İlişkilerin Kamu Diplomasisinde Etkin Kullanımı",Kamu Diplomasisi, (Ed. Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk) , İstanbul, **Tasam Yayınları,** 2012, ss.71-110.

Murray, S.: "Sports-Diplomacy: A Hybrid Of TwoHalves", (Çevrimiçi), **http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2011-symposium/Sports-Diplomacy-a-hybrid-of-two-halves--Dr-Stuart-Murray.pdf** , 2011.

Nevo J.: "Religion and National Identity in Saudi Arabia", **Middle Eastern Studies**, Cilt 34, Sayı 3, 1998, s. 47.

Navarroa, C., Moreno, A., & Al-Sumait, F.: Social Media Expectations between Public Relations Professionals and their Stakeholders: Results of the ComGap Study in Spain. **Public Relations Review**,

43, 2017, 700-708.

Nydoye, İ.: "Craftingthe Image of Nations in ForeignAudiences: How Developing Countries Use Public Diplomacy and Public Relations?", içinde *Love, Hate and Surviving Stakeholder Emotions*, 12th **Annual Internatıonal Public Relations Research, Conference Research that Mattersto the Practice** March11 – 14, 2009 **Holiday Inn University of Miami Coral Gable**s, Florida Edited by Koichi Yamamura University of Miami: ss: 415-428.

Nye, J.: **"**Public Diplomacy and Soft Power in The Annals of the American Academy of Political and Social Science", **Public Diplomacy in a Changing World**, Vol. 616, March 2008, pp. 94-109.

Ociepka, B.: Public Diplomacy as Political Communication: Lessons from Case Studies. **European Journal of Communication,** 33(3), 2018, 290-303.

Omar, S.: "Arab Nationalism: A Retrospetive Evaluation", **Arab Studies Quarterly, Pluto Journals,** Vol. 14, No. 4, Fall 1992, pp. 23-37.

Ozankaya, Ö.: "Ulusal Toplumun ve Ulusal Kültürün Kurucu Öğeleri", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Cilt: 03, Sayı: 10, 1992, ss. 213-225.

Öcal, O.: "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi", **Millî Folklor**, Sayı: 65, Bahar 2005, s.163-171.

Özcan, Y., Yapıcı, A.: "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumları", **ÇÜİFD**, 2016, cilt: 16, sayı: 2, ss. 113-142.

Özden, H.: "İnanç-Kültür İlişkisi ve Türk Kültürü Açısından Değerlendirilmesi". **Dini Araştırmalar Dergisi**, 2005, 7 (21), 117-134.

Özer, A.: "Baskı Gruplarının Gelişimi Sınıflandırılması ve Faaliyetleri", **Ankara Barosu Dergisi**, Ankara, 1996, ss. 532-539.

Özkan, A.: "Medyanın Kamu Diplomasisi Rolü", **http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/99-medyann-kamu-diplomasisi-rolue**, Erişim Tarihi: 02.04.2016

Özkan, A.: "21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi

ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkânları", **Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi**, Stratejik Rapor No:70, 2015, ss.2-29.

Özönder, M. C.: "Dünya'da ve Türkiye'de Irk ve Etniklik Kavramları", **KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi,** Cilt. II, Sayı. 1, 2000, ss. 65- 72.

Pacher, A.: Strategic Publics in Public Diplomacy: A Typology and a Heuristic Device for Multiple Publics. **The Hague Journal of Diplomacy**, 13, 2017, 272-296.

Paker, H.: "Çevre Rejimleri ve Türkiye'de Sivil Toplm Örgütlerinin Rolü: Akdeniz'de Sürdürebilirlik", **Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 1, 2012, s.35.

Palenchar, M. J., Heath, R. L., Levenshus, A., & Lemon, L.: Marketplace Commodification of Risk Communication: Consequences for Risk Bearers and Implications for Public Relations. **Public Relations Review**, 43, 2017, 709-717.

Pamment, J., Olofsson, A., & Hjorth-Jenssen, R.: The Response of Swedish and Norwegian Public Diplomacy and Nation Branding Actors to the Refugee Crisis. **Journal of Communication Management**, 21(4), 2017, 326-341.

Purtaş, F.: "Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi", **Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 13, 2013, ss. 1-44.

Potter, Evan H.: "Canadaandthe New PublicDemocracy**",** ***DiscussionPapers in Diplomacy,*** **NetherlandsInstitute of International Relations,** 1-23
Çevrimiçi, **https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Clingendael_20020700_cli_paper_dip_issue81.pdf** Erişim Tarihi 22.09.2017.

Raphaeli, N.: "Demands for Reforms in Saudi Arabia", **Middle Eastern Studies,** Vol. 41, No. 4, 2005, pp. 517-532.

Rimmawi, H. S.,Ibrahim, A. A.: "Culture and Tourism in Saudi Arabia", **Journal of Cultural Geography**, V.12, pp.93-98. 1992.

Rodinson M., Goldhammer, A.: "**The Arabs**", Middle East Studies Association Bulletin, Middle East Studies Association of North America, Vol. 16, No. 1, July 1982, pp. 73-75.

Rodriguez, R. M.: "Philippine Migrant Workers' Transnationalism in the Middle East", **International Labor and Working-Class History**, No. 79, 2011, pp. 48-61.

Sancar, G.: "Kamu Diplomasisinde 'İlişki İnşa Etme' Söylemi", **http://kamudiplomasisi.org/demo/images/stories/aslisancar.pdf**, Erişim Tarihi 22.09.2017.

Scheinder, C.: "Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It", **Brown Journal of World Affair**, Vol. 13, No. 1, Fall/ Winter 2006, pp. 191-203.

Scheinder, C.: "The Unrealized Potential of Cultural Diplomacy: "Best Practices", **The Journal of Arts Management, Law, and Society**, Sayı: 39, No: 4, 2009, pp. 260-279.

Sending, O. J., Pouliot, V., Neumann, I. B.: "The future of diplomacy: Changing practices, evolving relationships**", International Journal, Sage Publications**, Vol. 66, No. 3, The Future of Diplomacy, Summer 2011, pp. 527-542.

Sevim, C.: "Küresel Enerji Politiği ve Enerji Güvenliği", **Journal of Yasar University**, Cilt:26, Sayı:7, 2012, ss. 4378 – 4391.

Sezer N., Yılmaz Sert N.: Online Medya Okuryazarlığının Yetişkinler İçin Önemi "Online Haber Sitelerindeki Bannerlara Yönelik Bir İnceleme", **Online Academic Journal of Information Technology** 2013, Fall/Güz, Cilt/Vol:4, Sayı/Num: 13, DOI: 10.5824/1309-1581.2013.4.004.x, file:///C:/Users/HP/Downloads/107_rev1.pdf, Erişim Tarihi: 12.10.2018

Shimahara, N.: "Enculturation-A Reconsideration", **Current Anthropology, The University of Chicago Press on behalf of Wenner-Gren Foundation for Anthropological Research**, Vol. 11, No. 2, April 1970, pp. 143-154.

Signitzer, B., Coombs, T.: "Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual Convergences", **Public Relations Review**, Philadelphia, Vol:18, No: 1, 1992, pp. 137-147.

Signitzer, Benno H. &Coombs.: Timothy, "Public Relations and Public Diplomacy; Conceptual Convergences", **Public Relations Review,** 18(2), 1992, 137-147.

Signitzer, B., & Wamser, C.: P**ublic Diplomacy: A Specific Governmental Public Relations Functions**. C. Botan, & V. Hazelton içinde, *Public Relations Theory II.* New Jersey: Lawrence Erlbaum, 2006.

Singh, B.: "Smart city-smart life - Dubai Expo 2020", **Middle**

East Journal of Business, Vol.10, Issue 4, October 2015, pp. 49-53.

Snow, N., Taylor, M.: "Central and Eastern European Public Diplomacy", **Handbook of Public Diplomacy**, New York, Routledge, 2009.

Snow, N.: "Valuing Exchange of Persons in Public Diplomacy", **The Routledge Handbook of Public Diplomacy**, New York: Routledge,2009, pp. 233-247.

Souto-Otero, M., Huisman, J. Beerkens, M., Wit, H., Vujić, S.: "Barriers to International Student Mobility: Evidence From the Erasmus Program", **Educational Researcher, American Educational Research Association**, Vol. 42, No. 2 ,March 2013, pp. 70-77.

Soysal, İ.: "Kitle İletişim Araçları ve Diplomasi", 293- 313 Çevrimiçi**, http://istanbul.dergipark.gov.tr/download/article-file/5497**, Erişim Tarihi 22.09.2017.

Tamene, G.: "International Relations of Diplomacy", **Economics and Politics: Has 9/11 Changed Anything?**, Ed. B.S. Sergi, W.T Bagatelas, Bratislava, 2004, pp.43-86.

Tanrıkulu, M.: "Türkiye "Coğrafyasında Genel Kültür, Alt Kültür ve Mozaik Kültür", **TÜCAUM VIII. Sempozyumu Bildiriler Kitabı,** 2015,ss. 473-480.

Taylan, H. Hüseyin:/ "Sosyal Bilimlerde Kullanılan İçerik Analizi ve Söylem Analizinin Karşılaştırılması",**Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 1/ Cilt: 1/ Sayı: 2, Güz, 2011.

Tosun, K.: "Kültürel Niteliklerimizin Organizasyon Uygulamasına Etkisi". **Organizasyon Dergisi**, Haziran 1992.

Tören, D.: "Diplomasi ve Tarih Boyunca Geçirdiği Evrim", **http://www.tuicakademi.org/index.php/yazarlar1/102-deniz-toren-tum-yazilari/2213-diplomasi-ve-tarih-boyunca-gecirdigi-evrim,** 10 Ekim 2014.

Türkkahraman, M.: "Teorik Ve Fonksiyonal Açıdan Toplumsal Kurumlar Ve Kurumlararası İlişkiler", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2009, C.14, S.2 s.25-46.

Yağmurlu, A.: "Halkla İlişkiler Yöntemi OlarakKamu Diplomasisi", **İletişim Araştırmaları Dergisi**, Ankara, 2007, ss. 9-38.

Yaman, A.: "Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden

Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi",**Göç Araştırmaları Dergisi**, 2016, Cilt: 2, Sayı: 3, ss. 94-127.

Yazoğlu, R.: "Dil Kültür İlişkisi", **EKEV Akademi Dergisi**, 2002, Yıl: 6 Sayı: 11, ss.21-43.

Yıldırım, M.: "Halkla ilişkilerin Kamu Diplomasisinde etkin kullanımı",Kamu Diplomasisi**,** Ed. Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk, İstanbul, Tasam Yayınları, 2012.

Yılmaz, C.: "İran ve Suudi Arabistan'ın Bitmeyen Bölgesel Rekabeti", **Orta Doğu Analiz**, Cilt: 3, Sayı: 26, Şubat 2011, ss. 53-62.

Yılmaz, T.: "Türkiye'nin Kullanamadığı Stratejik Güç; Lobicilik", **http://www.siyasaliletisim.org/pdf/Turkiyeninkullanamadigiguclobicilik.pdf**,Erişim Tarihi: 03.03.2017

Young, C., Deos, A., Pigman, G.: "The Disintermediation of Diplomatic Communication: Propaganda, Lobbying, and Public Diplomacy", **International Studies Association 2006 Annual Conference**, San Diego, 21-25 Mart 2006.

Zhong, X., Lu, J.: "ReviewPublic diplomacy meets social media: A study of the U.S.Embassy's blogs and micro-blogs", **Public Relations Review**, vol.39, 2013, pp. 542-548.

SÜRELİ YAYINLAR

Acar, A.: "Uluslararası / Ulusüstü Kurumlar ve Kamu Personel Rejimine Etkileri", (Çevrimiçi) **http://www.mevzuatdergisi.com/2009/12a/01.htm ,** Aralık 2009.

Akademik Personel.: "Suudi Arabistan Eğitim Bursları", (Çevrimiçi) **https://www.akademikpersonel.org,** Erişim tarihi: 06.07.2018.

Akademik Personel.: "Suudi Arabistan Krallığı Hükümetinin Türk Öğrencilerine Suud Yükseköğretim Kurumlarında Tahsis Ettiği Burslar", (Çevrimiçi) **https://www.akademikpersonel.org,** Erişim tarihi: 06.07.2018.

Ak Radyo.: "Hac, Umre ve İnanç Turizmi Fuarı Başlıyor", (Çevrimiçi),

http://www.akradyo.net/3534580049,64763,10,4-Hac-Umre-ve-Inanc-Turizmi-fuari-basliyor.aspx,Erişim Tarihi: 06.07.2018.

American-Arab Anti-Discrimination Committee.: "Facts About Arabs And The Arab World**",** (Çevrimiçi), **http://www.adc.org/education/facts-about-arabs-and-the-arab-world/,** Erişim Tarihi: 04.03.2018.

Anadolu Ateşi.: "Anadolu Ateşi", (Çevrimiçi), **http://www.anadoluatesi.com,** Erişim Tarihi: 05.06.2017.

Anadolu Ajansı.: "'1. İstanbul Arapça Kitap Fuarı' 18 Temmuz'da açılacak", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/1-istanbul-arapca-kitap-fuari-18-temmuzda-acilacak/599250**,Erişim Tarihi: 02.09.2018.

Ankara Kalkınma Ajansı.: "II. Kültür Turizmi Zirvesi ve Fuarı", (Çevrimiçi), **http://www.ankaraka.org.tr/tr/data.asp?id=1300** , Erişim Tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "'4. Uluslararası İstanbul Arapça Kitap Fuarı'na doğru", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/4-uluslararasi-istanbul-arapca-kitap-fuarina-dogru/1232809,** Erişim Tarihi: 02.09.2019.

Anadolu Ajansı.: "'4. Uluslararası İstanbul Arapça Kitap Fuarı' açıldı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/4-uluslararasi-istanbul-arapca-kitap-fuari-acildi/1244630**, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

Anadolu Ajansı.: "ABD Dışişleri Bakanı Pompeo: Amerika bir cinayeti örtbas etmiyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/cemal-kasikci/abd-disisleri-bakani-pompeo-amerika-bir-cinayeti-ortbas-etmiyor/1389862**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Arap çocuklara Türk mutfağı tanıtıldı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/yasam/arap-cocuklara-turk-mutfagi-tanitildi/880664**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Arap Turistlerin Giresun'a ilgisi artıyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr,**Erişim tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Arapça kitaplar okuyucuyla buluşuyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/arapca-kitaplar-okuyucuyla-bulusuyor/507462**, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

Anadolu Ajansı.: "Arap öğrenciler ana dillerini Türkiye'de geliştiriyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/egitim/arap-ogrenciler-ana-dillerini-turkiyede-gelistiriyor/1252727**, Erişim Tarihi: 11.12.2018.

Anadolu Ajansı.: "Arapça öğrenmek isteyenlerin gözdesi İstanbul oldu", **https://www.aa.com.tr,**Erişim tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Arap turistlerin Giresun'a ilgisi artıyor", (Çevrimiçi), **thttps://www.aa.com.tr/tr/turkiye/arap-turistlerin-giresuna-ilgisi-artiyor/1154490**, Erişim Tarihi: 15.02.2019

Anadolu Ajansı.: "Arapça Kitap ve Kültür Fuarı açıldı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/arapca-kitap-ve-kultur-fuari-acildi/916480**, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

Anadolu Ajansı.: "Arap ülkeleri sağlık turizmine yılda 27 milyar dolar harcıyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/arap-ulkeleri-saglik-turizmine-yilda-27-milyar-dolar-harciyor/565878**, Erişim Tarihi: 17.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Arap yatırımcı 'et' ve 'süt' için geliyor", (Çevrimiçi), **thttps://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/arap-yatirimci-et-ve-sut-icin-geliyor/1110156**, Erişim Tarihi: 16.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "ASELSAN'dan savunma sanayisinde önemli hamle", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/aselsandan-savunma-sanayisinde-onemli-hamle/524890**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Başsavcılıktan Kaşıkçı açıklaması", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/cemal-kasikci/bassavciliktan-kasikci-aciklamasi/1299080**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Batı Afrika'nın En Büyük Hafızlık Okullarından Koki Enstitüsü Ayakta Kalmaya Çalışıyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/bati-afrikanin-en-buyuk-hafizlik-okullarindan-koki-enstitusu-ayakta-kalmaya-calisiyor/0**, Erişim Tarihi: 08.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Bebe ve çocuk konfeksiyonu yeni pazarlara yelken açtı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/bebe-ve-cocuk-konfeksiyonu-yeni-pazarlara-yelken-acti/1208447**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "BM Kaşıkçı cinayetinden Suudi Arabistan'ı sorumlu tuttu", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-kasikci-cinayetinden-suudi-arabistani-sorumlu-tuttu/1386637**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cubeyr'i kabul etti", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-cubeyri-kabul-etti/643403**, Erişim Tarihi:15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kral Selman'a Devlet Nişanı takdim etti", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-kral-selmana-devlet-nisani-takdim-etti/553663**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan liderlere bayram tebriği", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-liderlere-bayram-tebrigi/320575**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Cumhurbaşkanı Erdoğan liderlerle bayramlaştı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-liderlerle-bayramlasti/645354**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Cumhurbaşkanı Erdoğan Suudi Arabistan'da umre yaptı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-suudi-arabistanda-umre-yapti/498245**, Erişim Tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan tebrik telefonları", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-tebrik-telefonlari/898133**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Adıyaman: Doğu Karadeniz'de hedef 2 milyon turist", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/dogu-karadeniz-kalkinma-ajansi-genel-sekreteri-adiyaman-dogu-karadenizde-hedef-2-milyon-turist/805894**, Erişim Tarihi: 17.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Düşük petrol fiyatları ihracatı tehdit ediyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr,** Erişim tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Erbaş, Suudi Arabistan Başmüftüsü ile görüştü", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/erbas-suudi-arabistan-basmuftusu-ile-gorustu/1054098,**Erişim tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Erbaş, Suudi Arabistan Hac ve Umre Bakanı Benten ile görüştü", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/erbas-suudi-arabistan-hac-ve-umre-bakani-benten-ile-gorustu/1112283**, Erişim Tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Gastronomi şehri lezzetlerini dünya ile paylaşmak istiyor.", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/yasam/gastronomi-sehri-lezzetlerini-dunya-ile-paylasmak-istiyor/1187424**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Hac kuraları çekildi", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr,**Erişim tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Güneydoğu'nun ihracatı artıyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/guneydogunun-ihracati-artiyor/1162891**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "İran ile Suudi Arabistan arasında 'Hac' görüşmesi", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iran-ile-suudi-arabistan-arasinda-hac-gorusmesi/790169**, 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Katarlı Müslümanların hac ve umreye gitmesi engelleniyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/katarli-muslumanlarin-hac-ve-umreye-gitmesi-engelleniyor/1182463,** Erişim tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: **"**Konut satışları hız kesmiyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/konut-satislari-hiz-kesmiyor/1268655**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Körfez'in Türk bankalarına ilgisi sürüyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/korfezin-turk-bankalarina-ilgisi-suruyor/1050294**, Erişim Tarihi: 14.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Mekke ve Medine'nin Topkapı Sarayı'ndaki Görülmeyen Evreleri Sergisi", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/mekke-ve-medine-nin-topkapi-sarayi-ndaki-gorulmeyen-evreleri-sergisi/875170**, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

Anadolu Ajansı.: "Öğrenci ve Akademisyenler de Ablukanın Kurbanı Oldu", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ogrenci-ve-akademisyenler-de-ablukanin-kurbani-oldu-/844743**, 20.06.2018.

Anadolu Ajansı.: "Sağlık Bakanı Demircan Suudi Arabistan'da sağlık fuarını gezdi", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/saglik-bakani-demircan-suudi-arabistanda-saglik-fuarini-gezdi/995864**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Sağlık turizminden 10 milyar dolar döviz girdisi", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/saglik-turizminden-10-milyar-dolar-doviz-girdisi/1124412**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Sağlık turizminden 9 ayda 600 milyon dolar", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/saglik/saglik-turizminden-9-ayda-600-milyon-dolar/959662**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Prof. Dr. Ayhan: Türkiye saç ekiminde Avrupa birincisi" (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/saglik/-prof-dr-ayhan-turkiye-sac-ekiminde-avrupa-birincisi/1361790**, Erişim Tarihi: 11.01.2019.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan'daki ilaçlara Türk yazılımıyla takip", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/saglik/suudi-arabistandaki-ilaclara-turk-yazilimiyla-takip/1358638**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan'dan 'hac' açıklaması", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistandan-hac-aciklamasi/879408**, Erişim Tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan Hac kotasını yükseltiyor",(Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-hac-kotasini-yukseltiyor/721157**, Erişim Tarihi: 08.08.2018

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistanlı kadınlar ilk kez trafiğe çıktı", **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistanli-kadinlar-ilk-kez-trafige-cikti/1184401**, Erişim Tarihi: 25.06.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan Kralı Selman'dan Cumhurbaşkanı Erdoğan'a tebrik mesajı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-krali-selmandan-cumhurbaskani-erdogana-tebrik-mesaji/896668**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan'a Rockefeller benzetmesi", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/suudi-arabistana-rockefeller-benzetmesi/84393,** Erişim tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi ekonomisi, "yüksek petrol fiyatlarını" arıyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/suudi-ekonomisi-yuksek-petrol-fiyatlarini-**

ariyor/712696, Erişim tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan'da 266.6 milyar dolarlık projeler durduruldu", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr,** Erişim tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Üniversitesi.: "Suudi Arabistan Programlarında Nasıl Öğrenci Olabilirim?", (Çevrimiçi), **https://www.anadolu.edu.tr/acikogretim/yurtdisi-programlari/suudi-arabistan-programlari,** Erişim Tarihi: 23.06.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan ve BAE İttifakının ve Kikin Geleceği", (Çevrimiçi), **https://aa.com.tr/tr/analiz-haber/suudi-arabistan-bae-ittifaki-ve-kikin-gelecegi/1012331,** Erişim Tarihi:22.03.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Veliaht Prens'ten Kaşıkçı cinayeti sonrası ilk yurt dışı ziyaret", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/cemal-kasikci/suudi-veliaht-prensten-kasikci-cinayeti-sonrasi-ilk-yurt-disi-ziyaret/1316069**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Akademik Personel.: "Suudi Arabistan Eğitim Bursları", (Çevrimiçi), **http://www.akademikpersonel.org/anasayfa/suudi-arabistan-egitim-burslari.html,** Erişim Tarihi: 13.06.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan'dan Suriyeli Mültecilere Yardım", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistandan-multecilere-yardim/296782,** Erişim Tarihi:15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Suudiler Trabzon'da 25 şirket kurdu", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/suudiler-trabzonda-25-sirket-kurdu/955590,** Erişim tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Nayif Türkiye'ye geliyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-veliaht-prensi-muhammed-bin-nayif-turkiyeye-**

geliyor/654195, Erişim Tarihi:08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudilerin 'organize cinayeti'nin üzerinden bir ay geçti", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudilerin-organize-cinayetinin-uzerinden-bir-ay-gecti/1301079**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan'ın umrede 2030 hedefi 30 milyon ziyaretçi", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistanin-umrede-2030-hedefi-30-milyon-ziyaretci/563013,**Erişim tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan 'Katarlı hacıların başka bir hava yolu ile gelebileceklerini açıkladı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-katarli-hacilarin-baska-bir-hava-yolu-ile-gelebileceklerini-acikladi/1192215,** Erişim tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan Yemenlilere 'umre kapısını' açtı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-yemenlilere-umre-kapisini-acti/1159286**, Erişim tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan Kralı Selman: Hac ibadeti siyasi hedef aracı olmamalı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-krali-selman-hac-ibadeti-siyasi-hedef-araci-olmamali/645808,** Erişim tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Suudi Arabistan Hac kotasını yükseltiyor", (Çevrimiçi), **https://u.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-hac-kotasini-yukseltiyor/721157,** Erişim tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Trabzon'da konaklayan turist sayısı yüzde 20 arttı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/yasam/trabzonda-konaklayan-turist-sayisi-yuzde-20-artti/1367135**, Erişim Tarihi: 17.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Trump'tan 2 günde 3 zirve, 380 milyar dolarlık

anlaşma", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trumptan-2-gunde-3-zirve-380-milyar-dolarlik-anlasma/823594**, Erişim Tarihi: 22.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Türk yıldızlara benzemek için estetik yaptırıyorlar", **https://www.aa.com.tr/tr/saglik/turk-yildizlara-benzemek-icin-estetik-yaptiriyorlar/595070**, Erişim Tarihi: 16.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Türk Hacılar 94 bin 500 Hac Kurbanı Kestirdi", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-hacilar-94-bin-500-hac-kurbani-kestirdi/899972,** Erişim tarihi: 08.08.2018.

Anadolu Ajansı.: "Türkiye İle Suudi Arabistan İşbirliği Yapacak", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/egitim/turkiye-ile-suudi-arabistan-isbirligi-yapacak/26309**, Erişim tarihi: 28.06.2018.

Anadolu Ajansı.: "Türkiye ile Suudi Arabistan arasında kültürel işbirliği protokolü imzalandı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/turkiye-ile-suudi-arabistan-arasinda-kulturel-isbirligi-protokolu-imzalandi/655695,** Erişim tarihi: 15.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Türkiye ve Suudi Arabistan ilişkileri gelişiyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/politika/turkiye-ve-suudi-arabistan-iliskileri-gelisiyor-/1263638**, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Anadolu Ajansı.: "Türkiye stratejik bir konuma sahip", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-ankara-buyukelcisi-hireyci-turkiye-stratejik-bir-konuma-sahip/748583**, 15.06.2018.

Anadolu Ajansı.: "Türkiye ham petrolün yarısını İran'dan alıyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-ham-petrolun-yarisini-irandan-aliyor/1160411**, Erişim Tarihi: 02.14.2019.

Anadolu Ajansı.: "Türkiye ile Suudi Arabistan işbirliği yapacak", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/egitim/turkiye-ile-**

suudi-arabistan-isbirligi-yapacak/26309, Erişim Tarihi: 28.06.2018.

Anadolu Ajansı.: "Türkiye turistlere 'şifa' oldu", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-turistlere-sifa-oldu/1394514**, Erişim Tarihi: 16.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Türklere Arapça öğrenmek için yeni imkân", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/egitim/-turklere-arapca-ogrenmek-icin-yeni-imkan/911218**, Erişim Tarihi: 11.12.2018.

Anadolu Ajansı.: "Yabancıya konut satışında tarihin en iyi başlangıcı", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/yabanciya-konut-satisinda-tarihin-en-iyi-baslangici/1396031**, Erişim Tarihi: 19.02.2019.

Anadolu Ajansı.: "Yabancıların konut talebi hız kesmiyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/yabancilarin-konut-talebi-hiz-kesmiyor-/1012397**, Erişim Tarhi: 14.02.2019

Anadolu Ajansı.: "Yılda yarım milyon Suudi Türkiye'yi ziyaret ediyor", (Çevrimiçi), **https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yilda-yarim-milyon-suudi-turkiyeyi-ziyaret-ediyor/749189**, Erişim Tarihi: 17.02.2019.

Arab News.: "Charity vs. Philanthropy in Saudi Arabia", (Çevrimiçi), **http://www.arabnews.com/news/453031,** Erişim Tarihi:16.12.2016.

Arabic Canadian Community.: "Arabic Culture", (Çevrimiçi), **http://www.canadianarabcommunity.com/arabicculture.php**, Erişim Tarihi:12.02.2018.

Arabic Canadian Community.: "Arab Family", (Çevrimiçi), **http://www.canadianarabcommunity.com/arabfamily.php,**Erişim Tarihi:12.02.2018.

Arabic Canadian Community.: "Who Are The Arabs Of Today", **http://www.canadianarabcommunity.com/thearabsoftoday.php,** Erişim Tarihi:12.02.2018.

Arslanoğlu, İ.: "Kültür ve Medeniyet Kavramları", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Ankara, s. 243-255, 2001, (Çevrimiçi),

http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/index.php/TKHBVD/article/view/378/370, Erişim Tarihi: 13.06.2018.

Ataman, M.: "Türkiye-Suudi Arabistan İlişkileri: Temkinli İlişkilerden Çok-Taraflı Birlikteliğe" Ortadoğu Analiz 9 Eylül, Cilt 1-Sayı 9, 2009, (Çevrimiçi), **http://www.orsam.org.tr/files/OA/9/8muhittin.pdf,** Erişim Tarihi: 13.06.2018.

Atasever G., Bahar O.: "Medya Bağlamında Politik İstikrarsızlık-Turizm İlişkisi", (Çevrimiçi), **http://www.jsga.edu.tr,**Erişim tarihi: 06.07.2018.

Ayhan, V.: "Geçmişten Geleceğe Türkiye Suudi Arabistan İlişkileri", **Ortadoğu Analiz**, Cilt:2, Sayı:23, Kasım 2010, ss. 26-35.

BBC.: "Katar Krizi, Süre Doldu Şimdi Ne Olacak", (Çevrimiçi), **http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40488195#anchor,** Erişim Tarihi:17.05.2018.

BBC.: "Saudi Women", (Çevrimiçi), **http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/02/130220_saudi_women.shtml,** Erişim Tarihi: 09.09.2017.

BBC.: "Suudi Arabistan Megakenti 2035te Bitirmek İstiyor", (Çevrimiçi), **http://www.bbc.com/turkce/ekonomi/2015/05/150524_suudi_arabistan_mega_sehir,**Erişim Tarihi:03.05.2017.

BBC.: "Suudi Arabistan'ın Veliaht Prensi Kimdir", (Çevrimiçi), **http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40357188,** Erişim Tarihi:11.12.2017.

BBC.: "Suudi Kadınlar İlk Kez Oy Kullandı", (Çevrimiçi), **http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151212_suudi_secmen_kadin,**Erişim Tarihi:07.11.2016.

Bozkuş, Ş.B.: "Türk Kültürü ve Sanatının Uluslararası Platformlarda Tanıtımı (1980-2010)", **Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, 2011, (Çevrimiçi), http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/makalele

r/GMJ_3._sayi_Guz_2011/PDF/Bozkus.pdf ,

Bureau International des Expositions.: **"**Uluslararası Sergiler Bürosu", (Çevrimiçi), **http://www.bie-paris.org/site/en**, Erişim Tarihi: 05.09.2016.

Business Insider .: "Saudi Arabia is Building a 7 Million Dolars City on Sand", (Çevrimiçi), **http://www.businessinsider.com/saudi-arabia-medina-knowledge-economic-city-2017-11,** Erişim Tarihi: 12.02.2017.

CNN.: "Saudi Vows to Keep Oil Flowing", (Çevrimiçi), **http://edition.cnn.com/2004/BUSINESS/05/30/oil.monday/index.html,** Erişim Tarihi: 23.02.2017.

Country Studies.: "Pilgrimage", (Çevrimiçi), **http://countrystudies.us/saudi-arabia/30.htm,** Erişim Tarihi:11.06.2017.

Daily Sabah.: "China and Saudi Arabia Strengthening Ties Through Education", (Çevrimiçi), **https://www.dailysabah.com/opinion/2014/04/14/china-and-saudi-arabia-strengthening-ties-through-education,** Erişim Tarihi:24.06.2017.

DEİK.: "Suudi Arabistan Ülke Bülteni", **DEİK Bülten**, ss.19-20, 2015.

Deutsche Welle.: "Mültecilere Arap Usulü Yardım", **https://www.dw.com/tr/m%C3%BCltecilere-arap-usul%C3%BC-yard%C4%B1m/a-18684335**, Erişim Tarihi: 22.06.2018.

Duran, B., Büyükkara, M. A.: "Talha Köse, Suudi Arabistan'da Neler Oluyor?", **Açık Medeniyet**, Kasım 2017, ss. 10-11.

Dumlupınar Üniversitesi.: "Suudi Arabistan'da Ücretsiz Eğitim Bursu Başvuru Ekranı**",** (Çevrimiçi), **http://ilahiyat.dpu.edu.tr,** Erişim tarihi: 06.07.2018.

Durmaz, V., Arpacıoğlu, K. C.: Kamu Diplomasisi ve Sanat, (Çevrimiçi), **http://www.magaradergisi.com/component/content/article/69-mansetler/376-can-kamu-ve-sanat**, 16 Ocak 2012.

Edge of Arabıa.: "Edge of Arabıa Istanbul: Transıtıon", (Çevrimiçi), **http://edgeofarabia.com/exhibitions/transition-istanbul,** Erişim Tarihi:11.06.2018.

Efegil, E.: "Türk Dış Politikası veKamu Diplomasisi", (Çevrimiçi), **http://kamudiplomasisi.org/demo/yazlar/makaleler/turk-d-politikas-ve-kamu-diplomasisi,** 3 Kasım 2010.

Erhan, Ç.: Türkiye-Suudi Arabistan ilişkileri, (çevrimiçi), **http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-cagri-erhan/431622.aspx,** Erişim Tarihi:23.04.2018

Erhan, Ç.: "Spor veKamu Diplomasisi**",** (Çevrimiçi), **http://www.turkiyegazetesi.com.tr/prof-dr-cagri-erhan/453414.aspx,** 6 Temmuz 2010.

Ertuğrul D.: "Türkiye Dış Politikası için bir Test: Suriye Krizi", TESEV. (Tarih Yok), (Çevrimiçi), **http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Turkiye_Dis_Politikasi_Icin_Bir_Test_Suriye_Krizi.pdf,** Erişim Tarihi: 13.06.2018.

Expo 2016 Antalya.: **"**Expo 2016 Antalya**",** (Çevrimiçi), **http://www.expo2016antalya.org.tr/en,** Erişim Tarihi:09.08.2017.

Euronews.: "Riyad Geçmişiyle Geleceğe Yürüyen Başkent", (Çevrimiçi), **http://tr.euronews.com/2014/11/17/riyad-gecmisiyle-gelecege-yuruyen-baskent,** Erişim Tarihi:12.02.2017.

Ekonomi Dünya.: "Suudi Arabistan ve BAE Artık Vergi Cenneti Değil", (Çevrimiçi), **http://www.ekonomidunya.com/suudi-arabistan-ve-bae-artik-vergi-cenneti-degil/17901,** Erişim Tarihi: 02.01.2018.

Forward.: "Stand with Us Draws Line on Israel", (Çevrimiçi), **http://forward.com/news/146821/standwithus-draws-line-on-israel/?p=all,** Erişim Tarihi: 13.05.2016.

Freeman, Chas W.: "The Diplomat's Dictionary", (Çevrimiçi), **http://www.usip.org/publications/the-diplomats-dictionary,** 1 Mayıs 2010.

Fulbright.: "Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonu", (Çevrimiçi), **http://fulbright.org.tr**, Erişim Tarihi:

12.02.2016.

Gazetelik Sayfa.: "Türk-Arap Bağlarını Güçlendirmeliyiz", (Çevrimiçi), **http://www.gazeteilksayfa.com/turk-arap-baglarini-guclendirmeliyiz-15250h.htm,** Erişim Tarihi: 14.06.2018.

Global Media Journal.: "Türk Kültürü Ve Sanatının Uluslararası Platformlarda Tanıtımı (1980-2010)", (Çevrimiçi), **Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/makaleler/GMJ_3._sayi_Guz_2011/PDF/Bozkus.pdf, 12.03.2017.

Goethe Enstitüsü.: "Goethe Enstitüsü", (Çevrimiçi), **http://www.goethe.de/ins/tr/tr/lp/uun.html,** Erişim Tarihi: 30.06.2017.

Grunig, J. E.: Excellence Theory in Public Relations, 2008, (Çevrimiçi), **http://www.kdpaine.blogs.com/files/encylopedia-of-communication-9781405131995_chapter_399.pdf**, Erişim Tarihi: 30.08.2018.

Gündoğdu, Y.B.: "Suudi Arabistan Türk Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Sorunları", (Çevrimiçi), **http://earsiv.odu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11489/292**, Erişim Tarihi: 22.06.2018.

Haberler.: "Osmanlı Revakları Yerlerine Monte Ediliyor", (Çevrimiçi), **http://www.haberler.com/kabe-deki-osmanli-revaklari-yerlerine-monte-7697408-haberi/,** Erişim Tarihi:25.05.2018.

Haberler.: "Bakan Çelik, Suudi Arabistan'ın Ankara Büyükelçisini Kabul Etti", (Çevrimiçi), **http://www.haberler.com/bakan-celik-suudi-arabistan-in-ankara-buyukelcisi-6766858-haberi/,** Erişim Tarihi: 11.06.2018.

Haberler.: "Suudi Arabistanlı Şairin Kitabı Türkçe'de", (Çevrimiçi), **http://www.haberler.com/suudi-arabistanli-sairin-kitabi-turkce-de-5274360-haberi/,** Erişim Tarihi: 14.06.2018.

Haberler.: "5.Hac, Umre ve İnanç Turizmi Fuarı açıldı", (Çevrimiçi), **http://www.haberler.com/5-hac-**

umre-ve-inanc-turizmi-fuari-acildi-5421603-haberi/, Erişim Tarihi: 06.07.2018.

Habertürk.: "Suudi yetkili: Kral Selman Tahttan Vazgeçmeyecek!", (Çevrimiçi), **http://www.haberturk.com/suudi-yetkili-kral-selman-tahttan-vazgecmeyecek-1710444,** Erişim Tarihi:26.09.2017.

Halklailişkilerin Wordpress: Temelleri Grunig ve Hunt'ın Halkla İlişkiler Modelleri, 2010, (Çevrimiçi), **https://halklailiskilerintemelleri.wordpress.com/2010/03/18/grunig-ve-huntin-halkla-iliskiler-modelleri/**, 26.08.2018.

Hürriyet.: "Diplomatik Krizlerin Etkilerini Diziler Siliyor", (Çevrimiçi), **http://www.hurriyet.com.tr/planet/14295878.asp?gid=373,** Erişim Tarihi: 06.06.2016.

Hürriyet.: "Egzotik Bir Ülkeden Filmler", (Çevrimiçi), **http://www.hurriyet.com.tr/egzotik-bir-ulkeden-filmler-306057,** Erişim Tarihi: 3.03.20016.

Hürriyet.: "Göz Yaşı ve Kâbe Örtüsü İle Uğurlandı", (Çevrimiçi), **http://www.hurriyet.com.tr/gozyasi-ve-k-be-ortusuyle-ugurladi-18936780,** Erişim Tarihi:29.03.2016.

Hürriyet.: "Suudi Arabistan'dan Türkiye'deki Suriyelilere Yardım", (Çevrimiçi), **http://www.hurriyet.com.tr/suudi-arabistandan-turkiyedeki-suriyelilere-yardim-37028702**, Erişim Tarihi: 22.06.2018.

Haberler7.: "Türk ve Suudi üniversiteden anlamlı işbirliği", (Çevrimiçi), **http://www.haber7.com/egitim/haber/1004286-turk-ve-suudi-universiteden-anlamli-isbirligi**, Erişim Tarihi: 28.06.2018.

İHH.: "Suudi Heyet Konteyner Kenti Gezdi", (Çevrimiçi), **https://www.ihh.org.tr/haber/suudi-heyet-kilisteki-konteyner-kenti-gezdi-2813,** Erişim Tarihi: 23.06.2018.

İhlas Haber Ajansı.: "Kral Salman Vakfı'ndan Suriyeli Mültecilere 611 Milyon Liralık Destek", (Çevrimiçi), **https://www.iha.com.tr/haber-kral-salman-**

vakfindan-suriyeli-multecilere-611-milyon-liralik-destek-709185/, Erişim Tarihi: 20.06.2018.

IMDB.: "Carthage Film Festival", (Çevrimiçi), **http://www.imdb.com/event/ev0000927/1966,** Erişim Tarihi: 01.04.2017.

İnternet Haber.: "Suudi Kadını Olimpiyatlarda", (Çevrimiçi), **http://www.internethaber.com/suudi-kadin-olimpiyatlarda-437560h.htm,**Erişim Tarihi: 09.09.2017.

Institute for Cultural Diplomacy.: "What is Cultural Diplomacy? What is Soft Power?", (Çevrimiçi), **http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy,** Erişim Tarihi:17.05.2016.

İstanbul Üniversitesi.: "Suudi Arabistan Yüksek Öğretim Bakanlığı'nın Düzenlediği "Suudi Arabistan Krallığı Bilim ve Kültür Günleri" İstanbul Üniversitesi Kongre Kültür Merkezinde Başladı", (Çevrimiçi), **http://www.istanbul.edu.tr/?p=18714,** Erişim Tarihi: 07.05.2014.

İzbul, Y.: "Kültür ve Kültürel Süreçler Üstüne", **Çağdaş Eleştiri Dergisi**, s. 28-31, 1983.

Kaya H. M., Arslan A. B.: "Keşfedilecek Tüm Yönleriyle Suudi Arabistan", (Çevrimiçi), **https://www.skylife.com/tr/2011-09/kesfedilecek-tum-yonleriyle-suudi-arabistan,** Erişim Tarihi:04.03.2015.

King Faisal Foundation.: "King Faisal International Prize", (Çevrimiçi), **http://www.kff.com/en/King-Faisal-International-Prize,**Erişim Tarihi:26.02.2017

King Faisal Foundation.: "King Faisal Research Center for Islamic Studies", (Çevrimiçi), **http://www.kff.com,** Erişim Tarihi:27.02.2017

King Faisal Foundation.: "King Faisal School", (Çevrimiçi), **http://www.kff.com/en/King-Faisal-School,** Erişim Tarihi:27.02.2017.

King Salman Center for Disability Research.: "King Salman Center for Disability", (Çevrimiçi), **http://www.kscdr.org.sa/en/Pages/default.aspx,** Erişim Tarihi:27.02.2017.

King Salman Humanitarian Aid and Relief Centere.: "King Salman Humanitarian Aid and Relief", (Çevrimiçi), **http://www.ksrelief.org/en/AboutUs/Pages/AboutUs.aspx,** Erişim Tarihi:25.05.2018.

King Faisal Foundation.: "Al Faisal University", (Çevrimiçi), **http://www.kff.com/en/Al-Faisal-University,** Erişim Tarihi:26.02.2017.

King Faisal Foundation.: "Effat Universtiy", **http://www.kff.com/en/Effat-University,** Erişim Tarihi:26.02.2017.

Koppa Üniversitesi.: "The Academic Field of Intercultural Communication", (Çevrimiçi), **https://koppa.jyu.fi/avoimet/viesti/ics/theme-1-what-is-intercultural-communication/1.2-the-interdisciplinary-field-of-intercultural-communication ,** Erişim Tarihi: 28.11.2016.

Koppa Üniversitesi.: "What is Intercultural Communication?", (Çevrimiçi), **https://koppa.jyu.fi/avoimet/viesti/ics/theme-1-what-is-intercultural-communication**, Erişim Tarihi: 28.11.2016.

Köksoy, E.: "Kamu Diplomasisi Perspektifinden Ulus Markalaması", Akdeniz İletişim dergisi, (Çevrimiçi), **http://dergipark.gov.tr/download/issue-file/6375,**Erişim Tarihi:22.09.2017.

Kwintessential.: "Saudi Arabia Guide", (Çevrimiçi), **http://www.kwintessential.co.uk/resources/global-etiquette/saudi-arabia-country-profile.html,** Erişim Tarihi:13.04.2017.

LİMON, B.: "Çağdaş Türk Resminde Örgütlü Sanat Hareketlerinin Türk Toplumunda Sanat Alt Kültürünün Oluşmasına Etkisi", **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Diyarbakır, s. 119-129, (Çevrimiçi) 2010, **http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1350837756.pdf, http://sbard.org/pdf/sbard/018-1/119-129%20birsen%20limon.pdf**.

London Arabic Courses.: "Arabic Culture", (Çevrimiçi), **http://www.londonarabiccourses.co.uk/arabic-culture/,** Erişim Tarihi:15.05.2017.

Makarem.: "Suudi Arabistan'ın Geleneksek Lezzetleri", (Çevrimiçi), **https://www.makarem.sa/tr/blog/suudi-arabistan%E2%80%99%C4%B1n-geleneksek-lezzetleri,** Erişim Tarihi:16.06.2018.

Memurlar.: "Angelina Jolie'den BM'ye eleştiri", (Çevrimiçi), **https://www.memurlar.net/album/12243/angelina-jolie-den-bm-ye-elestiri.html**, Erişim Tarihi: 08.05.2017.

Mestçi, Alihan: "Muhteşem Yüzyıl'a onlar ne diyor?", (Çevrimiçi), **http://www.haberturk.com/yasam/haber/799355-muhtesem-yuzyila-onlar-ne-diyor**, Erişim Tarihi:05.03.2016.

Mevlana.: "Şeb-i Arus", (Çevrimiçi), **https://www.mevlana.com/seb-i-arus/**, Erişim Tarihi: 26.02.2019.

Milli Akıl.: "5 Soruyla Suudi Arabistan'daki İktidar Oyunları", (Çevrimiçi), **http://www.milliakil.com/5-soru-ile-suudi-arabistanda-iktidar-oyunlari/,** Erişim Tarihi: 5.01.2018.

Milliyet.: "Resepsiyonda kılıçlar çekildi!", **http://www.milliyet.com.tr/resepsiyonda-kiliclar-cekildi-/siyaset/detay/1945311/default.htm,** Erişim Tarihi: 19.06.2018.

Milliyet.: "İran'dan Arda'ya Büyük Ayıp!", (Çevrimiçi), **http://www.milliyet.com.tr/iran-da-arda-ya-buyuk-ayip----1881444-skorerhaber/,** 12.05.2014.

Mirza M.: "14 Amazing World Records Jeddah And Its Jeddahwis Hold", (Çevrimiçi), **https://destinationksa.com/14-amazing-world-records-jeddah-and-its-jeddahwis-hold/,** Erişim Tarihi:23.03.2018.

MOE.: "Suudi Arabistan Ankara Kültür Ateşeliği", (Çevrimiçi), **https://tr.moe.gov.sa/ar/Documents/websitesi2.pdf,** Erişim Tarihi: 09.06.2018.

Nkfu.: "Kültürün İşlevleri Nelerdir?", **http://www.nkfu.com/kulturun-islevleri-nelerdir,** Erişim Tarihi: 02.02.2017.

Nizip.: "Suudi Arabistan Yardım Konseyi Başkanı Al-Harithy ve Ankara Büyükelçisinden Ziyaret", (Çevrimiçi), **http://www.nizip.com/76740-suudi-arabistan-yardim-konseyi-baskani-al-harithy-ve-ankara-buyuk-elcisinden-ziyaret.html**, Erişim

Tarihi: 26.06.2018.

NPR.: "National Public Radio", (Çevrimiçi), **https://www.npr.org/**, Erişim Tarihi:12.10.2016.

NTV.: "Suudi Arabistan'da Veliaht Prens Değişti", (Çevrimiçi), **https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/suudi-arabistanda-veliaht-prens-degisti,** Erişim Tarihi: 04.01.2018

NYU Abu Dhabi.: "Saadiyat Island Campus**",** (Çevrimiçi), **https://nyuad.nyu.edu/en/campus-life/residential-education-and-housing/saadiyat-island-campus.html,** Erişim Tarihi: 05.11.2016.

Oğuz, S. E.: "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, (Çevrimiçi), **http://www.bby.hacettepe.edu.tr/e-bulten/dosyalar/file/mart2012/esinsultan_efd.pdf ,** Ankara, 2011, pp. 123-139.

Orr, G.: Diffusion of Innovations, by Everett Rogers (1995), 2003, (Çevrimiçi), **https://web.stanford.edu/class/symbsys205/Diffusion%20of%20Innovations.htm**, erişim tarihi: 29.08.2018.

Öz, M.: "Halkla İlişkiler ve Bazı İletişim Kuramları", (Çevrimiçi), 2014, **http://sikayetyonetimi.blogspot.com/2014/01/halkla-iliskiler-ve-baz-iletisim.html**, Erişim Tarihi: 09.08.2018.

Özdemir S.: "Olimpiyatlar, Spor ve Diplomasi", (Çevrimiçi), **http://www.dunyabulteni.net/haber/220767/olimpiyatlar-spor-ve-diplomasi**, Erişim Tarihi: 05.10.2016.

Özkaya, Ş.: Petrol Fiyatlarının Ekonomilere Etkisi, 2018, (Çevrimiçi), **http://www.mfa.gov.tr/petrol-fiyatlarinin-ekonomilere-etkisi.tr.mfa**, Erişim Tarihi: 02.15.2019.

Öztürkler, H.: "Katar Ekonomisinin Genel Özellikleri", **Ortadoğu Analiz**, Cilt: 4, Sayı: 45, s. 77-83,Eylül 2012.

Öztürkler H.: "Körfez Arap Ülkelerinin İşbirliği Konseyi ve Birleşik Bir Suudi Arabistan ve Bahreyn'in Ekonomik Açıdan Önemi", **Ortadoğu Analiz,** Cilt:4, Sayı:42, ss. 77-83,Haziran 2012.

Peak Oil.: "The House of Saud: Rulers of Modern Saudi Arabia", (Çevrimiçi), **http://peakoil.com/publicpolicy/the-house-of-saud-rulers-of-modern-saudi-arabia,** Erişim Tarihi: 11.04.2018

Promo Tunisia.: "Tunisia", (Çevrimiçi), **http://www.promotunisia.com/culture0.html,** Erişim Tarihi: 07.08.2014.

Riyadh Vision.: "The Thriving Capital at The Heart of The Modern Kingdom", (Çevrimiçi), **http://www.riyadhvision.com.sa/about-saudia-arabia/cities-of-saudia-arabia/riyadh/the-thriving-capital-at-the-heart-of-the-modern-kingdom,** Erişim Tarihi:12.02.2017.

Sabah.: "Turkish Airlines Euroleague ismini taşıyacak", (Çevrimiçi), **https://www.sabah.com.tr/turizm/2018/10/16/turkish-airlines-euroleague-ismini-tasiyacak,** Erişim Tarihi: 26.02.2019.

Sabah.: "Kral Selman'dan Yardım Programı", (Çevrimiçi), **https://www.sabah.com.tr/dunya/2016/05/23/kral-selmandan-yardim-programi**, Erişim Tarihi: 19.06.2018.

Salih M. İ.,Kahyaoğlu Y.: "Arap Dilini Yaymada Arabistan'ın Rolü", (Çevrimiçi), **http://dergipark.gov.tr,**Erişim tarihi: 06.07.2018.

Saudi İnfo.: "Ministry of Culture and Information", (Çevrimiçi), **http://www.saudinf.com/main/c6e.htm,** Erişim Tarihi: 18.08.2017.

Saudi Tourism.: "Saudi Tourism", **http://sauditourism.sa/en/About/Pages/c-Art.aspx,** Erişim Tarihi: 20.02.2018.

Saudi Commission for Tourism and National Heritage.: "Foundation And Goals", (Çevrimiçi), **https://www.scta.gov.sa/AboutSCTA/Pages/Foundation-Goals.aspx**, Erişim Tarihi: 04.02.2017.

Secretariat General of the Gulf Cooperation Council.: "About Gcc", **http://www.gcc-sg.org/en-us/AboutGCC/Pages/Primarylaw.aspx,** Erişim Tarihi:11.01.2018.

School of Public Health.: Diffusion of Innovation Theory, 2018, (Çevrimiçi), **http://sphweb.bumc.bu.edu/otlt/MPH-**

Modules/SB/BehavioralChangeTheories/BehavioralChangeTheories4.html, Erişim Tarihi: 29.08.2018.

Shabi R.: "Special spin body gets media on message, says Israel", The Guardian, (Çevrimiçi), **http://www.theguardian.com/world/2009/jan/02/israel-palestine-pr-spin,** Erişim Tarihi:26.08.2018.

Sözcü.: "Donald Trump'tan Suudi Arabistan'da kılıç dansı", (Çevrimiçi), **https://www.sozcu.com.tr/2017/dunya/donald-trumptan-suudi-arabistanda-kilic-dansi-1861070/,** Erişim Tarihi: 19.06.2018.

Sputniknews.: "Kral Salman Veliaht Prensi Kovdu, Yerine Kendi Oğlunu Atadı", (Çevrimiçi), **https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201706211028975360-suudi-kral-selman-veliaht-prens/,** Erişim Tarihi:11.04.2018.

Sputniknews.: "Suudi Arabistan'da dünyanın en büyük güneş enerjisi santrali kurulacak", (Çevrimiçi), **https://tr.sputniknews.com**, Erişim tarihi: 06.07.2018.

Suudi Arabistan İstanbul Başkonsolosluğu.: "Suudi Arabistan Başkonsolosluğu", (Çevrimiçi), **http://www.suudiarabistankonsoloslugu.com/istanbul-baskonsoloslugu/,** Erişim Tarihi: 11.06.2018

Star.: "Van Gogh Hayranı Suudi Ressam İstanbul'da", (Çevrimiçi), **https://www.star.com.tr/kultur-sanat/van-gogh-hayrani-suudi-ressam-istanbulda-haber-1090737/**, Erişim Tarihi: 12.06.2018.

Study Country.: "The Languages Spoken in Saudi Arabia", (Çevrimiçi), **http://www.studycountry.com/guide/SA-language.htm,**Erişim Tarihi:24.02.2018.

Şahinalp, A.: "Suudilerden Dengeleri Değiştirecek Vizyon Hamlesi", (Çevrimiçi), **https://www.dunya.com/dunya/suudilerden-dengeleri-degistirecek-039vizyon-2030039-hamlesi-haberi-314799,** Erişim Tarihi:11.12.2017.

Şimşek, Ş.: "Muhammed Tahir El-Kürdi El-Mekki El-Hattat: Hayatı ve Eserleri", **e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, Kasım 2016, ss. 860-877.

Tezcan, M.: "Küreselleşmenin Eğitimsel Boyutu", (Çevrimiçi), **http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5229/1390,** Erişim Tarihi: 20.06.2018.

Tüylüoğlu, E.: "Yüzyüze Görüşme" **Ankara Suudi Arabistan Krallığı Kültür Ataşeliği**, 20.07.2017.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.: "2017 Yılına Girerken Dış Politikamız", (Çevrimiçi), **http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2017-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf**, Erişim Tarihi: 19.02.2019.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı.: "2018 Türkiye-Suudi Arabistan Kültür Yılı Olacak", (Çevrimiçi), **http://basin.kulturturizm.gov.tr/TR-181715/2018-turkiye-suudi-arabistan-kultur-yili-olacak.html**, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı.: "Dini Kavramlar", (Çevrimiçi), **http://www.diyanet.gov.tr/dinikavramlar,** Erişim Tarihi: 05.04.2016.

TRACCS.: "About", **http://www.traccs.net/en/about,** Erişim Tarihi:23.03.2018.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.: "Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Arap Turizm Örgütü Başkanı Bandar El Fuhaied'i kabulü hakkında Arka Plan Notu, 3 Ağustos 2016", (Çevrimiçi), **http://www.mfa.gov.tr**, Erişim tarihi: 06.07.2018.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı**.:** **"**Hakkımızda", (Çevrimiçi), **http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649,** Erişim Tarihi:11.02.2017.

Türk Hava Yolları.: "Hac Özel Sayısı", **Skylife Dergisi**, 2012.

Türkiye Cumhuriyeti Kamu Denetçiliği Kurumu.: "Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü", (Çevrimiçi), **https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kurulus/7,** Erişim Tarihi: 04.05.2016

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.: "Medeniyetler İttifakı Girişimi", (Çevrimiçi), **http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa,** Erişim Tarihi: 10.11.2016.

TRT Haber.: "Ortadoğu'da barış için dua ettiler", (Çevrimiçi),

https://www.trthaber.com/haber/dunya/ortadoguda-baris-icin-dua-ettiler-130814.html, Erişim Tarihi: 26.02.2019.

The Wall Street Journal.: "Saudi Arabia's Royal Family", (Çevrimiçi), **http://graphics.wsj.com/saudi-arabia-family-tree/,** Erişim Tarihi: 04.01.2018.

The Embassy The Kıngdom Of Saudı Arabıa.: "Saudi Students Education", (Çevrimiçi), **https://www.saudiembassy.net/about/country-information/education,** Erişim Tarihi: 08.02.018.

Türk Hava Yolları.: "Suudi Arabistan Kültür Günleri", (Çevrimiçi), **https://www.skylife.com/tr/2013-03/suudi-arabistan-kultur-gunleri,** Erişim Tarihi: 12.06.2018.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.: "Suudi Arabistan Krallığı Veliahtı Ülkemize Resmi Bir Ziyaret Gerçekleştiriyor", (Çevrimiçi), **http://www.mfa.gov.tr/suudi-arabistan-kralligi-veliahti-ulkemize-resmi-bir-ziyaret-gerceklestiriyor.tr.mfa,** Erişim Tarihi: 17.06.2018.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.: "Suudi Arabistan Krallığı Dışişleri Bakanı Ankara'da", (Çevrimiçi), **http://www.mfa.gov.tr/suudi-arabistan-kralligi-disisleri-bakani-ankara_da.tr.mfa**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

TURSAB.: "Turizm verileri", (Çevrimiçi), **https://www.tursab.org.tr,**Erişim tarihi: 06.07.2018.

Türkiye Cumhuriyeti Kamu Denetçiliği Kurumu.: **"**Türk Dış Politikası THY ile Güç Kazanıyor**",** (Çevrimiçi), **https://kdk.gov.tr/haber/turk-dis-politikasi-thy-ile-guc-kazaniyor/222**, Erişim Tarihi: 11.02.2017.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.: "Türk-Suudi Koordinasyon Konseyi Birinci Toplantısı Hk.", (Çevrimiçi), **http://www.mfa.gov.tr/no_-37-_turk-suudi-koordinasyon-konseyi-birinci-toplantisi-hk__.tr.mfa**, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.: "Türkiye Cumhuriyeti Varşova Büyükelçiliği**",** (Çevrimiçi), **http://varsova.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx**

?ID=202230, Erişim Tarihi:08.07.2016.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.: "Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Tarihçesi", (Çevrimiçi), **http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-disisleri-bakanligi-tarihcesi.tr.mfa,** Erişim Tarihi: 15.10.2017.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.: "Türkiye Cumhuriyeti T.C. Riyad Büyükelçiliği", (Çevrimiçi), **http://riyad.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=122057**, Erişim Tarihi: 28.06.2018.

Türkiye Cumhuriyeti Kamu Denetçiliği Kurumu.: "Türkiye'nin Dizi Film İhracatı 200 Milyon Dolara ulaştı**",** (Çevrimiçi), **http://kdk.gov.tr/haber/turkiyenin-dizi-film-ihracati-200-milyon-dolara-ulasti/362,** Erişim Tarihi: 05.09.2017.

The King Salman Humanitarian Aid and Relief Centre**.:** "Where We Work", (Çevrimiçi), **https://www.ksrelief.org/English/About/Pages/WhereWeWork.aspx,** Erişim Tarihi: 20.06.2018.

The King Salman Humanitarian Aid and Relief Centre.: "Who We Are", (Çevrimiçi), **https://www.ksrelief.org/English/About/Pages/AboutUs.aspx,** Erişim Tarihi: 21.06.2018.

U.S. Department of State.: "Cultural Diplomacy The Linchpin of Public Diplomacy", (Çevrimiçi), **http://www.state.gov,** Erişim Tarihi: 13.03.2015.

USC Center on Public Diplomacy.: "Faith Diplomacy: Religion And Global Publics Report", (Çevrimiçi), **http://uscpublicdiplomacy.org/pdin_monitor_article/faith-diplomacy-religion-and-global-publics-media-monitor-report,** Erişim Tarihi:11.04.2016.

USC Center on Public Diplomacy.: "Israeli Public Diplomacy between Fusion and Confusion", (Çevrimiçi), **http://uscpublicdiplomacy.org/blog/israeli-public-diplomacy-between-fusion-and-confusion,** Erişim Tarihi: 24.07.2011

USC Center on Public Diplomacy.: "New Approach Cultural Diplomacy", (Çevrimiçi), **http://uscpublicdiplomacy.org/blog/abu-dhabi%E2%80%99s-new-approach-cultural-diplomacy-0,** Erişim Tarihi:07.03.2016.

USC Center on Public Diplomacy.: "USC Center on Public Diplomacy", (Çevrimiçi), **http://uscpublicdiplomacy.org**, Erişim Tarihi: 11.04.2016.

Yavaşgel E.: Saygınlık Siyaseti; İletişim ve Dış Siyasa İlişkiselliği, T.Y. syf. 233–234, (Çevrimiçi), **http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/sayginliksiyasetiemineyavasgel.pdf,** Erişim Tarihi: 02.10.2018

Yakın Doğu Haber.: "Suudi Arabistan'da Yeniden Sudeyri Dönemi", (Çevrimiçi), **http://www.ydh.com.tr/YD445_suudi-arabistanda-yeniden-sudeyri-donemi.html,** Erişim Tarihi:02.07.2017.

YEE.: "Yunus Emre Enstitüsü", (Çevrimiçi), **http://www.yee.org.tr/tr/yunusemreenstitusu,** Erişim Tarihi:07.08.2016.

Yeni Akit.: "Suudi Arabistan'dan Suriyelilere Yardım", (Çevrimiçi), **https://www.yeniakit.com.tr/haber/suudi-arabistandan-turkiyedeki-suriyelilere-yardim-42382.html**, Erişim Tarihi: 23.06.2018.

Yeni Akit.: "Suudi Arabistan Veliatht Prensi Türkiye'yi Ziyaret Edecek", (Çevrimiçi), **https://www.yeniakit.com.tr/haber/suudi-arabistandan-surpriz-turkiye-karari-216761.html**, 19.06.2018.

Yenişafak.: "Teröre Karşı İslam İttifakı", (Çevrimiçi), **http://www.yenisafak.com/hayat/terore-karsi-islam-ittifaki-2421654**, Erişim Tarihi:18.06.2018.

Yenişafak.: "Kuzey Fırtınası ve terörle mücadele", (Çevrimiçi), **https://www.yenisafak.com/hayat/kuzey-firtinasi-ve-terorle-mucadele-2434877,** 18.06.2018.

Yılmaz, C.: "İran ve Suudi Arabistan'ın Bitmeyen Bölgesel Rekabeti", (Çevrimiçi), **http://www.orsam.org.tr/files/OA/26/6cem.pdf**, Erişim Tarihi:24.07.2017.

Youtube.: "Dünyayı Geziyorum", (21.06.2015), (Çevrimiçi), **https://www.youtube.com/watch?v=B9SDsqHpGpc,** Erişim Tarihi: 24.06.2018.

Youtube.: "Dünyayı Geziyorum", (23.06.2015), (Çevrimiçi), **https://www.youtube.com/watch?v=I9s0Ta-cH4I**, Erişim Tarihi: 24.06.2018.

Youtube.: "Dünyayı Geziyorum", (28.06.2015), (Çevrimiçi), **https://www.youtube.com/watch?v=F2ITKwBumiY**, Erişim Tarihi: 24.06.2018.

Youtube.: "Dünyayı Geziyorum", (28.06.2015), (Çevrimiçi), **https://www.youtube.com/watch?v=F2ITKwBumiY,** Erişim Tarihi: 24.06.2018.

Youtube.: "Dünyayı Geziyorum", (5.07.2015), (Çevrimiçi), **https://www.youtube.com/watch?v=IcpHPMCq2jw,** Erişim Tarihi: 24.06.2018

Youtube.: "Gülhan'ın Galaksi Rehberi", (Çevrimiçi), **https://www.youtube.com/watch?v=HiujdRSAxTI,** Erişim Tarihi: 25.06.2018.

Youtube.: "Gülhan'ın Galaksi Rehberi", (Çevrimiçi), **https://www.youtube.com/watch?v=16Iku-8qBbg,** Erişim Tarihi: 25.06.2018.

YÖK.: "Yüksek Öğretim Kurumu", (Çevrimiçi), **http://www.yok.gov.tr/web/guest/anasayfa/-/asset_publisher/64ZMbZPZlSI4/content/id/58807**, Erişim Tarihi: 17.06.2018.

YÖK.: "Suudi Arabistan'da Okuyorum", (Çevrimiçi), **http://yok.gov.tr/documents/10279/34561/burs_tanitim_suud_brosur.pdf/006af442-4154-43c6-8836-23e9680d4892**, Erişim Tarihi: 14.06.2018.

YTB.: "Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı", (Çevrimiçi), **https://www.ytb.gov.tr,** Erişim Tarihi: 02.03.2017.

Yun, S. H.: Toward Theory Building for Comparative Public Diplomacy from the Perspectives of Public Relations and International Relations: A Macro-Comparative Study of Embassies in Washington, D.C., 2005, (Çevrimiçi), **https://drum.lib.umd.edu: https://drum.lib.umd.edu/bitstream/handle/1903/2852/umi-umd-2852.pdf?sequence=1&isAllowed=y**, Erişim Tarihi: 30.08.2018.

Ulusoy, R., Yazıcı E., Altun İ.: "Petrol Fiyatlarında Yaşanan Belirsizlik Ve Ortadoğu'da Sürdürebilir Büyüme: Ortadoğu Ekonomilerinin Çeşitlendirilmesi", (Çevrimiçi), **http://dergipark.gov.tr**, Erişim tarihi: 06.07.2018.

Washington Institute.: "Saudi Chinese Approchement and its effect on Saudi American Relations", (Çevrimiçi), **http://www.washingtoninstitute.org/fikraforum/view/saudi-chinese-rapprochement-and-its-effect-on-saudi-american-relations,**Erişim Tarihi:04.03.2018.

World Atlas.: "Unesco World Heritages in Saudi Arabia", (Çevrimiçi), **https://www.worldatlas.com/articles/unesco-world-heritage-sites-in-saudi-arabia.html,** Erişim Tarihi:19.09.2017.

World Atlas.: "What Languages Are Spoken in Saudi Arabia", (Çevrimiçi), **https://www.worldatlas.com/articles/what-languages-are-spoken-in-saudi-arabia.html,** Erişim Tarihi:24.02.2018.

ÖZGEÇMİŞ

Esra TÜYLÜOĞLU, 14 Nisan 1986'da İzmir'de doğmuştur. İzmir Özel Türk Koleji'nden 2004 yılında mezun olduktan sonra, Lisans Eğitimini, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Bölümü'nde 2008'de tamamlamıştır. 2009 yılında İngiltere'nin Exeter Üniversitesi'nde başladığı, Yüksek Lisans eğitimimden Ocak 2011'de "AK Parti Dönemi Türkiye-Suudi Arabistan İlişkileri" başlıklı tezi ile mezun olmuştur.

Tüylüoğlu, çalışma hayatına habercilikle başlamıştır ve aralarında ATV, TV 8, Amerikan ABC televizyonu ve İngiliz BBC radyosu da bulunan çeşitli yayın organlarında deneyim kazanmıştır. 2011 yılında, Riyad Kral Faysal Araştırma ve İslam Çalışmaları Merkezi'nde, Türkiye bürosunda araştırmacı olarak çalıştıktan sonra Ankara'daki Suudi Arabistan Krallığı Ankara Büyükelçiliği bünyesindeki, Kültür Ataşeliğinde Kamusal İlişkiler Koordinatörü olmuştur. 2014 yılında, Suudi Arabistan Krallığı Ankara Büyükelçiliği bünyesinde, Suudi Arabistan Ankara Büyükelçisi Sayın Adil Merdad ile çalışmaya başlamıştır. Suudi Arabistan Krallığı Büyükelçisi'nin, Siyasi Danışmanı olarak görev yapmıştır. Büyükelçilikteki görevine paralel olarak, 2012 yılından bu yana araştırma kuruluşlarında, Türkiye'de ve uluslararası platformlarda, eğitimlerde ve staj programlarında lisans öğrencilerine siyasal iletişim, Kamu Diplomasisi, kültür çalışmaları ve kültür politikaları, Suudi Arabistan Krallığı ve Körfez çalışmaları üzerine dersler vermektedir.

Tüylüoğlu'nun, önemli başarıları arasında; TV8'de kanser belgeseli programı yapmıştır.

TÜRVAK okulunu birincilikle bitirmiştir. Riyad Kral Faysal Araştırma Merkezi'nde çalışan en genç yabancı bayan araştırmacı olmuştur. Suudi Arabistan'ın Türkiye'deki tanıtım faaliyetlerini yönetmiştir. Suudi Arabistan ülke rehberi kitapçığını hazırlamıştır. Kral Salman'ın tüm Türkiye ziyaretlerinde görev almıştır. Çeşitli ulusal ve uluslararararası konferanslarda sunumlar yapmıştır. Tüylüoğlu'nun, iş tecrübeleri arasında; Büyükelçi Danışmanı, Ankara Suudi Arabistan Krallığı Büyükelçiliği (Mayıs2014-Ocak2018) Kamusal İlişkiler Koordinatörü, Ankara Suudi Arabistan Kültür Ataşeliği (Mayıs 2011-Nisan 2014) Araştırmacı, Kral Faysal Araştırma ve İslam Çalışmaları Merkezi - Riyad (Ocak 2011- Nisan 2011) Stajyer Programcı, BBC Radyosu - Exeter Kasım 2009 - Nisan 2010) Gece Haberleri Stajyeri, ABC Haber Merkezi – New York Ağustos 2008 - Ocak 2009) Muhabir, TV 8 Haber Merkezi

(Eylül 2007 - Tem. 2008) Stajyer Muhabir, ATV Haber Merkezi (Temmuz 2007- Eylül 2007). Tüylüoğlu, ileri düzeyde İngilizce ve orta düzeyde Arapça bilmektedir.

Esra Tüylüoğlu, Kültür Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Yurtdışı Ofisler Başkanı Mazhar Yasin Tüylüoğlu ile evlidir ve bir yaşında Ömer İlber adında bir oğlu vardır.